

Detta anslag bör mot redovisningsskyldighet ställas till förfogande för föreningen l'amitié franco-suédoise, att utgå under de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t må finna nödigt föreskriva.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en svensk studiekurs i Frankrike anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 1,000: —

[182.]

Bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.

27. **Bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen såsom bidrag till täckande av utgifter, som skola bestridas av ljus- och vedkassan vid allmänt läroverk, anvisat för budgetåret 1928/1929 ett extra förslagsanslag av 71,000 kronor, för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 145,000 kronor och för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 215,000 kronor, av vilka anslag respektive högst 5,000 kronor, högst 13,000 kronor och högst 17,000 kronor finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassa i sådana fall, då desamma kunde anses alltför tyngande.

Vart och ett av de sålunda beviljade anslagen har avsetts till två från varandra bestämt skilda ändamål. Dels skola vid samtliga läroverk — bortsett från nya elementarskolan i Stockholm, för vilken gäller en särskild ekonomisk ordning och vilken fördenskuil faller helt utanför nu förevarande anslag — obemedlade lärjungar erhålla nedsättning i ifrågavarande avgift; dels skola vid sådana läroverk, där denna avgift är särskilt betungande, samtliga lärjungar kunna erhålla nedsättning i densamma. Jag ämnar i det närmast följande behandla vardera av dessa båda angelägenheter för sig.

Obemedlade lärjungars terminsavgifter till ljus- och vedkassorna.

I skrivelse nr 262 anhöll 1927 års riksdag bland annat, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning framlägga erforderligt förslag i syfte att obemedlade lärjungar vid statens läroverk måtte kunna erhålla fullständig befrielse från terminsavgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor. Skolöverstyrelsen verkställde på Kungl. Maj:ts uppdrag ifrågavarande utredning, av vilken framgick, att det anslag, som skulle erfordras, för den händelse staten skulle lämna ljus- och vedkassorna ett bidrag, som motsvarade de terminsavgifter, vilka enligt hittills gällande ordning erlagts av obemedlade lärjungar, för budgetåret 1928/1929 kunde approximativt beräknas till 330,000 kronor. I enlighet med av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet uttalad åsikt, att en ny årlig statsutgift av sådan storlek icke borde införas på en gång utan att den ifrågasatta befrielsen från terminsavgiften borde genomföras successivt, hava i de till 1928, 1929 och 1930 års riksdagar avlåtna statsverkspropositionerna för ändamålet beräknats för budgetåret 1928/1929 ett anslag å en femtedel, för budgetåret 1929/1930 å två

femtedelar och för budgetåret 1930/1931 å tre femtedelar av nyssnämnda belopp. Riksdagen har icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag. Beträffande nedsättning av terminsavgifterna under läsåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t genom cirkulär den 9 maj 1930 utfärdat närmare bestämmelser.

[182.]

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen, efter erinran om riksdagens i ärendet fattade beslut, vidare anfört följande:

Det synes överstyrelsen av riksdagens beslut tydligt framgå, att det successiva genomförandet av befrielsen av riksdagen avsetts att ske på det sätt, som av överstyrelsen i framställning den 31 augusti 1928 föreslagits, eller genom utökande av anslaget med en ny femtedel för varje år. För budgetåret 1931/1932 skulle det ifrågasvarande anslaget under denna förutsättning upptagas med fyra femtedelar av det för fullständig befrielse erforderliga beloppet. Såsom överstyrelsen i 1928 års framställning i denna punkt framhållit, utgick överstyrelsen vid den första beräkningen av anslagsbehovet från ett totalt lärjungantal av 29,670, varav 32,93 procent eller 9,770 lärjungar kunde betraktas såsom medellösa. På grund av en förhandsberäkning av lärjungantalet under budgetåret 1929/1930 fann överstyrelsen sig föranledd att höja siffran för det totala lärjungantalet till 30,000, men ansåg överstyrelsen denna höjning vara så obetydlig, att den ej syntes motivera en motsvarande höjning av anslagsbeloppet. Då en dylik förhandsberäkning givetvis måste vila på tämligen lösa grunder, fann sig överstyrelsen, jämväl med hänsyn till resultatet av nyssberörda beräkning, vid avgivande av 1929 års motsvarande riksdagspetitum icke böra företaga någon ny sådan, utan inskränkte sig till att dels meddela, till vilket belopp anslaget faktiskt tagits i anspråk under budgetåret 1928/1929, dels hemställa, att anslaget, med fullföljande av den ursprungliga beräkningsgrunden, måtte för budgetåret 1930/1931 sättas till 198,000 kronor. Detta blev ock Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut. I anslutning härtill får överstyrelsen nu dels meddela, att enligt preliminär uppgift från riksbokslutsbyrån av ifrågasvarande del av anslaget under budgetåret 1929/1930 tagits i anspråk ett belopp av 111,038 kronor 79 öre, dels hemställa, att sagda del av anslaget för budgetåret 1931/1932 måtte beräknas till $\frac{4}{5}$ av 330,000 kronor eller 264,000 kronor.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att det successiva genomförandet av obemedlade lärjungars befrielse från terminsavgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor bör under budgetåret 1931/1932 fullföljas på det sätt, att ifrågasvarande lärjungar befrias från fyra femtedelar av dem eljest åliggande avgifter till dessa kassor, och jag tillstyrker, att till täckande av den härigenom uppkommande bristen i kassorna hos riksdagen äskas ett förslagsanslag av 264,000 kronor, motsvarande fyra femtedelar av det beräknade slutliga beloppet.

Departementschefen.

Vad angår den del av det i början av mitt anförande under denna punkt omnämnda anslaget, som avser att vid vissa läroverk för samtliga lärjungar minska terminsavgiften till ljus- och vedkassan, går detta anslag tillbaka

Nedsättning av terminsavgifterna till ljus- och

[182.] till de kristidsår, då bränslekostnaderna voro särskilt höga och sagda avgift
 vedkassorna följaktligen särskilt betungande. Från att i början hava utgått med bety-
 dande belopp och anlitats av de flesta allmänna läroverk har anslaget på
 senare år kunnat betydligt nedsättas och icke behövt anlitas av mer än ett
 fåtal läroverk. För vardera av budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 var
 anslaget begränsat till 5,000 kronor. För budgetåret 1929/1930 beviljades
 ett till högst 13,000 kronor ökat belopp och för innevarande budgetår har,
 såsom jag tidigare erinrat, här förevarande anslagspost höjts ytterligare
 till högst 17,000 kronor.

I sin förut omförmälda skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen beträffande nu ifrågavarande anslag till en början framhållit den stora olägenhet, som låge däri, att anslagsbeloppet av riksdagen fixerades och icke finge karaktären av förslagsanslag.

Det torde, yttrar överstyrelsen, ej behöva närmare utvecklas, hurusom av naturliga skäl storleken av de utgifter, som påvila ljus- och vedkassan, i alldeles särskild grad beror av omständigheter, som äro omöjliga att på förhand överblicka. Om överhuvudtaget detta anslag, som utgått under en lång följd av år, nämligen alltsedan år 1918, fortfarande skall kunna i avsedd utsträckning fylla sin uppgift, synes det överstyrelsen, att man måste återgå till den anordning, som övergavs först i och med budgetåret 1924/1925, nämligen att anslaget i fråga utgår som ett förslagsanslag och att bidrag ur detsamma beviljas alla de läroverk, där avgiften till ljus- och vedkassan utan sådant bidrag skulle komma att uppgå till mer än 25 kronor.

Överstyrelsen påpekar härefter, att de anslag, som riksdagen under de senaste åren beviljat, icke varit för ändamålet tillräckliga.

Överstyrelsen meddelar i detta hänseende vissa siffror rörande budgetåret 1929 1930. Riksdagen hade för sagda budgetår för ändamålet beviljat ett belopp av 13,000 kronor. Detta utgjorde en ganska avsevärd höjning av det belopp, som beviljats för närmast föregående år, eller 5,000 kronor. Emellertid begärde vederbörande rektorer för ändamålet anslag till belopp av för höstterminen 1929 sammanlagt 13,304 kronor 5 öre och för vårterminen 1930 sammanlagt 9,558 kronor 25 öre eller tillsammans 22,862 kronor 30 öre. Med obetydliga reduktioner måste överstyrelsen anse samtliga de krav, som sålunda ställdes på anslaget, fullt befogade, men givetvis kunde icke överstyrelsen tillstyrka eller Kungl. Maj:t bevilja de särskilda läroverkens kassor större bidrag, än som voro möjliga inom ramen av det beviljade anslaget. Till liknande resultat komme man, om man undersökte, till vilket belopp anslaget hade måst uppgå för att möjliggöra sådana bidrag till de särskilda läroverkens kassor, att terminsavgiften vid intet läroverk skulle hava behövt överstiga 25 kronor. För detta ändamål skulle hava erfordrats för höstterminen 1929 11,250 kronor 11 öre och för vårterminen 1930 9,099 kronor 85 öre eller tillsammans 20,349 kronor 96 öre. Vilken-dera utgångspunkten för beräkningen man än valde, befunnos det alltså, att det för budgetåret 1929/1930 beviljade beloppet varit drygt 50 procent för lågt för att kunna till fullo motsvara sin uppgift.

Nu hade visserligen beloppet för budgetåret 1930/1931 höjts till 17,000 kronor. Men av det anförda framginge också, att även detta belopp kunde

förutses komma att visa sig otillräckligt. En successiv ökning av här ifrågasvarande anslagsbehov komme att under de närmaste åren vara motiverad redan av det alltjämt fortgående förstatligandet av kommunala läroanstalter och det påbörjade upprättandet av vissa högre allmänna läroverk för flickor. Därtill komme, att, såsom överstyrelsen vid föregående tillfällen framhållit, de avdelningar av nya linjer, som upprättas vid läroverken, åtminstone i vissa fall och särskilt under övergångstiden komme att bli jämförelsevis fåtaligt besökta, ett förhållande, som erfarenheterna från de förflutna läsåren vore ägnade att understryka. Att genom den höjning av terminsavgifterna, som måste bli en följd härav, en tung börda kunde komma att påläggas särskilt målsmännen för lärjungarna vid de mindre läroverken, vore tydligt. Det syntes därför överstyrelsen, att bidrag ur här ifrågasvarande anslag borde träda hjälpande emellan.

Om överstyrelsen således funne en höjning av här förevarande anslag ofrånkomlig, vore det däremot givetvis svårt att bestämt uttala sig rörande storleken av denna höjning. Då emellertid överstyrelsen alltjämt förutsatte, att Kungl. Maj:t med behjärtande av de synpunkter, som här framhållits, tacktes föreslå riksdagen, att anslaget måtte återfå den karaktär av *förslagsanslag* det ursprungligen ägt, syntes några exakta beräkningar ej heller erforderliga.

Överstyrelsen har till belysande av frågan bifogat en tablå över de terminsavgifter till ljus- och vedkassorna vid de särskilda läroverken, som under vardera av de båda terminerna under budgetåret 1929 1930 vid varje särskilt läroverk dels av rektor och kollegiet ansetts erforderliga under förutsättning, att läroverket icke erhållit något statsbidrag, dels faktiskt upptagits av lärjungarna. Av denna tablå, beträffande vilken jag tillåter mig att hänvisa till handlingarna i ärendet, framgår, att antalet läroverk, där avgiften beräknats böra uppgå till minst 25 kronor, utgjort under höstterminen 1929 28 och under vårterminen 1930 25, samt att bland dessa läroverk antalet av sådana, där den erforderliga avgiften beräknats till högre belopp än 25 kronor, varit under höstterminen 10 och under vårterminen 9.

Härefter anför överstyrelsen:

Givetvis kunde överstyrelsen icke ansvara för att rektors och kollegiets beräkning av det erforderliga beloppet i varje särskilt fall vore fullt riktigt; i något enstaka fall hade överstyrelsen till och med direkt anledning antaga, att beloppet beräknats något högt. Men å andra sidan hade överstyrelsen på grund av den erfarenhet, överstyrelsen vunnit under handläggning av hithörande ärenden, anledning antaga, att i några fall rektor och kollegiet vid sina beräkningar av den erforderliga terminsavgiften tagit så stor hänsyn till lärjungarnas ekonomi, att läroverkets verkliga behov icke blivit till fullo tillgodosedda. Under sådana omständigheter vågade överstyrelsen hålla för sannolikt, att de i tablåen upptagna avgiftsbeloppen i stort sett framställde läroverkens behov på ifrågasvarande område något mindre, än det i verkligheten vore. Särskilt ville överstyrelsen fästa uppmärksamheten vid de samrealskolor, som hade enkel linje. De av dessa, som tidigare varit statssamskolor, bleve i den nya organisationen ombildade från sexåriga till fem- eller fyraåriga och vidkändes en däremot svarande minskning i lärjungantalet, vilken, helst som detta antal redan tidigare varit ganska lågt,

[182.] hotade att i sådana avseenden, där läroverkets ekonomi väsentligen vilade på lärjungarnas avgifter, försätta läroverket under ett skäligt existensminimum. Vad åter vidkomme sådana läroverk inom denna grupp, som tidigare varit kommunala mellanskolor, hade dessa i sista hand för sin ekonomi varit hänvisade till vederbörande kommun, som för dem varit ansvariga. Då nu denna inkomstkälla för bestridande av sådana utgifter, som ålåg ljus- och vedkassan, fullständigt försvunne i och med skolans förstatligande, kunde också skolor av detta slag lätt nog komma i den situationen, att kassan icke kunde bestrida sina för läroverkets arbete ofrånkomliga utgifter utan att terminsavgifterna sattes till oskäligt höga belopp. Visserligen komme numera obemedlade lärjungar att befrias från större delen av denna avgift; men överstyrelsen tillåte sig framhålla, dels att gränsen mellan obemedlade lärjungar och andra lärjungar mången gång vore flytande och omöjlig att exakt draga, dels att läroverkens omorganisation icke skäligen borde försvåra den ekonomiska ställningen för någon kategori av lärjungar.

Av det föregående framginge, att nu ifrågavarande del av förevarande anslag för att under budgetåret 1929/1930 helt fylla sin uppgift bort hava en storlek av något mer än 20,000 kronor. Då nu behovet under en följd av år kunde beräknas komma att växa, vågade överstyrelsen för budgetåret 1931/1932 icke räkna med lägre belopp än 26,000 kronor.

Då för den förra delen av här ifrågavarande anslag ovan räknats med ett belopp av 264,000 kronor, skulle anslaget i sin helhet komma att uppgå till 290,000 kronor.

Departement-
schefen.

Det anslag, som för nu ifrågavarande ändamål under senare år utgått, har haft till syfte att möjliggöra en begränsning av avgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor, därvid ansetts skäligt att avgifterna, om möjligt, borde nedbringas till ungefärligen 25 kronor för termin. Detta syfte har icke kunnat helt vinnas, emedan anslaget varit alltför knappt tillmätt och de från vissa läroverk begärda bidragen därför måst väsentligt beskäras. På sätt i det föregående erinrats blev anslaget av 1929 års riksdag höjt från 5,000 kronor till 13,000 kronor samt av 1930 års riksdag till 17,000 kronor. Skolöverstyrelsen har, under förutsättning att anslaget i enlighet med överstyrelsens nu förnyade framställning åter upptoges såsom förslagsanslag, ifrågasatt en höjning till 26,000 kronor. Jag kan icke tillstyrka, att anslaget erhåller förslagsanslags natur. I avseende å storleken av det erforderliga beloppet vill jag förorda en höjning utöver vad för innevarande år beräknats, och har jag, i saknad av fastare beräkningsgrunder, funnit försiktigheten bjuda att därvid stanna inför ett till 20,000 kronor ökat belopp. Anslaget bör, i analogi med vad för innevarande budgetår ägt rum, sammanslås med det av mig förut under denna punkt tillstyrkta anslaget å 264,000 kronor till ett gemensamt förslagsanslag å 284,000 kronor, med föreskrift att högst 20,000 kronor därav må användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till ljus- och vedkassan i sådana fall, då desamma kunna anses alltför tyngande.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av utgifter, som skola bestridas av ljus- och vedkassan vid allmänt läroverk, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag

av kronor 284,000: —

därav högst 20,000 kronor må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassa i sådana fall, då desamma kunna anses alltför tyngande.

28. **Bokinköp och bokbindning för läroverksbiblioteken.** Till bokinköp och bokbindning för lärjungebiblioteken vid de allmänna läroverken anvisade riksdagen på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar för budgetåret 1928/1929 ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor. Det förra anslaget var begränsat till att avse lärjungebiblioteken vid de *hög*re allmänna läroverken; beträffande anslaget för budgetåret 1929/1930 hade denna begränsning bortfallit.

[183.]
Bokinköp och
bokbindning
för läroverks-
biblioteken.

Till 1930 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om anvisande för ovanberörda ändamål för budgetåret 1930/1931 av ett belopp av 75,000 kronor; förslaget innebar dessutom ett borttagande av anslagets begränsning att allenast avse *lärjunge* biblioteken, utan skulle det kunna komma även läroverkens bibliotek i övrigt till godo.

I en inom riksdagen väckt motion (I: 82) föreslogs, att för ändamålet måtte anvisas ett belopp av 100,000 kronor.

Riksdagen anförde i skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, under punkt 153 bland annat:

Mot den av Kungl. Maj:t föreslagna utvidgningen av området för anslagets användning hade riksdagen intet att erinra.

Vad beträffade anslagsbeloppet, ansåge riksdagen starka skäl tala för beredande av ökade medel till ifrågasvarande ändamål. Riksdagen hade dock icke funnit sig böra medgiva en så stor höjning av anslaget, som motionären föreslagit, utan ansåge, att anslaget borde begränsas till 85,000 kronor.

Riksdagen slutade med att anmäla, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motion (I: 82) till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisat för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 85,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att här förevarande anslag för budgetåret 1931/1932 måtte upptagas med ett till 100,000 kronor förhöjt belopp.

Överstyrelsen har till stöd för denna sin framställning anfört bland annat:

Då överstyrelsen nu hemställde om förnyat anslag för ändamålet, ansåge sig överstyrelsen ej heller i år böra ifrågasätta en förändring av anslagets natur av reservationsanslag att fördelas efter ansökan i mån av behov.

Vad anslagets storlek beträffade, måste överstyrelsen även detta år hemställa om en ytterligare ökning. Vid många av de äldre läroverken vore trots de senaste årens ökade inköpsmöjligheter det befintliga beståndet av modern litteratur, vilken i främsta rummet utgjorde arbetsmaterialet vid lärjungarnas enskilda arbete, alltjämt otillfredsställande. Å andra sidan ställdes stora krav på detta anslag från de nyupprättade statsläroverkens sida, då det ju för dem ofta gällde att för dessa medel icke allenast underhålla utan helt och hållet upprätta studiebibliotek. Överstyrelsen ville i detta sammanhang erinra, att även under budgetåret 1931/1932 genom förstatligande av kommunala mellanskolor ett antal nya läroverk kommit att upprättas, vilka tidigare ej åtnjutit understöd av ifrågavarande anslag.

Överstyrelsen föreslog sålunda — under avvaktan av att de förslag till beredande av förbättrad ställning och vård åt läroverksbiblioteken, som framlagts av bibliotekssakkunniga och i väsentliga delar förordats av överstyrelsen, i full utsträckning genomfördes — att anslaget höjdes med 15,000 kronor till 100,000 kronor. Överstyrelsen beräknade, att med denna förhöjning de mest trängande behoven för dessa bibliotek skulle kunna tillfredsställas.

Genom beslut den 16 oktober 1930 har Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen fördelat det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget mellan de olika läroverksbiblioteken med belopp, växlande mellan lägst 65 kronor och högst 2,000 kronor.

Departement-
schefen.

När det nu gäller det anslag, som för här ifrågavarande ändamål bör äskas av riksdagen för budgetåret 1931/1932, finner jag mig — trots de av skolöverstyrelsen för en ökning anförda skälen — på grund av nödvändigheten att iakttaga den yttersta sparsamhet i fråga om nya eller ökade anslag och med hänsyn tillika till det förhållandet, att här förevarande anslag så sent som vid 1930 års riksdag avsevärt höjts, nödsakad att nu ej förordna högre belopp än vad för innevarande budgetår anvisats eller alltså 85,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av kronor 85,000: —

[184.]

Resestipendier
åt lärare vid de
allmänna
läroverken.

29. Resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken. Under många år ingick i reservationsanslaget till de allmänna läroverken en post »resestipendier åt lärare i främmande levande språk» å 15,000 kronor samt en post »reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad», å 6,000 kronor. Av 1920 och 1921 års riksdagar anvisades därjämte å extra stat två anslag å respektive 15,000 kronor och 6,000 kronor till förstärkande av nämnda ordinarie anslagsposter.

Samtliga dessa anslag blevo av finansiella skäl och i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ej anvisade av 1922, 1923 och 1924 års riksdagar, som fat-

tade liknande beslut jämväl i fråga om så gott som alla andra resestipendieanslag.

[184.]

Emellertid föreslog Kungl. Maj:t med hänsyn till de olägenheter, som frånvaron av resestipendier medförde särskilt för språkundervisningen, 1925 års riksdag att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken för budgetåret 1925/1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 13,000 kronor. Detta Kungl. Maj:ts förslag blev av riksdagen bifallet, och den 22 maj 1925 utfärdades kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 302).

Motsvarande anslag anvisades av riksdagen för vart och ett av budgetåren 1926/1929. Enligt därom av Kungl. Maj:t gjord framställning höjde 1929 års riksdag anslagsbeloppet för budgetåret 1929/1930 till 15,000 kronor, varjämte anvisades ett extra reservationsanslag av 6,000 kronor till resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad. Bestämmelser rörande utgående av medel från sistnämnda reservationsanslag hava meddelats genom kungörelse den 16 maj 1929 (svensk författningssamling nr 88).

Jämväl för budgetåret 1930/1931 har riksdagen för nu ifrågavarande ändamål anvisat extra reservationsanslag å 15,000 kronor, respektive 6,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 under det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken åter upptaga *dels* till resestipendier åt lärare i främmande levande språk 22,000 kronor, *dels ock* till resestipendier åt lärare, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad, 8,000 kronor.

Till stöd för denna sin framställning har skolöverstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

Ehuru genom de båda senaste årens riksdagsbeslut en viss ökning av anslagsbeloppet för ifrågavarande ändamål ernåtts, är dock detta belopp fortfarande alltför knappt tillmätt. Överstyrelsen vill i detta avseende till alla delar vidhålla vad överstyrelsen härom yttrade i sin framställning den 31 augusti 1929 och tillåter sig alltså erinra därom, att även föreliggande fråga på det närmaste beröres av 1927 års läroverksreform. Den omläggning av skolans inre arbete, som utgör en mycket väsentlig del av sagda reform, kommer att ställa betydligt ökade krav på den enskilde lärarens allmänna utbildning.

I våra dagar är det också mer än någonsin av vikt för lärarna att i främmande land få taga omedelbar kännedom om vetenskapens och teknikkens ständigt fortgående landvinningar, och att, där så befinnes lämpligt, kunna följa den pedagogiska utvecklingen samt tillgodogöra sig och sin undervisning de uppslag till förbättringar, som därigenom kunna vinnas.

Vad särskilt språklärarna angår, är det uppenbart, att kontakten med utlandet för dem är ett hart när oundgängligt villkor för en praktisk och fullt effektiv undervisning. Saknas för läraren dessa tillfällen till fortbild-

[184.] ning i främmande land, ligger den faran nära, att hans språkundervisning får en alltför teoretisk och mekanisk karaktär utan tillräcklig anslutning till det verkligt levande språket och till det praktiska livets behov.

Det är alltså tydligt, att ifrågavarande resestipendier genom den vidgade utbildning, som de medföra, äro av så stor betydelse, att en inknappning av dem måste anses tillskynda våra läroverk svårt avbräck. Helst skulle överstyrelsen se, att de tidigare anslagsposterna till resestipendier och reseunderstöd åter upptoges i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken samt att i fråga om anslagsbeloppets storlek viss hänsyn toges ej blott till den förestående omläggningen av skolans inre arbete utan jämväl till den omständigheten, att genom upprättande av nya läroverk och förstatligandet av kommunala mellanskolor läroverkslärarnas antal blivit betydligt ökat. Medan under läsåret 1920/1921 antalet ämneslärare vid de allmänna läroverken utgjorde 1429, torde antalet lärare i 1930/1931 års stat komma att uppgå till omkring 1735, och för budgetåret 1931/1932 kommer detta att ytterligare stiga. Ökningen från 1921 till 1930 utgör icke mindre än drygt 21 procent. Vid 1921 års riksdag beviljades till resestipendier och reseunderstöd en sammanlagd summa av 42,000 kronor. För att bringa ifrågavarande anslag i höjd med nämnda summa vore alltså en höjning med 21 procent erforderlig, d. v. s. anslaget borde utgöra (42,000 + 8,820) 50,820 kronor eller i avrundat tal 50,000 kronor. I detta belopp torde dock, vid en jämförelse med förhållandena under åren 1921 och 1922, någon minskning vara såtillvida motiverad, som på grund av penningvärdets allmänna stegring stipendiebeloppen numera utgå med något lägre belopp än vad då var fallet, särskilt i fråga om resor till England och Frankrike. Å andra sidan ha, såsom ovan framhållits, kraven på lärarnas praktiska språkskicklighet och undervisningseffektivitet sedan dess skärpts, såväl genom 1927 års skolreform som genom den allmänna utvecklingen med de alltmera ökade internationella förbindelserna.

I skrivelse den 31 augusti 1929 hemställde överstyrelsen om anslag för här ifrågavarande syfte om sammanlagt 48,000 kronor. Då överstyrelsen emellertid icke vågar räkna med en så stark omedelbar höjning av anslaget i fråga, vill överstyrelsen endast föreslå, att förevarande nu med sammanlagt 21,000 kronor utgående reservationsanslag höjes till 30,000 kronor, varav 22,000 kronor böra förbehållas lärare i främmande levande språk, samt att dessa anslag erhålla ordinarie reservationsanslags natur. Därvid vill överstyrelsen emellertid än en gång uttryckligen framhålla, att detta belopp innebär en stark beskärning av vad som i förevarande avseende skulle vara önskvärt.

Departementschefen.

Anslag för här ifrågavarande ändamålet är givetvis fortfarande av behovet påkallat. Ehuru onekligen goda skäl tala för det av skolöverstyrelsen nu framlagda förslaget, finner jag mig dock under nuvarande statsfinansiella förhållanden förhindrad att tillstyrka anslag utöver de för innevarande budgetår utgående beloppen. Ej heller finner jag mig nu kunna biträda förslaget om stipendieanslagens överförande såsom en anslagspost under det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Jag tillstyrker alltså, att medel för ändamålet nu äskas allenast å extra stat och med samma belopp, som beviljats av 1930 års riksdag.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1931/1932 anvisa

dels till resestipendier åt lärare i främmande levande språk
vid de allmänna läroverken ett *extra* reservationsanslag
av kronor 15,000: —

dels ock till resestipendier åt lärare vid de allmänna läro-
verken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anord-
nad, ett *extra* reservationsanslag av kronor 6,000: —

30. Terminsavgifter till biblioteks- och materielkassorna. Enligt gällande läroverksstadga upptagas av lärjungarna vid de allmänna läroverken åtskilliga avgifter, vilka i viss omfattning tillfalla statsverket och i övrigt tillföras olika kassor vid läroverken. Bland dessa kassor är biblioteks- och materielkassan, beträffande vilken närmare bestämmelser äro meddelade i § 217 läroverksstadgan.

Sagda kassa, på vilken ställas många och betydande krav, åtnjuter enligt läroverksstadgans bestämmelser inkomster, bestående av dels en avgift av 3 kronor av lärjunge, som inskrives vid läroverket, dels ock en terminlig avgift, som skall erläggas av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias. Enligt de i nu gällande läroverksstadga givna bestämmelserna utgör denna avgift 4 kronor 50 öre men har under senare år enligt beslut av riksdagen kunnat utgå med högre belopp.

Senast har 1928 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning medgivit, att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1928 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades.

I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att läroverkens biblioteks- och materielkassor uppstått genom sammanslagning av två jämlikt 1820 års skolordning vid varje läroverk befintliga kassor, den egna kassan och bibliotekskassan. Från den egna kassan har samtidigt utbrutits en särskild ljus- och vedkassa, vars ändamål förut tillgodosågos ur den egna kassan.

Efter förslag av skolöverstyrelsen föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 2 november 1928, huru terminsavgifterna för tiden från och med höstterminen 1928 till och med vårterminen 1931 skulle utgå vid de allmänna läroverken, med undantag av statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, för vilken särskilda bestämmelser i nu ifrågavarande hänseende gälla.

Frågan om förlängd rätt att upptaga förhöjda terminsavgifter till här berörda kassor har av skolöverstyrelsen upptagits till behandling i skrivelse den 30 augusti 1930.

Överstyrelsen framhåller till en början, att de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t och riksdagen att medgiva en förhöjning av den terminsavgift, som

[185.]

Termins-
avgifter till
biblioteks-
och materiel-
kassorna.

[185.] enligt § 217 av läroverksstadgan skall erläggas till biblioteks- och materielkassan av lärjunge, vilken ej därifrån i föreskriven ordning befrias, äga sin giltighet, även efter det att den beslutade omorganisationen av det högre undervisningsväsendet numera börjat genomföras.

Överstyrelsen erinrar vidare om de viktigaste av dessa skäl. Bestämmelsen om en terminsavgift till biblioteks- och materielkassan av 4 kronor 50 öre återfunnes i läroverksstadgan, alltsedan den genom 1859 års stadga infördes, ehuru under denna tidsperiod av mer än 70 år penningvärdet sjunkit högst väsentligt. Genom den allmänna prishöjningen hade kraven på läroverkens biblioteks- och materielkassor i hög grad stegrats. Av dessa kassors medel skulle bestridas *dels* kostnaderna för anskaffande och underhåll av såväl böcker och undervisningsmateriel som ock inredningsmateriel och skolmöbler m. m. — med undantag dock i senare avseendet i fråga om sådana allmänna läroverk, som upprättades på grund av riksdagens 1927 eller senare fattade beslut, enär vederbörande kommun i sådana fall i överensstämmelse med sagda beslut åtagit sig att tillhandahålla läroverket bl. a. inredning och möbelutrustning — *dels* även kostnaderna för tryckning av årsredogörelse, arbetsordning, terminskataloger, blanketter m. m., som erfordrades för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition. Genom nämnda flerfaldiga krav på läroverkens biblioteks- och materielkassor hade ofta den summa, som kunnat disponeras för den egentliga undervisningsmaterielen, blivit, till men för undervisningen, på ett betänkligt sätt kringskuren.

Skolöverstyrelsen framhåller härefter, att det härvid ej vore fråga om något övergående behov, framkallat av kristiden eller andra mer eller mindre tillfälliga omständigheter. Frånsett penningvärdets fall hade den pedagogiska utvecklingen i stor utsträckning ställt nya krav på undervisningen och därmed även på nyanskaffning av undervisningsmateriel. Särskilt erinrar överstyrelsen därom, att i gällande undervisningsplaner de naturvetenskapliga ämnena fått ett betydligt större utrymme än förut, vilket medfört en nödvändig utökning av undervisningsmaterielen i dessa ämnen och ett större behov av för denna undervisning nödig förbrukningsmateriel. Det vore emellertid ej blott behovet av förbrukningsmateriel, som gjorde, att en modern undervisning i de naturvetenskapliga ämnena ställde ständiga krav på läroverkens materielkassor. Ifrågavarande undervisningsämnen krävde även en konstant nyanskaffning och utökning av övrig undervisningsmateriel, då denna, såsom all erfarenhet visade, så småningom bleve antingen utnött eller omodern och därför oavlåtliga måste ersättas med ny. Med den vetenskapliga forskningens och den pedagogiska teknikens utveckling uppstode i fråga om materiel ständigt nya behov, som måste fyllas, om undervisningen skulle kunna följa med nämnda utveckling och kunna ge de resultat, som avsåges. En annan synnerligen viktig grupp av sådana krav, som ställdes på biblioteks- och materielkassorna, vore de, som avsåge inköp och bindning av böcker. Överstyrelsen hade vid åtskilliga tillfällen framhållit, huru oavvisliga dessa krav vore, för att lärjungarnas självverksamhet skulle kunna komma till sin rätt, särskilt inom de humanistiska ämnenas område. Nu hade riksdagen på de senare åren beviljat ett särskilt anslag till bokinköp och bokbindning vid de allmänna läroverken, och särskilt borde i detta sammanhang erinras därom, att 1930 års riksdag dels höjt anslaget, dels i vissa avseenden lämnat större frihet för dess användning. Det låge i sakens natur, att detta särskilda anslag i sin mån vore

ägnat att minska de krav, som i förevarande avseende ställdes på biblioteks- och materielkassorna; men denna minskning vore icke tillräcklig för att kassorna numera skulle kunna fylla sin uppgift utan höjning av terminsavgiften utöver det i läroverksstadgan föreskrivna beloppet. Dels vore nämligen sagda anslag icke tillräckligt för att ensamt tillgodose det särskilda behov, för vars skull det kommit till stånd, utan bokinköp och bokbindning måste fortfarande i större eller mindre utsträckning bestridas med biblioteks- och materielkassans medel; dels vore de krav, som i övrigt ställdes på denna kassa, så stora, att ifrågavarande höjning alltjämt vore av nöden, även om kassan helt befriades från utgifter för biblioteket och hade att sörja endast för materiel i övrigt. Överstyrelsen har vidare erinrat därom, att kassan vid de flesta läroverk hade att sörja icke blott för undervisnings- utan också för inredningsmateriel, samt på grund av omfattande erfarenhet från besök särskilt vid mindre läroverk framhållit, att denna sida av kassans uppgifter mångenstädes på grund av bristande medel icke kunnat tillgodoses så, som önskvärt varit. Om således kassan genom det numera beviljade särskilda anslaget för inköp och bindning av böcker fått sina utgifter något minskade på denna särskilda punkt, så behövdes dess tillgångar desto bättre på andra punkter.

Överstyrelsen har vid sin skrivelse fogat en översikt av de avgifter, som under läsåret 1929/1930 vid de särskilda läroverken upptagits till ifrågavarande kassa. Av denna översikt, beträffande vilken jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, framgår, att det vida övervägande antalet läroverk till fullo utnyttjat den medgivna rätten att upptaga en terminsavgift av 10 kronor och att med allenast två undantag alla läroverk åtminstone höjt avgiften något över det i läroverksstadgan föreskrivna beloppet av 4 kronor 50 öre. Då man nu, fortsätter överstyrelsen, visste med vilken omsorg ett läroverks myndigheter undveke att belasta lärjungarna med andra avgifter än sådana, som vore alldeles oundgängliga, pekade också detta allmänna utnyttjande av ifrågavarande rätt bestämt i den riktningen, att avgiften fortfarande behövde höjas utöver det stadgemässiga beloppet.

Vad överstyrelsen sålunda anført vore i allt väsentligt lika tillämpligt på läroverken, vare sig de förefunnits före den nu pågående omorganisationen av det högre skolväsendet eller upprättades i sammanhang med denna. Överstyrelsen har vidare framhållit vissa synpunkter angående den inverkan, som omorganisationen vore ägnad att utöva i här ifrågavarande avseende.

Överstyrelsen har först erinrat därom, att de läroverk, som före omorganisationen haft att kämpa med de största svårigheterna i här ifrågavarande avseende, varit de små realskolorna med enkel linje, vilka till följd av sitt ringa lärjungantal haft däremot svarande ringa inkomster till kassan. Nu hade emellertid dessa läroverk blivit omorganiserade från sexåriga till femåriga eller fyraåriga och måste vidkännas en däremot svarande minskning i lärjungantalet och i kassans inkomster. För dessa läroverk innebure alltså omorganisationen ökade svårigheter att tillgodose de behov, som avsåges med biblioteks- och materielkassan. Likaledes ökade svårigheter, fast av annan anledning, medförde omorganisationen för de läroverk, som övertoges av staten från att förut hava varit kommunala mellanskolor. I fråga om dessa skolor i deras tidigare organisationsform hade vederbörande kommun i sista hand burit det ekonomiska ansvaret i alla olika avseenden. I den mån utgående statsbidrag och eventuellt utgående terminsavgifter tillsammans icke varit tillräckliga för att bestrida nöd-

[185.]

vändiga utgifter, av den art som här vore i fråga lika väl som av annan art, hade kommunen måst träda emellan. Genom skolans förstatligande bortföller detta kommunens ansvar i fråga om alla i detta sammanhang förevarande utgifter — utom, såsom i det föregående omnämnts, i fråga om inredning och möbelutrustning — och biblioteks- och materielkassan bleve ensam ansvarig för desamma. Det vore således tydligt, att även för dessa skolor omorganisationen i nu förevarande avseende innebure ökade ekonomiska svårigheter. Möjligen kunde det under sådana omständigheter förefalla egendomligt, att denna grupp av läroverk, enligt vad som framginge av ovannämnda tabell över terminsavgifterna, i mindre utsträckning än de tidigare statsläroverken begagnat möjligheten att få höja terminsavgifterna. Detta torde emellertid väsentligen bero på två omständigheter. Dels hade under läsåret 1929/1930 förstatligandet ännu icke varit till fullo genomfört vid något av dessa läroverk; kommunen hade följaktligen ännu icke varit fullt fritagen från det förut omtalade ekonomiska ansvaret, och skolorna hade ännu icke prövat på att reda sig utan att hava kommunens ekonomiska stöd i här ifrågavarande avseende. Dels hörde en del av de läroverk, som redan under läsåret 1929/1930 befunnit sig under förstatligande, till de större läroverken inom denna grupp, och med det relativt stora antalet lärjungar följde givetvis relativt stora inkomster av terminsavgifter till kassan; annat torde förhållandet bliva, då förstatligandet hunne fortskrida till ett stort antal små skolor inom denna grupp.

Å andra sidan vore det uppenbart, att omorganisationen för ett ej ringa antal läroverk, särskilt sådana, som ombildades från läroverk för gossar till samläroverk, komme att medföra ökat antal lärjungar och däremot svarande ökning i till kassan erlagda terminsavgifter. Emellertid följde med sagda ombildning också en viss ökning i utgifter; så t. ex. tillkomme förut okända sådana för materiel för undervisningen i kvinnligt handarbete. Och även om ökningen i inkomster i vissa fall skulle bli större än ökningen i utgifter, borde man betänka, att kassan hittills, trots de höjda avgifterna, i stort sett haft ganska svårt att fylla sin uppgift och vid många läroverk avgjort icke kunnat göra detta på ett tillfredsställande sätt. Under sådana förhållanden kunde den omständigheten, att en alltjämt medgiven höjning av avgifterna vid vissa läroverk skulle bereda kassan en bättre ställning än före omorganisationen, icke vara något skäl mot ett fortsatt medgivande av avgiftens höjning. Överstyrelsen har också erinrat därom, att ett sådant medgivande under de villkor, Kungl. Maj:t hittills fäst vid detsamma, icke innebure, att avgiften vid varje särskilt läroverk utan vidare skulle utgå med visst förhöjt belopp, utan att Kungl. Maj:t i fråga om varjesärskilt läroverk prövade, huruvida vid detsamma avgiften finge inom de av riksdagen medgivna gränserna höjas och i så fall till vilket belopp. Under sådana förhållanden torde det icke föreligga någon risk för att möjligheten till fortsatt höjning av avgiften skulle komma att bli missbrukad.

Såsom av det föregående framginge, anför överstyrelsen slutligen, vore det i förevarande avseende föreliggande behovet i allt väsentligt av konstant natur. Under sådana omständigheter kunde det sättas i fråga, huruvida det förelåge något verkligt skäl att alltjämt bibehålla den provisoriska karaktären av ifrågavarande åtgärder och huruvida det icke vore lämpligare att ändra läroverksstadgans bestämmelser på förevarande punkt, så att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassan icke bleve fast utan kunde inom vissa gränser växla efter läroverkens behov. En sådan förändring skulle

uppenbarligen medföra vissa fördelar; bland annat skulle åtskillig skriftväxling mellan Kungl. Maj:t, riksdagen, skolöverstyrelsen och de särskilda läroverken kunna besparas. Trots dessa fördelar ville emellertid överstyrelsen icke heller denna gång ifrågasätta annat än en provisorisk åtgärd med samma innebörd som hittills. Dels kunde det, trots vad överstyrelsen i det föregående anført angående omorganisationens inverkan på nu ifrågavarande förhållanden, ännu icke vinnas någon fullt tillfredsställande överblick över denna inverkan. Dels borde frågan om tillgodoseendet av de behov, som avsåges med de allmänna läroverkens biblioteks- och materielkassor, för att vinna fullt tillfredsställande belysning ingå såsom ett led i den allsidiga utredning angående de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning, om vilken skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket den 10 december 1925 gjort gemensam framställning. Denna framställning vore ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Men överstyrelsen ansåge sig icke kunna räkna med annan möjlighet, än att en utredning, vars nödvändighet vore så uppenbar och av så brådskande natur, komme till stånd inom en nära framtid.

Överstyrelsen slutar med att hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1931 under en tid av tre år — eller till den tidpunkt dessförinnan, då särskilda bestämmelser i ärendet kunna bli av Kungl. Maj:t meddelade — utgå med högst tio kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias.

Av de utredningar, som legat till grund för de av Kungl. Maj:t och riksdagen vid flera föregående tillfällen fattade besluten om höjning av här ifrågavarande terminsavgifter, liksom ock av skolöverstyrelsens nu föreliggande skrivelse framgår med tydlighet, att behovet av ökade medel för biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken är av bestående natur, och att det vid det stora flertalet läroverk icke lär vara möjligt att nedsätta dessa terminsavgifter till deras ursprungliga belopp, med mindre än att biblioteks- och materielkassorna tillföras ökade inkomster i form av direkta anslag av statsmedel.

Departement-
schefen.

I viss utsträckning har, såsom också skolöverstyrelsen erinrat, statsmedel redan tagits i anspråk för tillgodoseende av kassorna vid de allmänna läroverken. Jag vill fästa uppmärksamheten på de för närvarande med betydande belopp utgående anslagen till bidrag till täckande av utgifter för allmänna läroverkens ljus- och vedkassor samt till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken, för vilka anslag jag redogjort i det föregående under punkterna 182 och 183.

Även om förmedelst anslaget till bokinköp vissa lättnader kunna i några fall beredas nu ifrågavarande kassor, kvarstår dock behovet av ökade medel till framför allt den naturvetenskapliga materielen oförändrat, och tager man dessutom i betraktande den mångfald av utgifter av olika slag, som

skola tillgodoses förmedelst biblioteks- och materielkassorna, synes det mig nödvändigt, att en förlängning av nuvarande interimsanordning kommer till stånd. Det skulle visserligen kunna ifrågasättas, huruvida icke tiden vore inne att ändra läroverksstadgans bestämmelser i angivna hänseende och inom en vidare avgiftsram bereda möjlighet att kunna tillgodose de skiftande förhållanden, som kunna råda vid olika läroverk. Emellertid vill jag nu ej förorda åtgärder i detta avseende. Jag har i annat sammanhang erinrat om vikten av att utredning rörande läroverkens ekonomiska förhållanden snart må komma till stånd, och, såsom överstyrelsen påpekat, torde nu ifrågavarande angelägenhet lämpligen böra upptagas till närmare omprövning i detta sammanhang.

Jag vill därför inskränka mig att förorda en förlängning av rådande provisorium, vartill sålunda riksdagens medgivande är erforderligt. Detta förnyade medgivande torde få avse en tid av tre år från och med läsåret 1931/1932, Kungl. Maj:t givetvis obetaget att, om så skulle visa sig möjligt och lämpligt, före treårsperiodens utgång framlägga förslag till de mera slutgiltiga bestämmelser angående läroverkens biblioteks- och materielkassor, som må finnas påkallade av den beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller eljest. Beträffande terminsavgiftens maximibelopp under den närmaste tiden anser jag ingen ändring skäligen kunna ifrågasättas. Gränsen uppåt bör fortfarande vara 10 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1931 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias.

Kommunala mellanskolor.

[186.] 31. **Kommunala mellanskolor.** I riksstaten finnes uppfört ett ordinarie förslagsanslag till kommunala mellanskolor. Detta anslag höjdes upprepade gånger allt eftersom läroanstalter av detta slag ökades samt var i riksstaten för budgetåret 1927/1928 uppfört med 1,710,000 kronor. Det av 1927 års riksdag beslutade successiva förstatligandet av åtskilliga kommunala mellanskolor möjliggjorde för budgetåret 1928/1929 en minskning av anslaget, vilken minskning dock i viss mån motvägdes därav, att anslaget, enligt vad riksräkenskapsverkets budgetredovisningar utvisade, tidigare varit för lågt beräknat och till följd därav överskridits med betydande belopp. Med hänsyn härtill blev anslaget för budgetåret 1928/1929 bestämt till 1,634,000 kronor, varvid beräknades, att statsbidrag skulle kunna utgå jämväl till två eventuellt nyinrättade skolor. Jämväl för budgetåren 1929/1931 ansågs en

minskning av anslaget kunna ifrågasättas, och i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag upptog riksdagen för dessa budgetår anslaget med ett belopp av 1,550,000 kronor, respektive 1,460,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen avgivit förslag till det belopp, varmed här ifrågavarande anslag bör upptagas för budgetåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen har därvid till en början förebragt en utredning, varur jag tillåter mig att meddela följande:

Med utgångspunkt från förhållandena läsåret 1929/1930 har en uppskattning gjorts av antalet klassavdelningar läsåret 1931/1932.

Om inga parallellklasser funnes, skulle antalet klassavdelningar sagda läsår komma att utgöra

vid 8 skolor, som äro under statsövertagande fr. o. m. den 1 juli 1929.	8
» 8 » » » » » » » » 1930.	16
» 8 » » komma » » » » » » 1931.	24
» 9 » » » » » » » » » » 1932.	36
» 39 skolor, som icke skola förstatligas	<u>156</u>
Summa	240

Hela antalet klassavdelningar har beräknats till 340. Antalet parallellklasser skulle alltså utgöra skillnaden mellan 340 och 240, d. v. s. 100, vilket antal är 15 större än det, som beräknades för läsåret 1930/1931.

Antalet rektorer, vilkas arvoden utgår ur förslagsanslaget, är 48, och antalet biträdande föreståndarinnor likaledes 48.

Övriga poster hava beräknats med ledning av tillgängliga uppgifter för budgetåret 1929/1930.

Grundanslag till skolorna ($240 \times 2,800$)	kronor	672,000:—
Till parallellavdelningar ($100 \times 2,800$)	»	280,000:—
» rektorsarvoden ($48 \times 666:67$)	»	32,000:—
» arvoden åt biträdande föreståndarinnor (48×200) .	»	9,600:—
» ålderstillägg (314×400)	»	125,600:—
» » (195×300)	»	58,500:—
» lönetillägg för ordinarie manliga lärare (167×500)	»	83,500:—
» » » extra ordinarie manliga lärare (61×300)	»	18,300:—
» sjukvikarier ($25 \times 1,666:67$)	»	41,666:75
» lönetillägg åt manliga sjukvikarier (10×300)	»	3,000:—
» » » » vakansvikarier (7×300)	»	2,100:—
» undervisning i huslig ekonomi (33×400)	»	13,200:—
	kronor	1,339,466:75

eller i avrundat belopp 1,340,000 kroner.

Skolöverstyrelsen har emellertid — med hänsyn till att anledning finnes att räkna med tillkomsten av en eller annan ny kommunal mellanskola under budgetåret 1931/1932 — ansett, att nyssnämnda belopp, 1,340,000 kronor, borde höjas med 30,000 kronor, motsvarande det ungefärliga anslagsbehovet för två mellanskolor, till 1,370,000 kronor.

Departement-
schefen.

Mot de av skolöverstyrelsen framlagda beräkningarna har jag icke funnit något att erinra.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor,

nu		kronor 1,460,000: —
med		» 90,000: —
till		» 1,370,000: —

[187.]

Undervis-
ning i manlig
och kvinnlig
slöjd samt
handarbete
vid kommu-
nala mellan-
skolor.

32. Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor. Det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor, som i riksstaten för budgetåret 1927/1928 var upptaget med ett belopp av 29,000 kronor, minskades från och med budgetåret 1928/1929 till 24,000 kronor. Med detta belopp har anslaget jämväl varit upptaget under budgetåren 1929/1931.

Enligt kungörelsen den 31 december 1920 (nr 938) angående statsbidrag för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor utgår statsbidrag ur nu förevarande anslag med 150 kronor för läsår för varje slöjd- eller handarbetsavdelning med visst antal lärjungar. Det nu utgående anslaget å 24,000 kronor är således beräknat för statsbidrag till 160 avdelningar.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för här ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1931/1932 och därvid föreslagit, att anslaget måtte för sagda budgetår minskas med 1,000 kronor till 23,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Förevarande anslagsbehov har visat en tendens till ständig stegring, en tendens som fortsatt under senare år, varvid den dock motverkats genom att i samband med förstatligandet av vissa kommunala mellanskolor kostnaderna för slöjdundervisningen vid dessa skolor i allt större utsträckning överförts till anslaget till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete och till anslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken. I nedanstående tablå återfinnes antalet slöjdavdelningar under olika läsår eller delar därav samt antalet mellanskolor, som förstatligats.

	Antal avdelningar, för vilka anslag utgått eller beräknats.	Antal mellanskolor, som börja förstatligas.	Minskning i antalet avdelningar på grund av förstatligandet.
Läsåret 1926/1927	198		
Höstterminen 1927	210		
Vårterminen 1928	196	13	14
Läsåret 1928/1929	192	8	4
» 1929/1930	179	8	13
» 1930/1931	162 (ber.)	8	17 (ber.)
» 1931/1932	150 (ber.)	8	12 (ber.)

Enligt denna tablå skulle således för läsåret 1931/1932 erfordras anslag till 150 slöjdaydelningar. Emellertid torde man böra räkna med nybildning av ett par kommunala mellanskolor, varför antalet avdelningar bör något ökas, exempelvis till 153. Anslaget skulle alltså kunna beräknas till $(153 \times 150 =)$ 22,950 kronor eller i runt tal 23,000 kronor.

Mot de av skolöverstyrelsen framlagda beräkningarna har jag icke funnit något att erinra. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor,

nu	kronor 24,000: —
med	» 1,000: —
till	» 23,000: —

33. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor. Jämlikt riksdagens beslut har från och med år 1920 tillfällig löneförbättring utgått till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor. Anslag för ändamålet är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört med ett belopp av 295,000 kronor. Anslaget har förslagsanslags natur.

[188.]

Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Ifrågavarande löneförbättring utgår för innevarande budgetår med följande belopp:

- till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
- » ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor;
- » extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t bestämt i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för budgetåret 1928/1929 gällande grunder.

Bestämmelser i fråga om löneförbättringen äro givna i kungörelse den 26 juni 1925 (nr 322).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring under budgetåret 1931/1932, under framhållande, att, därest någon definitiv lönereglering för kommunala mellanskolornas personal ej kunde åvägabringas till nämnda budgetår, dylika medel fortfarande bleve erforderliga.

Vad angår storleken av det för ändamålet erforderliga beloppet, meddelar överstyrelsen, att en av dess statistiska avdelning gjord beräkning givit vid handen, att för budgetåret 1931/1932 ett anslag av 262,873 kronor vore erforderligt, om ingen hänsyn toges till förefintligheten av nya kommunala mellanskolor. Då man emellertid torde böra för sagda budgetår räkna med förefintligheten av ytterligare ett par kommunala mellanskolor, föreslår överstyrelsen, att nämnda anslagsbelopp höjes till i runt tal 270,000 kronor.

Något förslag om definitiv lönereglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, bland dem de kommunala mellan-

Departementschefen.

skolorna, kan ej föreläggas 1931 års riksdag. Under sådana omständigheter bör tillfällig löneförbättring fortfarande utgå jämväl till kommunala mellanskolornas lärarpersonal.

I fråga om det erforderliga anslagsbeloppet har jag ingen invändning att göra mot skolöverstyrelsens förslag.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

» ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

» extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för berörda ändamål anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 270,000: —

189.

Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid kommunala mellanskolor.

34. Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid kommunala mellanskolor. Under flera år anvisade riksdagen årligen medel till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor. Då anslag för ändamålet, efter ett uppehåll under några år av kristiden, ånyo beviljades av 1925 års riksdag, inskränktes anslaget till att avse allenast lärare i främmande levande språk. Anslagsbeloppet för budgetåret 1925/1926 utgjorde 2,500 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Kungl. Maj:t utfärdade den 22 maj 1925 kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 303). Anslag anvisades med enahanda belopp av riksdagen för budgetåret 1926/1927 men höjdes för budgetåret 1927/1928 till 4,000 kronor. För vartdera av budgetåren 1928/1931 beviljades av riksdagen för samma ändamål likaledes 4,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om fortsatt anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor och har därvid framhållit, att även andra lärare än lärarna i moderna språk borde äga möjlighet att erhålla den ekonomiska hjälp till fortbildning, som ett resestipendium avsåge. Beträffande de erforderliga anslagsbeloppen yttrar överstyrelsen:

Då det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget måste anses alltför lågt i förhållande till det antal ämneslärare som här avses, skulle överstyrelsen helst vilja ifrågasätta en höjning av beloppet. I skrivelse den 31 augusti 1929 anhöll överstyrelsen också om ett från 4,000 kronor till 6,500 kronor höjt belopp, varav 5,000 kronor beräknades skola utgöra anslag till resestipendier för språklärare. Med hänsyn till minskningen i mellanskolornas antal anser sig överstyrelsen emellertid icke nu böra göra

framställning om höjning av det till lärare i främmande levande språk utgående beloppet utan inskränker sig till att föreslå, att förutvarande belopp av 4,000 kronor måtte utgå såsom extra ordinarie anslag till lärare i moderna språk vid kommunala mellanskolor, dock att dessutom ett anslag av 1,500 kronor måtte beviljas övriga lärare vid dessa skolor.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att anslaget till resestipendier för språklärare vid kommunala mellanskolor må för budgetåret 1931/1932 utgå med samma belopp som innevarande budgetår eller 4,000 kronor. Däremot kan jag icke biträda skolöverstyrelsens förslag om ett nytt anslag till resestipendier åt andra lärare vid dessa skolor. Departement-
schefen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de kommunala mellanskolorna anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 4,000: —

att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Kommunala flickskolor.

35. **Kommunala flickskolor.** I riksstaten har för vartdera av budgetåren 1928/1931 uppförts ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor. Beträffande sättet för beräkandet av detta anslag hänvisar jag till 1928 års riksdagsskrivelse nr 356, sid. 38 o. f. I fråga om utgående av medel från anslaget hava bestämmelser meddelats i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 229) angående avlöning åt lärare vid kommunal flickskola samt statsbidrag till sådan skola.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1931/1932 höja det ordinarie förslagsanslaget till kommunala flickskolor, nu 50,000 kronor, med 115,000 kronor till 165,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Under budgetåret 1929/1930 har endast en kommunal flickskola varit i verksamhet, nämligen i Landskrona. Statsbidraget till denna skola, som omfattar såväl teoretisk som praktisk linje, har under sagda budgetår utgått med, fränsett tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, något mer än 25,000 kronor. Det torde böra nämnas, att under läsåret 1929/1930 praktisk linje varit inrättad endast inom den ena av de båda högsta klasserna, samt att undervisningen å nämnda linje under läsåret 1931/1932 i varje fall icke torde komma att erhålla större omfattning än läsåret 1929/1930. Enligt vad överstyrelsen inhämtat från skolans rektor kommer emellertid första klassen att under läsåret 1930/1931 uppdelas i två parallellavdelningar. Statsbidraget torde av denna anledning komma att höjas med i runt tal 3,000 kronor.

[190.]
Kommunala
flickskolor.

Genom beslut den 25 juli 1930 har Kungl. Maj:t erkänt ytterligare två skolor såsom kommunala flickskolor från och med den 1 juli 1930, nämligen i Sundsvall och Uddevalla, båda med enbart teoretisk linje. Statsbidraget till dessa skolor kan beräknas utgå med sammanlagt för båda inemot 50,000 kronor, varvid hänsyn ej tagits till eventuella parallellavdelningar.

I vilken omfattning kommunala flickskolor ytterligare kunna komma att inrättas, kan ej med säkerhet bedömas. Överstyrelsen har emellertid anledning att antaga, att åtminstone tre enskilda läroanstalter komma att såsom kommunala flickskolor övertagas av vederbörande kommuner från och med budgetåret 1931/1932.

I enlighet med nu gjorda beräkningar skulle under budgetåret 1931/1932 sex kommunala flickskolor vara i verksamhet. Med ett beräknat understöd av omkring 25,000 kronor för var och en av dessa skolor skulle ett belopp av 150,000 kronor erfordras. Då emellertid ett antal parallellavdelningar säkerligen kommer att finnas vid ifrågavarande skolor, torde anslaget böra höjas med 15,000 kronor, ett belopp, som beräknas vara erforderligt för fem parallellavdelningar à 3,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, hava hittills tre kommunala flickskolor trätt i verksamhet. I likhet med överstyrelsen finner jag försiktigheten bjuda att räkna med att till budgetåret 1931/1932 ytterligare tre sådana skolor tillkomma. Mot de av överstyrelsen under denna förutsättning gjorda kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att öka det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till kommunala flickskolor,	
nu	kronor 50,000: —
med	» 115,000: —
till	» 165,000: —

[191. 36. **Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor.** I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1930 års riksdag
Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor.
dels medgivit, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt
till extra or oarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsak i enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för ändamålet anvisat för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Bestämmelser i fråga om löneförbättringen äro givna i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 230).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring under budgetåret 1931/1932.

[191.]

Överstyrelsen har därvid anfört bland annat:

I skrivelse den 31 augusti 1929 angående anslagsäskanden till 1930 års riksdag har överstyrelsen framhållit, att överstyrelsen beräknade, att till lärarpersonalen vid kommunala flickskolan i Landskrona tillfällig löneförbättring skulle under budgetåret 1930/1931 utgå med sammanlagt omkring 4,000 kronor. Enligt vad överstyrelsen inhämtat från rektor vid kommunala flickskolan i Landskrona har emellertid till tillfällig löneförbättring under tiden den 1 juli—den 31 december 1929 utanordnats 2,757 kronor 20 öre. För hela budgetåret 1929/1930 beräknas den tillfälliga löneförbättringen skola utgå med 5,255 kronor. För budgetåret 1930/1931 beräknas ett till 5,836 kronor höjt belopp, beroende på ökat elevantal, vilket medför dels första klassens uppdelning i två parallellavdelningar, dels flera grupper för undervisning i övningsämnen. Undervisning å den praktiska linjen kommer däremot ej att medföra någon ökning i anslagsbehovet, i det att sådan undervisning kommer att liksom föregående år meddelas endast i en klass.

Med ledning av dessa uppgifter torde den tillfälliga löneförbättringen åt lärarpersonalen vid en kommunal flickskola utan parallellavdelningar och med enbart teoretisk linje kunna beräknas till 5,000 kronor och vid en sådan skola utan parallellavdelningar men med såväl teoretisk som praktisk linje till 5,500 kronor. För varje tillkommande parallellavdelning torde böra beräknas ytterligare 500 kronor.

Med anledning härav får överstyrelsen, under hänvisning till vad överstyrelsen anfört i fråga om det ordinarie anslaget till kommunala flickskolor, föreslå, att det nu förevarande anslaget må för budgetåret 1931/1932 höjas med 25,500 kronor till 33,500 kronor, vilket belopp är beräknat för sex kommunala flickskolor, av vilka fyra ha enbart teoretisk linje och två såväl teoretisk som praktisk linje, samt för fem parallellavdelningar vid dessa skolor.

Under hänvisning till vad jag under föregående punkt anfört tillstyrker jag skolöverstyrelsens framställning och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Departementschefen.

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt
till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för ändamålet anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av kronor 33,500:—

Privatläroverk.

[192.]
Reservations-
anslag till privat-
läroverk.

37. **Reservationsanslaget till privatläroverk.** Under riksstatsens åttonde huvudtitel finnes sedan åtskilliga år uppfört ett ordinarie reservationsanslag till privatläroverk, från vilket utgår understöd åt ett flertal enskilda läroanstalter. Anslaget omfattar fyra olika anslagsposter avsedda för enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier. För budgetåret 1928/1929 var anslaget bestämt till 745,000 kronor, däri de nämnda anslagsposterna ingingo med respektive 20,000 kronor, 475,000 kronor, 232,500 kronor och 17,500 kronor. I riksstaten för budgetåret 1929/1930 var anslaget upptaget med 740,100 kronor, fördelat på nämnda anslagsposter med respektive 20,000 kronor, 476,500 kronor, 230,100 kronor och 13,500 kronor. För budgetåret 1930/1931 är anslaget bestämt till 720,600 kronor, fördelat på nämnda anslagsposter med respektive 20,000 kronor, 466,100 kronor, 221,000 kronor och 13,500 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen tagit under övervägande, vilka ändringar som borde för budgetåret 1931/1932 vidtagas i fråga om beloppet av de särskilda anslagsposterna och anslagets storlek i det hela. Härvid har överstyrelsen tagit hänsyn till de förändrade förhållanden beträffande nu förevarande läroanstalter, som föranletts genom den av riksdagen beslutade omorganisationen av det högre undervisningsväsendet, ävensom beaktat inkomna framställningar rörande statsunderstöd åt sådana enskilda skolor, vilka tillhöra nu ifrågavarande kategorier av läroanstalter men som ej tidigare åtnjutit statsunderstöd.

Vid undersökningen har överstyrelsen granskat var och en av de i reservationsanslaget ingående posterna i den ordning, i vilken de äro upptagna i riksstaten.

A. Enskilda mellanskolor.

Vad först angår det för enskilda mellanskolor avsedda anslaget, 20,000 kronor, torde detta för budgetåret 1930/1931 komma att till fullo tagas i anspråk, och överstyrelsen har icke funnit någon anledning föreligga att beträffande de skolor, som hitintills åtnjutit understöd från anslaget i fråga, förutsätta ändrade förhållanden i fråga om anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932.

Överstyrelsen anser sålunda, att anslagsbeloppet 20,000 kronor till enskilda mellanskolor tills vidare bör bibehållas oförändrat.

B. Högre flickskolor.

Vad angår det för högre flickskolor avsedda beloppet, som för budgetåret 1930/1931 uppgår till 466,100 kronor, anser överstyrelsen, att någon minsk-

ning av detta belopp för budgetåret 1931/1932 kan beräknas på grund av ombildning eller avveckling av sådana skolor, som åtnjöt understöd från nu förevarande anslagspost.

Överstyrelsen har därvid först erinrat om att Kungl. Maj:t genom beslut den 25 juli 1930 erkänt två enskilda läroanstalter, nämligen Uddevalla elementarläroverk för flickor och Sundsvalls läroverk för flickor, såsom kommunala flickskolor, räknat från och med den 1 juli 1930. Härigenom kunde en minskning i det förevarande anslagsbehovet ske med 6,000 kronor + 5,600 kronor = 11,600 kronor. Vidare hade Nyströmska högre flickläroverket i Malmö med utgången av vårterminen 1930 upphört med sin verksamhet. 1930 års riksdag, som förutsatte, att skolan i fråga skulle finna sig under avveckling under budgetåret 1930/1931, beräknade en minskning i anslaget på 1,500 kronor. Då läroanstalten under budgetåret 1929/1930 åtnjöt ett understöd av 4,800 kronor, uppstode genom skolans upphörande en ytterligare minskning av 3,300 kronor.

Vidare kunde nu förevarande anslagspost minskas genom den fortgående avvecklingen av statsunderstödet till vissa skolors gymnasialavdelningar. Sålunda komme flickgymnasierna i Karlskrona och Sundsvall, som läsåret 1930/1931 omfattade vardera endast en ring, att under budgetåret 1931/1932 vara helt avvecklade, vilket innebure en anslagsminskning, i förhållande till det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 till dessa skolor beräknade understödet, på 900 kronor. Vad beträffade minskningen i understödet till skolor med gymnasium i städer, där högre allmänna läroverk för flickor successivt upprättades, torde densamma i likhet med föregående år kunna beräknas till 1,500 kronor. En ytterligare minskning syntes kunna ske, därest statsgymnasierna i Uppsala och Lund komme att öppnas för flickor redan från och med läsåret 1931/1932. Då förutsättningarna för denna minskning vore tämligen ovissa, hade överstyrelsen emellertid icke ansett sig böra för närvarande räkna med densamma.

Någon minskning i understödsbeloppet till följd av första flickskoleklassens indragning under budgetåret 1931/1932 ansåge sig överstyrelsen ej böra förutsätta. Ej heller torde indragning av andra eller eventuellt tredje elementarskoleklasserna vid sådana flickskolor, som befunne sig under avveckling, vara ägnad att minska det nu förevarande anslaget, då endast ett par av de skolor, det här vore fråga om, åtnjöte maximiunderstöd. Vidare torde ej heller avveckling av skolor i så stor utsträckning, att skolan skulle komma att omfatta mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan, vara att antaga.

Vidare skulle under budgetåret 1931/1932 förutom de enskilda flickskolorna i Landskrona, Uddevalla och Sundsvall ytterligare tre högre flickskolor vara ombildade till kommunala flickskolor. Överstyrelsen ansåge det emellertid vara alltför vanskligt att med anledning av denna beräkning föreslå någon minskning i det nu förevarande anslaget.

I enlighet med nu gjorda beräkningar skulle anslagsposten till högre flickskolor kunna minskas med $(6,000 + 5,600 + 3,300 + 900 + 1,500 =)$ 17,300 kronor.

I skrivelse den 11 augusti 1930 hade överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 av inbesparade medel föreslagit dels en höjning av anslagen för undervisning i huslig ekonomi till vissa skolor, uppgående till ett sammanlagt belopp av 1,150 kronor, dels ett understöd till Risbergska skolan i Örebro för dess gymnasium med 800 kronor. Då riksdagen vid flera tillfällen be-

[192.] hjärtat skolornas anslagsbehov för undervisning i huslig ekonomi och för tillgodoseende av detsamma beviljat förhöjning av reservationsanslaget till privatläroverken, ville överstyrelsen föreslå en höjning av den nu ifrågavarande anslagsposten med nyssnämnda belopp, vilket lämpligen torde böra avrundas till 1,200 kronor. Vad så understödet till Risbergska skolan i Örebro för dess gymnasialavdelning beträffar, har överstyrelsen hänvisat till vad överstyrelsen i skrivelse den 11 augusti 1930 anfört samt här tillagt, att understödet torde böra minskas till 600 kronor för budgetåret 1931/1932, om det statliga flickläroverket träder i verksamhet från och med sagda budgetår.

Vidare har överstyrelsen anmält, att föreståndarinnan för Anna-skolan i Stockholm ansökt om statsunderstöd för budgetåret 1931/1932. Då överstyrelsen emellertid hölle före, att ifrågavarande skola ej borde tilldelas statsbidrag ur reservationsanslaget till privatläroverken, har överstyrelsen ej i detta sammanhang upptagit ifrågavarande ansökan till prövning.

Slutligen har överstyrelsen omnämmt, att åtskilliga av de högre flickskolorna, vilka skulle vara berättigade att åtnjuta maximiunderstöd, ej erhålla sådant till följd av de anslagna medlens otillräcklighet.

På grund av den osäkerhet, som för närvarande råder i fråga om lärjungetillströmningen till de högre flickskolorna, anser sig överstyrelsen emellertid endast böra ifrågasätta en anslagshöjning av 1,200 kronor för ökad undervisning i huslig ekonomi och 800 kronor eller — under tidigare nämnd förutsättning — 600 kronor för gymnasiet vid Risbergska skolan i Örebro, vilket tillsammans skulle utgöra högst 2,000 kronor.

Med anledning av vad nu anförts skulle, framhåller överstyrelsen slutligen, anslagsposten till högre flickskolor kunna minskas från 466,100 kronor med 15,300 kronor ($-17,300+2,000$) till 450,800 kronor.

Såsom jag nyss omnämnde, har skolöverstyrelsen i sin här ifrågavarande skrivelse anmält, att föreståndarinnan för Anna-skolan i Stockholm ansökt om statsunderstöd för budgetåret 1931/1932. Jag anhåller nu att i detta sammanhang få lämna en redogörelse för denna framställning.

I skrivelse den 31 augusti 1929 angående anslag till de allmänna läroverken m. m. för budgetåret 1930/1931 hemställde skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen bevilja ett extra anslag till understöd åt enskilda läroanstalter med friare anordning av undervisningen å 8,000 kronor. Den skola, för vilken nämnda understödsbelopp beräknats, var Anna-skolan i Stockholm. Denna överstyrelsens hemställan föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en vid 1930 års riksdag väckt motion (I: 84) föreslogs härefter, att riksdagen måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra reservationsanslag av 8,000 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma, användas till understöd åt enskilda läroanstalter med friare organisation av undervisningen.

I utlåtande den 11 mars 1930, nr 8, anförde riksdagens statsutskott under punkt 183 i anledning härav:

Den föreliggande motionen åsyftade, att ekonomiskt stöd från statsmakternas sida måtte givas åt de försök till en omläggning av undervisningsmetoderna, som för närvarande påginge vid vissa enskilda läroanstalter. Utskottet funne för sin del dessa strävanden synnerligen beaktansvärda. Såsom motionären framhållit, vore det inre skolarbetets omdaning en av de centrala frågorna vid 1927 års skolreform. Spörsmålet om, på vilka vägar staten borde söka främja här ifrågavarande syfte, vore emellertid av rätt komplicerad natur och syntes utskottet böra upptagas till bedömande i ett större sammanhang. Utskottet ansåge sig kunna utgå från att denna fråga ägnades tillbörlig uppmärksamhet av Kungl. Maj:t, som icke torde underlåta att, med beaktande av ämnets stora betydelse, i sinom tid vidtaga lämpliga åtgärder för att frågan måtte föras framåt. På grund av den uppfattning, utskottet sålunda hyste rörande bästa sättet att gagna den sak, det här gällde, kunde utskottet icke finna skäl föreligga att nu förorda beviljande av statsanslag i enlighet med vad motionären hemställt.

Vad utskottet i anslutning härtill hemställt blev av riksdagen bifallet.

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande den 30 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning, beträffande vilken jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, har nu föreståndarinnan för Anna-skolan, fröken Ester Edelstam, vilken fortfarande är ägare av skolan, ehuru åtgärder förberedas för skolans ombildning till stiftelse, anhållit, att statsunderstöd för läsåret 1930/1931 måtte beviljas skolan med 3,400 kronor, av vilka 400 kronor vore avsedda för undervisning i huslig ekonomi, vilket understöd enligt framställningen skulle utgå av reservationsanslaget till privatläroverken för år 1930/1931. Skolans föreståndarinna har vidare anhållit, att denna hennes ovannämnda ansökan om statsbidrag för läsåret 1930/1931 måtte, för den händelse överstyrelsen icke ansåge sig kunna tillstyrka understöds utanordnande på sätt här avsågs, även gälla läsåret 1931/1932.

För egen del har skolöverstyrelsen anfört bland annat följande:

Överstyrelsen hade ej ansett sig kunna tillstyrka, att anslag till skolan beviljades av ovan nämnda reservationsanslag för budgetåret 1930/1931 och hade ej heller ansett sig kunna för budgetåret 1931/1932 upptaga berörda anslag härunder. Däremot ansåge sig överstyrelsen fortfarande böra hemställa om statligt understöd åt skolan på enahanda sätt som föregående år.

Ehuru överstyrelsen i skrivelsen den 31 augusti 1929, till vilken överstyrelsen hänvisat, utförligt framfört de vägande synpunkter, som varit avgörande för överstyrelsens här avsedda hemställan, kunde överstyrelsen ej underlåta att nu ytterligare framhålla vikten av att skolan erhöles statsunderstöd.

En av de centrala punkterna i propositionen till 1927 års riksdag angående omorganisationen av det högre skolväsendet var en omläggning av det inre skolarbetet. Ehuru i och med den nya läroverksstadgans tillkomst försök vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter att omlägga skolarbetet i enlighet med de principer, som uttalades i nämnda proposition och kommit till uttryck i stadgans bestämmelser, komme att göras, måste dock framhållas, att dessa försök knappast kunde, åtminstone inom den närmaste framtiden, få en sådan utsträckning, att de kunde tjäna till ledning för be-

[192.]

dömandet av värdet av de nya metoder, som vid Anna-skolan konsekvent praktiserades och givit synnerligen goda resultat: koncentrationsläsning i större utsträckning, inskränkning av hemarbetet och läxläsningens förläggande till skolan, i viss utsträckning fri flyttning av lärjungarna mellan de olika klasserna och överhuvud taget en strävan att lägga vikt vid lärjungarnas självverksamhet och betona det karaktärsdanande momentet i uppfostran. Det syntes därför vara obestridligt, att Anna-skolan utfört och utförde ett pedagogiskt försöksarbete, som kunde bli av stor betydelse för hela landets skolväsen. Detta skolans arbete hade också vunnit allt större beaktande och erkännande och intresset för de pedagogiska principer, som tillämpats vid skolan, hade härigenom stimulerats. I detta samband borde också framhållas, att skolan sköttes på ett mycket förtjänstfullt sätt av väl kvalificerade lärarkrafter.

Tillika måste här betonas, att Anna-skolan, ehuru densamma vore en privatskola, icke vore något ekonomiskt företag. Skolans lärarkrafter arbetade under ovanligt ogynnsamma villkor: deras löneförmåner vore väsentligt lägre än andra lärare med motsvarande kompetens, och deras pensionsförhållanden vore ej ordnade på så förmånligt sätt som för lärare vid sistnämnda skolor. Det vore således ett uppoffrande och tillika mycket krävande arbete, som här utfördes av för de nya arbetsmetoderna intresserade pedagoger, ett försöks- och reformarbete, som enligt överstyrelsens åsikt framdeles kunde komma de statliga läroanstalterna till godo.

Ehuru överstyrelsen ville understryka statsutskottets uttalande angående vikten av att åtgärder vidtoges för att utträna, på vilka vägar staten lämpligen borde söka framgå för att kunna främja här avsett reformarbete, kunde överstyrelsen ej underlåta att framhålla, att en utredning av dessa frågor måste taga en rätt avsevärd tid i anspråk. Då Anna-skolans ekonomiska ställning, enligt vad av bilagor till den nu överlämnade skrivelsen framginge, vore svag, syntes det kunna vara fara värt, att skolan, om ej understöd snarast tilldelades densamma, nödgades upphöra, vilket enligt överstyrelsens åsikt vore ur det pedagogiska reformarbetets synpunkt högst olyckligt.

Då överstyrelsen, av skäl som närmare utvecklats i överstyrelsens mer nämnda skrivelse den 31 augusti 1929, icke ansåge, att statsunderstöd lämpligen borde utgå på samma villkor, som eljest plägade uppställas för statsunderstöd till privatläroverk, funne överstyrelsen alltför, att här avsett statsbidrag borde utgå i en summa ett för allt, under det att skolan icke skulle komma i åtnjutande av de bidrag till lärarnas avlöning, som staten i andra fall utbetalade i form av lönetillägg, tillfälligt löneförbättring och dyrtidstillägg. Med hänsyn härtill funne överstyrelsen, att understödet borde sättas något högre, än vad som skulle bli fallet, därest understödet skulle komma att utgå ur reservationsanslaget till privatläroverk, och överstyrelsen ifrågasatte härutinnan samma belopp som år 1929 eller 8,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av understöd på de villkor, Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma, åt enskilda läroanstalter med friare organisation av undervisningen bevilja ett extra reservationsanslag av 8,000 kronor.

C. Högre goss- och samskolor.

Beträffande anslagsbehovet till högre goss- och samskolor för budgetåret 1931/1932 har överstyrelsen först erinrat därom, att jämlikt 1927 års riksdags beslut det successiva övertagandet av Landskrona stads gymnasium påbörjats från och med den 1 juli 1929. Enligt den av Kungl. Maj:t den 22 december 1927 fastställda övergångsplanen återstår av detsamma $\frac{1}{8}$ såsom kommunalt under budgetåret 1931/1932. Då understödet till skolan före omorganisationen uppgått till 6,400 kronor, syntes det för budgetåret 1931/1932 böra upptagas till ett belopp av 800 kronor, därav 375 kronor för skolstadium, motsvarande gymnasiet, och 425 kronor för manliga lärare. Minskningen av anslagsbeloppet, jämfört med det för budgetåret 1930/1931 beräknade, uppginge till 1,600 kronor.

Vidare bör, framhåller överstyrelsen härefter, nu ifrågavarande anslagspost minskas med 8,200 kronor, utgörande det understöd, som för budgetåret 1930/1931 är beräknat för Eslövs högre samskola, för vilket gymnasium överstyrelsen föreslagit statsbidrag ur anslaget till kommunala gymnasier.

Då överstyrelsen ej hade anledning att förutsätta någon ytterligare minskning i här ifrågavarande anslag, skulle den sammanlagda anslagsminskningen alltså komma att uppgå till 9,800 kronor.

I fortsättningen yttrar sig skolöverstyrelsen över en till överstyrelsen inkommen ansökning från styrelsen för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk, däri hemställts om statsunderstöd å 19,600 kronor för budgetåret 1931/1932. Jag anhåller att beträffande denna ansökning få hänvisa till handlingarna i ärendet. För egen del har överstyrelsen anfört bland annat följande:

I skrivelse den 31 augusti 1929 angående anslagsäskanden till 1930 års riksdag fann sig överstyrelsen förhindrad att tillstyrka bifall till en liknande ansökan om statsunderstöd från styrelsen för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk under hänvisning till blivande utlåtande över 1927 års skolsakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande studieunderstöd åt lärjungar vid statens läroverk och med dem jämförliga läroanstalter. I 1930 års statsverksproposition erinrade vederbörande departementschef beträffande den ifrågavarande ansökningen om statsunderstöd från Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk, att skolan syntes vara att betrakta som ett försöksläroverk, i vilket avseende särskilt dess nyspråkliga linje torde vara att uppmärksamma. »En sådan linje», anförde statsrådet vidare, »skall enligt 1927 års riksdags beslut finnas vid nya elementarskolan i Stockholm men har ännu icke kommit till stånd där, vadan det tvivelsutan skulle vara av betydelse, om försök med en dylik linje annorstädes kunde anordnas. Ehuru Sigtunaläroverket såväl i detta som i andra avseenden genom sin organisation och studieplan intager en särställning, som torde göra detsamma förtjänt av särskilt beaktande från statens sida, anser jag mig dock icke nu kunna förorda beräkning av understöd för läroverket i fråga, helst jag av skäl, som jag strax skall utveckla, finner mig nu böra tillstyrka understöd åt Motala kommunala samgymnasium och jag av statsfinansiella hänsyn

[192.]

icke anser mig böra förorda ett begynnande på en gång av statsunderstöd till två hittills icke statsunderstödda läroanstalter».

Med hänsyn till vad departementschefen sålunda anført och då det icke, såsom överstyrelsen hoppats, varit möjligt att hinna slutbehandla det ovan nämnda ärendet angående studieunderstöd, ansåge sig överstyrelsen, som liksom år 1929 funne den ifrågavarande ansökningen synnerligen behjärtansvärd, nu böra tillstyrka statsunderstöd för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

Vad understödets storlek beträffade kunde överstyrelsen emellertid — med hänsyn till storleken av de statsunderstöd, som av Kungl. Maj:t under en följd av år beviljats andra skolor av här ifrågavarande slag, vilka till omfattningen vore åtskilligt större än Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk — ej tillstyrka högre belopp än 11,000 kronor, varav 3,000 kronor för realskolan, 4,000 kronor för gymnasiet och 4,000 kronor för manliga lärare.

Med anledning härav har överstyrelsen hemställt, att den förevarande anslagsposten måtte höjas med 11,000 kronor för beredande av statsunderstöd åt Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

Då överstyrelsen ej av annan anledning ansett sig böra föreslå höjning i nu förevarande anslagspost, skulle alltså det i reservationsanslaget till privatläroverken ingående anslagsbeloppet till högre goss- och samskolor för budgetåret 1931/1932 böra utgå med $(221,000 - 9,800 + 11,000 =) 222,200$ kronor.

D. Enskilda lärarinneseminarier.

Till de enskilda lärarinneseminarierna har 1930 års riksdag för budgetåret 1930/1931 beviljat 13,500 kronor, varav 9,500 kronor beräknats till högre lärarinneseminarier vid stiftelsen Kjellbergsska flickskolan i Göteborg och 4,000 kronor till privata högre lärarinneseminarier i Stockholm.

Skolöverstyrelsen har nu meddelat, att för det sistnämnda privata högre seminarier ej något anslag behövde beräknas för budgetåret 1931/1932. För Kjellbergsska lärarinneseminarier i Göteborg, som under sagda budgetår ej komme att omfatta någon avdelning II, bör, framhåller överstyrelsen slutligen, statsbidraget beräknas till 7,000 kronor, med vilket belopp den nu förevarande anslagsposten alltså kunde upptagas för budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att anslagsposten till enskilda mellanskolor bör i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföras med oförändrat belopp, 20,000 kronor.

Vad angår de högre flickskolorna vill jag först erinra, att Kungl. Maj:t den 25 juli 1930 erkänt två enskilda läroanstalter, nämligen Uddevalla läroverk för flickor och Sundsvalls läroverk för flickor, såsom kommunala flickskolor, räknat från och med den 1 juli 1930. Härigenom uppkommer en besparing å här förevarande anslagstitel å sammanlagt $(6,000 + 5,600)$ 11,600 kronor. Därigenom att Nyströmska högre flickläroverket i

Malmö med utgången av vårterminen 1930 upphört med sin verksamhet uppkommer här en ytterligare besparing, av överstyrelsen beräknad till 3,300 kronor. Genom den fortgående avvecklingen av statsunderstödet till vissa skolors gymnasialavdelningar — flickgymnasierna i Karlskrona och Sundsvall, som läsåret 1930/1931 omfatta vardera endast en ring, komma att under budgetåret 1931/1932 vara helt avvecklade — uppkomme en ytterligare besparing, av överstyrelsen beräknad till 900 kronor. I anslutning till vad 1929 års riksdag därom uttalat har vidare en avveckling påbörjats av statsunderstöden till vissa enskilda flickgymnasier på platser, där högre allmänna läroverk för flickor upprättas. Lika med överstyrelsen beräknar jag, att av denna anledning anslaget till högre flickskolor kan för budgetåret 1931/1932 minskas med 1,500 kronor.

I övrigt har överstyrelsen ej ansett sig böra räkna med någon minskning i här förevarande anslagspost vare sig på grund av första flickskolklassens indragning, eller indragning av andra eller eventuellt tredje elementarskolklasserna vid sådana flickskolor, som befinna sig under avveckling, ej heller på grund av avveckling av skolor i så stor utsträckning, att skolan skulle komma att omfatta mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan, eller på grund av ytterligare ombildning av högre flickskolor till kommunala flickskolor.

I anslutning härtill har överstyrelsen beräknat en minskning av här förevarande anslagspost av sammanlagt 17,300 kronor. Å andra sidan har överstyrelsen förordat höjning av anslagsposten dels med 1,200 kronor för ökad undervisning i huslig ekonomi och dels med 800 kronor — under viss angiven förutsättning 600 kronor — för gymnasiet vid Risbergsska skolan i Örebro. Nettominskningen under här förevarande anslagspost skulle alltså uppgå till (17,300—2,000) 15,300 kronor, vadan anslagsposten för budgetåret 1931/1932 skulle upptagas med ett belopp av (466,100—15,300) 450,800 kronor.

Mot skolöverstyrelsens sålunda framlagda beräkningar har jag icke funnit mig böra göra någon erinran. Visserligen skulle, såsom skolöverstyrelsen också antytt, ytterligare någon minskning av denna anslagspost kunna tänkas med hänsyn till de förhållanden, som av mig i det föregående angivits. Då emellertid förutsättningarna härför äro ganska osäkra, har jag i likhet med skolöverstyrelsen icke ansett mig böra räkna härmed. Jag vill här tillägga, att, därest på grund av nu åsyftade förhållanden någon minskning i de till olika läroanstalter utgående anslagsbeloppen bliver möjlig, detta givetvis kommer att iakttagas vid den fördelning av anslaget, som det enligt gällande författningar tillkommer Kungl. Maj:t att vidtaga.

I detta sammanhang anhåller jag så att få något beröra frågan om statsunderstöd åt Anna-skolan i Stockholm.

Såsom av handlingarna i ärendet inhämtas, bedrives undervisningen vid

[192.] denna skola efter delvis andra principer än dem, som tillämpas av för närvarande befintliga statliga eller statsunderstödda läroanstalter med samma bildningsmål. Olikheterna äro väsentligen följande: koncentrationsläsning i större utsträckning än vad fallet är vid övriga skolor, inskränkning av hemarbetet och läxläsningens förläggande till skolan, åtminstone i viss utsträckning fri flyttning av lärjungarna mellan de olika klasserna samt överhuvudtaget en strävan att lägga vikt vid lärjungarnas självverksamhet. Härigenom har denna skola även kommit att mera betona den karaktärsdanande sidan av skolans verksamhet.

Av vad nu sagts torde framgå, att denna skola strävar att, i en större utsträckning än som varit möjlig vid andra läroanstalter, förverkliga de pedagogiska principer, som i Kungl. Maj:ts proposition till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet av dåvarande departementschefen förordats såsom bärande ligga till grund för skolarbetets inre gestaltning, och till vilka riksdagen i huvudsak anslutit sig.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag sålunda starka skäl tala för att Anna-skolan för sin verksamhet erhåller något stöd av det allmänna. Emellertid är, såsom jämväl statsutskottet vid 1930 års riksdag framhållit, spørgsmålet om, på vilka vägar staten bör söka främja ett förverkligande av de år 1927 godtagna grundlinjerna för det inre skolarbetets omdaning, av rätt komplicerad natur, och detsamma torde uppenbarligen förtjäna en närmare omprövning. Vidare synes det mig önskvärt, att ytterligare någon tids erfarenhet kunde vinnas rörande resultatet av de utav Anna-skolan använda arbetsmetoderna, innan det allmänna lämnar den sitt understöd i en eller annan form. Med hänsyn härtill finner jag mig för närvarande förhindrad att tillstyrka den nu föreliggande framställningen. Jag vill emellertid redan nu betona, att, när fråga blir om ett understöd från det allmänna sida av Anna-skolan — vilket enligt mitt förmenande icke torde dröja länge — jag i likhet med skolöverstyrelsen håller före, att ett dylikt understöd icke bör utgå från reservationsanslaget till privatläroverk utan såsom ett särskilt anslag.

Beträffande de högre goss- och samskolorna under budgetåret 1931/1932 torde på de av skolöverstyrelsen anförda skälen böra för Landskrona stads gymnasium beräknas ett med 1,600 kronor minskat understöd. Av skäl, för vilka jag närmare kommer att redogöra under punkt 196 i det följande, kommer vidare denna anslagspost att för budgetåret 1931/1932 minskas med ytterligare 8,200 kronor, utgörande det understöd, som för innevarande budgetår är beräknat för Eslövs högre samskola. Under förutsättning att under budgetåret 1931/1932 statsunderstöd icke tilldelas andra läroanstalter av ifrågavarande slag än dem, som redan äro delaktiga i anslaget till högre goss- och samskolor, skulle detta anslag, som nu uppgår till 221,000 kronor, kunna minskas med nyssnämnda belopp, sammanlagt

9,800 kronor. Nu föreligger emellertid ansökning om beredande av statsunderstöd från sagda anslag åt en läroanstalt, som hittills saknat dylikt understöd, nämligen Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, var en dylik ansökning redan år 1930 föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Min företrädare i statsrådsämbetet ansåg sig dock icke kunna förorda beräknande av understöd åt läroverket i fråga, främst emedan han, som ansåg sig böra tillstyrka understöd åt ett kommunalt samgymnasium från här förevarande anslag, av statsfinansiella skäl icke ansåg sig böra förorda ett begynnande på en gång av statsunderstöd till två dittills icke statsunderstödda läroanstalter.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av den då föreliggande framställningen anförde emellertid departementschefen (sid. 441—442 i 1930 års åttonde huvudtitel), att Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk syntes vara att betrakta som ett försöksläroverk, i vilket avseende särskilt dess nyspråkliga linje torde vara att uppmärksamma. En sådan linje skulle enligt 1927 års riksdags beslut finnas vid nya elementarskolan i Stockholm men hade ännu icke kommit till stånd där, vadan det tvivelsutan skulle vara av betydelse, om försök med en dylik linje kunde anordnas.

Den nu föreliggande ansökningen, som tillstyrkes av skolöverstyrelsen, synes mig vara värd en synnerlig uppmärksamhet. Denna skola torde enligt mitt förmenande tillhöra den kategori av skolor, som enligt av riksdagen fastställda grunder kunna komma i åtnjutande av understöd från här ifrågavarande anslagspost, nämligen sådana skolor, som genom värdefulla pedagogiska försök eller eljest genom framgångsrik verksamhet på uppfostrans och undervisningens område befunnits i hög grad gagna skolväsendet i det hela.

Läroverket består av en treklassig realskola, motsvarande andra, tredje och fjärde klasserna i den femåriga realskolan, och ett fyraårigt gymnasium. Gymnasiet omfattar två linjer, dels en latinlinje med och utan grekiska, dels en nyspråklig linje.

Frågan om internatläroverkens ställning i vårt land befinner sig fortfarande under utredning, och likaså frågan om studieunderstöd åt fattiga, studiebegåvade lärjungar. I sistnämnda hänseende har Sigtunaläroverket redan sökt uträtta åtskilligt genom högst avsevärda nedsättningar i avgifterna för därav i behov varande lärjungar; för läsåret 1930/1931 åtnjuta sålunda 13 lärjungar nedsättning med sammanlagt omkring 20,000 kronor. Av ifrågavarande stipendiater hava 12 åtnjutit undervisning i kommunal mellanskola och en har efter genomgång av fullständig folkskola erhållit enskild undervisning i hemmet. Alla utom en äro från orter, å vilka högre läroverk icke finnas.

Med hänsyn till det sålunda anförda och under hänvisning i övrigt till handlingarna i ärendet finner jag mig därför böra tillstyrka, att medel beräknas för beredande av understöd till Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk. I

[192.] fråga om storleken av detta understöd från här förevarande anslagspost avsluter jag mig till vad överstyrelsen härutinnan förordat, eller 11,000 kronor, varav 3,000 kronor för realskolan, 4,000 kronor för gymnasiet och 4,000 kronor för manliga lärare. Emellertid vill jag erinra, att utöver det belopp, 11,000 kronor, varom nu är fråga, tillkomma automatiskt ytterligare statsutgifter för läroverket, vilka utgifter komma att påföras vederbörande anslag till tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt personalen vid privatläroverken.

Skillnaden mellan det för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk sålunda förordade understödet, 11,000 kronor, och det belopp av 9,800 kronor, varmed, enligt vad jag i det föregående anfört, här ifrågavarande anslagspost i övrigt kan nedsättas, utgör 1,200 kronor. Jag föreslår alltså, att anslagsposten till högre goss- och samskolor ökas med sistnämnda belopp till 222,200 kronor.

För enskilda lärarinneseminarier utgår för innevarande budgetår ett belopp av 13,500 kronor, varav 9,000 kronor till högre lärarinneseminarier vid stiftelsen Kjellbergsska flickskolan i Göteborg och 4,000 kronor till privata högre lärarinneseminarier i Stockholm.

Enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, behöver ej något anslag beräknas för sistnämnda seminarium under läsåret 1931/1932. I fråga om seminariet vid Kjellbergsska flickskolan har överstyrelsen för sagda budgetår tillstyrkt ett till 7,000 kronor minskat belopp. Häremot har jag intet att erinra. Anslagsposten skulle alltså för budgetåret 1931/1932 upptagas med ett till 7,000 kronor minskat belopp.

De förändringar i avseende å storleken av de i reservationsanslaget till privatläroverk ingående anslagsposterna, som jag i det föregående tillstyrkt, bestå följaktligen i dels en minskning av anslagsposten till högre flickskolor med 15,300 kronor, dels en förhöjning av posten till högre goss- och samskolor med 1,200 kronor, dels en minskning av posten till enskilda lärarinneseminarier med 6,500 kronor. Anslaget i sin helhet skulle alltså minskas med 20,600 kronor eller från 720,600 kronor till 700,000 kronor.

Med återopande av vad jag under förevarande punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

minska det *ordinarie* reservationsanslaget till privatläroverk,

nu	kronor 720,600: —
med	» 20,600: —
till	» 700,000: —

samt i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	kronor	20,000: —
högre flickskolor	»	450,800: —
högre goss- och samskolor	»	222,200: —
enskilda lärarinneseminarier	»	7,000: —
att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sam-		
manlagt	kronor	700,000: —

38. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter: oförändrat

ordinarie förslagsanslag kronor 530,000: —

39. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa. Det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med ett belopp av 19,000 kronor. Beträffande tillkomsten av detta anslag ävensom de närmare bestämmelserna rörande utgående av medel därifrån anhåller jag att få hänvisa till den utförliga redogörelse härför, som finnes intagen under punkt 174 av 1930 års ättonde huvudtitel.

I enlighet med Kungl. Maj:ts under nämnda punkt framlagda förslag medgav vidare 1930 års riksdag, att vissa av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade ändrade grunder i avseende å statsbidrag till denna vikariatskassa finge vinna tillämpning från och med den 1 juli 1930. I avslutning härtill har Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 utfärdat kungörelse i ämnet.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om en minskning av här förevarande anslag för budgetåret 1931/1932 med 1,000 kronor till 18,000 kronor. Till stöd härför har överstyrelsen anfört bland annat:

Här ifrågavarande anslagsbehov synes komma att minskas därigenom att vid början av läsåret 1931/1932 enligt överstyrelsens beräkningar 5 enskilda flickskolor, förutom den redan från och med budgetåret 1929/1930 ombildade skolan i Landskrona, komma att hava ombildats till kommunala flickskolor, varjämte en enskild flickskola då skulle vara helt avvecklad. Anslaget skulle på grund härav kunna minskas med omkring 2,400 kronor. Emellertid har jämlikt beslut av 1930 års riksdag Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 9 maj 1930 (nr 148) fastställt vissa ändrade grunder i avseende å statsbidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa att tillämpas från och med den 1 juli 1930. Enligt en under punkt 174 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 intagen sammanfattning av en av byråchefen E. Göransson utarbetad promemoria kommer nettoökningen i nu av statsmedel utgående avgiftsbelopp på grund härav för de 4 åren 1931/1932 till och med 1934/1935 att utgöra respektive 1,400, 1,500, 1,600 och 1,700 kronor. Det här avsedda anslagsbehovet skulle således för budgetåret 1931/1932 kunna beräknas till (19,000—2,400+1,400=) 18,000 kronor.

[193.]

Bidrag
till de stats-
understödda
enskilda
läroanstal-
ternas vika-
riatskassa.

Departement-
schefen.

Då jag icke har något att erinra mot skolöverstyrelsens förslag, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa,
 nu kronor 19,000: —
 med » 1,000: —
 till » 18,000 —

[194].

Tillfällig
löneförbät-
tring åt lärar-
personalen
vid privat-
läroverk.

40. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen från och med år 1918 på extra stat anvisat anslag för beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, d. v. s. vid sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk. Anslaget, som för budgetåret 1927/1928 utgick med 2,395,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 med 2,380,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 med 2,435,000 kronor, är för budgetåret 1930/1931 bestämt till 2,372,000 kronor. Den tillfälliga löneförbättringen utgår i enlighet med de i kungörelse den 18 juni 1925 (nr 327) meddelade föreskrifter med däri genom kungörelse den 22 juni 1928 (nr 234) vidtagen ändring.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1929/1930 har belastningen å anslaget under nämnda budgetår uppgått till 2,385,029 kronor 45 öre.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av fortsatt anslag för här ifrågavarande ändamål.

Överstyrelsen har med utgångspunkt från ovanberörda belopp, i runt tal 2,385,000 kronor, beräknat, att ett anslag på ungefär 2,236,000 kronor skulle vara tillräckligt för budgetåret 1931/1932. Givetvis måste, framhåller överstyrelsen, denna summa vara approximativ. Vid den nu gjorda beräkningen hade överstyrelsen tagit hänsyn dels till de förhållanden, som borde föranleda minskning i det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverken, dels den minskning i antalet lärare och lärarinnor, som förorsakades av minskning i antalet klasser. Med hänsyn till det föreslagna statsunderstödet till Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk hade överstyrelsen beräknat en ökning av förevarande anslagsbehov med 11,000 kronor, vilket belopp inginge i det ovan beräknade totala anslagsbeloppet.

Departement-
schefen.

Då skolöverstyrelsens under förevarande punkt återgivna beräkningar avsluta sig till vad jag förut under punkt 192 anfört och tillstyrkt, finner jag mig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller sam-

skolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1931/
1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag
av kronor 2,236,000: —

41. Ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. I samband med sitt beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. föreskrev 1927 års riksdag, att, därest *på grund av gossrealskolas ombildning till samrealskola* högre flickskola på orten till följd av bristande anslutning icke vidare kunde upprätthållas och på den grund vid flickskolan anställd *ämneslärarinna* med full tjänstgöring ginge förlustig sin anställning, hon ägde, under förutsättning att hon vid början av nämnda ombildning uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927, intill dess hon fyllde 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid högre flickskola.

Vidare beslöt 1928 års riksdag, i samband med beslut angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m., att, därest *på grund av inrättandet av kommunal flickskola* statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphörde med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd *ämneslärarinna* med full tjänstgöring ginge förlustig sin anställning, hon ägde, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1928, intill dess hon fyllde 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; och skulle vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

Härefter tillförsäkrades enligt beslut av 1929 års riksdag enahanda förmåner i fråga om ersättning och pension, som nyss sagts, jämväl åt *ämneslärarinna* vid sådan statsunderstödd enskild högre flickskola, som må komma att upphöra med sin verksamhet *på grund av inrättandet av högre allmänt läroverk för flickor*. Beslutet härom avfattades i tillämpliga delar i full överensstämmelse med 1928 års riksdags nyss återgivna beslut med allenast det

[195.]

Ersättning
åt vissa
lärarinnor
vid stats-
understödda
enskilda
läroanstalter.

undantag, att den tid, före vilken ersättningsberättigad lärarinna skulle hava vunnit anställning av angiven art, bestämdes till den 1 mars 1927.

Slutligen har 1930 års riksdag beslutat, att ersättning efter liknande grunder må utgå dels till *övningslärarinna*, som gått förlustig sin anställning av något av ovan beträffande ämneslärarinnorna angivna skäl, dels *övningslärarinna*, som av samma skäl fått vidkännas viss minskning i sina löneinkomster därigenom att hon fått en mindre omfattande tjänstgöring än tidigare.

För nu ifrågavarande ändamål har riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra förslagsanslag av 7,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande för budgetåret 1931/1932 av ett till 23,000 kronor förhöjt anslag för ändamålet.

Överstyrelsen har därvid anfört bland annat följande:

Enligt en inom överstyrelsen verkställd undersökning torde för budgetåret 1931/1932 här ifrågavarande anslagsbehov böra ej obetydligt höjas. Det vore ytterst vanskligt att, på grundval av från de olika enskilda läroanstalterna infordrade uppgifter om sannolika entlediganden av lärarinnor, någorlunda tillförlitligt kunna beräkna här ifrågavarande anslagsbehov. Den nu gjorda undersökningen syntes emellertid giva vid handen, att 6 ämneslärarinnor med full tjänstgöring kunde förväntas bli entledigade under sådana förhållanden, att de under budgetåret 1931/1932 bleve berättigade att åtnjuta ersättning, vilken ersättning skulle erfordra ett belopp på omkring 17,000 kronor, samt att 9 övningslärarinnor kunde förutsättas erhålla så stor minskning i sin tjänstgöring, att de under nämnda budgetår skulle kunna bliva berättigade till ersättning, vilken minskning i allt skulle uppgå till 73 veckotimmar, motsvarande ett anslagsbehov på omkring 6,000 kronor. Det här avsedda anslagsbehovet skulle således för budgetåret 1931/1932 kunna beräknas till $(17,000 + 6,000 =) 23,000$ kronor.

Departementschefen.

Såsom skolöverstyrelsen framhållit, är det givetvis ytterst vanskligt att någorlunda tillförlitligt kunna beräkna här ifrågavarande anslagsbehov. Mot de av skolöverstyrelsen nu framlagda beräkningarna saknar jag anledning till erinran.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av . . . kronor 23,000: —

[196.]

Understöd åt kommunala gymnasier.

42. Understöd åt kommunala gymnasier. I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade 1926 års riksdag till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som vore förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola,

för budgetåret 1926/1927 ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor, att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Den 18 juni 1926 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 290) angående ansökningar om statsunderstöd åt vissa kommunala gymnasier. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 november 1926 utdelades sedermera från berörda anslag understöd till de kommunala gymnasierna i Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Uddevalla, Skövde och Söderhamn samt de kommunala gymnasielinjerna vid högre allmänna läroverken i Ystad och Hudiksvall.

Anslag för ifrågavarande ändamål beviljades för budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 med till respektive 56,750 kronor, 39,500 kronor och 21,300 kronor minskade belopp. Anslagsminskningen sammanhängde med 1927 års riksdags beslut angående statens successiva övertagande från och med den 1 januari 1928 av de kommunala gymnasierna i Södertälje och Eskilstuna och den kommunala gymnasielinjen vid högre allmänna läroverket i Ystad samt från och med den 1 juli 1928 av de kommunala gymnasierna i Eksjö, Uddevalla och Skövde och den kommunala gymnasielinjen vid högre allmänna läroverket i Hudiksvall.

Under punkt 177 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för budgetåret 1930/1931 för ändamålet anvisa ett extra reservationsanslag av 7,125 kronor. Av detta belopp avsåg 1,125 kronor det kommunala gymnasiet i Eksjö, vilket till $\frac{1}{8}$ skulle under nämnda budgetår kvarstå såsom kommunalt, samt 6,000 kronor det kommunala gymnasiet i Söderhamn, vilket icke skall övertagas av staten.

Såsom närmare framgår av punkt 173 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa, föreslog vidare Kungl. Maj:t riksdagen, att det kommunala gymnasiet i Motala skulle från och med den 1 juli 1930 tilldelas understöd från den i det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk ingående anslagsposten till högre goss- och samskolor. Understödet beräknades till 7,000 kronor, vartill skulle från vederbörande anslag komma tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till personalen såsom för annan personal vid privatläroverken.

I skrivelse den 23 maj 1930, nr 267, anförde riksdagen under punkt 1 bland annat följande:

Riksdagen hade funnit de av departementschefen anförda skälen för kommunala gymnasiets i Motala understödjande med statsmedel bärande. Där emot kunde riksdagen icke godkänna förslaget, att läroanstalten skulle erhålla sitt understöd ur anslaget till privatläroverken, och detta av följande skäl.

Den förutvarande kommunala mellanskolan i Motala, med vilken ifrågavarande kommunala gymnasium vore förenat, stode sedan den 1 januari 1928 under ombildning till en statens samrealskola, och från och med den 1 juli 1930 komme den att helt hava övertagits av staten. Nu hade riks-

[196.] dagen alltsedan år 1925 till beredande av understöd åt sådana kommunala gymnasier, som vore förenade med en statens realskola, beviljat särskilda extra reservationsanslag. Den väsentligaste skiljaktigheten i anslagshänseende mellan de läroanstalter, som åtnjöte understöd från sistnämnda anslag, och dem, som erhöle sitt understöd från anslaget till privatläroverk, vore den, att till personalen vid de förra icke utginge tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg av statsmedel, under det att så däremot vore fallet med personalen vid de senare.

Rörande tillkomsten av det särskilda anslaget till de kommunala gymnasierna ville riksdagen i detta sammanhang erinra om följande. Förslag om beviljande av ett dylikt anslag hade av Kungl. Maj:t första gången framlagts i propositionen nr 214 till 1925 års riksdag. Av skolöverstyrelsen och enskilda motionärer vid nämnda riksdag hade ifrågasatts, att kommunalt gymnasium, som vore förenat med en statens realskola, skulle erhålla understöd från anslaget till privatläroverk enligt de för högre goss- och samskolor i sådant hänseende gällande grunder. Vederbörande departementschef hade emellertid ansett, att berörda kommunala gymnasier borde understödjas från ett fristående anslag under åttonde huvudtiteln, samt framhållit, att däri genom den ekonomiska räckvidden skulle kunna väsentligt begränsas och helt överblickas, då understöd från ett sådant fristående anslag ej skulle medföra de förmåner i form av löne- och ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, som åtföljde understöd från privatläroverksanslaget. Några detaljerade grunder för beviljande av understöd åt kommunala gymnasier syntes departementschefen med hänsyn till understödets begränsade omfattning icke vara erforderliga, utan det syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter företagen prövning i varje särskilt fall bestämma, vilka kommunala gymnasier kunde anses böra komma i åtnjutande av understöd, och därvid tillika föreskriva de närmare villkor och bestämmelser för understödets åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga. I tillämpliga delar syntes de för utgående av understöd från anslaget till privatläroverk stadgade grunder kunna tjäna till ledning.

Riksdagen hade i sin skrivelse nr 206 i ämnet uttalat, att riksdagen funnit vanskligt förorda en automatisk tillämpning av de för privatläroverken gällande grunderna, vare sig i fråga om direkt understöd eller i fråga om delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen. Riksdagen hade fastmerat funnit den av Kungl. Maj:t föreslagna utvägen med ett särskilt för dessa läroanstalter avsett anslag vara den för det dåvarande mest ändamålsenliga.

I bestämmelserna för ifrågasvarande anslag till kommunala gymnasier hade sedermera ingen annan ändring vidtagits, än att 1926 års riksdag utsträckt anslagets räckvidd även till sådana kommunala gymnasier, som äro förenade med högre läroverk. Från anslaget hade understöd utgått till de kommunala gymnasierna i Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Ystad, Uddevalla, Skövde, Söderhamn och Hudiksvall. På grund av att samtliga nämnda gymnasier utom det i Söderhamn enligt beslut av 1927 års riksdag skulle successivt övertagas av staten, hade anslaget efterhand minskats.

Redan med hänsyn till vad riksdagen sålunda bestämt i fråga om anslag till kommunala gymnasier, byggande på statens realskolor, syntes det riksdagen icke vara i sin ordning att låta understödet till det kommunala gymnasiet i Motala utgå från den i privatläroverksanslaget ingående posten till högre goss- och samskolor. Härtill komme att nämnda läroanstalt icke torde tillhöra den kategori av skolor, som enligt av riksdagen fastställda

grunder kunde komma i åtnjutande av understöd från berörda anslagspost, nämligen sådana skolor, som genom värdefulla pedagogiska försök eller eljest genom framgångsrik verksamhet på uppfostrans och undervisningens område befunnits i särskild grad gagna skolväsendet i det hela. Enligt riksdagens mening borde därför ifrågavarande läroanstalt i överensstämmelse med 1925 års riksdags beslut erhålla sitt understöd från anslaget till kommunala gymnasier.

Riksdagen ville vidare påpeka, att det kommunala gymnasiet i Lidingö, som dittills åtnjutit understöd från anslagsposten till högre goss- och samskolor, så till vida befunne sig i samma situation som det kommunala gymnasiet i Motala, att den förutvarande kommunala mellanskolan i Lidingö likaledes från och med den 1 juli 1930 helt övertoges av staten såsom en realskola. Vid sådant förhållande ansåge riksdagen av samma skäl, som åberopats i fråga om det kommunala gymnasiet i Motala, att Lidingögymnasiet från och med budgetåret 1930/1931 borde erhålla sitt understöd från anslaget till kommunala gymnasier.

I detta sammanhang ansåge sig riksdagen böra fästa uppmärksamheten på att det kommunala gymnasiet i Eslöv, som ävenledes åtnjöt understöd från privatläroverksanslaget, från och med den 1 juli 1931 komme i samma läge som de båda ovan nämnda gymnasierna, i det att den förutvarande kommunala mellanskolan i Eslöv, med vilken gymnasiet därstädes vore förenat, då helt överginge till att vara en statens realskola. Riksdagen förutsatte, att detta förhållande beaktades vid förberedande av anslagsäskanden till 1931 års riksdag.

I samma skrivelse den 23 maj 1930, nr 267, anförde riksdagen vidare under punkt 3 huvudsakligen följande:

Med hänsyn till riksdagens uppfattning, att de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö borde erhålla understöd från anslaget till understöd åt kommunala gymnasier, hade en ökning av anslagets belopp, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, blivit nödvändig.

Vad beträffade frågan om storleken av de understöd, som kunde tillkomma nämnda två kommunala gymnasier, ville riksdagen först erinra om att understöden till de kommunala gymnasierna icke utginge efter några fixerade grunder, utan att Kungl. Maj:t bestämde understödens storlek efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Enligt vad riksdagen inhämtat, hade de beviljade understöden varierat mellan lägst 4.000 och högst 10.000 kronor för gymnasier, som helt varit av kommunal natur. Vid understödens utmätande torde hänsyn hava tagits till olika omständigheter, såsom gymnasiernas storlek, vederbörande kommuns utgifter för gymnasiet och kommunens ekonomi i allmänhet, lärjungeavgifternas storlek o. d. Från Motala stads sida hade framhållits de betydande kostnader, kommunen haft och fortfarande hade att vidkännas för gymnasiet i fråga. Dess anslag till skolan hade för vart och ett av de tre sistförflutna kalenderåren uppgått till omkring 22.000 kronor. Någon minskning i stadens utgifter efter det påbörjade statsövertagandet av den kommunala mellanskolan hade ej inträtt, beroende bland annat därpå, att Motala landsförsamling i samband med statens övertagande av den kommunala mellanskolan sänkt sitt anslag till läroanstalten. Vidare borde beaktas, att det kommunala gymnasiet i Motala innefattade såväl ett fyrklassigt real- som ett fyrklassigt latingymnasium. Elevantalet därstädes uppginge senaste läsår till omkring 90. Det kommu-

[196.] nala gymnasiet i Lidingö omfattade likaledes såväl ett fyrklassigt real- som ett fyrklassigt latingymnasium och även där uppginge elevantalet senaste läsår till omkring 90. Till jämförelse kunde nämnas, att det kommunala gymnasiet i Söderhamn, för vilket i propositionen beräknades ett understöd av 6,000 kronor, hade blott ett treårigt realgymnasium med f. n. 25 lärjungar.

Riksdagen hade för sin del vid överbägande av de omständigheter, som skäligen borde inverka på frågan, kommit till det resultatet, att ett belopp av 10,000 kronor motsvarade vad som enligt hittills tillämpade grunder borde under vanliga förhållanden tillkomma en var av de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö i årsunderstöd från anslaget till kommunala gymnasier. Enligt riksdagens mening fordrade emellertid skälighetshänsyn, att man vid utmätande av dessa gymnasiers understöd för det närmaste budgetåret tillämpade något gynnsammare beräkningsgrunder än eljest. Man finne nämligen komma ihåg, att det kommunala gymnasiet i Lidingö i åtskilliga år åtnjutit understöd från privatläroverksanslaget med därmed förbundna förmåner i form av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg och givetvis räknat med att detta skulle bliva förhållandet även under budgetåret 1930/1931 samt inrättat sina ekonomiska förhållanden därefter. Även det kommunala gymnasiet i Motala torde haft anledning hysa sådana förväntningar med hänsyn till det förslag i ämnet, som först skolöverstyrelsen och sedermera Kungl. Maj:t framlagt. Skulle nu understödet för budgetåret 1930/1931 inskränkas till en summa av 10,000 kronor, komme detta att drabba ifrågavarande läroanstalter som en svår ekonomisk förlust. Enligt en genom riksdagens försorg verkställd utredning skulle, därest Kungl. Maj:ts förslag om understöd till de båda gymnasierna från privatläroverksanslaget godtoges, det kommunala gymnasiet i Lidingö hava erhållit tillhoppa lägst omkring 35,000 kronor och det kommunala gymnasiet i Motala tillhoppa lägst omkring 25,000 kronor. För att ej de ekonomiska verkningarna av riksdagens beslut skulle komma att för gymnasierna te sig alltför svåra, hade riksdagen för vartdera gymnasiet beräknat understödet så, som om gymnasiet under förra hälften av budgetåret 1930/1931 erhöile understöd från privatläroverksanslaget och under senare hälften av budgetåret från anslaget till kommunala gymnasier, i senare fallet efter ett beräknat årsbelopp av 10,000 kronor. Understödet skulle då komma att utgöra för kommunala gymnasiet i Lidingö hälften av 35,000 kronor plus hälften av 10,000 kronor eller i runt tal 22,000 kronor samt för kommunala gymnasiet i Motala hälften av 25,000 kronor plus hälften av 10,000 kronor eller i runt tal 17,000 kronor. Riksdagen ville betona, att denna beräkning endast avsåge budgetåret 1930/1931.

Mot beräkningen av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet av 7,125 kronor hade riksdagen icke funnit något att erinra. Till detta belopp borde, i överensstämmelse med vad riksdagen ovan anført, läggas en summa av 39,000 kronor, varigenom anslaget till de kommunala gymnasierna för budgetåret 1930/1931 skulle komma att utgöra 46,125 kronor.

Riksdagen slutade med att anmäla, att riksdagen till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som vore förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 46,125 kronor att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag för ändamålet å 34,000 kronor.

[196.]

Överstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget vore avsett att utgå till de kommunala gymnasier i Eksjö, Söderhamn, Motala och Lidingö.

Från och med budgetåret 1931/1932 hade det kommunala gymnasiet i Eksjö helt övertagits av staten och komme alltså ej att erhålla understöd ur anslaget till kommunala gymnasier. Däremot torde ett kommunalt gymnasium, som tidigare erhållit statsunderstöd ur reservationsanslaget till privatläroverken, nämligen kommunala gymnasiet i Eslöv, från och med budgetåret 1931/1932 böra, i likhet med gymnasier i Motala och Lidingö, erhålla statsunderstöd ur nu ifrågavarande anslag, då det från och med budgetåret 1931/1932 vore förenat med en statens realskola.

Till kommunala gymnasiet i Söderhamn hade statsanslaget hittills utgått med 6,000 kronor. Samma belopp hade av 1930 års riksdag beräknats för budgetåret 1930/1931 och torde även böra beräknas för budgetåret 1931/1932.

I fråga om kommunala gymnasier i Motala och Lidingö hade riksdagen uttalat, att ett belopp av 10,000 kronor motsvarade vad som enligt hittills tillämpade grunder borde under vanliga förhållanden tillkomma vardera i årsunderstöd från anslaget till kommunala gymnasier. För budgetåret 1931/1932 torde alltså i enlighet härmed böra beräknas ett understöd å 10,000 kronor för vardera gymnasiet.

Det kommunala gymnasiet i Eslöv, som nu omfattade fyraårigt gymnasium med såväl latin- som reallinje, komme att omläggas till ett treårigt latin- och realgymnasium. En första ring av detta treåriga gymnasium vore avsedd att upprättas höstterminen 1931. Höstterminen 1930 upprättades ingen ny första ring av det under avveckling stadda fyraåriga gymnasiet. Under budgetåret 1931/1932 komme gymnasiet alltså antagligen att bestå av två avdelningar (latin- och real-) av första ringen av treårigt gymnasium, två avdelningar (latin- och real-) av tredje ringen av fyraårigt gymnasium och likaså två avdelningar (latin- och real-) av fjärde ringen av fyraårigt gymnasium, eller tillsammans sex avdelningar. Gymnasiet komme alltså till omfattningen att vara närmast jämförligt med kommunala gymnasiet i Uddevalla, vilket, utgörande treårigt gymnasium med såväl latin- som reallinje, under budgetåren 1925/1926, 1926/1927 och 1927/1928 före det begynnande förstatligandet åtnjöt ett årsunderstöd ur anslaget till kommunala gymnasier å 8,000 kronor. Huruvida det kommunala gymnasiet i Eslöv även i andra avseenden, som kunde inverka på bedömandet av statsanslagets storlek, komme att kunna jämföras med gymnasiet i Uddevalla, nämligen i fråga om lärjungeantal, kommunens utgifter för gymnasiet, kommunens ekonomi i allmänhet och lärjungeavgifternas storlek, vore omöjligt för överstyrelsen att nu yttra sig om. Överstyrelsen ville dock framhålla, att, eftersom gymnasiet i Eslöv tidigare erhållit statsunderstöd såsom enskild läroanstalt, vilket understöd under senaste räkenskapsåret uppgått till 33,419 kronor, ett överförande av gymnasiet i understöd-hänseende till anslaget för kommunala gymnasier givetvis måste innebära en avsevärd merutgift för kommunen. Med hänsyn till riksdagens uttalande i fråga om understödsbeloppet till gymnasier i Motala och Lidingö ansåge sig överstyrelsen emellertid ej kunna föreslå högre statsunderstöd till kommunala gymnasiet i Eslöv än som tidigare utgått till kommunala gymnasiet i Uddevalla, eller 8,000 kronor.

[196.]

På grund av vad sålunda anförts torde anslaget till kommunala gymnasier för budgetåret 1931/1932 böra beräknas till 34,000 kronor, nämligen för kommunala gymnasiet i Söderhamn 6,000 kronor, Lidingö 10,000 kronor, Motala 10,000 kronor och Eslöv 8,000 kronor.

I skrivelse den 31 oktober 1930 hava härefter stadsfullmäktige i Eslöv hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att det kommunala gymnasiet i Eslöv från och med läsåret 1931/1932 måtte successivt övertagas av staten eller, därest detta icke låte sig göra, att ett statsunderstöd av 16,000 kronor måtte tilldelas detsamma för budgetåret 1931/1932.

Över stadsfullmäktiges ifrågavarande framställning, beträffande vilken i övrigt jag tillåter mig att hänvisa till handlingarna i ärendet, har skolöverstyrelsen den 27 november 1930 avgivit utlåtande, som till ecklesiastikdepartementet inkommit den 15 december 1930, och därvid tillika överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd, till överstyrelsen ingiven framställning från styrelsen för Lidingö kommunala läroverks gymnasialavdelning, däri hemställts, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå, att statsunderstödet till Lidingö kommunala gymnasium måtte höjas till åtminstone 17,500 kronor, så att ingen ekonomisk förlust förorsakades kommunen som en följd av mellanskolans förstatligande, och att övergången till detta minskade statsunderstöd måtte ske successivt under en lämplig övergångstid, förslagsvis fem år. I fråga om de skäl, som styrelsen anført för denna sin hemställan, vill jag hänvisa till handlingarna i ärendet.

Skolöverstyrelsen har i sitt ovanberörda utlåtande den 27 november 1930 — efter en utförlig motivering, beträffande vilken jag likaledes torde få hänvisa till handlingarna i ärendet samt med ändring av vad överstyrelsen i sin förenämnda skrivelse den 30 augusti 1930 föreslagit — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till beredande av understöd åt kommunalt gymnasium, som är förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 48,000 kronor, av vilket belopp 6,000 kronor beräknats för kommunala gymnasiet i Söderhamn, 17,000 kronor för Lidingögymnasiet, 10,000 kronor för Motalagymnasiet och 15,000 kronor för Eslövsgymnasiet.

**Departement-
schefen.**

Såsom av den utav mig under denna punkt lämnade redogörelsen framgår, var frågan om de grunder, som böra tillämpas för ett understödjande av kommunala gymnasier, föremål för en ingående prövning vid 1930 års riksdag. I enlighet med de principer, åt vilka riksdagen då gav uttryck, bestämdes, att det kommunala gymnasiet i Motala skulle erhålla statsunderstöd från reservationsanslaget till understöd åt kommunala gymnasier i stället för — såsom av min företrädare i statsrådsämbetet förordats — från den i reservationsanslaget till privatläroverk ingående anslagsposten till högre goss- och samskolor. Samtidigt uttalade riksdagen, att det kommunala gymnasiet i Lidingö — som under en följd av år erhållit statsunderstöd från anslagsposten till högre goss- och samskolor — skulle överföras till anslaget

till understöd åt kommunala gymnasier. Riksdagen fäste i detta sammanhang uppmärksamheten på att det kommunala gymnasiet i Eslöv, som ävenledes åtnjöte understöd från privatläroverksanslaget, från och med den 1 juli 1931 komme i samma läge som de båda ovan nämnda gymnasierna, i det att den förutvarande kommunala mellanskolan i Eslöv, med vilken gymnasiet därstädes vore förenat, då helt överginge till att vara en statens realskola. Riksdagen förutsatte, att detta förhållande beaktades vid förberedande av anslagsäskandena till 1931 års riksdag.

I anslutning härtill föreslog skolöverstyrelsen i sitt utlåtande den 30 augusti 1930, att de kommunala gymnasierna i Eslöv och Lidingö skulle från och med budgetåret 1931/1932 erhålla till 8,000, respektive 10,000 kronor beräknade understöd från här förevarande anslag.

Med anledning av detta skolöverstyrelsens förslag hava stadsfullmäktige i Eslöv hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för det kommunala gymnasiets successiva förstatligande från och med budgetåret 1931/1932, eller, därest detta icke läte sig göra, att ett statsunderstöd av 16,000 kronor måtte tilldelas gymnasiet för nämnda budgetår.

Vidare har styrelsen för Lidingö kommunala läroverks gymnasialavdelning hemställt om en höjning av statsunderstödet till 17,500 kronor ävensom att övergången till detta minskade statsunderstöd måtte ske successivt under en lämplig övergångstid.

Med hänsyn till de skäl, som från de båda städerna anförts för en höjning av de tidigare beräknade anslagsbeloppen, har skolöverstyrelsen ansett sig böra frånträda sitt tidigare förslag och nu yrkat, att statsunderstöden för budgetåret 1931/1932 måtte bestämmas till 17,000 kronor för Lidingö-gymnasiet och 15,000 kronor för gymnasiet i Eslöv.

Vad till en början beträffar frågan om ett förstatligande av det kommunala gymnasiet i Eslöv, vill jag erinra, att denna fråga redan tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Hos Kungl. Maj:t anhöllo stadsfullmäktige i Eslöv om framläggande av proposition i ämnet till 1928 års riksdag. Genom beslut den 4 januari 1928 fann emellertid Kungl. Maj:t ifrågavarande ansökning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Med hänsyn härtill finner jag anledning icke föreligga att redan nu upptaga denna framställning till förnyad omprövning.

Vad så vidare beträffar de från Eslöv och Lidingö gjorda framställningarna om förhöjda statsbidrag för budgetåret 1931/1932, har jag icke kunnat undgå att finna, att goda skäl blivit anförda för en sådan höjning. Med hänsyn till å ena sidan de av 1930 års riksdag i ämnet gjorda, av mig i det föregående återgivna uttalandena och å andra sidan till de principer, som hittills följts vid utdelandet av understöd från här ifrågavarande anslag, finner jag mig emellertid förhindrad att tillstyrka högre belopp än de av skolöverstyrelsen i dess skrivelse den 30 augusti 1930 föreslagna. Jag vill här fästa uppmärksamheten på att, när 1930 års riksdag beslöt högre understöd för

de kommunala gymnasier i Motala och Lidingö, höjningen endast avsåg senare hälften av kalenderåret 1930 och att densamma vidtogs endast för att ej de omedelbara ekonomiska verkningarna av riksdagens beslut skulle komma att för gymnasier te sig allt för svåra.

Beträffande gymnasier i Motala och Söderhamn har skolöverstyrelsens förslag icke givit mig anledning till erinran.

I anslutning till vad jag nu tillstyrkt, skulle alltså anslaget till understöd åt kommunala gymnasier för budgetåret 1931/1932 beräknas till 34,000 kronor, nämligen för kommunala gymnasiet i Söderhamn 6,000 kronor, Lidingö 10,000 kronor, Motala 10,000 kronor och Eslöv 8,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som är förenat med en statens realskola, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 34,000: — att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

[197.]

Understöd
till utbild-
ningskurser
för lärarinnor
i hushålls-
göromål.

43. Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål. Till understöd åt kurser för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål har riksdagen årligen beviljat ett anslag, som sedan budgetåret 1923/1924 varit uppfört i riksstaten med ett belopp av 16,000 kronor. Av detta anslag utgår hälften till kurs, anordnad vid Ateneum för flickor i Stockholm, vanligen kallad Ateneums skolköksseminarium, och hälften till en av Göteborgs allmänna folkskolestyrelse upprättad kurs, vanligen benämnd Göteborgs skolköksseminarium.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget till vederbörandes förfogande, varjämte föreskrifter lämnades i fråga om villkor för anslagets åtnjutande m. m.

I särskilda ansökningar hava styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anhållit, att vardera av dem måtte tillerkännas ett understöd av 8,000 kronor för uppehållande av berörda kurser under läsåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen, som den 30 augusti 1930 yttrat sig över berörda framställningar, har därvid tillstyrkt bifall till desamma, varvid överstyrelsen i fråga om villkoren för understödets utgående framhållit önskvärdheten av att bland dessa villkor intoges en bestämmelse om att formulär till avgångsbetyg från ifrågavarande utbildningskurser skulle godkännas av överstyrelsen.

Departement-
schefen.

Jag erinrar, att riksdagen åren 1925 och 1926 givit uttryck åt den uppfattningen, att med hänsyn till överproduktionen av skolkökslärarinnor ifrågavarande båda seminarier icke borde efter utgången av budgetåret 1926/

1927 ifrågakomma till erhållande av statsbidrag. Med vidhållande av denna grundsyn på frågan förklarade emellertid 1927 års riksdag sig anse försiktigheten bjuda att avvakta ytterligare erfarenhet, huru utvecklingen å förevarande område under den närmaste framtiden komme att gestalta sig, innan ett definitivt ståndpunktstagande ägde rum beträffande spörsmålet om ytterligare inskränkning i utbildningsmöjligheterna å området i fråga. Riksdagen ansåg därför, att verksamheten tills vidare borde fortgå i samma omfattning som under läsåret 1926/1927. På grund av detta riksdagens uttalande — med vilket åsyftades jämväl verksamheten vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, beträffande vilken skola ifrågasatts viss begränsning i avseende å kursers anordnande — torde anledning saknas att för budgetåret 1931/1932 föreslå någon förändring i fråga om understödandet av de båda under nu förevarande punkt avsedda skolköksseminarierna. Anslag för ändamålet torde därför fortfarande böra utgå med 16,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 16,000: —
att under de villkor, Kungl. Maj:t må finna lämpligt föreskriva, utgå till styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm och till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse med högst 8,000 kronor till vardera.

44. Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Genom beslut av 1920 års riksdag sammanslogos alla till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala tidigare utgående anslag till ett enda, väsentligen förhöjt anslag. Detta anslag, från vilket alltså det fackskolan beviljade understödet sedan dess utgått, uppfördes på extra stat under åttonde huvudtiteln. Från och med budgetåret 1925 1926 har anslaget utgått med 80,000 kronor årligen.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget till förfogande av styrelsen för fackskolan, varjämte föreskrifter lämnades i fråga om villkor för anslagets åtnjutande m. m.

Med tillstyrkande utlåtande av den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen överlämnat en av styrelsen för fackskolan gjord framställning om utverkande av statsunderstöd åt skolan för budgetåret 1931/1932 med oförändrat belopp, 80,000 kronor. Överstyrelsen har därvid i fråga om villkoren för understödets utgående framhållit önskvärdheten av att bland dessa intoges en bestämmelse av innehåll, att formulär till avgångsbetyg från skolans lärarinnekurser skulle godkännas av överstyrelsen.

Under erinran att det av 1927 års riksdag gjorda, av mig under nästföregående punkt omförmälda uttalandet angående fortsättande tills vidare

[198.]

Fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.

Departement-
schefen.

i oförändrad omfattning av verksamheten med utbildandet av skolkökslärarinnor ägde avseende jämväl å verksamheten vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag
av kronor 80,000: —

[199.]

Understöd
till vissa an-
stalter för
utbildande av
lärarinnor
i handarbete.

45. Understöd till vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete. Sedan åtskilliga år har statsunderstöd utgått till tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, nämligen högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, numera benämnt Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm. På grund av en konstaterad överproduktion av handarbetslärarinnor ifrågasatte 1927 års riksdag lämpligheten av att fortfarande med statsanslag understödja samtliga ifrågavarande läroanstalter samt begärde en fullständig utredning i ämnet till 1928 års riksdag. I det förslag, som Kungl. Maj:t i anledning härav förelade 1928 års riksdag, förutsattes, att statsunderstödet till ett av seminarierna skulle komma att indragas, men lämnades öppet, vilket seminarium, som borde drabbas av indragningen; denna fråga borde framdeles av Kungl. Maj:t prövas, sedan vissa därmed sammanhörande förhållanden gjorts till föremål för ytterligare undersökning och prövning. I anslutning härtill äskades ett anslag av 22,700 kronor, vilket belopp understeg det förut utgående med hälften, 4,400 kronor, av det lägsta av de hittillsvarande statsunderstöden. Detta förslag godtogs av riksdagen.

I sitt sedermera till Kungl. Maj:t avgivna förslag till fördelning av det av 1928 års riksdag beviljade anslaget förordade *skolöverstyrelsen*, att avvecklingen skulle tillgå så, att den metodiska och pedagogiska avdelningen av Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium indroges, under det att den konstnärliga avdelningen av detta seminarium, vilken avdelning äges av föreningen Handarbetets vänner, skulle bibehållas. Vidare skulle konstsovnadslinjen vid Andrea Eneroths seminarium indragas och i stället förläggas till berörda konstnärliga avdelning av det förstnämnda seminariet. Ifrågavarande omorganisation krävde emellertid en viss tid och syntes knappast kunna hinna fullständigt avslutas under loppet av ett enda arbetsår. I överensstämmelse med denna plan föreslog överstyrelsen en fördelning av anslaget för budgetåret 1928/1929, som upptog oförändrade belopp för Maria Nordenfelts och Andrea Eneroths seminarier, men för Handarbetets vänner och Hulda Lundins seminarier ett till 4,400 kronor nedsatt belopp. Kungl. Maj:t fördelade anslaget, på sätt överstyrelsen föreslagit, med 9,000 kronor till Maria Nordenfelts seminarium, med 9,300 kronor till Andrea Eneroths seminarium och med 4,400 kronor till Handarbetets vänner och Hulda Lundins seminarium.

Sedan skolöverstyrelsen härefter meddelat, att omständigheter tillkommit, som syntes giva vid handen, att överstyrelsens förut framlagda plan måhända ej läte sig realisera, framlade den såsom ett alternativ ett annat förslag, vilket gick ut på att Handarbetets vänner och Hulda Lundins seminarium bibehölles oförändrat, under det att statsbidraget till Andrea Eneroths seminarium successivt indroges. Enligt vartdera av dessa alternativ skulle för budgetåret 1929/1930 erfordras samma belopp, som beviljats för budgetåret 1928/1929, eller 22,700 kronor.

Föredragande departementschefen ansåg överstyrelsens första alternativ innefatta den bästa formen för den nödvändiga indragningen. Emellertid kunde det ännu icke slutgiltigt avgöras, huruvida detta alternativ läte sig genomföras, varför frågan härom tills vidare ansågs böra hållas öppen. I anslutning härtill föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till understöd åt handarbetsseminarierna för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 22,700 kronor. Denna framställning vann riksdagens bifall. Samtidigt uttalade riksdagen den förväntan, att ett slutligt avgörande i denna organisationsfråga skulle kunna ske inom sådan tid, att hänsyn därtill kunde tagas vid bedömande av anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål vid 1930 års riksdag.

Genom beslut den 16 maj 1929 fördelade *Kungl. Maj:t*, på förslag av skolöverstyrelsen, ifrågavarande anslag sålunda: Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium 4,000 kronor, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium 9,700 kronor och Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium 9,000 kronor. I samband med anslagets fördelning upptog Kungl. Maj:t till slutlig prövning frågan, vilket av seminarierna som borde drabbas av den tillämnade indragningen av statsunderstödet. Sedan det utrönt, att inga hinder längre mötte för genomförandet av det av överstyrelsen i första rummet föreslagna alternativet — ett slutförande av den redan under arbetsåret 1928/1929 påbörjade avvecklingen av Hulda Lundins slöjdseminarium, indragning av konstsovmålningslinjen vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium och i stället samverkan mellan detta seminarium och Handarbetets vänner lärarinnekurs — beslöt Kungl. Maj:t den 16 maj 1929, att vid Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium ingen nyintagning av elever finge ske under arbetsåret 1929/1930. Det understöd, som under budgetåret 1929/1930 utgick till sistnämnda seminarium, avsåg sålunda endast att möjliggöra avslutandet av de kurser, som påbörjats under föregående år.

För budgetåret 1930/1931 ifrågasatte Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium ej något understöd. Däremot inkommo framställningar om fortsatt understöd dels från Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium, dels från den nya läroanstalt, som uppstått genom det i enlighet med skolöverstyrelsens förslag igångsatta samarbetet mellan Handarbetets vänner lärarinnekurs och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium. De av seminarierna begärda understödsbeloppen utgjorde: för Maria Nordenfelts seminarium 12,000 kronor, för Handarbetets vänner och Andrea Eneroths seminarium, Handarbetets vänner avdelning 5,300 kronor och Andrea Eneroths avdelning 13,300 kronor, eller sammanlagt 30,600 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslog, att statsbidrag skulle utgå med 9,000 kronor till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium samt 13,000 kronor till föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbets-

[199.] seminarium, tillhoppa 22,000 kronor. Av berörda belopp å 13,000 kronor skulle 3,200 kronor beräknas för Handarbetets vänner avdelning av den förenade läroanstalten och 9,800 kronor för Andrea Eneroths avdelning. Sistnämnda summa översteg med 500 kronor det årliga understöd, som under de senaste åren före påbörjandet av seminariernas omorganisation tilldelats Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium; ökningen avsåg att i någon mån uppväga den förlust, uppskattad till i det närmaste 1,000 kronor, som åsamkats läroanstalten genom indragningen av den förutvarande konstsömnadslinjen. Vid bifall till skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag skulle begränsningen av handarbetslärarinneproduktionen medföra en besparing för statsverket av $(27,100 - 22,000) = 5,100$ kronor, därav 4,400 kronor redan från och med budgetåret 1928/1929, då avvecklingen började, och allenast 700 kronor från och med budgetåret 1930/1931, då omorganisationen skulle vara slutförd.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av ovanberörda framställningar anförde min *företrädare i statsråds-ämbetet* under punkt 180 av 1930 års åttonde huvudtitel, att han icke kunnat undgå att finna denna besparing vara alltför ringa, helst man toge i betraktande att de statsunderstödda läroanstalternas antal minskats från 3 till 2. Då överstyrelsen ansett en begränsning av handarbetslärarinneproduktionen vara det primära och att besparingssyftet borde komma i andra rummet, kunde han icke fullt dela denna uppfattning. Han ville erinra om att riksdagen 1927 uttryckligen ifrågasatt lämpligheten av att med bibehållande av statsbidrag till dåvarande storlek allenast begränsa elevantalet, och 1928 hade överstyrelsen framhållit, att en mer betydande anslagsminskning kunde vidtagas först från och med budgetåret 1930/1931. Till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium ansåge departementschefen böra liksom hittills beräknas en summa av 9,000 kronor. För den anstalt åter, som uppstått genom samarbetet mellan Handarbetets vänner lärarinnekurs och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, syntes man, med aktgivande å vad riksdagen tvivelsutan åsyftat och vad jämväl överstyrelsen tillföre framhållit, böra kunna räkna med ett mindre belopp än vad nu från överstyrelsens sida ifrågasatts. Departementschefen beräknade för denna anstalt en summa av 10,000 kronor, vilket belopp med 700 kronor översteg vad före omorganisationens igångsättande utgick till Andrea Eneroths läroanstalt. Tillhoppa skulle alltså för ändamålet erfordras ett anslag av 19,000 kronor.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för budgetåret 1930/1931 för här ifrågavarande ändamål anvisa ett extra anslag av 19,000 kronor.

I en inom riksdagen väckt motion (II: 200) hemställdes, att riksdagen i beräkningarna över anslagsbehovet till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete måtte utgå från ett beräknat statsbidrag till Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium under budgetåret 1930/1931 av 13,272 kronor, samt att riksdagen, till följd härav, måtte till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 24,772 kronor.

I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 164 bland annat:

Såvitt den förebragta utredningen gåve vid handen, komme onekligen den Enerothska avdelningen enligt Kungl. Maj:ts förslag — och under förutsättning, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet vore avsett att fördelas enligt de proportioner, överstyrelsen ifrågasatt beträffande anslaget till denna avdelning och Handarbetets vännerns lärarinnekurs — att drabbas av en icke oväsentlig ekonomisk förlust. Riksdagen ville dock framhålla, att nämnda avdelning i nu berörda avseende befunne sig i samma situation, som åtskilliga andra enskilda läroanstalter, vilka genom statsmakternas åtgöranden nödgats underkasta sig organisatoriska inskränkningar. Att i varje dylikt fall staten skulle anses ersättningsskyldig för lidna förluster torde icke kunna med fog göras gällande. Det borde även påpekas, att rätt mycken hänsyn visats den Enerothska anstalten i det föreliggande förslaget, då den i allt fall enligt detta förslag skulle få fortbestå, ehuru i inskränkt omfattning, under det att tidigare planer varit å bane att helt utesluta densamma från statsunderstöd. Riksdagen har vid överbägande av vad sålunda förekommit ansett sig icke böra frågå Kungl. Maj:ts förslag utan hade bifallit detsamma. Skulle Kungl. Maj:t vid den blivande fördelningen av anslagssumman finna skäl föreligga att taga särskild hänsyn till den ekonomiska förlust, som beräknats komma att drabba den Enerothska anstalten, genom att avväga statsbidraget till densamma enligt något gynnsammare grunder än ovan angivits, hade riksdagen givetvis icke något att erinra däremot.

Genom beslut den 9 maj 1930 förklarade Kungl. Maj:t, att det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 för ändamålet anvisade anslaget å 19,000 kronor skulle fördelas på följande sätt, nämligen

till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinnesemina-

rium i Göteborg kronor 9,000: —

till föreningen Handarbetets vännerns och Andrea Eneroths

högre handarbetsseminarium i Stockholm » 10,000: —

varav föreningen Handarbetets vännerns avdelning skulle erhålla 2,000 kronor och Andrea Eneroths avdelning 8,000 kronor.

Vidare förordnade Kungl. Maj:t, att i avseende å de sålunda beviljade statsunderstöden skulle gälla, förutom de villkor och bestämmelser, vilka genom nådigt brev den 8 september 1922 meddelats beträffande de till understöd åt tre handarbetslärarinneseminarier för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljade anslag, jämväl följande bestämmelser:

1. Undervisningen vid de utbildningskurser, för vilka understödet är avsett, skall bedrivas efter plan, som blivit gillad av skolöverstyrelsen, och avgångsbetyg från kurserna skola utfärdas i enlighet med av överstyrelsen godkänt formulär.

2. För undervisningen skola tillhandahållas lokaler och materiel, som godkännts av överstyrelsen.

3. Antalet nyintagna elever må under arbetsåret 1930/1931 vid Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium uppgå till sammanlagt högst 16 samt vid föreningen Handarbetets vännerns och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium till sammanlagt högst 20.

[199.] Med skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat till överstyrelsen inkomna framställningar om fortsatt understöd från seminarierna. Beträffande innehållet i dessa framställningar torde jag i huvudsak få hänvisa till handlingarna i ärendet.

De begärda understödsbeloppen utgöra: för Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium 11,000 kronor, för Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Handarbetets vänner avdelning 3,280 kronor och Andrea Eneroths avdelning 11,578 kronor, eller sammanlagt 14,858 kronor. Inalles uppgå de begärda beloppen till 25,858 kronor och överstiga alltså med 6,858 kronor det under innevarande budgetår utgående anslaget till handarbetsseminarierna, 19,000 kronor.

För egen del har skolöverstyrelsen anført bland annat följande:

Vad angår det begärda understödet till Maria Nordenfelts handarbetsseminarium får överstyrelsen hänvisa till vad överstyrelsen förut upprepade gånger anført med anledning av seminariets begäran om ökat understöd, senast i skrivelse den 31 augusti 1929, angående understöd till handarbetsseminarierna under budgetåret 1930/1931. Överstyrelsen har ej heller nu funnit anledning föreligga att tillstyrka någon förhöjning av det belopp, varmed understödet till detta seminarium utgått under en följd av år. Ifrågasvarande understöd bör sålunda enligt överstyrelsens mening alltjämt utgå med oförändrat belopp, eller 9,000 kronor.

Beträffande de begärda understöden till de båda avdelningarna av Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium får överstyrelsen anföra följande.

I förberörda skrivelse den 31 augusti 1929 hade överstyrelsen, med åberopande av vad överstyrelsen redan tidigare framhållit rörande det omorganiserade seminariets anslagsbehov, föreslagit ett understöd för budgetåret 1930/1931 till detta seminarium å 13,000 kronor, varav 3,200 kronor beräknades skola utgå till Handarbetets vänner avdelning och 9.800 kronor till Andrea Eneroths avdelning av seminariet. I anslutning härtill hade överstyrelsen beräknat hela det, enligt överstyrelsens mening, under budgetåret 1930/1931 erforderliga anslaget till handarbetsseminarierna till 22,000 kronor.

Sedan riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i 1930 års statsverksproposition framställda förslag och med avslag å en inom riksdagen väckt motion om förhöjt anslag till Andrea Eneroths seminarium, beslutat, att anslaget till handarbetsseminarierna under budgetåret 1930/1931 skulle utgå med allenast 19,000 kronor, såg sig överstyrelsen hänvisad till att i samband med uppgörande av förslag till anslagets fördelning söka finna en utväg att bereda någon ekonomisk lättnad åt Handarbetets vänner och Andrea Eneroths seminarium. Överstyrelsen fann sig emellertid ej kunna förorda den av statsutskottet antydda vägen att genom minskning av understöden till Maria Nordenfelts handarbetsseminarium eller Handarbetets vänner avdelning av det nya seminariet åstadkomma en förhöjning av understödet till Andrea Eneroths avdelning av sistnämnda seminarium. I skrivelse den 30 april 1930, med förslag till fördelning av anslaget till handarbetsseminarierna under budgetåret 1930/1931 samt till de villkor och bestämmelser för understödets utfående, som borde av Kungl. Maj:t föreskrivas, framhöll översty-

relsen, att i stället en annan åtgärd syntes kunna vidtagas, nämligen ett möjliggörande av en ökning av det ifrågavarande seminariets inkomster på elevavgifter genom medgivande för seminariet att under läsåret 1930/1931 antaga 20 nya elever i stället för 16. Ett dylikt medgivande har ock sedermera av Kungl. Maj:t lämnats den 9 maj 1930.

[199.]

Överstyrelsen är fortfarande av den uppfattningen, att Handarbetets vänner och Andrea Eneroths handarbetsseminarium, på grund av de i samband med den skedda omorganisationen stående särskilda förhållanden, är i behov av ekonomisk hjälp utöver det understöd å 10,000 kronor, som genom Kungl. Maj:ts den 9 maj 1930 fattade beslut tilldelades seminariet av det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget till handarbetsseminarierna. Då emellertid 1930 års riksdag med särskild, utförlig motivering avslagit ovan berörda motion om förhöjt understöd till Andrea Eneroths seminarium, anser sig överstyrelsen ej nu kunna föreslå någon mera betydande ökning av seminariernas anslagssumma, utan torde i stället medgivande böra lämnas även för läsåret 1931/1932 om rätt för seminariet i fråga att antaga 20 elever. Den ökning av inkomsten på elevavgifter seminariet härigenom skulle vinna — efter föreskrivet avdrag 4,048 kronor — skulle åtminstone i någon mån förbättra dess ställning i ekonomiskt avseende.

Även med denna inkomstökning, vilken förutsatts i statförslagen från seminariets båda avdelningar, skulle, enligt de gjorda beräkningarna, vid ett understöd av nuvarande storlek, 10,000 kronor, en brist uppstå å i det närmaste 4,500 kronor. Någon ytterligare ökning av elevantalet vid seminariet anser sig överstyrelsen emellertid ej för närvarande böra föreslå. Däremot torde möjligen någon minskning av seminariets utgifter kunna åstadkommas, genom besparingar å vissa poster, vilka i seminariets statförslag upptagits med avsevärt högre sammanlagda belopp än motsvarande utgiftsposter vid Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och i tidigare statförslag för det förutvarande Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium. Sådana poster äro exempelvis belysning, städning och rengöring samt inventarier och undervisningsmateriel.

Några större besparingar torde dock ej stå att vinna på denna väg. Överstyrelsen anser därför, att även under nu angivna förutsättningar någon ökning av det nuvarande statsbidraget till seminariet är erforderlig och föreslår för detta ändamål en förhöjning av anslaget till handarbetsseminarierna med 1,000 kronor, eller till 20,000 kronor.

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

Här förevarande anslag var, såsom av den nu av mig lämnade redogörelsen framgår, föremål för en ingående prövning vid 1930 års riksdag, och fann sig riksdagen därvid böra stanna vid det av Kungl. Maj:t för budgetåret 1930/1931 för ändamålet åskade beloppet, 19,000 kronor. Riksdagen anförde därvid, att, om Kungl. Maj:t vid den blivande fördelningen av anslagssumman skulle finna skäl föreligga att taga särskild hänsyn till den ekonomiska förlust, som beräknats komma att drabba den Enerothska anstalten, genom

Departementschefen.

att avväga statsbidraget till densamma enligt något gynnsammare grunder än i Kungl. Maj:ts förslag angivits, riksdagen givetvis icke hade något att erinra däremot. Skolöverstyrelsen fann sig emellertid ej kunna förorda någon minskning av understöden till Maria Nordenfelts handarbetslärarinneseminarium eller Handarbetets vänner avdelning av det nya seminariet för att därigenom åstadkomma en förhöjning av understödet till Andrea Eneroths avdelning av sistnämnda seminarium. I enlighet med överstyrelsens förslag vidtog däremot Kungl. Maj:t — såsom förut nämnts — för vinande av samma syfte den åtgärden, att seminariet medgavs att under läsåret 1930/1931 antaga 20 nya elever i stället för 16.

I sitt nu föreliggande förslag har skolöverstyrelsen utgått från att enahanda medgivande måtte lämnas jämväl för läsåret 1931/1932, och tillika hemställt om en ökning av anslaget med 1,000 kronor.

Jag har intet att erinra mot att den förlust, som drabbat den Enerothska anstalten, minskas på samma sätt som ägt rum under innevarande budgetår, d. v. s. genom ett medgivande att intaga ett något ökat antal elever. Här till torde jag emellertid få återkomma vid ett senare tillfälle. Däremot finner jag mig, med hänsyn till de av 1930 års riksdag i ämnet gjorda uttalandena, förhindrad att tillstyrka en ökning av det för ändamålet utgående statsbidraget. Anslaget torde alltså för budgetåret 1931/1932 böra utgå med oförändrat belopp, 19,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 19,000: — att under de villkor och bestämmelser och med den fördelning, som av Kungl. Maj:t föreskrivas, utgå till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg samt föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm.

[200.]

Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk.

46. Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk. Årligen har riksdagen under ett flertal år anslagit medel till resestipendier åt lärarpersonalen vid privatläroverk. Under krigsåren utdelades inga dylika stipendier, men för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisade riksdagen ånyo för ändamålet ett reservationsanslag å 18,000 kronor. Sedan därefter ifrågavarande stipendieanslag, liksom så gott som alla andra dylika anslag, av finansiella skäl varit indragna, anvisades av riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk för vart och ett av budgetåren 1925/1931 ett extra reservationsanslag av 6,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Den 22 maj 1925 utfärdades kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 303), vilken kungörelse länder till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet finnes anvisat.

Vidare förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1930 — i samband med att det för budgetåret 1930/1931 för här ifrågakvarande ändamål anvisade anslaget ställdes till vederbörandes förfogande — att, därest i något enstaka fall behov av resestipendium för lärare i främmande levande språk vid kommunal flickskola skulle yppa sig, hinder ej mötte för skolöverstyrelsen att från nämnda anslag tilldela dylik lärare, som därtill ansåges bära ifrågakomma, ett sådant stipendium; och skulle i avseende å resestipendium, varom nu vore fråga, i tillämpliga delar gälla enahanda föreskrifter, som genom ovanberörda kungörelse den 22 maj 1925 (nr 303) meddelats beträffande resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de kommunala mellanskolorna och privatläroverk.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om ökat anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid privatläroverk. Överstyrelsen anför därvid bland annat:

Överstyrelsen framhåller, att ifrågakvarande stipendier äro synnerligen eftersökta och att under vårterminerna 1929 och 1930 endast en mindre del av ansökningarna om sådana stipendier kunde beviljas. Överstyrelsen måste under sådana förhållanden finna en ökning av för ändamålet utgående anslag högeligen önskvärd.

Det är emellertid uppenbart, att även andra lärare än de, som undervisa i moderna språk, för sin förkovran och sitt arbete kunna vara i behov av resestipendier. Dock torde därvid vara lämpligt, att, liksom förhållandet är vid de allmänna läroverken, ett särskilt anslag utgår för ifrågakvarande syfte, vilket anslag synes bära bestämmas till ett jämförelsevis mindre belopp.

I likhet med vad fallet är för innevarande budgetår synes det bära föreskrivas, att föreliggande anslag till lärarpersonalen vid privatläroverk skall vara tillgängligt jämväl för lärare vid kommunala flickskolor.

Med stöd härav hemställer överstyrelsen om beredande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter och kommunala flickskolor å 10,000 kronor, varav 8,000 kronor avsedda för lärare i främmande levande språk och 2,000 kronor för övriga lärare.

Jag föreslår, att anslag till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1931/1932 utverkas med enahanda belopp, som beviljats för budgetåret 1930/1931, samt att anslagets användning fortfarande begränsas till att avse lärare i främmande levande språk. Mot överstyrelsens förslag att här förevarande anslag jämväl under budgetåret 1931/1932 skall vara tillgängligt även för lärare vid kommunala flickskolor, har jag intet att erinra. En förklaring från Kungl. Maj:ts sida i detta hänseende torde bära lämnas i samband med

Departement-
schefen.

[200.] att Kungl. Maj:t ställer det anslag, varom nu är fråga, till överstyrelsens förfogande.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 6,000: — att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

I. Folkundervisningen.

Anstalter för lärarutbildning.

Folkskoleseminarier.

1. **Ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna m. m.** I Sverige finnas för närvarande femton statliga folkskoleseminarier, av vilka åtta äro dubbelseminarier och sju enkelseminarier; av dessa sistnämnda hava två var sin ettåriga kurs för studenter. Dubbelseminarierna äro: Uppsala (manliga elever), Linköping (manliga elever), Lund (manliga elever), Göteborg (manliga elever), Karlstad (manliga elever), Falun (kvinnlige elever), Umeå (kvinnlige elever) samt Luleå (samseminarium så till vida, att i parallellavdelningen halva antalet elever är kvinnliga). Enkelseminarierna äro: Stockholm (kvinnlige elever samt studentklass), Strängnäs (manliga elever), Växjö (manliga elever samt studentklass), Kalmar (kvinnlige elever), Landskrona (kvinnlige elever), Skara (kvinnlige elever) samt Härnösand (manliga elever). Antalet avgångsklasser skulle alltså, därest ifrågavarande organisation upprätthölles i full utsträckning, vara 25, varav 15 $\frac{1}{2}$ med manliga elever och 9 $\frac{1}{2}$ med kvinnliga elever. Så är emellertid för närvarande icke förhållandet. En sedan flera år konstaterad överproduktion av lärarkrafter har nödvändiggjort vissa inskränkningar.

Den organisation, som förelåg läsåret 1922/1923, inrymde 10 dubbelseminarier (däri inräknade seminarierna i Skara och Landskrona, vid vilka extra parallellavdelningar då upprätthöllos) och 5 enkelseminarier samt 6 studentkurser; den var således, med utgångspunkt från ett elevantal per klass av 30, anpassad för en årlig utexamination av omkring 900 lärare. Från och med läsåret 1923/1924 hava emellertid åtgärder årligen vidtagits för inskränkning av lärarproduktionen, så att denna, med den intagning i första klassen, som uppehållits under läsåren 1926/1929, beräknas nedbragt till omkring 400 lärare årligen. Från att i början hava berört allenast vissa extraordinära anordningar, studentkurser, privata seminarier och extra parallellavdelningar, hava inskränkningarna från och med budgetåret 1926 1927 måst utsträckas även till de mera fasta delarna av seminarieorganisationen. Sålunda har under vart och ett av budgetåren 1926/1929 ingen nyintagning av elever i första klassen av parallellavdelningarna förekommit vid fem av de åtta ordinarie dubbelseminarierna. Av organisatoriska skäl hava sistbe-

[201.]

Ordinarie
anslaget till
folkskolese-
minarierna
m. m.

[201.] rörda inskränkingsåtgärder icke kunnat varje år knytas till samma dubbelseminarier utan måst fördelas på olika seminarier. Budgetåret 1926/1927 drabbades första klassen i parallellavdelningarna vid seminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå av indragning. Läsåret 1927/1928 kom turen till första klassen av parallellavdelningarna vid seminarierna i Lund, Luleå, Linköping, Falun och Karlstad. Läsåret 1928/1929 indrogs första klassen av parallellavdelningarna vid seminarierna i Göteborg, Lund, Luleå, Uppsala och Umeå. För läsåret 1929/1930 har indragits första klassen av parallellavdelningen vid seminariet i Luleå ävensom — med anledning av 1929 års riksdagsbeslut, att folkskoleseminariet i Strängnäs skulle från och med sistnämnda läsår successivt nedläggas — första klassen av detta seminarium. För läsåret 1930/1931 slutligen hava första klassen av parallellavdelningarna vid seminarierna i Linköping, Falun, Karlstad och Umeå samt andra klassen vid seminariet i Strängnäs indragits. Genom dessa indragningsåtgärder har man kommit därhän, att under innevarande budgetår varje dubbelseminarium endast har sex klassavdelningar utom seminarierna i Uppsala och Göteborg, som ha sju, och seminariet i Luleå, som har fem, samt att vid seminariet i Strängnäs endast de båda högsta avdelningarna upprätthållas. Under vart och ett av ifrågavarande fem budgetår hava vidare varit anordnade endast två studentklasser, förlagda till seminarierna i Stockholm och Växjö. Till minskande av utexaminationen har slutligen elevantalet i första klassen, som redan budgetåret 1925/1926 nedsattes från 30 till 25, sänkts till 20 för vart och ett av budgetåren 1926/1930, utom vad angår studentklasserna, där antalet elever utgjort 25. För budgetåret 1930/1931 har elevantalet i första klassen uppgått till 25 utom vid seminarierna i Skara, Kalmar, Landskrona, Härnösand och Luleå.

De flesta av de sålunda angivna åtgärderna hade endast provisorisk karaktär. Frågan om en definitiv inskränkning av seminarieorganisationen var emellertid i flera år under övervägande. Jag vill nu endast erinra att skolöverstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställde en ingående utredning rörande lärarbehovet och seminarieorganisationens omfattning, vilken utredning framlades i juni 1927. Utredningen resulterade i att, under förutsättning att elevantalet per klass bestämdes till 25 — ett antal som skolöverstyrelsen av pedagogiska skäl funne önskvärt såsom maximum — seminarieorganisationen borde omfatta 23 avgångsklasser, vilket skulle möjliggöra en årlig produktion av (23×25) 575 lärare. Då den dåvarande organisationen, bortsett från de senare årens tillfälliga inskränkningar ifråga om nyintagningen vid vissa dubbelseminarier, inrymde 25 avgångsklasser, kunde alltså två av dessa klasser slopas.

Den 5 juli 1929 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att, bland annat, tillkalla högst tre sakkunniga att inom departementet biträda med utredning av vissa frågor om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens

övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m.

[201.]

De med anledning härav tillkallade sakkunniga hava visserligen slutfört det åt dem anförtrodda, synnerligen omfattande utredningsarbetet; med hänsyn emellertid till den ytterligare beredning ärendet påfordrar, kan jag ännu icke med bestämdhet uttala, huruvida framställning till riksdagen kan medhinnas rörande begränsning av folkskoleseminarieorganisationen av bestående natur. Skulle framställning i ärendet komma att avlätas till riksdagen, torde densamma i allt fall icke komma att innebära några rubbningar beträffande seminarieorganisationen under budgetåret 1931/1932.

Jag har i det föregående redogjort för de inskränkningar, som under innevarande läsår vidtagits i här förevarande hänseende.

Med skrivelse den 2 december 1930 har skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med utredning och förslag angående omfattningen av lärarutbildningen läsåret 1931/1932 och har överstyrelsen därvid tillika framlagt beräkningar angående storleken av de anslag, som för ändamålet må vara behövliga under budgetåret 1931/1932.

I enlighet med den plan för ifrågavarande utredningsarbeten, som under en följd av år tillämpats, har skolöverstyrelsen från samtliga statens folkskolinspektörer, Stockholms folkskoleinspektion och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse inhämtat uppgifter angående lärarantalet i rikets folkskolor den 1 november 1930 enligt enahanda grunder, som följts alltsedan år 1922, samt angående de sannolika förändringar i lärarbehovet under innevarande och nästkommande läsår, som kunde föranledas av redan beslutade eller ifrågasatta organisationsförändringar ävensom på grund av förändringar i lärjungantalet. Tillika har överstyrelsen från vederbörande rektorer vid statens folkskoleseminarier inhämtat upplysningar rörande den omfattning, vari de åren 1928, 1929 och 1930 utexaminerade eleverna vunnit anställning vid folkskola eller annan läroanstalt den 15 oktober 1930.

För egen del har skolöverstyrelsen till en början anfört följande:

I de under de senast föregående åren avgivna utlåtandena har överstyrelsen haft anledning framhålla, att uppgifterna från de olika inspektionsområdena visat, att inga större svårigheter mött att erhålla kompetenta vikarier såväl å vakanta tjänster som vid fall av tjänstledighet. I de nu inkomna uppgifterna påpeka folkskolinspektörerna i Skaraborgs norra och Dalarnas norra inspektionsområden, att i ett flertal fall till vikarier för tjänstlediga lärare måst antagas pensionerade lärare, då försök som gjorts att erhålla yngre examinerad lärarkraft misslyckats. Förra årets uppgifter visade, att 22 (därav 9 pensionerade) av de vikarier, som tjänstgjorde å 350 vakanta tjänster och för 678 tjänstlediga lärare, icke innehade föreskriven kompetens, medan siffrorna i år äro 50 (därav 17 pensionerade) icke kompetenta vikarier å 366 vakanta tjänster och för 714 tjänstlediga lärare.

Vad beträffar antalet lärartjänster torde böra erinras, att detta enligt den officiella statistiken utgjorde den 30 juni 1928, den senaste uppgiften

[201.]

som nu kunnat erhållas, 13,969, av vilka 646 voro extra ordinarie. Sedan den 30 juni 1925 (med totalantalet 13,314) har ökningen för vart och ett av redovisningsåren 1925/1926, 1926/1927 och 1927/1928 uppgått till respektive 159, 244 och 252. Enligt den av överstyrelsen nu företagna undersökningen avseende den 1 november 1930 uppgår hela antalet lärartjänster till 14,935. Till jämförelse må meddelas, att antalet tjänster den 1 november 1925 utgjorde 13,454 samt att antalet intill den 1 november 1926 ökats med 163, den 1 november 1927 med 274, den 1 november 1928 med 317, den 1 november 1929 med 333 och under tiden den 1 november 1929—den 1 november 1930 med 394. Denna siffra är anmärkningsvärt hög och överstiger med 146 procent den på grundvalen av fjolårets uppgifter från folkskolinspektörerna beräknade.

Ytterligare vill överstyrelsen framhålla, att pensioneringen under år 1929 icke uppnådde samma omfattning som närmast föregående år. Enligt av statens pensionsanstalt lämnade upplysningar avgingo nämligen med pension under år 1929 97 manliga och 83 kvinnliga lärare, tillsammans 180 mot 194 under år 1928, 220 under år 1927 och 281 under år 1926. Under tiden den 1 januari—den 31 oktober 1930 äro motsvarande siffror 104 manliga och 66 kvinnliga, sammanlagt 170, vadan avgången på grund av pensionering under år 1930 kan väntas erhålla ungefärligen samma omfattning som under år 1929. — Enligt den officiella statistiken utgjorde totalantalet avgångna lärare vid folkskola (pensionerade och andra) vid slutet av vårterminen 1926 374, 1927 393 och 1928 335.

Vad därefter vidkommer de ingångna upplysningarna angående de åren 1928, 1929 och 1930 utexaminerade lärarnas anställningsförhållanden, torde böra erinras, att uppgifterna i likhet med år 1929 hänföra sig till tidpunkten den 15 oktober, varigenom i möjligaste mån undgåtts den felkälla, som värnpliktstjänstgöringen utgör.

I fråga om de år 1927 och tidigare utexaminerade lärarna har det ansetts möta svårigheter att underkasta jämväl dessa årsklasser samma detaljerade undersökning som de senare utexaminerade. I detta avseende vill överstyrelsen framhålla, att en våren 1930 efter samma grunder verkställd undersökning, avseende tidpunkten den 15 mars, gav till resultat, att av de år 1927 utexaminerade lärarna 12 manliga och 4 kvinnliga, sammanlagt 16, då icke hade erhållit anställning, mot tillsammans 20 av årsgången 1926 vid motsvarande undersökning den 15 mars 1929. Då dessa siffror visa fallande tendens och då utav ovannämnda 16 lärare (av årsgången 1927) 13 tidigare innehaft anställning i medeltal manliga under 48 $\frac{6}{7}$ veckor, kvinnliga 38 $\frac{5}{7}$ veckor, anser sig överstyrelsen vid nu föreliggande överväganden kunna lämna sagda årsklass å sido.

Av de år 1928 utexaminerade lärarna redovisas den 15 oktober 1930 9 manliga och 1 kvinnlig, tillsammans 10, vara utan sökt anställning, varjämte 5 av värnplikt voro hindrade att söka plats. Såsom ordinarie upptagas 179 manliga och 80 kvinnliga och såsom extra ordinarie 74 manliga och 79 kvinnliga lärare. Föregående höst utgjorde totala antalet arbetslösa av denna årsklass 49, varjämte 9 av värnplikt voro hindrade att söka anställning. Av de den 15 oktober 1930 av denna årsklass arbetslösa lärarna hava 2 tidigare innehaft anställning under 7, respektive 2 månader. Uppgifter saknas beträffande 8 manliga och 2 kvinnliga.

Vad angår de år 1929 utexaminerade inhämtas, att 13 manliga och 1 kvinnlig lärare, tillsammans 14, förgäves sökt anställning, varjämte 19 av

värnplikt voro hindrade att söka plats. Såsom ordinarie upptagas 81 manliga och 40 kvinnliga lärare och som extra ordinarie 73 manliga och 82 kvinnliga. Föregående höst uppgåvos av årsklassen 1929 46 manliga och 23 kvinnliga, tillsammans 69, vara utan sökt anställning, varjämte 82 av värnplikt voro hindrade att söka. Av de vid senaste undersökningstillfället arbetslösa lärarna hava 6 manliga lärare tidigare innehaft anställning under längre eller kortare tid. Beträffande 20 manliga och 1 kvinnlig saknas uppgifter.

Beträffande slutligen de innevarande år utexaminerade eleverna uppgivas 7 manliga och 2 kvinnliga, tillsammans 9, vara utan sökt anställning, varjämte 68 av värnplikt voro hindrade att söka plats. Ordinarie tjänst innehades av 7 manliga och 3 kvinnliga lärare av denna årsklass; extra ordinarie anställning har uppnåtts av 38 manliga och 55 kvinnliga. Uppgifter saknas i fråga om 6 manliga och 1 kvinnlig.

Sammanlagda antalet lärare, vilka icke innehade anställning vid nu ifrågavarande tidpunkt, utgör av de tre årsklasser, varom här är fråga, 29 manliga och 4 kvinnliga eller i allt 33. Motsvarande siffra utgjorde vid fjolårets undersökning 103 manliga och 41 kvinnliga, tillsammans 144 lärare. År 1930 hava 92 lärare av värnplikt varit hindrade att söka anställning; år 1929 uppgick denna grupp till ett antal av 91. Totala antalet lärarkrafter, som vid inträffande vakans eller ledighet kan anses disponibelt under läsåret, utgör alltså $33 + 92 = 125$ mot föregående år $144 + 91 = 235$. Det kan alltså fastslås, att det år 1929 konstaterbara läraröverskottet numera högst väsentligt minskats. Starkast är denna minskning kännbar i fråga om de kvinnliga lärarna, för vilka den utgör 93 procent, men även antalet av manliga lärare utan anställning är år 1930 reducerat med 27 procent i jämförelse med fjolårets.

Med avseende på arbetslöshetens fördelning å olika seminarier har överstyrelsen tidigare framhållit, att de båda Skåne-seminarierna uppvisat ett större antal elever utan anställning än seminarierna inom riket i övrigt. Från Lunds seminarium redovisas alltfört ett — relativt sett — stort antal arbetslösa, 11 av 33 för hela riket, men av de vid seminariet i Landskrona utexaminerade är ingen arbetslös och åtskilliga förfrågningar, huruvida rektor kunde skaffa vikarie, ha enligt vad rektor uppgivit måst besvaras nekande, då ingen funnits ledig. Liknande svårigheter hava för sports från ett par andra rektorer. Av de vid folkskoleseminarierna i Stockholm, Skara, Karlstad, Härnösand, Umeå och Luleå utexaminerade eleverna hava ävenledes alla, för vilka uppgifter föreligga, erhållit anställning.

Erinras må vidare, att enligt inhämtade upplysningar från den av Sveriges allmänna folkskolläraryörening anordnade platsförmedlingsbyrån endast 13 manliga (ingen kvinnlig) folkskollärare därstädes voro anmälda sasom sökande anställning den 1 november 1930. Av dessa komma 6 på Stockholms stad samt Stockholms och Uppsala län, medan 1 lärare finnes anmäld från vart och ett av Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs och Örebro län. Den 15 mars 1930 funnos vid samma byrå 71 anmälda platssökande, därav 54 manliga och 17 kvinnliga folkskollärare. Den 1 november 1929 var antalet platssökande 98, därav 71 manliga och 27 kvinnliga lärare.

I sin skrivelse den 26 november 1929 har överstyrelsen, med ledning av den då verkställda undersökningen angående lärarbehovet under de när-

[201.]

mast följande åren, beräknat, att vid slutet av läsåret 1929/1930 ett överskott av högst 75, möjligen ett ännu lägre antal, lärare skulle förelämnas. Vid mitten av vårterminen 1930 verkställde överstyrelsen en förnyad undersökning rörande de åren 1927, 1928 och 1929 utexaminerade elevernas anställningsförhållanden, i syfte att erhålla hållpunkter för bedömande av spørsmålet om efterfrågan å lärare under pågående läsår. Vid berörda undersökning uppgavs 71 manliga och 14 kvinnliga lärare vara utan sökt anställning. Allenast 8 lärare voro av värnplikt förhindrade att söka anställning. Jämföras dessa siffror med de för den 15 oktober 1929 föreliggande, visar det sig, att av de vid sistnämnda tidpunkt disponibla 235 lärarna ej mindre än 142 (235 — 93) erhållit anställning. I verkligheten erfordras givetvis jämväl efter den 15 mars intill läsårets slut ytterligare ett antal vikarier, och den av överstyrelsen i ovannämnda skrivelse den 26 november 1929 angivna siffran 75 synes med hänsyn härtill kunna anses ganska nära verifierad. Den faktiska siffran för arbetslöshetens minskning under tiden den 15 oktober—den 15 mars kan anses utgöra ett relativt säkert uttryck för efterfrågan på lärare under ifrågavarande läsår. Med stöd av sålunda vunnen erfarenhet synes man kunna räkna med att omkring 150 lärare erhålla anställning under tiden från den 15 oktober 1930 till läsårets slut. Med hänsyn härtill synes vid slutet av vårterminen 1931 en brist av omkring 25 (150 — 125) lärare kunna beräknas uppstå. — Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att överstyrelsen vid flera tillfällen haft anledning framhålla, att man för läsåret 1930/1931 syntes kunna förutse, att en lärarbrist skulle uppstå.

Då det slutligen gäller att med ledning av de uppgifter, som vid utredningen framkommit, verkställa en förutberäkning rörande förhållandet mellan lärartillgång och lärarbehov under åren 1931—1934, torde de beräkningar i detta avseende, som framlagts i överstyrelsens nyssberörda skrivelse, böra bliva föremål för erforderlig jämkning och komplettering. Vad angår ökningen i antalet tjänster vid folkskolan till och med utgången av läsåret 1931/1932 må framhållas, att de av folkskolinspektörerna meddelade uppgifterna angående förutsebara förändringar i lärarantalet giva vid handen, att i städerna Stockholm och Göteborg samt de 47 inspektionsområden, från vilka bestämda uppgifter lämnats, skulle erfordras lägst 158, högst 163 nya tjänster samt indragas 41 tjänster. Ökningen skulle alltså i det hela uppgå till 117 å 122 tjänster, eller, om i återstående 5 områden samma proportion antages gälla, inalles 130 å 140 tjänster. Överstyrelsen finner försiktigast att räkna med förstnämnda siffra såsom det sannolika måttet på behövliga nya tjänster under nämnda läsår, även om det med hänsyn till föreliggande erfarenhet icke kan uteslutas, att jämväl denna siffra kommer att överskridas. Med hänsyn härtill har överstyrelsen i sina beräkningar upptagit siffran 130. Till jämförelse må framhållas, att vid här nedan omnämnda utredning år 1926 den tillkallade sakkunnige för läsåret 1931/1932 räknade med ett antal av 81 nya tjänster.

Vad angår de följande åren i den period, som år 1926 varit föremål för ingående undersökning, har överstyrelsen iunnit sig även denna gång böra utan jämkning anföra de siffror, som vid sagda utredning beräknats, ehuru hittills vunnen erfarenhet talar för att de äro avsevärt för låga jämväl för de nu återstående åren. Överstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att det nu föreliggande materialet ådagalägger, att de av den tillkallade sakkunnige, med ledning av infordrade uppgifter från folkskolinspektö-

rerna och samtliga skolråd i riket, härledda siffrorna för lärarantalet i de olika inspektionsområdena vid utgången av läsåret 1934/1935 redan i stor utsträckning uppnått eller överskridits. Så är förhållandet i 30 av de 52 inspektionsområdena samt i städerna Stockholm och Göteborg. Såsom redan framhållits uppgår antalet tjänster den 1 november 1930 till 14,935. medan den vid utredningen härledda slutsiffran utgör 14,563. Redan nu har alltså det av den sakkunnige beräknade antalet lärartjänster vid utgången av läsåret 1934/1935 överskridits med 372 och i jämförelse med det för vårterminen 1930 beräknade, 14,366, överskridits med 569. Enligt de av folkskolinspektörerna till den sakkunnige lämnade beräkningarna å antalet tjänster vid vårterminens slut 1935 skulle dessa utgöra 14,705. Nämda slutsumma har redan nu överskridits med 230. Folkskolinspektörerna ha förutsatt, att i jämförelse med närmast föregående år en ökning av antalet tjänster skulle äga rum till och med år 1933, under det att en minskning skulle inträda under åren 1934 och 1935. Den sakkunnige har fördelat den av honom beräknade ökningen enligt samma proportion och för år 1932 förutsatt en ökning av antalet tjänster i jämförelse med närmast föregående år med 51, medan han för åren 1934 och 1935 förutsatt en minskning med 45, respektive 19. Dock anför han följande: »Erfarenheten har emellertid visat, att en beräknad ökning icke inträder så tidigt som förutsatts, vadan som sannolikt måste anses, att den här beräknade ökningen blir något jämnare fördelad på tidsperioden och att följaktligen även vart och ett av de två sista åren komma att i jämförelse med närmast föregående år förete någon ökning i stället för minskning.»

I överstyrelsens den 23 juni 1927 till Kungl. Maj:t avgivna utredning och förslag rörande omfattningen av folkskollärarytbildningen för tiden efter läsåret 1926/1927 har överstyrelsen framhållit att, därest man utginge ifrån att det dittills lägsta födelsetalet komme att oförändrat kvarstå även under de närmast följande åren, läsåren 1935—1939 komme att uppvisa ständigt, om ock i tämligen ringa omfattning, sjunkande barnantal, då ju under dessa år varje avgående årsklass komme att ersättas med en nytillkommande med mindre barnantal. Dessa beräkningar synas komma att verifieras av verkliga inträdande förhållanden. Antalet födda barn utgjorde nämligen (enligt statistisk årsbok 1930)

år 1925	106,292	
» 1926	102,007	
» 1927	97,847	} preliminära siffror.
» 1928	97,605	
» 1929	92,619	

Till belysning av frågan på vad sätt folkskolorganisationen kan väntas reagera för den sjunkande nativiteten, vill överstyrelsen emellertid i detta sammanhang påpeka, att enligt folkskolinspektörernas uppgifter, avseende tidpunkten den 1 november varje år fram till år 1930, sammanlagda antalet ordinarie och extra ordinarie lärartjänster vid småskolan fortfarande belinner sig i ökning, ehuru för de båda sista åren med avtagande siffror, trots att småskolestadiet, som måste anses vara ganska känsligt för fluktuationer i barnantalet, redan passerats av de särskilt stora barnantalen från åren 1920 och 1921. Detta visar tydligen, att skolorganisatio-

[201.]

nen med en viss tröghet överhuvud reagerar för förändringarna hos barnantalet.

Ävenledes har överstyrelsen i nyssnämnda skrivelse såsom antagligt skäl för minskat behov av lärare efter år 1935 framhållit, att anordnandet av skolskjutsar kan komma att medföra en koncentrerings av landsbygdens skolväsen, vilken i sin tur kan komma att i någon mån begränsa lärarbehovet.

Å andra sidan bör man — erinrar överstyrelsen vidare i samma skrivelse — »vid övervägandet av frågan om lärarbehovets omfattning efter år 1935 uppmärksamma vissa förhållanden, som göra ett vidgat dylikt behov sannolikt. Först och främst kan därvid erinras om att skolförbättringar kunna komma att vidtagas jämväl efter sistnämnda år, varigenom nya tjänster bliva erforderliga. Enligt folkskolinspektörernas uppskattning skulle vid slutet av vårterminen 1935 kvarstå cirka 460 biträdande lärarinnor och cirka 2 000 mindre folkskolor. Man torde kunna räkna med att ungefärligen en fjärdedel av de sistnämnda förr eller senare komma att ombildas till folkskolor. Härigenom samt genom de biträdande lärarinnornas ersättande med från folkskoleseminarium utexaminerade lärare skulle sålunda ett tillskott av cirka 1,000 nya tjänster kunna förutsättas för tiden efter 1935, varvid dock den frågan måste lämnas obesvarad, inom vilken tidrymd dessa tjänster kunna förväntas bli inrättade.»

Antalet lärartjänster vid mindre folkskola utgjorde enligt folkskolinspektörernas uppgifter den 1 november 1930 2,188. Även om man räknar med att ombildningen av dessa lärartjänster skulle under tiden fram till vårterminens slut 1935 ske i ett något långsammare tempo än för tiden 1926—1930, torde ändock det av folkskolinspektörerna uppskattade antalet lärartjänster vid mindre folkskola, eller 2,000, komma att vid vårterminens slut 1935 underskridas. Under tiden intill nämnda tidpunkt skulle alltså för att täcka av dessa skolors omorganisation föranlett behov av utexaminerade folkskollärare böra räknas med ett ökat antal lärare. — Antalet biträdande lärarinnor utgjorde den 1 november 1930 668, och torde med beaktande av under senare år inträdd minskning i detta antal kunna vid slutet av vårterminen 1935 uppskattas till ovan nämnda summa eller cirka 460.

Vidare har överstyrelsen erinrat om att ett ökat behov av folkskollärare otvivelaktigt komme att göra sig gällande med hänsyn till den omorganisation av vårt högre skolväsen, som av 1927 års riksdag beslutats.

Med hänsyn till de stora svårigheter, som nu förefinnas för beräkning av erforderligt antal lärare för tiden efter vårterminen 1935 — den sakkunniges beräkningar avsågo endast tiden till och med nämnda termin — och vid det förhållandet att såväl av folkskolinspektörerna som av den sakkunnige år 1926 beräknats minskat behov av lärare under läsåren 1933/1934 och 1934/1935 har överstyrelsen vid sina överväganden rörande examinationens omfattning vårterminen 1935 icke ansett sig böra räkna med vare sig ökning eller minskning av lärartjänsternas antal under läsåret 1935/1936. Denna åtgärd har överstyrelsen funnit försiktigast även med hänsyn till de förslag, som kunna förväntas från de sakkunniga, vilka tillkallats för viss utredning av frågor om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen.

Såsom överstyrelsen ovan erinrat synes vid slutet av vårterminen 1931 en brist av omkring 25 lärare kunna beräknas uppstå. Sannolikt kommer

dock denna siffra att överskridas. Enligt överstyrelsens beräkningar skulle under läsåret 1931/1932, därest antalet lärartjänster icke komme att ökas utöver vad folkskolinspektörerna den 1 november 1930 beräknat, för täckande av beräknad avgång och beräknade nya tjänster erfordras ett antal av 522 lärare. Erfarenheten under de senare åren har emellertid ådagalagt, att inspektörernas beräkningar alltid avsevärt överskridits. År 1929 beräknade inspektörerna — därvid likartade förhållanden förutsättas i de områden, från vilka inga uppgifter föreligga — en nettoökning av antalet tjänster med 160 à 170. Den verkliga ökningen är 394. För år 1928 voro motsvarande siffror 200 à 225 respektive 333 och år 1927 200 respektive 317. Även om totalbehovet av lärare emellertid icke skulle överstiga ovannämnda antal, 522, skulle med nuvarande examination uppstå en brist vid slutet av läsåret 1931/1932 av 127, vilken brist under samma förutsättningar nästföljande läsår skulle ökas till 192.

Sedan siffrorna rörande examinationens omfattning under läsåren 1931—1934 jämkats med ledning av innevarande läsårs kataloger, skulle i enlighet med tidigare använda beräkningsgrunder förhållandena komma att gestalta sig på följande sätt:

	Läsaåret	1931/1932	1932/1933	1933/1934	1934/1935
Överskott från föregående läsår	—	25	— 127	— 192	— 84
Antal utexaminerade närmast föregående vårtermin		420	385	445	465
Disponibla lärare vid början av läsåret		395	258	253	381
Beräknat antal { vid folkskola		365	377	366	360
avgående lärare { » vissa andra läroanstalter		10	10	10	10
Beräknad ökning av antalet tjänster vid folkskola	t. o. m. utgången av läsåret	130	51	— 45	— 19
Beräknat ökat vikariatsbehov vid folkskola		8	3	— 3	— 1
Beräknat ökat lärarbehov vid fortsättningsskolan		9	9	9	9
Totalbehov under läsåret		522	450	337	359
Beräknad brist vid läsårets slut		127	192	84	—
» ökning » » »		—	—	—	22

Med hänsyn till den sålunda skönjbara bristen på lärare under de närmaste åren synes man nu böra vidtaga åtgärder för att genom en ökad examination kunna åtminstone i någon mån minska nämnda brist på erforderliga lärarkrafter. Detta kan i föreliggande situation lättast vinnas genom upprättande av tillfälliga ettåriga studentkurser, varigenom en ökning av examinationen vinnes redan vid utgången av läsåret 1931/1932, då däremot intagningen 1931 i den fyråriga kursen ej förrän efter utgången av vårterminen 1935 påverkar lärartillgången. Överstyrelsen håller sålunda före att för nästa läsår böra upprätthållas två sådana tillfälliga studentkurser, en för manliga och en för kvinnliga elever, ut-

[201.]

över de vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Växjö upprätthållna. Liksom fallet hittills varit beträffande de båda sistnämnda kurserna bör antalet elever i var och en av dessa nya, tillfälliga kurser jämväl utgöra 25.

Under förutsättning att dessa båda nya studentkurser komma till stånd, skulle examinationen vårterminen 1932 sålunda uppgå till 435. Härigenom skulle den ovan beräknade lärarbristen under läsåret 1932/1933 minskas från 192 till 142. De ovan beräknade siffrorna rörande lärartillgången under läsåren 1933—1935 skulle jämväl undergå motsvarande förändringar.

Överstyrelsen övergår härefter till frågan om lärarutbildningens omfattning läsåret 1931/1932 och yttrar därvid:

Innan överstyrelsen framställer förslag rörande den närmare planläggningen av denna utbildning, anser sig överstyrelsen böra framhålla, att under läsåret 1930/1931 antalet klassavdelningar vid de olika seminarierna fördelar sig på följande sätt

seminariet i Strängnäs	2	klassavdelningar
seminarierna i Kalmar, Landskrona, Skara och Härnösand vartdera	4	»
» i Stockholm, Växjö och Luleå	5	»
» i Linköping, Falun, Lund, Karlstad och Umeå	6	»
» i Uppsala och Göteborg	7	»

Dubbelseminariernas klassuppsättning är följande:

Uppsala, Göteborg	2 I,	2 II,	1 III,	2 IV
Linköping, Falun, Karlstad	1 I,	2 II,	2 III,	1 IV
Lund	2 I,	2 II,	1 III,	1 IV
Umeå	1 I,	2 II,	1 III,	2 IV
Luleå	2 I,	1 II,	1 III,	1 IV

Uppenbarligen äro tillfälliga indragningar av klassavdelningar alltjämt påkallade i syfte att uppnå statsinanssiellt gynnsam anordning av lärarutbildningen. Överstyrelsen har ansett sig böra räkna med en normal intagning av 25 elever i varje klassavdelning liksom under innevarande läsår. Allenast vid de äldre seminarierna med mindre tillfredsställande lokaler, Skara och Härnösand, torde intagningen alltjämt böra begränsas till 20 elever. Beträffande Kalmar och Landskrona, där detta läsår intagits 20 elever, anser överstyrelsen, att 25 elever nästa läsår böra intagas, då eljest den proportion mellan antalet manliga och kvinnliga elever, vilken under en följd av år tillämpats, skulle förreckas. Vid folkskoleseminariet i Luleå hava i år två klassavdelningar intagits med vardera 20 elever. Då endast en avdelning skulle intagas år 1931, bör denna omfatta 25 elever.

Inför de stora svårigheter, vilka enligt vad överstyrelsen ovan framhållit föreligga för beräkningen av det antal lärare, som erfordras för tiden efter vårterminen 1935, och med hänsyn tagen jämväl till strävan att vid examinationen kunna upprätthålla lämplig proportion mellan antalet manliga och kvinnliga elever har överstyrelsen kommit till den uppfattningen, att en inskränkning i antalet intagningsavdelningar med 5

lämpligen bör företagas. Detta innebär, att till klass I skulle år 1931 intagas parallellavdelningar vid endast 3 dubbelseminarier mot vid 4 sådana under år 1930. Vid övervägandet av spørsmålet vilka seminarier böra drabbas av sådan inskränkning, håller överstyrelsen före, att seminarierna i Uppsala, Falun, Lund, Karlstad och Luleå härvid främst böra ifrågakomma. De fyra sistnämnda seminarierna hava, såsom ovan angivits, innevarande läsår allenast en avgångsklass och klassavdelningarnas totalantal skulle för dessa seminarier sålunda icke undergå någon rubbning genom en dylik inskränkning. Givetvis skulle i den enda intagningsklassen vid ovanstående 5 seminarier 25 elever undervisas.

Vad folkskoleseminariet i Uppsala beträffar håller överstyrelsen före, att den ena av de båda avgångsklasserna bör ersättas av den ovan föreslagna ettåriga kursen för manliga studenter. — Vid övervägandet av frågan till vilket seminarium den föreslagna studentkursen för kvinnliga elever lämpligen borde förläggas har överstyrelsen stannat för Kalmarseminariet. Överstyrelsen har härvid beaktat det förhållandet, att med den föreslagna förläggningen 2 studentkurser, en manlig i Uppsala och en kvinnlig i Stockholm, komma att upprätthållas i mellersta Sverige samt 2 dylika, en i Växjö och en i Kalmar, i södra Sverige. Som ytterligare skäl för detta förslag vill överstyrelsen framhålla, att genom denna anordning vinnes den fördelen, att för de nya och tillfälliga studentkursernas upprätthållande kan utnyttjas den erfarenhet, som vunnits från föregående till ifrågavarande seminarier förlagda studentkurser.

Med den av överstyrelsen föreslagna intagningen skulle antalet klasser vid dubbelseminarierna läsåret 1931/1932 bliva följande:

Uppsala	1 I,	2 II,	2 III,	1 IV
Linköping	2 I,	1 II,	2 III,	2 IV
Falun, Karlstad	1 I,	1 II,	2 III,	2 IV
Lund	1 I,	2 II,	2 III,	1 IV
Göteborg	2 I,	2 II,	2 III,	1 IV
Umeå	2 I,	1 II,	2 III,	1 IV
Luleå	1 I,	2 II,	1 III,	1 IV

Vid folkskoleseminariet i Strängnäs skulle under nämnda läsår endast upprätthållas klass IV. Härtill skulle komma ettåriga seminariekurser för manliga elever i Uppsala och Växjö samt för kvinnliga i Stockholm och Kalmar.

Examinationen vid slutet av läsåret 1934/1935 skulle med den föreslagna intagningen i den fyraåriga kursen samt med beräkning av studentkurser i Stockholm och Växjö uppgå till cirka 455, därav 265 manliga och 190 kvinnliga.

Härefter har skolöverstyrelsen framlagt närmare beräkningar rörande kostnaderna för lärarutbildningen under budgetåret 1931/1932 och därvid anført:

I avseende på den fortsatta indragningen av folkskoleseminariet i Strängnäs tillåter sig överstyrelsen till en början framhålla, att överstyrelsen från vederbörande rektor införskaffat vissa uppgifter rörande beräknliga besparingar å avlönings- och omkostnadsstaterna. T. f. rektor Borgström har i skrivelse till överstyrelsen meddelat, att på grund av vid senaste bokslut förefintligt överskott på en del omkostnadsposter omkost-

[201.]

nadsstatens slutsumma för budgetåret 1931/1932 torde kunna upptagas till 11,700 kronor. I förhållande till nu gällande omkostnadsstat visar denna beräknade slutsumma en minskning med 8,100 kronor. Rektorstjänsten är för närvarande vakant och torde enligt Borgströms skrivelse kunna indragas. I övrigt meddelar Borgström, att man för nästa budgetår synes kunna räkna med att följande lärartjänster icke erfordras, nämligen 2 lektorstjänster (vissa timlärartimmar äro dock alltjämt erforderliga), 1 övningsskollärartjänst, 1 lärartjänst i teckning och 1 lärartjänst i manlig slöjd. Enligt överstyrelsens uppfattning böra givetvis arvoden till bibliotekare och seminarieläkare kunna ytterligare något reduceras. Kostnadsminskningen synes sålunda kunna beräknas på följande sätt:

1 rektor	kronor	7,500: —
2 lektorer à 5,800 kronor	»	11,600: —
1 övningsskollärare	»	3,400: —
1 lärare i teckning	»	1,950: —
1 » i manlig slöjd	»	2,940: —
arvoden till läkare m. fl.	»	450: —
omkostnadsstaten	»	8,100: —
tillsammans kronor		35,940: —

från vilket belopp dock avgår arvode till vikarierande rektor och anslag till erforderliga timlärartimmar i kunskaps- och övningsämnen, tillsammans 5,223 kronor. Den totala minskningen i anslaget uppgår alltså till 35,940 kronor — 5,223 kronor = 30,717 kronor.

Överstyrelsen anser sig emellertid böra erinra om att överstyrelsen i sin framställning den 31 augusti 1927 påvisat, att reservationsanslaget i fråga icke upptagits till det belopp, varmed det med hänsyn till inträdda förändringar borde hava uppförts i budgeten. Beloppet för höjningen beräknades av överstyrelsen till sammanlagt 35,530 kronor. Med frånräkning av nyss angivna belopp, 30,700 kronor, skulle alltså, trots indragningen av folkskoleseminariet i Strängnäs, en höjning av anslaget med omkring 5,000 kronor vara påkallad. Då emellertid även underläsåret 1931/1932 ett ej ringa antal tjänster torde böra hållas vakant, synes någon åtgärd för närvarande icke vara påkallad att föreslå höjning av anslaget. — Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1929/1930 uppgick behållningen å det gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarierna vid utgången av sagda budgetår till i runt tal 170,000 kronor. Härav skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag ett belopp av 70,000 kronor komma till användning under budgetåret 1930/1931 (se statsverkspropositionen I: VIII sid. 485). Vid ingången av budgetåret 1931/1932 skulle man alltså hava att räkna med en reservation å anslaget av cirka 100,000 kronor. — Med hänsyn till nu angivna olika förhållanden synes för budgetåret 1931/1932 en minskning i anslaget kunna företagas, vilken överstyrelsen anser sig kunna föreslå till 80,000 kronor. Den i det gemensamma reservationsanslaget ingående posten: Folkskoleseminarierna skulle således kunna minskas från 1,700,000 kronor med 80,000 kronor till 1,620,000 kronor.

Vidkommande därefter behovet av anslag till studentkurser och parallellavdelningar anför överstyrelsen:

Överstyrelsen har i det föregående utgått ifrån att under budgetåret 1931/1932 studentkurser skulle lörekomma vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Kalmar för kvinnliga elever samt vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Växjö för manliga elever, ävensom att parallellavdelningar skulle upprätthållas vid vart och ett av folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund till klasserna II och III, vid folkskoleseminariet i Linköping till klasserna I, III och IV, vid folkskoleseminariet i Göteborg till klasserna I, II och III, vid ett vart av folkskoleseminarierna i Falun och Karlstad till klasserna III och IV, vid folkskoleseminariet i Umeå till klasserna I och III samt vid folkskoleseminariet i Luleå till klass II. Därjämte torde den vid sistnämnda seminarium under en följd av år anordnade preparandkursen alltjämt böra bibehållas.

Innan överstyrelsen övergår till att redogöra för erforderliga belopp för uppehållande av studentkurser och parallellavdelningar, anser sig överstyrelsen böra erinra om att överstyrelsen i sina följande beräkningar med hänsyn till 1928 års riksdags beslut angående vissa förhöjda arvoden till extra ordinarie ämneslärare i flertalet fall räknat med ett arvodesbelopp å 3,800 kronor till extra ordinarie lektor.

För studentkursen vid folkskoleseminariet i *Stockholm* beräknas med hänsyn till ökat behov av timlärartimmar i kunskapsämnen och extra lärartimmar i övningsämnen ett belopp av 23,585 kronor, nämligen för lärararvoden 20,385 kronor samt för bestridande av kostnaderna för uppvärmning m. m. 3,200 kronor.

För studentkursen vid folkskoleseminariet i *Kalmar* beräknas till lärararvoden 15,032 kronor samt till bestridande av kostnaderna för lokalhyra, uppvärmning m. m. 3,600 kronor eller tillhoppa 18,632 kronor.

Vad angår studentkursen vid folkskoleseminariet i *Uppsala* beräknas ett belopp av 4,825 kronor till lärararvoden samt 700 kronor till seminarieläkare m. fl., tillhoppa 5,525 kronor. Detta belopp skulle sålunda komma att belasta det extra anslaget till studentkurser och parallellavdelningar. Överstyrelsen finner sig emellertid böra iirågasätta, huruvida, därest formella skäl icke lägga hinder i vägen, ovannämnda kostnader för den tillfälliga studentkursen skulle kunna utgå av det ordinarie anslaget. Folkskoleseminariet i Uppsala, som är ett dubbelseminarium, har innevarande läsår allenast 7 klassavdelningar. För upprätthållande av undervisningen vid dessa avdelningar finnas — utom rektor — 8 ordinarie lektorer, vikarier å två vakanta lektorstjänster ävensom ett antal övnings- och övnings-skollärare. Inga timlärartimmar i kunskapsämnen äro under samma tid erforderliga. Överstyrelsen har tidigare föreslagit, att endast en avdelning av första klassen skulle intagas år 1931. Härigenom skulle seminariet komma att för nästa läsår omfatta endast 6 klassavdelningar. Med en sådan anordning erfordras icke vikarie å den ena av de vakanta i staten upptagna lektorstjänsterna, varjämte arvodet till seminarieläkare i likhet med vad fallet varit under de senare åren på grund av det minskade antalet klassavdelningar torde böra sänkas. För studentkursen erfordras arvode till en extra ordinarie övningsskollärare ävensom en del timlärararvoden och arvode till läkare m. fl. å sammanlagt 5,525 kronor.

Då man emellertid kan anse, att denna kurs organisatoriskt kommer att ersätta den indragna parallellavdelningen, har överstyrelsen funnit skäl tala för att kostnaderna för nämnda kurs utgå av samma anslag som kostnaderna för de övriga parallellavdelningarna vid de fullt utbildade dubbel-

[201.] seminarierna, eller från det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna.

Därtill kommer att det för studentkursen erforderliga anslagsbeloppet, 5,525 kronor, uppväges av den besparing å 5,800 kronor, som uppstår därigenom att den ena av de nu vakanta lektorstjänsterna icke behöver uppehållas med vikarie under läsåret 1931/1932.

För studentkursen vid folkskoleseminariet i *Växjö* beräknas med hänsyn till något höjda lärararvoden 15,320 kronor samt för övriga kostnader 1,400 kronor, tillsammans 16,720 kronor.

För folkskoleseminariet i *Linköping*, där parallellavdelningar skulle förekomma till klasserna I, III och IV, erfordras medel till avlöning åt tre extra ordinarie lektorer och för vissa extra lärartimmar 12,480 kronor samt till arvode åt seminarieläkare m. fl. 700 kronor eller tillhopa 13,180 kronor.

Vid folkskoleseminariet i *Karlstad*, där antalet avdelningar är detsamma som under innevarande läsår, erfordras medel dels till arvode åt en extra ordinarie lektor med 3,800 kronor, dels till ersättning för 20 extra lärartimmar i gymnastik å 100 kronor med 2,000 kronor, tillsammans 5,800 kronor.

Vid folkskoleseminariet i *Umeå* skulle anordnas parallellavdelningar till klasserna I och III. Anslag påkallas till enahanda belopp som för innevarande läsår, eller 11,565 kronor.

Då antalet klassavdelningar vid folkskoleseminariet i *Luleå* är detsamma som under innevarande år, har överstyrelsen upptagit lärararvoden till samma belopp eller 1 560 kronor. För preparandkursen beräknas samma belopp som innevarande läsår, 4 663 kronor.

I enlighet med nu lämnade redogörelse kunna de kostnader för uppehållande av undervisningen i studentkurser, parallellavdelningar och preparandkurs vid folkskoleseminarierna, till vilkas bestridande medel å extra stat för budgetåret 1931/1932 erfordras, sammanfattas sålunda:

för studentkurs	vid folkskoleseminariet i Stockholm . . .	kronor 23,585: —
»	» » » Kalmar »	18,632: —
»	» » » Växjö »	16,720: —
» parallellavdelningar	» » » Linköping . . . »	13,180: —
»	» » » Karlstad . . . »	5,800: —
»	» » » Umeå »	11,565: —
»	» » » Luleå »	1,560: —
» preparandkurs	» » » » »	4,663: —

Kronor 95,705: —

I denna summa ingår emellertid icke kostnaderna för den beräknade studentkursen vid folkskoleseminariet i Uppsala. Överstyrelsen har nämligen, såsom ovan anförts, ifrågasatt huruvida icke de med denna kurs förenade kostnaderna skulle kunna bestridas av det ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna. Skulle detta av formella skäl icke låta sig göra, måste givetvis nyssnämnda slutsumma ökas med det för kursen erforderliga beloppet, 5,525 kronor.

Ifrågavarande slutsumma, avrundad till 95,700 kronor, torde böra stå till förfogande under budgetåret 1931/1932 för bestridande av utgifterna för studentkurser och parallellavdelningar. Med hänsyn till förefintliga reservationer, som förutsättas kunna under budgetåret disponeras, torde

det belopp, som bör å riksstaten anvisas, kunna begränsas till 92,700 kronor.

[201.]

Vidkommande slutligen behovet av anslag till stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna under nu ifrågavarande budgetår anför överstyrelsen:

Överstyrelsen vill i detta avseende erinra, att år 1930 den i det gemensamma reservationsanslaget ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier upptagits till 205,000 kronor, vilket innebär en ökning från föregående år med 5,000 kronor. Något särskilt anslag till höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier, för vilket ändamål ännu under budgetåret 1928/1929 ett särskilt reservationsanslag å 6,000 kronor utgick, finnes icke upptaget i innevarande års budget. Stipendieanslaget har sålunda i verkligheten minskats med 1,000 kronor.

Då den av överstyrelsen i det föregående föreslagna intagningen av elever våren 1931 överstiger det antal, som kan väntas utexaminerat samma år, är det uppenbart, att det totala elevantalet vid folkskoleseminarierna under läsåret 1931/1932 kommer att stiga. I följd härav erfordras givetvis en höjning av det till stipendier avsedda beloppet, därest icke understöds-möjligheterna skola begränsas. En sådan ordning skulle vara ytterst betänklig, och överstyrelsen anser sig under dessa omständigheter nödsakad påkalla en jämkning av stipendieanslaget på sådant sätt, att understöds-möjligheterna under läsåret 1931/1932 bibehållas obeskurta.

Vid beräkning av det i detta syfte erforderliga beloppet har man att uppmärksamma, att examinationen vid innevarande läsårs slut kan förutsättas omfatta 420 elever, medan intagningen föreslagits komma att avse 515 elever. Ökningen av elevantalet kan sålunda beräknas utgöra omkring 95 elever. Med genomsnittliga stipendiebelopp per elev räknat å 129 kronor skulle det ytterligare erforderliga beloppet uppgå till 12,255 kronor. Med detta belopp, avrundat till 12,000 kronor, skulle alltså reservationsanslagets post: Stipendier behöva ökas och densamma följaktligen upptagas till 217,000 kronor.

Av det ovan anförda framgår, att enligt överstyrelsens förslag den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna å 1,700,000 kronor minskas med 80,000 kronor, medan anslaget till stipendier ökas med 12,000 kronor och anslaget till studentkurser och parallellavdelningar m. m. med 27,700 kronor. Den sammanlagda besparingen belöper sig sålunda till 40,300 kronor.

Den nu återgivna, av skolöverstyrelsen framlagda utredningen rörande lärartillgången och lärarutbildningens omfattning, som grundats på ett vidlyftigt primärmaterial och utförts i enlighet med sedan flera år tillämpade grunder, ger vid handen, att man för de närmaste åren skulle hava att emotse någon brist i antalet tillgängliga lärarkrafter. För att på snabbaste och enklaste sätt fylla denna brist har överstyrelsen föreslagit anordnande under nästa läsår av två ettåriga studentkurser, en för manliga och en för kvinnliga elever, utöver de vid seminarierna i Stockholm och Växjö upprätthållna. Dessa tillfälliga kurser anser överstyrelsen böra förläggas till seminarierna i Uppsala och Kalmar. Vidare har överstyrelsen föreslagit,

Departementschefen.

[201.] att elevantalet i studentkurserna och i första klassen vid samtliga seminarier skall bestämmas till 25 utom vid seminarierna i Skara och Härnösand, där antalet elever i första klassen alltjämt bör begränsas till 20.

Beträffande detta överstyrelsens förslag kan jag ej underlåta hysa vissa betänkligheter. Det synes mig mindre tillrådligt att nu gå in för en utvidgning av seminarieorganisationen, även med den låt vara provisoriska form överstyrelsen tänkt sig, helst då ett av sakkunniga utarbetat förslag i ämnet kan väntas i en snar framtid komma att upptagas till prövning och avgörande. Härtill komma ock, förutom hänsynen till det sjunkande barnantalet, jämväl de strävanden, som göra sig gällande för vinnande av en koncentration av skolväsendet, allt omständigheter som kunna medföra ett minskat behov av lärare. Såsom skolöverstyrelsen påvisat, föreligger nu ett omedelbart behov av ytterligare 50 lärare. Ett tillgodoseende av detta behov synes mig lämpligast kunna ske på så sätt, att i en var av avgångsklasserna i 5 manliga och 5 kvinnliga seminarier intagas 25 i stället för 20 elever. Vilka seminarier härvid skulle komma i fråga torde ankomma på Kungl. Maj:t att efter överstyrelsens hörande bestämma. Denna anordning har dessutom den fördelen, att några ökade kostnader utöver de nuvarande ej skulle härav förmedlas.

Såsom framgår av punkt 182 i åttonde huvudtiteln vid 1930 års riksdag beräknades det verkliga medelsbehovet å den i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten: Folkskoleseminarierna, för budgetåret 1930/1931 till 1,784,000 kronor. Med hänsyn till att å anslaget antogs vid början av sagda budgetår förefinnas en reservation å omkring 100,000 kronor samt till att ett icke ringa antal lärartjänster komme att hållas vakant, upptogs nämnda anslagspost till 1,700,000 kronor. Av budgetredovisningen framgår emellertid, att vid nämnda budgetårs början reservationen å anslaget uppgått till omkring 170,000 kronor. Enligt vad jag från skolöverstyrelsen inhämtat, kan det belopp, som inbesparas genom vakanssatta tjänster, uppskattas till omkring 50,000 kronor för år. Med hänsyn härtil torde av berörda reserverade medel behöva under innevarande budgetår förbrukas endast omkring 35,000 kronor, varför man kan räkna med att vid budgetårets slut skall kvarstå en reservation å omkring 135,000 kronor. För budgetåret 1931/1932 skulle det verkliga medelsbehovet, jämfört med siffran härför för innevarande budgetår 1,784,000 kronor, kunna minskas med omkring 30,000 kronor, utgörande besparingar på grund av seminariets i Strängnäs successiva nedläggande, samt omkring 50,000 kronor inbesparade genom vakanssatta tjänster. Medelsbehovet för nästa budgetår skulle alltså utgöra 1,784,000 — $(30,000 + 50,000) = 1,704,000$ kronor. Då, såsom jag nyss nämnt, man kan räkna med att en reservation å 135,000 kronor skall finnas disponibel, anser jag mig böra tillstyrka beviljande av det av överstyrelsen begärda anslagsbeloppet, 1,620,000 kronor. Denna beräkning innebär sålunda, att omkring

85,000 kronor under budgetåret skulle tagas i anspråk av de reserverade medlen. Någon sänkning av anslagsposten till folkskoleseminarierna med belopp, motsvarande kostnaden till den ifrågasatta men av mig avstyrkt studentkursen i Uppsala vill jag ej förorda, då, såsom framgår av vad jag nyss sagt, reservationerna å anslaget likvisst komma att ganska hårt anlitas för det med anslagsposten avsedda ändamålet. [201.]

I fråga om anslagsposten till stipendier framhåller överstyrelsen vikten av att understödsmöjligheterna för seminariernas elever bibehållas obeskurda och föreslår med hänsyn till det ökade elevantalet höjning av denna anslagspost från 205,000 kronor med 12,000 kronor till 217,000 kronor. Jag har intet att erinra häremot.

Det extra reservationsanslaget till studentkurser och parallellavdelningar är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med ett belopp av 65,000 kronor. De verkliga kostnaderna under samma tid hava emellertid beräknats till ungefär 69,500 kronor, vadan ett belopp av 4,500 kronor skulle bestridas med å anslaget befintliga reservationer. Dessa uppgingo enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning vid utgången av budgetåret 1929/1930 till något över 10,500 kronor. Om, såsom nyss nämnts, härav under innevarande budgetår användes ett belopp av 4,500 kronor, skulle man vid ingången av budgetåret 1931/1932 hava att räkna med en reservation å anslaget av ungefär 6,000 kronor. Bortser jag från de ifrågasatta studentkurserna i Uppsala och Kalmar, beräknas kostnaderna för studentkurser och parallellavdelningar i hittillsvarande omfattning till 77,073 kronor. Utgår jag från att av nyssberörda reservation å 6,000 kronor ett belopp av 3,000 kronor skulle kunna tagas i anspråk för reglering av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932, skulle anslaget i riksstaten för sistnämnda budgetår böra upptagas med i runt tal 74,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna,
 nu kronor 1,700,000: —
 med » 80,000: —
 till » 1,620,000: —

dels öka den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier,
 nu kronor 205,000: —
 med » 12,000: —
 till » 217,000: —

dels, vid bifall härtill, minska dels gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarierna,

nu kronor 1,905,000: —
 med » 68,000: —
 till » 1,837,000: —

dels ock till anordnande av studentkurser och parallell-
 avdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en
 preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för
 budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 74,000: —

[202.]

Ålderstillägg
 åt lärare vid
 folkskolese-
 minarierna.

2. Ålderstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna. Det ordi-
 narie förslagsanslaget till ålderstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna
 är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med ett belopp av 180,000
 kronor.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1929/1930
 har belastningen å här förevarande anslag under nämnda budgetår upp-
 gått till 201,448 kronor 48 öre.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen — med hänsyn till
 berörda förhållande och då någon minskning av ifrågavarande utgifter ej
 vore att påräkna under budgetåret 1931/1932 — hemställt om en höjning
 av här förevarande anslag för sistnämnda budgetår med 20,000 kronor till
 200,000 kronor.

Departement-
 schefen.

Jag finner mig böra tillstyrka skolöverstyrelsens förslag och hemställer
 därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till ålderstillägg åt
 lärare vid folkskoleseminarierna,

nu kronor 180,000: —
 med » 20,000: —
 till » 200,000: —

[203.]

Hyresersätt-
 ning till rek-
 torerna vid
 vissa folk-
 skolesemi-
 narier.

3. Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1930 års riks-
 dag till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskolesemina-
 rierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt
 för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisat för
 budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 15,000 kronor.

Genom beslut den 9 maj 1930 har Kungl. Maj:t ställt nedannämnda
 belopp till förfogande av länsstyrelserna för att kvartalsvis tillhandahållas
 vederbörande rektorer, nämligen

rektor vid folkskoleseminariet i Linköping	kronor 2,600: —	[203.]
» » » i Skara	» 1,950: —	
» » » i Kalmar	» 2,000: —	
» » » i Lund	» 2,400: —	
» » » i Karlstad	» 2,500: —	
» » » i Umeå	» 2,700: —	

eller tillhopa 14,150 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 med ett till 15,500 kronor förhöjt belopp. Överstyrelsen anför:

Då seminarierektorernas i Skara och Kalmar bostäder även under budgetåret 1931 1932 komma att tagas i anspråk för undervisningsändamål och rektorerna vid seminarierna i Linköping, Lund, Karlstad och Umeå ej åtnjuta förmånen av fri bostad in natura, kommer ifrågavarande anslagsbehov även under sagda budgetår att kvarstå.

Beträffande anslagets belopp vill överstyrelsen anföra följande. I skrivelse den 5 augusti 1930 har överstyrelsen — med överlämnande av en framställning från rektor vid seminariet i Umeå — hemställt, att Kungl. Maj:t till bestridande av hyresersättningen till ifrågavarande rektor under tiden den 1 oktober 1930—den 30 juni 1931 måtte av ovannämnda anslag å 15,000 kronor ställa ytterligare 225 kronor till förfogande. Under förutsättning av bifall till denna framställning skulle hyresersättningen till rektor vid seminariet i Umeå utgå med 3,000 kronor för år räknat. Vidare har rektor vid folkskoleseminariet i Kalmar i skrivelse till överstyrelsen den 26 augusti 1930 meddelat, att hyran för hans rektorsbostad höjts med 200 kronor till 2,200 kronor, samt hemställt, att överstyrelsen ville för budgetåret 1931/1932 föreslå en hyresersättning till honom å 2,200 kronor. Mot detta hyresbelopp har överstyrelsen intet att erinra. Det för budgetåret 1931/1932 behövlige hyresersättningsbeloppet skulle, då i övrigt någon förhöjning av hyresersättningarna ej ifrågasatts, sålunda utgöra 14,650 kronor. Vidare torde, i likhet med vad beträffande ifrågavarande anslag hittills beslutats, ett särskilt belopp böra upptagas att efter ansökan vid behov enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till reglering av hyresersättningen åt vederbörande rektorer. Detta belopp torde lämpligen kunna beräknas till samma belopp som för budgetåret 1930/1931 eller 850 kronor. Anslaget skulle sålunda behöva utgå med 500 kronor mer än för budgetåret 1930/1931.

I likhet med vad som tidigare föreskrivits, bör icke heller under budgetåret 1931/1932 dyrtidstillägg utgå å ifrågavarande ersättningsbelopp.

Genom beslut den 20 september 1930 ställde Kungl. Maj:t till bestridande under tiden den 1 oktober 1930—den 30 juni 1931 av hyresersättning åt rektor vid folkskoleseminariet i Umeå till vederbörandes förfogande — utöver förut för ändamålet anvisat belopp — ytterligare 225 kronor; och genom beslut den 11 oktober 1930 tillerkändes rektor vid folkskoleseminariet i Kalmar i motsvarande avseende en ytterligare hyresersättning med 150 kronor. I ett vart av sistnämnda fall är sålunda ersättningen för hyresår beräknad till 3,000 kronor, respektive 2,200 kronor.

Departement-
schefen.

Med tillstyrkande av överstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 15,500: —

[204.]

Hyresbidrag
till lärare vid
folkskole-
seminarierna
i Stockholm
och Göte-
borg.

4. Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg. I enlighet med av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen sedan flera år tillbaka anvisat erforderliga medel för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, utan rätt för vederbörande lärare att å ifrågavarande hyresbidrag åtnjuta dyrtidstillägg. Från och med budgetåret 1925/1926 har anslaget utgått med ett belopp av 14,000 kronor.

Beloppen av de särskilda hyresbidragen till ifrågavarande lärare hava fastställts genom beslut av 1918 års lagtima riksdag samt av 1921 och 1928 årens riksdagar.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 och därvid anfört, att, såvitt överstyrelsen hade sig bekant, någon förändring med avseende å nu utgående kommunala hyresbidrag till lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg icke vidtagits.

Då anslag till ifrågavarande ändamål alltjämt erfordras, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, utan rätt för vederbörande lärare att å ifrågavarande hyresbidrag åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 14,000: —

[205.]

Lärares vid
folkskole-
seminarierna
studiebesök
vid folk-
skolor.

5. Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor. Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för studiebesök vid folkskolor, vilka lärare vid folkskoleseminarierna företaga för att inhämta kännedom om folkskolor av olika slag inom Sverige, har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1928/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 4,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om anslag för samma ändamål för budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen har därvid framhållit, att, då ifrågavarande studiebesök hade ett synnerligen stort värde med hänsyn till seminarielärarnas särskilda arbetsuppgifter, anslag för ändamålet allt fortfarande torde böra utgå. Beträffande anslagets storlek har överstyrelsen funnit sig för närvarande icke böra påkalla någon förändring

av detsamma utan hemställt om beviljande även för budgetåret 1931/1932 av 4,000 kronor.

Jag tillstyrker beviljande av det utav överstyrelsen föreslagna beloppet och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana studiebesök vid folkskolor, vilka lärare vid folkskoleseminarierna företaga för att inhämta kännedom om folkskolor av olika slag inom Sverige, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 4,000: —

6. Utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn. I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning anvisade 1930 års riksdag för budgetåret 1930/1931 för anordnande vid folkskoleseminariet i Stockholm av en utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn ett extra reservationsanslag av 8,000 kronor, att utgå i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Tillika medgav riksdagen, att av de medel, som vore avsedda till arvode åt föreståndaren för de vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provårskurser, finge till rektor vid nämnda seminarium för ledning av ifrågasvarande utbildningskurs utbetalas ersättning med högst 300 kronor, att utgå enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma.

Berörda anslag å 8,000 kronor jämte en å motsvarande anslag för budgetåret 1929/1930 förefintlig reservation, dock sammanlagt högst 9,000 kronor, ställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1930 till överstyrelsens förfogande. Tillika fastställde Kungl. Maj:t de närmare villkoren för anslagets utgående. Jämväl bestämdes, att kursen skulle äga rum under höstterminen 1930.

I skrivelse den 29 april 1930 har rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm A. Sörensen framlagt beräkningar över anslagsbehovet för enahanda ändamål under budgetåret 1931/1932.

Rektor har därvid hemställt, att överstyrelsen måtte göra framställning om att å extra stat anvisades anslag till den vid seminariet anordnade kursen för hjälpklasslärare med följande belopp:

till lokal (hyra, bränsle, renhållning, lyse)	kronor 1,500: —
» handledararvoden till i kursen medverkande lärare	» 600: —
» föreläsningar och timlärare, arvoden	» 1,800: —
» dagtraktamenten åt kursdeltagarna	» 1,500: —
» ersättning åt kursdeltagarna för avstädd lön	» 3,600: —
Summa kronor 9,000: —	

Skolöverstyrelsen anför i skrivelse den 30 augusti 1930 bland annat följande:

De skäl, som föranlett anordnande av särskild utbildningskurs för hjälpklasslärare, synas överstyrelsen med styrka tala för ett fullföljande av denna

[206.]

Utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn.

[206.] verksamhet. Anslutningen till kursen har varit mycket god — år 1930 har ett avsevärt antal sökande måst avvisas av brist på utrymme — oaktat årligen åtskilliga deltagare med hänsyn till gällande föreskrifter icke kunnat komma i åtnjutande av stipendium och sålunda genomgången av kursen för dessa deltagare varit förbunden med icke obetydliga ekonomiska uppgiffringar.

Vad angår spörsmålet om de för kursens upprätthållande erforderliga medlen synes beträffande anslagsposterna till lokal, handledararvoden, föreläsningar och dagtraktamenten åt kursdeltagarna någon ändring icke erforderlig. Vad angår ersättning åt kursdeltagarna för avstådd lön får överstyrelsen erinra därom, att 1927 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t bestämt, att i anslaget till här ifrågavarande kurser skulle ingå en särskild post å så stort belopp, som erfordrades för att bereda deltagande ordinarie eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola ersättning för vad de författningsenligt nödgades under tjänstledighet för ändamålet avstå utöver en tredjedel av den kontanta begynnelselönen. Denna summa beräknades enligt då verkställd utredning till 3,600 kronor. Emellertid har det på grund av att till deltagare i berörda kurser utsetts huvudsakligen folkskollärare och folkskollärarynnor och endast i ringa omfattning småskollärarynnor visat sig, att denna anslagspost varit otillräcklig. Så uppgingo de belopp, för vilka deltagarna varit berättigade till ersättning, under 1929 års kurs till 3,910 kronor 71 öre. Vid sådant förhållande skulle överstyrelsen anse önskvärt, att möjlighet beredd överstyrelsen att utan alltför stora nedskärningar lämna deltagarna ersättning för mistade löneförmåner enligt ovan angivna grunder. För den skull torde det vara nödvändigt att denna anslagspost höjes till förslagsvis 4,000 kronor. Då utav vid slutet av budgetåret 1929/1930 förefintliga besparingar, 1,678 kronor 46 öre, omkring 1,000 kronor torde kunna förutsättas tagas i anspråk under budgetåret 1930/1931 och då det av vad överstyrelsen ovan anfört torde få anses önskvärt, att viss marginal förefinnes, för den händelse ersättningen för mistade avlöningsförmåner åt kursdeltagare skulle uppgå till högre belopp än de tidigare beräknade, synes en höjning av anslaget till 9,000 kronor påkallad.

Departement-
schefen.

Ifrågavarande kurs synes fortfarande böra upprätthållas. Vad angår storleken av för ändamålet erforderligt anslag framgår av skolöverstyrelsens framställning, att den post, som avser ersättning till kursdeltagarna för mistade avlöningsförmåner, bör höjas, om berörda ersättning skall kunna utgå enligt de av 1927 års riksdag härför godtagna grunderna. Jag har intet att erinra mot skolöverstyrelsens beräkningar av anslagets storlek och vill alltså tillstyrka den begärda höjningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för anordnande vid folkskoleseminarier i Stockholm av en utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 9,000: — att utgå i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela;

dels ock medgiva, att av de medel, som äro avsedda till

arvode åt föreståndaren för de vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provårskurser, må till rektor vid nämnda seminarium för ledning av ifrågavarande utbildningskurs utbetalas ersättning med högst 300 kronor, att utgå enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t kan komma att bestämma.

Småskoleseminarier.

7. Ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier. Det ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört med ett belopp av 173,000 kronor. Från detta anslag bestridas kostnaderna för uppehållande av de staten tillhöriga småskoleseminarier, vilka äro uppförda på ordinarie stat, nämligen seminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele.

[207.]

Ordinarie
reservatio
anslaget till
statens små-
skolesemi-
narier.

Det beräknade anslagsbehovet för dessa seminarier under budgetåret 1930/1931 utgjorde 176,000 kronor. Med hänsyn till en å det ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier beräknad reservation å 5,000 kronor befanns anslaget för sagda budgetår kunna bestämmas till allenast 173,000 kronor, vilket innebar, att för täckande av nämnda seminariers utgifter under budgetåret skulle få användas jämväl 3,000 kronor av berörda reservation.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt dels om höjning av anslaget för budgetåret 1931/1932 med 5,000 kronor, dels ock om anvisande av ett extra anslag å 1,100 kronor för iordningställande av lek- och idrottsplats ävensom för underhåll och vård av nyanlagd plantering vid småskoleseminariet i Lycksele. Till stöd härför anför överstyrelsen följande:

Enligt från vederbörande rektorer inkomna uppgifter skulle utgiftsbehovet för budgetåret 1931/1932 — efter avdrag av de inkomster för hyror m. m., som inflyta vid seminarierna i Murjek och Lycksele — uppgå till 178,043 kronor. Löner och arvoden kräva ett i huvudsak oförändrat belopp, medan utgifterna för materiel, ved och ljus m. m. beräknats med omkring 1,400 kronor lägre belopp än för budgetåret 1930/1931. Ökningen i det hela kommer uteslutande på ökat stipendiebehov vid seminarierna i Murjek och Lycksele.

Några avsevärda reservationer å anslaget torde icke längre vara att räkna med. Därest någon mindre reservation finnes uppkomma, torde denna böra disponeras för ändamål, som ej hänföra sig till det ordinarie medelsbehovet, i främsta rummet sommarkurs i hushållsgöromål för seminarie-
eleverna.

Det ordinarie reservationsanslaget synes alltså böra för budgetåret 1931/1932 beräknas till 178,000 kronor, vilket innebär en anslagsökning från näst föregående budgetår med 5,000 kronor.

I skrivelse till skolöverstyrelsen har rektor A. Funke vid småskoleseminariet i Lycksele framhållit, att utöver det egentliga anslagsbehovet för se-

[207.] seminariets drift förefunnas behov av ett särskilt anslag å 800 kronor till iordningställande av lek- och idrottsplats å seminariets område för seminariets elever och övningsskolans barn. Kostnadsberäkningar häröver hade utförts av länsträdgårdsmästaren G. Ljunglöf i Lycksele. Därjämte har rektor Funke framhållit behovet av ett mindre anslag, förslagsvis 300 kronor, för underhåll och vård av under närmast föregående år anlagda planteringar å seminarieområdet. Skolöverstyrelsen, som för sin del på grund av tagen kännedom om förhållandena på orten vitsordar nämnda behov, hemställer om ett extra anslag för nu ifrågavarande ändamål av sammanlagt 1,100 kronor att utgå för budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

Jag torde först böra erinra om att frågan om statens övertagande av de av landstingen och av stad som icke deltagit i landsting inrättade småskoleseminarierna varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga; jag hoppas, att ärendets ytterligare beredning kan bli slutförd i sådan tid, att berörda fråga kan föreläggas 1931 års riksdag. Skulle framställning i ämnet komma att avlåtas till riksdagen, torde densamma i allt fall icke komma att inverka på småskoleseminariernas organisation under budgetåret 1931/1932.

Medelsbehovet å ordinarie stat för ifrågavarande småskoleseminarier under budgetåret 1931/1932 uppskattas till i runt tal 178,000 kronor. Överstyrelsen, som räknat med att reservationen å anslaget vid utgången av budgetåret 1929/1930 skulle utgöra 5,000 kronor och att därav under budgetåret 1930/1931 skulle tagas i anspråk 3,000 kronor, har utgått från att för budgetåret 1931/1932 icke torde vara att räkna med några avsevärda reservationer å anslaget. Emellertid finnes å anslaget vid utgången av budgetåret 1929/1930 enligt budgetredovisningen en reservation av omkring 12,170 kronor. Efter vad jag inhämtat, hava dock av denna reservation till utgången av september 1930 disponerats 2,326 kronor 79 öre och möjligen torde under innevarande budgetår ytterligare dispositioner tänkas komma att ske. Då dessutom 3,000 kronor äro beräknade att tagas i anspråk av denna reservation för budgetåret 1930/1931, finner jag försiktigheten bjuda att nu räkna med det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 178,000 kronor.

Vad beträffar frågan om iordningställande av lek- och idrottsplats samt underhåll och vård av plantering vid seminariet i Lycksele anser jag i likhet med skolöverstyrelsen, att anslag för ändamålet bör utgå, och jag har intet att erinra mot den beräknade kostnaden. Av det begärda beloppet, 1,100 kronor, hänföra sig 300 kronor till årliga underhållskostnader för planteringen vid seminariet, och synes mig denna summa böra ingå i seminariets allmänna omkostnadsstat; någon höjning av nu ifrågavarande reservationsanslag av denna anledning synes icke böra ske. Av sagda belopp å 1,100 kronor utgöra emellertid 800 kronor kostnader för vissa engångsutgifter. Då förutnämnda reservation, även om hänsyn tages till berörda dispositioner å densamma, torde kunna lämna tillgång jämväl till denna utgift, synes det mig dock lämpligare, att något extra anslag härför icke äskas utan att

jämväl sistnämnda summa av 800 kronor får utgå från det ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* reservationsanslaget till statens småskoleseminarier,

nu kronor 173,000: —

med » 5,000: —

till » 178,000: —

dels ock medgiva, att för iordningställande av lek- och idrottsplats vid småskoleseminariet i Lycksele må av nämnda reservationsanslag utgå ett belopp

av högst kronor 800: —

8. **Verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström.**

[208.]

På förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 37,500 kronor. Detta anslag har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1930 ställt till skolöverstyrelsens förfogande för avsett ändamål samt därvid föreskrivit, att det skulle ankomma på överstyrelsen att meddela de närmare bestämmelser rörande medlens användande, som kunde befinnas erforderliga.

Verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström.

Jämlikt det av J. Wockatz år 1919 gjorda erbjudandet om överlämnande till staten av ifrågavarande av honom grundade seminarium i Hagaström skulle Wockatz under sin återstående livstid, dock högst tio år från statens övertagande av seminariet, uppbära en årlig räntegottgörelse av 2,675 kronor. Denna räntegottgörelse har under åren 1921/1930 utgått ur det till seminariet årligen beviljade anslaget. I beräkningarna rörande det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget hade, ehuru tiden för utbetalning av berörda gottgörelse utgår med slutet av år 1930, hela beloppet 2,675 kronor upptagits. Sedan skolöverstyrelsen underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan, huruvida den å förra halvåret 1931 belöpande delen av detta belopp kunde få disponeras för erforderlig nyanskaffning av bänkar till seminariets övningskola, förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 september 1930 hinder icke möta för skolöverstyrelsen att vid meddelande av närmare bestämmelser rörande användandet av anslaget för budgetåret 1930/1931 medgiva, att å det till räntegottgörelse åt Wockatz beräknade beloppet uppkommande besparing finge användas till anskaffande av erforderliga inventarier åt seminariet.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om oförändrat anslag för uppehållande av verksamheten vid seminariet.

Överstyrelsen har därvid bifogat från vederbörande rektor infordrad tablå över beräknade inkomster och utgifter för budgetåret 1931/1932. I denna

[208.] tablå upptagas utgifterna med ett belopp av 38,500 kronor. Sedan härifrån dragits ett beräknat inkomstbelopp av 1,000 kronor, nämligen hyror för lärarbostäder 800 kronor och avkastning av trädgården 200 kronor, skulle återstå att täcka genom anslag ett belopp av 37,500 kronor.

Av en jämförelse med den av överstyrelsen fastställda staten för seminariet för budgetåret 1930/1931 framgår, att rektor i berörda tablå dels upptagit anslaget till elevstipendier med ett från 5,000 kronor till 6,000 kronor höjt belopp, dels ock för materiel, ved och ljus m. m. begärt 9,230 kronor, därav för inköp av ett piano samt till inventarier och deras underhåll 2,000 kronor, medan i staten denna anslagspost uppförts med 8,982 kronor 50 öre, däri inberäknat den jämlikt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 12 september 1930 disponibla besparingen å 1,337 kronor 50 öre.

Skolöverstyrelsen har vitsordat behovet av ökade medel till inventarier, avseende förutom inköp av ett piano jämväl fortsatt utbyte av olämpliga och illa medfarna bänkar i övningsskolan och för seminarieeleverna.

Departement-
schefen.

Seminariets anslagsbehov för budgetåret 1931/1932 uppskattas av rektor och överstyrelsen till samma belopp som för löpande budgetår eller 37,500 kronor. Denna beräkning innebär i själva verket en anslagshöjning av 2,675 kronor, då ju den med detta belopp utgående räntegottgörelsen till Wockatz från slutet av år 1930 ej längre utbetalas.

Enligt vad jag från skolöverstyrelsen inhämtat, är den av rektor begärda höjningen av anslagsposten till elevstipendier, 1,000 kronor, föranledd därav, att med nuvarande beräkning av denna post elevernas stipendier kommit att uppgå till lägre belopp än för elever vid landstingsseminarierna. Det synes mig skäligt, att likställighet i detta avseende möjliggöres, och jag har därför intet att erinra mot förslaget i denna del.

Däremot anser jag, att höjningen i vad den avser materiel, ved och ljus m. m. bör kunna begränsas. Å anslaget till ifrågavarande seminarium fanns vid slutet av budgetåret 1929/1930 jämlikt budgetredovisningen en reservation av 2,770 kronor 18 öre. Denna reservation torde lämpligen kunna tagas i anspråk för sådana engångsbehov som det ifrågasatta pianoköpet och det fortsatta utbytet av äldre bänkar. Vid godtagande i övrigt av rektors och skolöverstyrelsens beräkningar skulle anslaget till seminariet bestämmas till $(37,500 - 2,675 + 1,000 =) 35,825$ eller avrundat till 36,000 kronor för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen att

dels för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 36,000: —

dels ock medgiva, att för inköp av ett piano samt inventarier vid nämnda småskoleseminarium må ur befintliga reservationer å sagda extra reservationsanslag användas ett belopp av högst kronor 2,000: —

9. Understöd åt småskoleseminarier. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen för budgetåret 1930/1931 bestämt det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier till ett belopp av 310,000 kronor, vilket innebär en minskning från närmast föregående budgetår med 10,000 kronor.

I samband med beviljande av anslag till dessa seminarier medgav 1928 års riksdag, att där av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, upprättat seminarium, vilket åtnjuter statsunderstöd, under tiden 1 juli 1928—30 juni 1930 nedlägges eller ordinarie lärare vid dylikt seminarium eljest genom inskränkning av verksamheten blivit för seminariet obehövlig, statsbidrag likväl må efter Kungl. Maj:ts beprövande kunna utgå för nämnda tid till belopp, motsvarande grundlön och ålderstillägg till sådana ordinarie lärare, som genom nedläggandet eller inskränkningen ej längre erfordras för seminariets uppehållande; och skulle Kungl. Maj:t därvid äga att för varje särskilt fall bestämma det antal lärare, för vilkas avlönande statsbidrag finge utgå, samt meddela de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t eljest funne gott föreskriva. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 189 av 1930 års åttonde huvudtitel) lämnade vidare 1930 års riksdag motsvarande medgivande för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931, varvid tillika uttryckligen föreskrevs, att ersättningen jämväl skulle avse tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 och därvid föreslagit, att anslaget måtte i riksstaten för sagda budgetår uppföras med oförändrat belopp, 310,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har därvid anfört följande:

Enligt direkt från de 19 seminarier av detta slag, som nu äro i verksamhet, inhämtade uppgifter hava utgifterna från anslaget för år 1929 uppgått till i avrundat tal 275,000 kronor. Utgifterna till avlönning av lärarpersonalen vid de nedlagda seminarierna i Kristianstad, Skellefteå och Öjebyn uppgå till 44,000 kronor. Anslagsbehovet i det hela skulle sålunda utgöra 319,000 kronor. Då emellertid under år 1931 huvudsakligen på grund av vakanssättning av ordinarie lärartjänster vid de nuvarande seminarierna utgiftsbehovet torde komma att minskas med omkring 6,000 kronor, kan det erforderliga utgiftsbehovet för budgetåret 1931/1932 beräknas till 313,000 kronor. Någon ändring i det nuvarande anslaget är sålunda icke behövlig.

Skolöverstyrelsen har vidare upptagit frågan om en ytterligare utsträckning av giltighetstiden för omförmälda av riksdagen lämnade medgivande med avseende å utgåendet av statsbidrag efter seminarieindragning och därvid anfört:

Därest frågan om statens övertagande av landstingsseminarierna, vilken för närvarande är föremål för utredning hos särskilda sakkunniga, icke kommer att framläggas för 1931 års riksdag, torde det vara erforderligt att

[209.]

Understöd åt
småskole-
seminarier.

riksdagen ånyo lämnar ett provisoriskt medgivande angående rätt för landstingen att erhålla statsbidrag till aylönande av vissa lärare på övergångsstat att gälla under budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

Mot skolöverstyrelsens beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 har jag icke funnit något att erinra.

Såsom jag under punkt 207 närmare utvecklat, är det möjligt att framställning från Kungl. Maj:ts sida om småskoleseminariernas omorganisation icke medhinnes till 1931 års riksdag. I varje fall torde det vara erforderligt att förlänga giltighetstiden för medgivandet angående rätt för landstingen att erhålla statsbidrag till avlönande av vissa lärare på övergångsstat att gälla jämväl under budgetåret 1931/1932.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för budgetåret 1931/1932 i riksstaten uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier med oförändrat belopp kronor 310,000: —,

dels ock medgiva, att där av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, upprättat småskoleseminarium, vilket åtnjuter statsunderstöd, under tiden den 1 juli 1931—den 30 juni 1932 nedlägges eller ordinarie lärare vid dylikt seminarium eljest genom inskränkning av verksamheten blivit för seminariet obehövlig, statsbidrag likväl må efter Kungl. Maj:ts beprövande kunna utgå för nämnda tid till belopp, motsvarande grundlön och ålderstillägg ävensom tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till sådana ordinarie lärare, som genom nedläggandet eller inskränkningen ej längre erfordras för seminariets uppehållande, dock att Kungl. Maj:t må äga för varje särskilt fall bestämma det antal lärare, för vilkas avlönande statsbidrag må utgå, samt meddela de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t eljest finner för gott föreskriva.

10. Stipendier åt elever vid småskoleseminarier,

oförändrat ordinarie reservationsanslag . . kronor 65,000: —

[210.]

Tillfällig löneförbättring för lärare vid vissa småskoleseminarier.

11. **Tillfällig löneförbättring för lärare vid vissa småskoleseminarier.** I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1930 års riksdag beslutat, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall även för budgetåret 1930/1931 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier, samt för sådant ändamål anvisat ett extra förslagsanslag å 49,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om beviljande av anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 till samma belopp som för löpande budgetår, varvid överstyrelsen framhållit, att då tillfällig löneförbättring utgår jämväl till sådan ordinarie lärare, som blivit obehövligen på den grund, att landstingsseminarium nedlägges eller verksamheten vid sådant seminarium inskränkes, och statsbidrag enligt riksdagens medgivande utgår till hans avlöning, härav följer, att sådan inskränkning i småskoleseminariernas verksamhet under avvaktan på statens övertagande av småskollärarytbildningen icke kommer att föranleda någon minskning i anslagsbehovet till nu ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Departementschefen.

dels besluta, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagit, skall för budgetåret 1931/1932 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier;

dels ock för sådant ändamål anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 49,000: —

Lärares fortbildning.

12. Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Under en följd av år har riksdagen beviljat anslag dels till anordnande och dels till understödjande av fortbildningskurser i olika ämnen för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Sålunda beviljade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till kurser av ovannämnda art följande reservationsanslag, nämligen till fortbildningskurser i allmänhet 75,000 kronor, till särskilda fortbildningskurser i gymnastik 41,600 kronor, till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel 19,300 kronor samt till särskilda kurser i simning och livräddning 4,680 kronor, samtliga anslagsposter att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Därefter hava anslag för dessa ändamål icke varit uppförda i riksstaten förrän budgetåret 1926/1927. I anledning av en vid 1926 års riksdag väckt motion anvisade riksdagen för sistnämnda budgetår ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor till allmänna fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Samma belopp anvisades till enuhanda ändamål för vart och ett av budgetåren 1927 1931.

[211.]

Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen framhållit, att det nuvarande anslagsbeloppet vore otillräckligt för sitt ändamål, i det att vid

[211.] senaste fördelningen av anslaget ansökningar förelegat å tillhopa 106,199 kronor samt vidare under år 1929 på grund av brist på medel endast 41 % av anmälda sökande till kurserna kunnat antagas. Överstyrelsen ansåge en höjning av det för *allmänna* fortbildningskurser avsedda beloppet till 75,000 kronor erforderlig.

Härjämte har överstyrelsen hemställt, att medel måtte ställas till förfogande för *särskilda* fortbildningskurser. I sådant avseende anför överstyrelsen följande:

Det vore därjämte önskligt, att möjlighet kunde beredas för anordnande av sådana kurser, till vilka särskilda anslag förut utgått, och vilka alltså icke inbegripits i de s. k. allmänna fortbildningskurserna, nämligen kurser i gymnastik med lek och idrott, skolträdgårdsskötsel samt simning och livräddning. Vad dessa särskilda kurser beträffar, är överstyrelsen visserligen i saknad av säkra hållpunkter för ett erfarenhetsmässigt beräkning av kostnaderna för närvarande för dylika kursers anordnande, enär nio år förflutit, sedan anslag för ändamålet av riksdagen anvisades. Det synes emellertid överstyrelsen angeläget, att möjlighet beredes att anordna en eller annan kurs av detta slag, varigenom hållpunkter dessutom skulle uppnås för ett bedömande av det kommande anslagsbehovet för desamma. Detta syfte kan lämpligen vinnas därigenom, att riksdagens medgivande inhämtas, att från samma anslag, varur bidrag lämnas till allmänna fortbildningskurser, understöd må kunna utgå jämväl till dylika mera speciella kurser. Såsom överstyrelsen ovan visat, måste emellertid anslagsbeloppet för att kunna i skälig utsträckning tillgodose behovet av övriga fortbildningskurser höjas till åtminstone 75,000 kronor. För en ytterligare kostnad av 15,000 kronor torde det låta sig göra att anordna kurser av de olika slag, varom nu är fråga, och överstyrelsen tillåter sig fördenskull hemställa, att anslag måtte hos riksdagen äskas till ett belopp av 90,000 kronor för här ifrågasvarande ändamål. Av det sagda följer, att enligt överstyrelsens mening anslaget icke skulle uttryckligen begränsas till att avse *allmänna* fortbildningskurser.

På grund av det anförda hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen till fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag äska ett belopp av 90,000 kronor.

Departementschefen.

Jag vill förorda, att fortsatt anslag för de allmänna fortbildningskurserna utverkas, men kan icke tillstyrka överstyrelsens förslag om en ökning av det härtill avsedda beloppet. Ej heller finner jag mig nu kunna tillmötesgå överstyrelsens äskande av medel till särskilda fortbildningskurser.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till allmänna fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 60,000: — att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

13. Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter. Under en följd av år hava i riksstaten varit uppförda särskilda anslag till resestipendier åt lärare vid olika slag av läroanstalter tillhörande folkundervisningen. [212.]

Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter.

För år 1922 voro i riksstaten för detta ändamål på extra stat uppförda följande belopp, betecknade såsom särskilda reservationsanslag, nämligen:

- till resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier 6,000 kronor,
- till resestipendier åt lärare vid småskoleseminarier 2,000 kronor,
- till resestipendier åt folkskollärare 24,000 kronor,
- till resestipendier åt lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor 9,000 kronor,
- till resestipendier åt lärare vid fortsättningsskolor 3,000 kronor,
- till resestipendier åt lärare vid högre folkskolor 3,000 kronor, och
- till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) samt vid uppfostningsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn 3,000 kronor,

eller sammanlagt 50,000 kronor, samtliga anslagen att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

På grund av statsfinansiella förhållanden utgingo inga anslag till resestipendier under tiden 1 januari 1923—30 juni 1929. På förslag av Kungl. Maj:t beviljade emellertid riksdagen till resestipendier åt ovan angivna kategorier av lärare ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor för vartdera av budgetåren 1929/1931, och den 16 maj 1929 utfärdades kungörelse angående resestipendier åt lärare vid vissa till folkundervisningen hörande läroanstalter (nr 120).

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1930 är anslaget för innevarande budgetår fördelat på följande sätt:

- till resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier kronor 3,000: —
- till resestipendier åt lärare vid småskoleseminarier kronor 1,000: —
- till resestipendier åt lärare vid folkskolor och lärare vid fortsättningsskolor kronor 13,000: —
- till resestipendier åt lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor kronor 4,500: —
- till resestipendier åt lärare vid högre folkskolor kronor 1,500: —
- till resestipendier åt föreståndare och lärare vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) samt vid skyddshem kronor 2,000: —

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om fortsatt beviljande av anslag till resestipendier samt därvid anført bland annat följande:

Såsom överstyrelsen upprepade gånger framhållit i tidigare gjorda framställningar om anslag till folkundervisningen, anser överstyrelsen, att ett stort behov av anslag till stipendier för här ifrågakarande lärargrupper för närvarande förefinnes, och att de studieresor, som stipendierna äro avsedda att möjliggöra, äro av utomordentlig betydelse för ett framgångsrikt bedri-

[212.] vande av undervisningen i olika slag av läroanstalter. Överstyrelsen anser sig därför böra hemställa om anslag för nu ifrågavarande ändamål jämväl för budgetåret 1931/1932.

Överstyrelsen erinrar härefter om en av statens folkskolinspektörers förbund år 1929 gjord framställning om anslag å 3,000 kronor till resestipendier åt folkskolinspektörer, vilken framställning överstyrelsen tillstyrkt men som icke föranlett någon proposition till 1930 års riksdag, samt anför vidare:

Överstyrelsen skulle för sin del finna det lämpligt, att, för den händelse anslag till resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter kommer att uppföras i riksstaten jämväl för budgetåret 1931/1932, detta anslag erhöles sådan karaktär, att det skulle kunna komma även folkskolinspektörer till godo.

Vad angår anslaget storlek beräknar överstyrelsen, att ett belopp av 3,000 kronor bör beviljas till resestipendier åt folkskolinspektörer. Då det gäller att avgöra, huru stora belopp, som böra anvisas till ovannämnda lärarkategorier, skulle givetvis de under år 1929 inkomna stipendieansökningarnas antal och innehåll kunna tjäna till viss ledning. Då emellertid den erfarenhet, som härvidlag står till buds, omfattar allenast ett enda budgetår, anser överstyrelsen, att densamma knappast är tillräcklig för att för närvarande kunna motivera en mera avsevärd ökning av det utav 1930 års riksdag för ändamålet beviljade beloppet. Dock finner överstyrelsen det redan nu ådagalagt, att åtminstone för en del av ifrågavarande lärargrupper det för närvarande anvisade beloppet är alltför ringa. Överstyrelsen föreslår därför en ökning av anslaget, till den del det skulle vara avsett för omförmälda lärare, med 2,000 kronor, i följd varav anslaget i sin helhet skulle komma att uppgå till 30,000 kronor.

Departement-
schefen.

Förslaget om beredande av resestipendier åt folkskolinspektörer anser jag mig icke kunna biträda. Däremot torde anslag till resestipendier åt omförmälda lärarkategorier fortfarande böra beredas. Vad angår anslaget storlek synes någon höjning utöver senast för ändamålet beviljat belopp icke nu böra ifrågakomma.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare vid de av mig angivna, till folkundervisningen hörande läroanstalter anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 25,000: —

att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Folkskolinspektionen.

14. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, oför-

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 345,000: —

15. **Tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer.** Varje folkskolinspektör åtnjuter från det ordinarie förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer utgående expensersättning med 300 kronor för år räknat. Från och med år 1920 har vidare av riksdagen beviljats extra anslag till tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer. För åren 1920/1922 utgjorde tilläggsersättningen 300 kronor för varje inspektör. För budgetåret 1923/1924 sänktes tilläggsersättningen från 300 kronor till 250 kronor och utgår från och med budgetåret 1924/1925 från ett extra anslag av 10,400 kronor med 200 kronor.

[213.]
Tilläggs-
ersättning för
expenser åt
folkskol-
inspektörer.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 med oförändrat belopp, 10,400 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspek-
törer för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 10,400: —

16. **Resekostnadsersättning åt folkskolinspek-**

törer, oförändrat ordinarie förslagsanslag . . . kronor 250,000: —

17. **Gymnastikinspektionen.** I anledning av motion (II: 106) anvisade 1926 års riksdag till gratifikationer åt de för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor, fortsättningsskolor, högre folkskolor samt läroanstalter för dövstumma och blinda anställda inspektörerna ett extra anslag av 20,000 kronor för budgetåret 1926/1927 att utgå enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes. Vid anslagets beviljande erinrade riksdagen, att ifrågavarande inspektörer för sitt arbete icke åtnjöte annan gottgörelse än rese- och trak- tamentsersättning. Då denna gottgörelse genom det nya resereglementets bestämmelser blivit betydligt nedsatt, syntes det riksdagen med rättvisa och billighet förenligt, att inspektörerna genom ersättning i annan form hölles skadeslösa för den förlust, de genom det nya resereglementets införande kommit att lida.

[214.]
Gymnastik-
inspektionen.

Enahanda belopp beviljades sedermera av riksdagen för vardera av bud- getåren 1927/1928 och 1928/1929.

Till 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag rörande en omlägg- ning av gymnastikinspektionen. Förslaget, som innebar, att de nuvarande gymnastikinspektörerna skulle indragas och sju ordinarie gymnastikkonsu- lentbefattningar i stället inrättas, vann emellertid ej riksdagens bifall. Riks- dagen uttalade bland annat, att den nuvarande ordningen på detta område borde tills vidare bibehållas oförändrad, samt anvisade även för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 20,000 kronor till gratifikationer åt gymna- stikinspektörerna.

Anslag med samma belopp har av riksdagen beviljats även för budget- året 1930/1931.

[214.] Anslagen hava pläгат av Kungl. Maj:t fördelas under respektive budgetårs senare hälft. Vid den senaste fördelningen, som skedde den 28 februari 1930, tillämpades följande fördelningsgrunder, vilka dock endast tjänade till ledning vid beräkning av gratifikationsbeloppets slutsumma:

Varje inspektör skulle erhålla a) ett grundarvode av 150 kronor för ett folkskolinspektörsområde samt därutöver 75 kronor för varje ytterligare folkskolinspektörsområde, som hans distrikt omfattade; b) 5 kronor för varje förrättningsdag; c) 15 kronor för varje instruktionsmöte; d) ersättning i viss utsträckning för löneavdrag å innehavd ordinarie tjänst vid tjänstledighet för inspektörsuppdragets fullgörande.

I samband med beviljande av anslag till ifrågavarande ändamål anförde 1930 års riksdag — med anledning av en inom riksdagen väckt motion (II: 184), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an- hålla om förslag till nästföljande riksdag angående inrättandet av en central konsulentverksamhet för gymnastik med lek och idrott i folkskolor m. fl. undervisningsanstalter samt i samband därmed den nuvarande gymnastik- inspektionens avskaffande — följande:

Ifrågavarande motion har upptagit vissa tankar, som framkommo under förra årets riksdagsförhandlingar i samband med frågan om gymnastik- inspektionens omläggning. Utan att riksdagen nu vill taga ställning till spörsmålet, huruvida en omorganisation i överensstämmelse med de av motionärerna angivna riktlinjerna innebär den lämpligaste lösningen av förevarande spörsmål, anser riksdagen dock, att motionärernas förslag äger så stort intresse, att det bör göras till föremål för närmare utredning och prövning.

Under återopande härav anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt den nuvarande gymnastik- inspektionen i folk- och småskolor m. fl. undervisningsanstalter borde ersättas av inspektion genom statens folkskolinspektörer jämte en central konsulentorganisation för gymnastik med lek och idrott, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill Kungl. Maj:t funne utredningen föranleda.

Med anledning härav anbefallde Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 skolöverstyrelsen att i samråd med direktionen över gymnastiska centralinstitutet verkställa ovan angivna, av riksdagen begärda utredning ävensom att med denna utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde giva anledning, inkomma till Kungl. Maj:t.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen anmält, att överstyrelsen hade för avsikt att så snart sig göra låte framlägga utredningen i fråga men att det vore ovisst, huruvida utredningen kunde hinna slutföras i så god tid, att eventuellt förslag i ämnet kunde göras till föremål för prövning av 1931 års riksdag. Överstyrelsen har därför hemställt om anvisande av anslag till gratifikationer åt gymnastikinspektörerna för budgetåret 1931/1932, varvid överstyrelsen föreslår, att anslagsbeloppet måtte höjas till 30,000 kronor. Till stöd härför anför överstyrelsen:

Det torde få anses obestriddigt, att det hittills anvisade gratifikationsbeloppet å 20,000 kronor icke medgivit en ersättning åt gymnastikinspektörerna, som stått i rimlig proportion till det arbete, som av vederbörande utförts i det allmännas tjänst. Koncentrationen av förordnandena på ett mindre antal inspektörer har möjliggjort en rationellare inriktning av verksamheten samt föranlett en väsentlig minskning i resekostnaderna.

De tillgängliga gratifikationsbeloppen ha ej heller medgivit mer än — i bästa fall — partiell ersättning åt inspektörerna för mistade avlöningsförmåner vid tjänstledighet å innehavande befattningar. Sålunda torde upplysningsvis böra nämnas, att till en inspektör, som år 1929 av sin ordinarie avlöning nödgats avstå omkring 2,000 kronor, ersättning ej kunnat lämnas för mer än 70 procent, likaså att fyra av de tio inspektörer, som ansökt om dylik ersättning för föregående år, ej kunnat beredas någon som helst gottgörelse. Då det torde få anses rimligt, att inspektörerna i största möjliga utsträckning erhålla gottgörelse såväl för den inkomstminskning, de lida vid av inspektörsuppdraget föranledd ledighet å sina huvudtjänster, som för det arbete, de uträtta, och då till buds stående medel hittills icke medgivit, att inspektörerna erhållit ersättning, som kan betraktas såsom skäligen synpunkten av det verkställda arbetet i det allmännas tjänst, har överstyrelsen funnit sig icke kunna underlåta att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för frågan i syfte att gratifikationsbeloppet må höjas. Överstyrelsen anser sig därvid böra föreslå en ökning med 10,000 kronor till 30,000 kronor. Härigenom skulle gratifikationerna i genomsnitt kunna höjas från omkring 1,300 kronor till omkring 2,000 kronor för varje inspektör.

Såsom framgår av bilagan åttonde huvudtiteln till 1930 års statsverksproposition, punkten 195, framlade skolöverstyrelsen redan föregående år förslag om höjning av anslaget till gratifikationer åt gymnastikinspektörerna med 10,000 kronor, varigenom en ökning av gratifikationernas belopp skulle möjliggöras från i genomsnitt omkring 1,300 kronor till omkring 2,000 kronor. Överstyrelsen betonade också då, att det nuvarande anslaget ej lämnade tillgång att giva inspektörerna full ersättning för mistade löneförmåner vid annan befattning under tjänstledighet för inspektörsuppdragets utförande, samt uttalade såsom sin mening, att dylik ersättning borde utgå oavkortad.

Departementschefen.

Vid sin anmälan av detta anslagskrav yttrade min företrädare i statsrådsämnet följande:

För min del är jag icke nu beredd att förorda en ökning av anslaget i syfte att genomföra en omläggning av grunderna för bestämmande av gratifikationernas belopp. Vad särskilt beträffar överstyrelsens uppfattning, att ersättning för mistade löneförmåner vid annan tjänst bör under alla förhållanden utgå till fulla beloppet, kan jag icke dela densamma. Frågan om och i vilken utsträckning sådan ersättning må ifrågakomma, torde böra prövas från fall till fall efter omständigheterna.

I avbidan på resultatet av den utredning, som pågår inom skolöverstyrelsen, anser icke heller jag mig kunna föreslå någon ökning av beloppet för möjliggörande av ändrade grunder vid beräkning av gratifikationernas belopp. Jämväl för nästkommande budgetår finner jag mig böra för ändamålet räkna med en summa av 20,000 kronor.

[214.] Kostnaderna för reseersättningar för den nuvarande gymnastikinspektionen bestridas från åttonde huvudtiteln allmänna förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. År 1919 uppgingo dessa inspektörers resekostnader till omkring 50,000 kronor för att under de båda följande åren stiga till 86,000 respektive 104,000 kronor. Genom från skolöverstyrelsens sida vidtagna restriktiva åtgärder har beloppet därefter väsentligt nedbragts och under de senaste budgetåren uppgått till i runt tal 50,000 kronor.

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet tidigare denna dag under avdelningen »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» anfört angående utbrytande ur huvudtitlarnas allmänna reseanslag av resekostnaderna för vissa grupper av förrättningsmän, vill jag nu föreslå, att ett särskilt belopp måtte beräknas i riksstaten för bestridande av kostnaderna för gymnastikinspektionen. Detta belopp synes mig böra bestämmas till förslagsvis 50,000 kronor.

För undvikande av alltför många anslagsrubriker under åttonde huvudtiteln finner jag mig böra förorda, att nämnda belopp måtte sammanslås med det tidigare av mig under denna punkt tillstyrkta extra anslagsbeloppet å 20,000 kronor till gratifikation för inspektörerna för gymnastikundervisningen vid vissa skolor till ett extra förslagsanslag å 70,000 kronor under rubrik gymnastikinspektionen. Jag utgår då från att utgifterna för reseersättningar skola redovisas under särskild bokföringstitel; härom torde riksräkenskapsverket framdeles få meddela föreskrift.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter vederbörandes hörande, meddela närmare bestämmelser rörande utbetalande av reseersättningar från detta anslag, främst huruvida den allmänna utbetalningsmyndigheten, statskontoret eller länsstyrelse, fortfarande skall anlitas härför, eller om denna utbetalning skall överflyttas till skolöverstyrelsen. I sistnämnda avseende torde dock avseende fästas vid vad skolöverstyrelsen, på sätt under punkten 154 framgår, anfört rörande en eventuell överflyttning av utbetalningarna av reseersättningarna åt de hos överstyrelsen tjänstgörande befattningshavarna.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till gymnastikinspektionen för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 70,000: —

därav högst 20,000 kronor må, enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas, utgå till gratifikation åt de för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor, fortsättningsskolor, högre folkskolor samt läroanstalter för dövstumma och blinda anställda inspektörerna.

Folkskolor.

18. **Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag upptog 1930 års riksdag i riksstaten det ordinarie förslagsanslaget till avlöning av lärare vid folkskolor med 50,200,000 kronor, vilket utgjorde en ökning från näst föregående år med 700,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt, att ifrågasvarande anslag måtte för budgetåret 1931/1932 höjas med ytterligare 1,000,000 kronor eller till 51,200,000 kronor.

Överstyrelsen lämnar därvid till en början en översikt rörande beräkningen av anslaget under de senaste åren:

Under en följd av år har till grund för beräkningen av anslagsbehovet lagts från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter å de belopp, som av dem i statsbidrag tillstyrkts under senaste kalenderår. Härtill har lagts en summa, som ansetts erforderlig för att täcka den ökning i utgiftsbehovet, som komme att föranledas av nyinrättade tjänster och intjänade ålders-tillägg fram till det budgetår, för vilket det beräknade anslaget är avsett, sålunda en tidrymd av omkring två år.

Nedanstående tabell utvisar utgifterna och anslagshöjningarna under de senaste åren.

Kalenderår	De verkliga utgifterna i avrundade tal	Ökning från föregående år	Budgetår	Anslaget i riksstaten	Höjning från föregående år
1924	47,185,000	—	1924/1925	46,600,000	3,300,000
1925	47,880,000	695,000	1925/1926	47,750,000	1,150,000
1926	48,189,000	309,000	1926/1927	47,850,000	100,000
1927	48,891,000	702,000	1927/1928	48,350,000	500,000
1928	49,667,000	776,000	1928/1929	48,500,000	150,000
1929	50,482,000	815,000	1929/1930	49,500,000	1,000,000
			1930/1931	50,200,000	700,000

Till stöd för den begärda anslagsökningen anför överstyrelsen härefter följande:

När det gäller att beräkna utgiftsökningen för de närmaste två åren, måste en sådan beräkning allt fortfarande bliva approximativ. Tydligt är, att man måste räkna med en betydande stegring i utgifterna från anslaget även under den närmaste tiden framåt. Ökningen har under de två senaste åren utgjort: från 1927 till 1928 776,000 kronor och från 1928 till 1929 815,000 kronor, eller sammanlagt 1,591,000 kronor. Den starka ökningen är huvudsakligen föranledd av de alltjämt i skoldistriktet pågående skolförbättringarna med mindre folkskolors och andra undantagsformers utbytande mot normala skoltyper, varigenom antalet nya lärarkrafter år för år ökas och lärare med allenast småskollärarytbildning ersättas med manliga eller kvinnliga folkskollärare. Enligt av överstyrelsen verkställda beräkningar hava sålunda under de båda senaste åren, nämligen från den 1

[215.]

Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

[215.] november 1927 till den 1 november 1929, antalet ordinarie och extra ordinarie folkskollärartjänster ökats med 620 och antalet småskollärartjänster med 144. En närmare beräkning visar, att det årliga statsbidraget till dessa lärare, då de ordinarie förutsättas vara i första lönegraden, uppgår till något över 1,173,640 kronor. Därtill kommer ökningen i utgifterna till ålderstillägg för det osedvanligt stora antalet nya unga lärare, som dels på grund av folkskoleväsendets snabba utveckling dels på grund av de gamla lärarnas avgång efter den senaste pensionsregleringen anställt under åren närmast efter 1920. År 1927 befunno sig 4,599 (62,4 procent) folkskollärare, 3,902 (72,3 procent) folkskollärarinnor och 6,268 (47,7 procent) småskollärarinnor och med dem jämförda i någon av de tre lägre lönegraderna. Samtliga dessa skola sålunda under loppet av en 5-årsperiod åtnjuta ålderstillägg. Under förutsättning att uppflyttning i lönegrad äger rum med lika stort antal varje år, komma merutgifterna till ålderstillägg att årligen utgöra 592,340 kronor. Naturligen sker även en minskning i utgifterna varje år genom att pensionerade och eljest avgångna lärare ersättas av lärare med lägre avlöning. Men denna minskning är, såsom erfarenheten visar, betydligt mindre än den stora utgiftsökningen.

Därest utgiftsbehovet kan antagas komma att stiga på ungefär samma sätt under åren 1930 och 1931 som under de båda närmast föregående åren, eller med nära 800,000 kronor om året, skulle anslaget för budgetåret 1931/1932 behöva ökas med 1,600,000 kronor. Överstyrelsen vill emellertid förordna, att anslagsökningen bestämmas till 1,000,000 kronor. Att bestämma anslaget lägre än 51,200,000 kronor torde ej vara tillrådligt, enär, såsom framgår av ovan anförda tabell, den uppräknade av anslaget till 50,200,000 kronor för budgetåret 1930/1931, som beslutades av 1930 års riksdag, väsentligen understiger de verkliga utgifterna för kalenderåret 1929.

Med hänsyn till de gjorda avrundningarna nedåt må anses, att vid de sålunda gjorda beräkningarna hänsyn även blivit tagen till den minskning i behovet för budgetåret 1931/1932, uppgående till omkring 40,000 kronor, som blir en följd av 1928 års riksdags beslut att vissa skoldistrikt må åtnjuta statsbidrag till avlöning åt å småskolestadiet anställda folkskollärarinnor endast såsom till småskollärarinnor.

Departementschefen. Utgifterna från anslaget hava, enligt vad av överstyrelsens utredning framgår, under de senaste två åren ökats med i genomsnitt omkring 800,000 kronor årligen. Med utgångspunkt från siffran för utgifter år 1929, 50,482,000 kronor, skulle, om tillväxten av utgifterna antages fortskrida i samma takt som de sista två åren, under budgetåret 1931/1932 erfordras ett anslag av omkring 52,080,000 kronor. Överstyrelsen har emellertid inskränkt sig till att begära anslagets höjning till 51,200,000 kronor.

Det är uppenbarligen förenat med avsevärda svårigheter att kunna mera exakt beräkna ifrågavarande anslag. Med hänsyn till ovissheten om de anspråk, som kunna komma att ställas på detsamma, anser jag mig emellertid böra för budgetåret 1931/1932 räkna med en summa av 51,000,000 kronor. Jag hemställer därför om förslag till riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöning åt lärare vid folkskolor,

nu	kronor 50,200,000: —
med	» 800,000: —
till	» 51,000,000: —

19. Utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet. I skrivelse den 11 juni 1930, nr 387, i anledning av väckta motioner angående kostnaderna för folkskoleväsendet, anmälde riksdagen, att riksdagen i anledning av två i ämnet väckta motioner (I: 9 och II: 9) för beredande av utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln anvisat ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i nämnda motioner angivits, dock med iakttagande av de ändringar härutinnan, som av riksdagen i dess skrivelse angivits, samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[216.]
Utjämning
av kostna-
derna för
uppehållande
av folkskole-
väsendet.

Sedan skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med förslag till de villkor och bestämmelser, som kunde böra av Kungl. Maj:t föreskrivas för utgåendet av ifrågavarande av riksdagen anvisade extra förslagsanslag, utfärdade Kungl. Maj:t den 30 juli 1930 kungörelse (nr 321) angående statsbidrag till beredande av utjämning av skoldistriktens kostnader för folkskoleväsendet. Denna kungörelse, som upptager, bland annat, grunderna för anslagens fördelning samt de villkor och bestämmelser i övrigt, som skola vara gällande för utjämningsbidragets utgående, trädde i kraft omedelbart och gäller tills vidare, så länge anslag för ovanberörda ändamål anvisas.

I underdånig skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för ändamålet jämväl för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som beviljats för innevarande budgetår eller alltså 8,800,000 kronor.

Överstyrelsen har därvid anfört bland annat följande:

Då riksdagsbehandlingen av denna fråga syntes giva vid handen, att nu ifrågavarande form av skatteutjämning vore ämnad att utgöra ett provisorium intill dess den större frågan om en allmän, mera genomgripande skattereform vunne sin lösning, förutsatte överstyrelsen, att Kungl. Maj:t komme att av riksdagen begära anslag för ändamålet även för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som det nu utgående. Vad beträffade grunderna för bidragets utgående till de särskilda kommunerna ville överstyrelsen erinra därom, att överstyrelsen i sitt utlåtande till riksdagens statsutskott den 18 februari 1930 föreslagit delvis andra grunder än de, som för närvarande gällde. Överstyrelsen funne icke anledning att frågå sin i sagda utlåtande uttalade uppfattning, att till grund för bidraget borde läggas uteslutande antalet läraravdelningar. Enär emellertid de nuvarande grunderna blivit

helt nyligen av riksdagen beslutade och någon erfarenhet angående deras större eller mindre lämplighet ännu icke kunnat vinnas, ville överstyrelsen för närvarande icke påyrka någon ändring.

Departement-
schefen.

Anslag för här ifrågavarande ändamål torde böra anvisas jämväl för budgetåret 1931/1932. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra förordna, att anslaget under sagda tid må utgå med samma belopp och enligt samma bestämmelser som under budgetåret 1930/1931.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 8,800,000: —

att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1930 års riksdag angivna grunder samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

[217.]

Provisorisk
avlönings-
förbättring
åt lärare vid
folk- och små-
skolor.

20. Provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag beviljade 1929 års riksdag provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt anvisade för detta ändamål för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 5,720,000 kronor. Sedermera fastställde Kungl. Maj:t genom kungörelse den 5 juli 1929 (nr 241) de närmare villkor och bestämmelser, vilka skola tillämpas för sagda avlöningsförbättrings åtnjutande, att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet anvisas.

Jämväl för budgetåret 1930/1931 har riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts härom framlagda förslag för här ifrågavarande ändamål anvisat ett extra förslagsanslag av 5,720,000 kronor.

I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anmälde riksdagen under punkt 181, att riksdagen i samband med frågan om provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor till behandling förehått

dels två inom riksdagen väckta, likalydande motioner (I: 140 och II: 211), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte, i samband med frågan om provisorisk avlöningsförbättring under 1930/1931 till lärare vid folk- och småskolor, *dels* besluta, att dylik avlöningsförbättring måtte utgå, efter i motionerna angivna grunder, även till lärarinna i hushållsgöromål, som vore anställd vid folkskola eller särskild anstalt, samt till vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola anställd lärarinna i kvinnlig slöjd, *dels* bevilja för ändamålet nödiga medel,

dels ock en inom riksdagen väckt motion (II: 19), i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta tillerkänna de vid folkskolorna fast anställda övningslärarna i manlig och kvinnlig slöjd samt hushållsgöromål till-

fällig avlöningsförbättring efter i viss mån samma grunder som övriga lärare i folk- och småskolorna enligt den kungl. kungörelsen av den 5 juli 1929, samt att denna tillfälliga avlöningsförbättring måtte äga tillämpning från den 1 januari år 1930.

Riksdagen anförde därvid tillika följande:

Riksdagen funne visserligen att, såvitt anginge de fast anställda övningslärarna ävensom de andra övningslärare, vilka icke innehade denna sin befattning vid sidan av folkskollärartjänst, de av motionärerna gjorda yrkandena ej kunde fränkännas berättigande. Då emellertid ett bifall till dessa yrkanden förutsatte, att ett mera ingående utredningsmaterial stode till buds än det, varöver riksdagen kunnat förfoga, funne sig riksdagen icke kunna på grundval av motionerna vidtaga någon åtgärd i saken, men förutsatte, att spörsmålet skulle ägnas tillbörlig uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida.

Genom beslut den 9 maj 1930 anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning provisorisk avlöningsförbättring borde tillkomma jämväl övningslärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor eller därmed jämförlig läroanstalt, samt att med denna utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde giva anledning, till Kungl. Maj:t inkomma i så god tid, att frågan kunde föreläggas 1931 års riksdag.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om beviljande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor till samma belopp som innevarande budgetår, 5,720,000 kronor.

Med skrivelse samma den 30 augusti 1930 har vidare skolöverstyrelsen inkommit med den genom ovanberörda beslut den 9 maj 1930 infordrade utredningen rörande provisorisk avlöningsförbättring åt lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor eller därmed jämförlig läroanstalt och därvid tillika återställt en till överstyrelsen remitterad framställning från centralstyrelsen för Sveriges slöjdläraryrkesförening rörande det ämne utredningen avsett.

Överstyrelsen har därvid till en början lämnat en redogörelse för de avlöningsförmåner, som för närvarande utgå till lärare i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola ävensom till lärarinna i hushållsgöromål vid folkskola eller särskild anstalt.

Dessa avlöningsförmåner äro bestämda genom två kungörelser den 30 juni 1920 (nr 572 och 573). Enligt dessa bestämmelser skall arvodet för undervisning i manlig eller kvinnlig slöjd utgöra minst 1 krona 20 öre för varje undervisningstimme och för undervisning i hushållsgöromål minst 255 kronor för varje skolkörs kurs, omfattande minst 34 undervisningsdagar med i regel 5 timmar om dagen. Härtill kommer för lärarinna i hushållsgöromål fri kost i sammanhang med de praktiska övningarna i ämnet ävensom fri bostad jämte nödigt bränsle eller ersättning därför. Till dessa arvoden komma därjämte dyrtidstillägg enligt för befattningshavare i statens

[217.] tjänst stadgade grunder, dock att dessa dyrtidstillägg beräknas allenast på statens bidrag till nämnda avlöningsförmåner, som utgör för lärare i slöjd 1 krona 8 öre för undervisningstimme och för lärarinna i hushållsgöromål 229 kronor 50 öre för varje kurs eller 6 kronor 75 öre för arbetsdag.

Beträffande frågan, *huruvida* provisorisk avlöningsförbättring borde tillkomma de lärare, som avsåges i riksdagens ovanberörda skrivelse, har överstyrelsen anfört:

I likhet med de motionärer, som vid 1930 års riksdag gjort framställning om beviljande av erforderligt anslag för beredande av provisorisk avlöningsförbättring åt nu ifrågavarande övningslärare vid folkskolor, ansåge överstyrelsen, att de till dessa lärare enligt lag utgående avlöningsförmånerna måste betecknas som otillräckliga, och att behov av förbättring alltså föreläge, intill dess frågan om en mera definitiv lönereglering blivit löst. Även om på grund av denna otillräcklighet vissa skoldistrikt funnit nödvändigt att genom extra kommunala lönetillägg i någon mån förbättra nämnda avlöningsförmåner, syntes detta icke utgöra något verkligt skäl för att staten skulle från sin sida bortse från det behov, som här förefunnes. Riksdagen hade ock förut behjärtat föreliggande behov av tillfällig avlöningsförbättring åt dessa lärare, nämligen då för året 1919 dylik förbättring beviljades åt lärare i såväl slöjd som hushållsgöromål, varom särskilda kungörelser utfärdades den 19 juni 1919 (nr 518 och 519). Enär riksdagen vid behandlingen av de väckta motionerna också nu gjort det uttalandet, att de av motionärerna gjorda yrkandena ej kunde fränkännas berättigande, och i Kungl. Maj:ts anbefallning av nu föreliggande utredning gjorts antydan om frågans föreläggande inför 1931 års riksdag, syntes utöver nu gjorda erinringar en ytterligare utveckling av frågan, *huruvida* provisorisk avlöningsförbättring borde tillkomma de lärare, som avses i riksdagens skrivelse, icke vara erforderlig.

Överstyrelsen har härefter övergått till spørsmålet, i vilken omfattning dylik förbättring borde tillkomma dessa lärare och därvid till en början stannat inför den omständigheten, att frågan berörde två kårer med var för sig ganska olikartade utbildnings- och tjänstgöringsförhållanden, och att därjämte inom varje kår omfattningen av lärarnas tjänstgöring vore mycket skiftande.

Härom har överstyrelsen anfört bland annat följande:

Vad särskilt lärarna i slöjd anginge, hade man först att skilja mellan sådana, som innehade slöjdlärbefattningen vid sidan av tjänst som lärare i folkskola eller småskola eller i mindre folkskola, och sådana, som vore anställda uteslutande som slöjdlärare. Men även inom den sistnämnda gruppen, i den officiella skolstatistiken benämnda »särskilda lärare» i gosslöjd eller i flickslöjd, framträdde en bestämd skillnad mellan å ena sidan dem, som innehade anställning med full tjänstgöring, uppgående till 25—30 veckotimmar eller därutöver, och å andra sidan lärare med ett lägre antal — vanligen blott 4 — undervisningstimmar i veckan, vilka lärare i regel torde ha även annan förvärvskälla eller sysselsättning vid sidan av sin slöjdlärbefattning, såsom beträffande manliga slöjdlärare snickeri- eller byggnadsverksamhet och beträffande kvinnliga slöjdlärare yrkessömna eller husmodersverksamhet. I fråga om lärarinnor i hushållsgöromål torde en liknande upp-

delning kunna göras, men i regel kunde dessa lärarinnor betraktas såsom »särskilda» lärare med full tjänstgöring. Även i de fall, då en övningslärare av nu ifrågavarande slag hade full veckotjänstgöring, kunde den årliga tjänstgöringstiden växla högst betydligt i omfattning.

Vid överbägande av frågan rörande i vad mån provisorisk avlöningsförbättring borde tillerkännas här berörda lärargrupper, syntes redan motionärerna ha stannat för den meningen, att nämnda förmån borde tillkomma endast sådana befattningshavare, vilka icke innehade sin befattning vid sidan av tjänstgöring i folkskola, småskola eller mindre folkskola, och riksdagens ovan berörda uttalande avsåge också allenast denna kategori. Utginge man ifrån den synpunkten, att den avlöningsförbättring, som nu skulle komma i fråga, borde avse att i likhet med de för närvarande bestämda löneförmåner och tillsammans med dessa utgöra skälig ersättning för ett visst utfört arbete, funnes uppenbarligen inga bärande skäl för att i detta hänseende stipulera en åtskillnad mellan dem, som utförde detta arbete vid sidan av annan skoltjänst, även om de för denna tjänst redan åtnjöte provisorisk avlöningsförbättring, och sådana, som vore anställda vid skolorna särskilt för nämnda ändamål. Betraktas åter spörsmålet så, att i detta fall endast vore fråga om ett tillfälligt understöd, ägnat att provisoriskt avhjälpa de mest tryckande ekonomiska svårigheterna, kunde visserligen en åtskillnad av ovan angivna art försvaras. Och då riksdagen redan i 1929 års beslut om provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid högre folkskolor — därvid även timlärare fått komma i fråga — från denna löneförbättring särskilt undantagit sådana timlärare, vilka i egenskap av ordinarie, extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring uppbära provisorisk avlöningsförbättring eller tillfällig löneförbättring, ansåge sig överstyrelsen icke böra föreslå ett rubbande av denna princip med avseende å motsvarande förhållanden vid folk- och småskolor.

Nästa fråga bleve då, huruvida åtskillnad borde göras mellan sådana »särskilda» lärare i slöjd eller hushållsgöromål, vilkas anställning för dem kunde betecknas såsom innebärande hel tjänstgöring, och sådana, som blott undervisade ett mindre antal timmar i veckan. Skillnaden skulle i så fall tydligen innebära, att endast den förra gruppen borde komma i åtnjutande av provisorisk avlöningsförbättring men icke den senare, vilken ju kunde anses ha tid att jämväl ägna sig åt annan sysselsättning och förvärvsverksamhet och på den grund ej vara i samma behov av löneförbättring som den förra gruppen. I motionen II:19 ifrågasattes till erhållande av avlöningsförbättring endast »fast anställda» övningslärare, vilket torde innefatta endast lärare med hel tjänstgöring. I motionerna I:140 och II:211 gjordes icke en dylik inskränkning utan åsyftades i dessa även lärare med kortare tjänstgöringstid eller s. k. timlärare.

Överstyrelsen meddelar vidare, att överstyrelsen undersökt, dels huru många de vid folk- och småskolorna anställda särskilda lärarna i de här ifrågavarande praktiska ämnena äro, dels även huru dessa lärares tjänstgöring ställer sig med avseende på veckotimmarnas antal. Härom anför överstyrelsen:

Av uppgifterna framginge, att nämnda timantal vore mycket växlande för de olika befattningshavarna. Svårigheten att uppställa en bestämd gräns mellan dem, som på grund av tjänstgöringens längre omfattning borde komma i åtnjutande av provisorisk avlöningsförbättring, och sådana, vilkas

[217.] tjänstgöring skulle anses för obetydlig för att de borde ifrågakomma till dylik förmån, vore uppenbar. Men även med beaktande av nu anförda synpunkter syntes å andra sidan vissa sakliga skäl tala för att en skillnad i nu förevarande avseende gjordes mellan dem, som av lärartjänsten hade sin huvudsakliga utkomst, och dem, vilkas lärartjänst vore så inskränkt, att de kunde rubriceras såsom timlärare. På samma grund som man, enligt vad ovan angivits, från delaktighet i löneförbättringen funne sig böra avskilja de övningslärare, vilka tillika innehade tjänst såsom folk- och småskollärare, kunde det finnas fog för att icke medtaga de särskilda övningslärare med till omfattningen så ringa tjänstgöring, att de uppenbarligen vore för sin utkomst beroende av andra förvärvskällor. Ville man betrakta den nu ifrågavarande avlöningsförbättringen såsom ett tillfälligt understöd, ägnat att provisoriskt avhjälpa de mest tryckande ekonomiska svårigheterna, så vore det uppenbart, att denna hjälp i främsta rummet borde tillkomma de övningslärare, vilka, fastän svagt avlönade, likväl på grund av tjänstgöringens omfattning icke kunde räkna med inkomst från annat håll. Då överstyrelsen från nu anförda synpunkter funne det mest konsekvent och sakligt sett riktigast, att provisorisk avlöningsförbättring borde tillkomma endast de slöjdlärare, vilka hade sin huvudsakliga sysselsättning i tjänsten, funne sig överstyrelsen böra sätta gränsen vid en tjänstgöring av 20 veckotimmar och därutöver under större delen av läsåret. Detta överensstämde med den av överstyrelsen följda principen att icke godkänna av kommunerna beslutade tjänsteregleringar i och för pensionsrätt och en därtill knuten fastare anställning för nu ifrågavarande befattningshavare, med mindre tjänstgöringen omfattade minst 20 veckotimmar.

Under läsåret 1928/1929 voro anställda 1,858 särskilda lärare och lärarinnor i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. Av dessa hade 476 en tjänstgöring av minst 20 timmar och 1,382 en tjänstgöring understigande detta timtal. För 1,214 omfattade tjänstgöringen endast 2—10 timmar.

Vad beträffade lärare i hushållsgöromål kunde ju även vissa skäl tala för att en liknande skillnad gjordes mellan en mera och en mindre omfattande tjänstgöring. Dessa skäl vore dock icke så starka, som när fråga vore om slöjdlärare. I fråga om utbildningen för kallet rådde i stort sett större enhetlighet bland de särskilda lärarinnorna i hushållsgöromål. Dessa torde så gott som undantagslöst hava genomgått något statsunderstött skolkökslärarinneseminarium. Med denna fackutbildning sammanhängde ock det förhållandet, att en skolkökslärarinna, även då hon lyckats erhålla endast en mindre omfattande tjänstgöring, i regeln icke kunde jämsides därmed förskaffa sig annat förvärvsarbete. För en så ställd lärarinna i hushållsgöromål kunde därför avlöningsförbättring vara av största betydelse för livsuppehållet. På nu angivna grunder funne sig överstyrelsen böra förorda, att provisorisk avlöningsförbättring utan inskränkning må utgå för undervisning i hushållsgöromål, i den mån statsbidrag utgår till densamma. Antalet lärarinnor tillhörande denna grupp utgjorde läsåret 1928/1929 endast 269.

Vad därefter beträffar avlöningsförbättringens storlek har överstyrelsen förordat följande grunder.

I ett par av de ovannämnda motionerna vid årets riksdag hade föreslagits att den provisoriska avlöningsförbättringen för lärarinna i hushållsgöromål

skulle för varje kurs å 34 dagar utgöra $\frac{1}{6}$ av den för ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola bestämda provisoriska löneförbättringen, varav följde att lärarinna i hushållsgöromål med full tjänstgöring, som normalt innefattade 6 skolkökskurser om året, skulle i fråga om avlöningsförbättring vara likställd med folkskollärarinna. Då den provisoriska avlöningsförbättringen för folkskollärarinna å dyrortsgrupperna B—G, inom vilka det övervägande antalet skolkökslärarinnor torde ha sin anställning, utgjorde 240 kronor, skulle alltså avlöningsförbättringen utgå med 40 kronor för varje skolkökskurs. Överstyrelsen ville för sin del förorda detta belopp, och har i fråga om grunderna för beräkningen endast erinrat därom, att såväl avlöning som statsbidrag till undervisning i hushållsgöromål i folkskola eller särskild anstalt vore beräknade för kurs å 34 dagar eller däremot svarande dagantal, ävensom att den tillfälliga löneförbättring, som genom kungörelsen den 19 juni 1919 (nr 519) tillerkänts lärarinna i hushållsgöromål, även beräknats för kurs.

Beträffande avlöningsförbättringen för lärare i slöjd syntes, anför överstyrelsen vidare, någon skillnad icke böra göras mellan manlig och kvinnlig lärare, enär sådan skillnad icke förekomme i det för slöjdlärare stadgade minimiarvodet. Liksom detta arvode och därtill utgående statsbidrag vore beräknat för undervisningstimme, torde också den provisoriska avlöningsförbättringen för dessa lärare böra beräknas för timme. Så skedde också vid den tillfälliga löneförbättringens utgående enligt kungörelsen den 19 juni 1919 (nr 518).

Vad anginge storleken av avlöningsförbättringen för slöjdlärare funne överstyrelsen — utan att i detta sammanhang taga ställning till spörsmålet, hur olika övningslärargrupper avlöning lämpligen borde avvägas — den principen böra i förevarande fall tillämpas, att avlöningsförbättringen för lärare i hushållsgöromål och i slöjd ställdes i samma relation till den för dessa båda grupper bestämda minimilönen. Ett belopp av 40 kronor för kurs i hushållsgöromål motsvarade i avrundat tal 24 öre för undervisningstimme. Då det lagstadgade kontanta timarvodet utgjorde för lärare i hushållsgöromål 1 krona 50 öre och för lärare i slöjd 1 krona 20 öre, skulle alltså avlöningsförbättringen för slöjdlärare komma att utgöra något över 19 öre. Med hänsyn till dessa lärares låga arvode borde en avrundning ske uppåt till 20 öre. Beloppet borde dock begränsas till högst 27 kronor 20 öre för kurs (136 timmar). Vid hel tjänstgöring (30 timmar = $7\frac{1}{2}$ kurser) skulle löneförbättringen alltså uppgå till 204 kronor. En efter ovan angivna grunder utförd kostnadsberäkning gäve följande resultat.

Under läsåret 1928/1929 kunde antalet hållna skolkökskurser beräknas till 1,151. Med tagen hänsyn dels till viss övertidsläsning, för vilken statsbidrag icke utginge, dels därtill att undervisningen i hushållsgöromål i ganska stor utsträckning år för år överflyttades från folkskolan till fortsättnings-skolan, torde man för budgetåret 1931/1932 böra räkna endast med 1,100 kurser i folkskola och särskild anstalt. Med 40 kronor för kurs skulle kostnaden för den provisoriska avlöningsförbättringen åt lärarinnor i hushållsgöromål alltså bli 44,000 kronor.

Under samma läsår hade det totala antalet undervisningstimmar i slöjd för lärare med 20 veckotimmars tjänstgöring och därutöver uppgått till 585,118. Med 20 öre för timme bleve kostnaden för denna tjänstgöring i avrundat tal 117,000 kronor. Med hänsyn till den begränsning, som låge däri, att avlöningsförbättring ej skulle utgå för flera timmar, än för vilka

[217.] statsbidrag till avlöning finge utgå, torde summan böra minskas till 111,000 kronor. Den totala kostnaden för provisorisk avlöningsförbättring åt lärare i slöjd och hushållsgöromål för budgetåret 1931/1932 skulle alltså utgöra 155,000 kronor.

Härefter har överstyrelsen framhållit:

Den nu framlagda utredningen avsåge i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv provisorisk avlöningsförbättring åt övningslärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor och därmed jämförliga anstalter. Med dessa andra anstalter torde i detta sammanhang hava avsetts, vad som i vederbörande kungörelse angående undervisning i slöjd och hushållsgöromål kallades särskild slöjdskola, respektive särskild anstalt. Överstyrelsen hade icke förbisett, att ett stort antal av de övningslärare, som nu vore i fråga, hade sin tjänstgöring förlagd icke blott vid folkskola utan ock till fortsättningsskola, varigenom de i åtskilliga fall genom en sådan anordning komme att bestrida befattningar med hel tjänstgöring, vilka tjänster tack vare en dylik kombination av tjänstgöring vid folk- och fortsättningsskola kunnat regleras och sålunda för befattningshavaren medföra en fastare anställning jämte pensionsrätt. Det vore naturligtvis önskligt, att i sådana fall provisorisk avlöningsförbättring utginge även för tjänstgöringen i fortsättningsskolan. Överstyrelsen hade emellertid icke i detta sammanhang kunnat upptaga denna fråga till lösning, enär den sammanhängde med frågan om avlöningsförbättring för fortsättningsskolans lärare i allmänhet.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att till särskilda lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor eller därmed jämförlig läroanstalt må på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t äger bestämma, utgå provisorisk avlöningsförbättring med ett belopp av åt lärare i slöjd 20 öre för undervisningstimme och åt lärare i hushållsgöromål 40 kronor för kurs, dock endast för det antal timmar, respektive dagar för vilka statsbidrag enligt gällande författningar utgår,

dels ock för beredande av tillgång härtill för budgetåret 1931/1932 bevilja ett *extra* förslagsanslag av 155,000 kronor.

Över skolöverstyrelsens nu ifrågavarande framställning har statskontoret den 31 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anfört:

Då 1928 års lönekommitté den 21 juli 1930 avgivit betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet, däribland även för nu ifrågavarande lärargrupper, skulle det enligt statskontorets mening erfordras alldeles särskilda skäl för att provisorisk avlöningsförbättring nu borde medgivas att utgå under den tid, som kunde återstå till dess nämnda kommittéförslag blivit av statsmakterna prövat.

Efter vad skolöverstyrelsen anfört, skulle den föreslagna avlöningsförbättringen betraktas som »ett tillfälligt understöd, ägnat att provisoriskt avhjälpa de mest tryckande ekonomiska svårigheterna». Det ville synas statskontoret, som om några särskilda skäl av nu nämnda art knappast kunde anses föreligga beträffande lärarna i slöjd och hushållsgöromål.

Vad först beträffade lärarna i slöjd, skulle enligt skolöverstyrelsens förslag avlöningsförbättring utgå endast till sådana slöjdlärare, som hade undervisning i detta ämne till sin huvudsakliga sysselsättning (minst 20 veckotimmar). Sådana särskilda slöjdlärare torde emellertid finnas anställda endast i städer eller andra större samhällen, som i regel beviljat sina lärare kommunala tillägg utöver den lagliga minimilönen. Det torde följaktligen knappast kunna anses påkallat att nu bevilja dessa lärare provisorisk avlöningsförbättring, även om de lagstadgade avlöningsförmånerna kunde anses knappt tillmätta.

[217.]

Vidkommande därefter lärarna i hushållsgöromål, syntes deras nuvarande avlöningsförmåner icke vara så knappt tilltagna, att det kunde vara erforderligt att bereda dem provisorisk avlöningsförbättring för den tid, varom här kunde bliva fråga. Såsom skolöverstyrelsen erinrat, utginge nämligen ersättning för varje skolkörskurs, omfattande 34 undervisningsdagar, med 255 kronor jämte dyrtidstillägg å statsbidraget enligt för s. k. oreglerade verk gällande grunder. För full tjänstgöring, d. v. s. 6 kurser per år, uppginge alltså ersättningen till sammanlagt 1,956 kronor. Härtill komme fri kost i sammanhang med de praktiska övningarna i ämnet ävensom fri bostad jämte nödigt bränsle eller ersättning härför.

Vad till en början beträffar den från och med budgetåret 1929/1930 utgående provisoriska avlöningsförbättringen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, bliver densamma erforderlig jämväl under budgetåret 1931/1932, då något förslag om definitiv lönereglering för dessa lärarkårer icke kommer att föreläggas 1931 års riksdag.

Departementschefen.

I fråga om det belopp, som bör för ändamålet beräknas för budgetåret 1931/1932, vill jag framhålla följande. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1929/1930 har belastningen å här ifrågakvarande anslag under sistnämnda budgetår uppgått till endast 5,194,799 kronor 9 öre, vadan en besparing av 525,200 kronor 91 öre tillförts kassafonden. Då det emellertid torde vara tänkbart, att en del utgifter, som egentligen avse budgetåret 1929/1930, kommit att verkställas först under innevarande budgetår, och då vidare endast ett års erfarenhet hittills föreligger om medelsåtgången å här ifrågakvarande anslag, finner jag mig i likhet med skolöverstyrelsen böra föreslå, att anslaget för budgetåret 1931/1932 beräknas till samma belopp som under budgetåren 1929/1931 eller 5,720,000 kronor.

Jag har vidare under denna punkt redogjort för den av skolöverstyrelsen — i anslutning till ett uttalande av 1930 års riksdag — verkställda utredningen angående provisorisk avlöningsförbättring åt övningslärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor eller därmed jämförlig läroanstalt.

Redan det förhållandet, att det här gäller upptagandet å riksstaten av ett nytt förslagsanslag, beräknat till icke mindre än 155,000 kronor, måste — särskilt under förhandenvarande svåra budgetsituation — göra mig synnerligen betänksam mot att förorda förslag i ämnet till riksdagen.

I likhet med statskontoret finner jag vidare, att, då 1928 års lönekommitté den 21 juli 1930 avgivit betänkande med förslag till lönereglering för

befattningshavare vid undervisningsväsendet, däribland även nu ifrågavarande lärargrupper, det måste erfordras alldeles särskilda skäl för att provisorisk avlöningsförbättring bör medgivas att utgå under den tid, som kan återstå till dess nämnda kommittéförlag blivit av statsmakterna prövat.

Då emellertid av den förebragta utredningen synes framgå, att några sådana särskilda skäl här knappast kunna anses föreligga, finner jag mig, i likhet med statskontoret, icke kunna förorda, att förslag i ämnet föreläggas riksdagen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag
av kronor 5,720,000: —

[218.]

Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter.

21. Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 170) beslöt 1924 års riksdag att — med uteslutande av det förut i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget å 400,000 kronor till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar — i riksstaten uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 430,000 kronor till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter. Även för budgetåren 1925/1926 och 1926/1927 var ifrågavarande anslag uppfört i riksstaten med nämnda belopp. För budgetåret 1927/1928 höjdes anslaget till 466,000 kronor, med vilket belopp det alltsedan utgått.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om höjning av anslaget med 42,000 kronor. Till stöd härför anför överstyrelsen:

Enligt uppgift, som lämnats av riksräkenskapsverkets riksbokslutsbyrå, skulle utgifterna från anslaget under budgetåret 1929/1930 belöpt sig till ej mindre än 674,164 kronor 68 öre. Enligt budgetredovisningen ha utgifterna å anslaget utgjort för budgetåret 1928/1929 407,274 kronor 23 öre samt för budgetåret 1927/1928 454,776 kronor 85 öre.

I anledning av det betydande överskridande, som sålunda ägt rum, har föredraganden i ärendet inom överstyrelsen, under medverkan av revisorer inom riksräkenskapsverket, företagit en granskning av utgiftsposterna å anslaget under budgetåret 1929/1930. Vid denna undersökning har framkommit följande omständigheter, som äro ägnade att till en del klarlägga orsaken till den stora utgiften å anslaget. Främst är då att märka, att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1929 medgivit, att för budgetåret 1928/1929 finge ur anslaget för olika ändamål utgå tillhopa 78,128 kronor 50 öre, vilket belopp dock ej kunnat avföras å anslaget förrän efter ingången av budgetåret 1929/1930. Då medel för motsvarande utgifter för sistnämnda budgetår anvisats av Kungl. Maj:t den 9 maj 1930, synes i stort sett dubbelbelastning ha skett för samma ändamål under bud-

getåret 1929/1930. Vidare har uppmärksamrats, att tre poster å tillhoppa 14,309 kronor 45 öre avförts å detta anslag, ehuru det synes uppenbart eller sannolikt, att posterna avse ändamål, som egentligen icke skulle tillgodosetts ur förevarande förslagsanslag. Sammanlagt synes sålunda belastningen å anslaget kunna i första hand minskas med tillhoppa 92,437 kronor 95 öre, varvid utgiften å anslaget skulle stanna vid 581,726 kronor 73 öre.

Då förevarande förslagsanslag även för budgetåret 1931/1932 synes väsentligen böra tagas i anspråk för samma ändamål som under innevarande budgetår, skulle sålunda behov egentligen förefinnas att höja anslaget till sistnämnda belopp. Emellertid har det befunnits sannolikt, att i en del andra fall, än de här ovan vidrörda, utanordningar avse utgifter, som till en del icke hänföra sig till budgetåret 1929/1930. På grund härav finner sig överstyrelsen böra tillstyrka, att höjningen denna gång något begränsas. Det torde också få anses rimligt, att man vid så tveksamma omständigheter som de i detta fall föreliggande avvaktar ännu ett års erfarenhet, innan man vidtar en så kraftig ökning av ett förslagsanslag som den, vilken här egentligen synes erforderlig. I fråga om den höjning, som nu borde ifrågakomma, har överstyrelsen, då belastningen å anslaget i medeltal för de senaste fem budgetåren utgjort 507,948 kronor 7 öre, ansett sig böra stanna vid att förorda ett belopp av 42,000 kronor, varigenom anslaget skulle uppgå till 508,000 kronor.

Sedan riksräkenskapsverket anbefallts att verkställa en ingående undersökning angående utgiftsbelastningen å ifrågavarande anslag för budgetåret 1929/1930, har riksräkenskapsverket den 18 oktober 1930 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anför:

Den anbefallda undersökningen angående utgiftsbelastningen å anslaget »VIII I 21. Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränser» för budgetåret 1929/1930 har ådagalagt, att från anslaget avförts enligt statskontorets räkenskaper kronor 99,415: —

» Norrbottens läns räkenskaper	»	581,337: 69	
» Västerbottens läns räkenskaper	»	4,000: —	684,752: 69

Av detta belopp har genom utdebitering tillgodoförts anslaget

enligt statskontorets räkenskaper	kronor	1,445: 56
---	--------	-----------

» Norrbottens läns räkenskaper	»	9,142: 45
--	---	-----------

genom omföring i riksräkenskapsverket av

oriktigt bokförda poster	»	14,084: 45	24,672: 46
------------------------------------	---	------------	------------

I budgetredovisningen för 1929/1930 har sålunda nettoutgiften för anslaget upptagits till 660,080: 23

Av detta belopp, som utbetalats i enlighet med en vid riksräkenskapsverkets utlåtande fogad specifikation, ankommo på budgetåret 1929/1930 (kalenderåret 1929) 517,564: 23
 på budgetåret 1928/1929 (kalenderåret 1928) 142,516: —

Summa kronor 660,080: 23

Av anförda siffror framgår att anslaget under budgetåret 1929/1930 i avsevärd utsträckning tagits i anspråk för utgifter hänförliga till budgetåret 1928/1929. Å andra sidan har emellertid, såsom en utlåtandet bilagd, från länsstyrelsen i Norrbottens län infordrad uppgift utvisar, under budgetåret

1930/1931 utgivits tillhoppa kronor 34,701:39 avseende till budgetåret 1929/1930 hänförliga utgifter. På sistnämnda budgetår ankommande utgifter för med anslaget avsedda ändamål uppgå sålunda till sammanlagt 552,265:62 kronor. Med hänsyn härtill och under antagande att förevarande förslagsanslag väsentligen kommer att även för budgetåret 1931/1932 tagas i anspråk för samma ändamål som hittills, synes den av skolöverstyrelsen ifrågasatta anslagsförhöjningen vara otillräcklig. Under angiven förutsättning finner riksräkenskapsverket anslaget böra för sistnämnda budgetår upptagas till ett avjämnat belopp av 550,000 kronor.

I utlåtande den 29 oktober 1930 har statskontoret förklarat sig anse, att ifrågavarande förslagsanslag borde i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptagas med ett belopp av 550,000 kronor.

Departement-
schefen.

Förevarande anslag torde komma att för budgetåret 1931/1932 tagas i anspråk för samma ändamål som hittills. Såväl riksräkenskapsverket som statskontoret hava på grund av riksräkenskapsverkets utredning ansett, att vid sagda förhållande anslaget bör i riksstaten upptagas till ett belopp av 550,000 kronor, då för budgetåret 1929/1930 utgifterna från anslaget uppgått till 552,265 kronor 62 öre. Med hänsyn till önskvärdheten av att förslagsanslagen i riksstaten uppföras med belopp, som så mycket som möjligt motsvara det verkliga anslagsbehovet, anser jag mig böra tillstyrka anslagets höjning till 550,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till folkundervis-	
ningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter	
nu	kronor 466,000:—
med	» 84,000:—
till	» 550,000:—

[219.]

22. Byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter såsom extra reservationsanslag anvisat för budgetåret 1924/1925 ett belopp av 200,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1925/1928 och 1929/1931 ett belopp av 325,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. För budgetåret 1928/1929 har däremot ej anvisats något anslag. Hittills har riksdagen alltså beviljat tillhoppa 1,825,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Bestämmelser i ämnet hava meddelats genom kungörelse den 5 november 1924 (nr 468).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande för budgetåret 1931/1932 av anslag för ändamålet med 325,000 kronor. Till stöd för framställningen har överstyrelsen anfört följande.

Kungl. Maj:t har genom olika beslut anvisat medel från anslagen i fråga. Den 30 augusti 1929 verkställdes senaste fördelningen av statsbidrag, därvid

Byggnader
för folkskole-
väsendet
i vissa av
rikets nord-
ligaste
gränssorter.

Kungl. Maj:t tilldelade hithörande skoldistrikt understöd med tillhopa 333,250 kronor. Då vid tillfället stod till förfogande dels ett reserverat belopp av 13,400 kronor, dels ock det av riksdagen för budgetåret 1929/1930 beviljade anslaget å 325,000 kronor eller sammanlagt 338,500 kronor, återstår för närvarande odisponerat såväl ett kvarstående belopp av 5,250 kronor som det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget av 325,000 kronor eller tillhopa 330,250 kronor.

[219.]

Emellertid hava till skolöverstyrelsen inkommit ansökningar om statsbidrag till vida högre belopp än det nu tillgängliga. Beträffande dessa ansökningar, över vilka överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde arkitekten John Åkerlund yttrat sig, har överstyrelsen ansett sig böra jämväl inhämta byggnadsstyrelsens yttrande, innan överstyrelsen fattar ståndpunkt i ärendet. De inkomna ansökningarna avse samtliga byggnadsarbeten, som av vederbörande folkskolinspektörer vitsordats vara synnerligen behövligen för ett fullgott ordnande av skolväsendet inom ifrågakomna skolområden. Om man bortser ifrån en ansökning av Haparanda stad om statsbidrag för ett skolhus, som beräknats draga en kostnad av 357,000 kronor, enär detta förslag såväl av organisatoriska som kostnadsskäl ansetts böra underkastas ingående revision för ny ansökning, avse ansökningarna i övrigt statsbidrag å tillhopa 498,655 kronor. Därest jämväl en av Övertorneå skoldistrikt uppgjord plan i samband med inkommen ansökning om bidrag för nybyggnad och ombyggnad vid skolan i Pello (gymnastiksal, skolkök, uthus), för vilka arbeten i ansökningen begärts ett bidrag av 16,100 kronor, anses böra omarbetas, synes dock enligt en preliminär inom överstyrelsen verkställd beräkning erforderliga statsbidrag kunna beredas för återstående byggnadsarbeten inom ramen av det ovannämnda, nu tillgängliga anslaget av 330,250 kronor.

Vidare har överstyrelsen beträffande de framställningar om statsbidrag, som äro att förvänta under våren 1931 och som skulle tillgodoses genom eventuellt anslag för budgetåret 1931/1932, genom vederbörande folkskolinspektörer inhämtat, att sammanlagda byggnadskostnaderna kunde approximativt beräknas beträffande Tornedalens inspektionsområde — med inberäknande av ett belopp av 300,000 kronor för ny skolbyggnad i Haparanda — till 540,000 kronor och för Norrbottens norra inspektionsområde till 180,000 kronor eller sålunda tillhopa till 720,000 kronor. Även för följande budgetår planerades ett flertal byggen, vilka av skolråden beräknats föranleda en utgift, för skoldistrikt inom Tornedalens inspektionsområde av 408,000 kronor och för distrikt inom Norrbottens norra inspektionsområde av 28,000 kronor.

Av den genom vederbörande folkskolinspektörer framlagda utredningen synes det överstyrelsen tydligt framgå, att behovet av medel till statsbidrag för uppförande av byggnader för folkskoleväsendet inom rikets nordligaste gränssorter under budgetåret 1931/1932 icke kommer att understiga det under föregående år förefintliga. Även om reduceringar kunna göras beträffande de uppgivna byggnadskostnaderna och därigenom också i fråga om statsbidragsbehovet, synes dock minst samma belopp, som tidigare beviljats, eller 325,000 kronor, böra uppföras i riksstaten för budgetåret 1931/1932 för att det skall bliva möjligt att tillmötesgå de mest trängande behov av statsbidrag, vilka kunna komma att framställas av här ifrågavarande hårt skattetyngda skoldistrikt.

Den 21 november 1930 verkställdes senast fördelning av statsbidrag till ifrågavarande ändamål. Kungl. Maj:t tilldelade därvid olika skoldistrikt understöd med tillhopa 329,050 kronor. Vid tillfället stodo till buds dels ett från budgetåret 1928/1929 kvarstående belopp å 5,250 kronor, dels ock det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget å 325,000 kronor eller sammanlagt 330,250 kronor. Alltså återstår för närvarande odisponerat ett belopp av 1,200 kronor. Det förtjänar omnämnas, att de byggnadsföretag, för vilka understöd lämnades genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1930, beräknades betinga en sammanlagd byggnadskostnad av 1,013,800 kronor.

Departementschefen.

Överstyrelsens utredning visar, att behovet av statsunderstöd för ifrågavarande ändamål alltför är betydande. Enligt överstyrelsens beräkning skulle vid den fördelning, som bör äga rum under år 1931, ifrågakomma byggnadsföretag, dragande en total kostnad av omkring 720,000 kronor. Jag anser mig även böra i detta sammanhang erinra om att i propositionen nr 170 till 1924 års riksdag, där grundlinjerna för statens understödjande verksamhet på detta område uppdrogos, vederbörande departementschef uppskattade det sammanlagda byggnadsbehovet till 5,000,000 kronor, samt att riksdagen hittills för ändamålet anvisat tillhopa 1,825,000 kronor.

Det är således uppenbart, att fortsatt statsanslag för ändamålet är behöfligt, och jag vill förorda, att den av överstyrelsen föreslagna summan, 325,000 kronor, äskas av riksdagen för budgetåret 1931/1932.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 325,000: —
att utgå under de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

23. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildnings-

ändamål, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 200,000: —

[220.]

Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling.

24. **Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling.** Till bestridande av särskilda lönetillägg till lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt i Överkalix församling i Norrbottens län uppfördes enligt beslut av 1919 års riksdag i riksstaten ett ordinarie förslagsanslag å 47,000 kronor. Anslaget höjdes på grund av konstaterade överskridanden av 1927 års riksdag till 60,000 kronor och av 1929 års riksdag till 68,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om ytterligare höjning av ifrågavarande anslag till 73,000 kronor. Till stöd härför anför överstyrelsen:

Enligt från riksräkenskapsverkets riksbokslutshyrå införskaffade uppgifter har belastningen å ifrågavarande anslag för budgetåret 1929 1930 uppgått till ej mindre än 97,708 kronor 89 öre. Detta skulle i jämförelse med utgiften å anslaget för budgetåret 1928 1929, då den enligt budgetredovisningen utgjorde 70,284 kronor 21 öre, innebära en ökning å 27,424 kronor 68 öre eller med något mer än 39 procent.

Emellertid framgår det av uppgifter, som av överstyrelsen införskaffats från vederbörande folkskolinspektörer, att verkliga utgiften för ändamålet under budgetåret 1929/1930 icke är så hög som belastningen å anslaget utvisar. För kalenderåret 1929 uppgick utgiften till 72,435 kronor 88 öre, och för budgetåret 1929/1930 synes densamma kunna beräknas till omkring 72,975 kronor. Siffran kan visserligen för närvarande icke exakt angivas, då uppgift saknas för ett inspektionsområde, men bör densamma komma verkliga siffran ganska nära, då utgiften för detta område beräknats omkring 100 kronor högre än för kalenderåret 1929, en ökning som ungefär motsvarar de ökningar, som förekomma beträffande andra inspektionsområden.

Med hänsyn till vad som anförts synes alltså en höjning av anslaget vara erforderlig, men torde densamma kunna begränsas till 5,000 kronor.

Med hänsyn till önskvärldheten att så mycket som möjligt bringa de i riksstaten upptagna förslagsanslagen i överensstämmelse med den verkliga belastningen å anslagen anser jag, att ifrågavarande anslag bör höjas, och jag har intet att erinra mot den av skolöverstyrelsen framlagda beräkningen.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att öka det *ordinarie* förslagsanslaget till särskilt löne-tillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling,

nu	kronor 68,000:—
med	» 5,000:—
till	» 73,000:—

25. Särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m. Till särskilt understöd åt skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation eller upplåtelse av kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter har riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra förslagsanslag av 30,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 februari 1930 angivits, samt enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[221.]

Särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m.

[221.]

Till nämnda statsrådsprotokoll hade dåvarande departementschefen anført bland annat följande (se proposition nr 116/1930):

I de i ärendet avgivna yttrandena hade från flera håll understrukits, att kolonisternas och kronotorparnas skolfråga i största möjliga utsträckning borde lösas enligt andra linjer än genom nybyggnader, nämligen dels genom utnyttjande av de möjligheter, som kunde stå till buds hyresvägen, dels och genom ökade bidrag till inackordering samt i vissa fall även till skolskjutsar.

Emellertid komme alltid ett antal fall att återstå, där icke någon av dessa utvägar kunde visa sig lämplig eller ändamålsenlig, utan vederbörande skoldistrikt skulle bli nödsakade att antingen genom förhyrning eller nybyggnad sörja för här ifrågavarande befolknings behov av skollokaler och lärarbostäder. Detta komme givetvis att medföra stora och — särskilt för skoldistrikt av den ringa ekonomiska bärkraft, varom här som oftast vore fråga — även synnerligen kännbara utgifter. Departementschefen ansåge sig därför böra ansluta sig till de framkomna förslagen om att i dylika fall särskilt statsbidrag för skollokaler och lärarbostäders anskaffande ävensom till en första uppsättning av inventarier och undervisningsmaterieell borde utgå.

Enligt departementschefens mening vore det icke lämpligt, att ett anslag för sådana ändamål, om vilka här vore fråga, gäves förslagsanslags natur, utan anslaget borde rätteligen, såsom fallet vore med andra liknande anslag under åttonde huvudtiteln, erhålla beteckningen av reservationsanslag. Med hänsyn emellertid till svårigheten att, innan närmare erfarenhet vunnits, med någon säkerhet uppskatta anslagsbehovets storlek ville departementschefen dock förorda, att anslaget under det första året upptoges såsom förslagsanslag. Då något behov av statsbidrag till skolhusbyggnader, enligt vad av utredningen framgått, åtminstone tills vidare icke föreläge inom Kopparbergs och Gävleborgs län, och de skolanläggningar, för vilka bidrag kunde komma i fråga inom de övriga länen, i regel torde vara av mindre omfattning, ansåge departementschefen anslagets belopp lämpligen kunna bestämmas till 30,000 kronor för budgetåret 1930/1931.

Bestämmelser rörande fördelning av understöd från ifrågavarande anslag hava meddelats genom kungörelse den 30 juli 1930 (nr 323).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om beviljande av fortsatt anslag för ändamålet och därvid anført:

Överstyrelsen hyser för sin del den uppfattningen, att statsbidrag för nu ifrågavarande ändamål bör anvisas jämväl för kommande budgetår, och får överstyrelsen till stöd härför åberopa de i ämnet förebragta och till Kungl. Maj:t överlämnade utredningarna, till vilka överstyrelsen tillåter sig att hänvisa. Vad härefter angår frågan om anslagets storlek och natur, har givetvis någon erfarenhet, som härvidlag skulle kunna vara till ledning, ännu icke stått till buds. Några ansökningar om bidrag ur det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget hava ännu icke inkommit till överstyrelsen och torde på grund av bestämmelse i nyssnämnda kungörelse rörande tiden för dylika ansökningars ingivande till överstyrelsen icke förrän tidigast i slutet av december 1930 bli för överstyrelsen tillgängliga. Under sådana förhållanden anser sig överstyrelsen icke nu böra föreslå någon ändring av det utav 1930 års riksdag för ändamålet beviljade anslagets natur eller storlek.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att då någon erfarenhet ännu icke kunnat vinnas rörande storleken av ifrågavarande anslagsbehov, anslag för ändamålet bör för nästkommande budgetår upptagas med oförändrat belopp och såsom förslagsanslag.

Vad beträffar anslagets fördelning torde de i fråga om nu löpande budgetårs anslag meddelade bestämmelserna fortfarande böra gälla.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till särskilt understöd åt skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation eller upplåtelse av kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 30,000: — att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

26. Statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter. Med anledning av ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag beviljade 1928 års riksdag såsom statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter, för budgetåret 1928/1929 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor. Riksdagen uttalade därvid bland annat, att därest fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål komme att äskas av riksdagen, riksdagen ville framhålla angelägenheten av att ett förslag i sådant hänseende åtföljdes av en närmare angiven plan för utvecklingen av den tilltänkta verksamheten på detta område samt av vissa närmare grunder för statsbidragens utgående.

Den 8 juni 1928 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 293), innefattande bestämmelser rörande utgåendet av statsbidrag från nämnda anslag.

Sedan Kungl. Maj:t den 30 augusti 1929 anbefallt skolöverstyrelsen att med anledning av vad 1928 års riksdag i ämnet anförut utarbete plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet på ifrågavarande område ävensom taga under övervägande frågan, huruvida andra grunder för understödets utgående än de då gällande kunde böra fastställas, avgav överstyrelsen den 20 november 1929 förslag i ämnet. Enligt detta förslag skulle under fem år från och med budgetåret 1930/1931 för ändamålet beredas ett årligt extra reservationsanslag å 500,000 kronor.

Vid anmälan den 21 februari 1930 inför Kungl. Maj:t av ifrågavarande ärende yttrade dåvarande departementschefen (se prop. nr 132 till 1930 års riksdag):

Vad beträffar storleken av det anslag, som må böra beräknas för budgetåret 1930/1931, hade det varit i hög grad önskvärt, att för ändamålet kunnat disponeras ett större belopp, så att en verksam hjälp kunnat lämnas

Departementschefen.

[222.]

Statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter.

[222.] ett flertal skoldistrikt. Av budgetära skäl är jag emellertid ej i tillfälle att härutinnan gå längre än min företrädare i ämbetet utan nödgas inskränka mig till att förorda, att anslaget för budgetåret 1930 1931 upptages med ett belopp av 100,000 kronor, som torde böra avses för skoldistrikt med synnerligen svag ekonomisk ställning.

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och två inom riksdagen väckta motioner beviljade emellertid 1930 års riksdag för ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1930 1931 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Riksdagen anförde därvid (se riksdagens skrivelse nr 166/1930):

Genom den förevarande propositionen torde på ett nöjaktigt sätt hava klarlagts omfattningen av det byggnadsbehov, som för folkskoleväsendets vidkommande är för handen i nu ifrågakvarande skoldistrikt. Av den förebragta utredningen synes riksdagen framgå, att, om någorlunda tillfredsställande förhållanden i berörda hänseende skola kunna inom överskådlig tid bringas till stånd, det är nödvändigt, att staten fullföljer den understödsverksamhet, som av 1928 års riksdag inleddes. Det är visserligen sant, att även inom andra delar av landet skoldistrikt finnas, vilka äro hårt betungade av utgifter för tillgodoseende av skolväsendets lokalbehov. Men det gäller där merendels enstaka fall, under det att det här är fråga om ett sammanhängande område med gles bebyggelse, där fattigdom bland befolkningen och en hård skattetunga utgöra en mera allmän företeelse. Skolbyggnadsfrågans lösning möter därför i dessa trakter alldeles särskilda svårigheter, vilka synas riksdagen för ifrågakvarande skoldistrikt — liksom för de finsktalande gränsdistrikten — motivera en undantagsställning. Med hänsyn till nu anförda förhållanden finner sig riksdagen böra bevilja ett särskilt anslag såsom understöd till byggnader för folkskoleväsendet i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län med undantag av rikets nordligaste gränsorter, vilka redan förut åtnjuta understöd av detta slag från ett särskilt riksstatsanslag.

I fråga om grunderna för berörda understöds utgående synes riksdagen vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit böra vinna godkännande. De bestämmelser, som utfärdats genom kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 293) — återgiven å sid. 3—5 i den kungl. propositionen — och avseende det av 1928 års riksdag för ändamålet beviljade anslaget å 100,000 kronor, torde alltså enligt riksdagens mening böra vinna tillämpning även beträffande de anslag, som kunna komma att för samma ändamål anvisas i fortsättningen. Detta innebär bland annat, att någon viss utdebitering av kommunalskatt (lägst) icke skulle sättas såsom villkor för understöds erhållande, och att understödets utmätande ej skulle ske efter någon med avseende å skattetrycket eller eljest fixerad skala, utan att Kungl. Maj:t skulle äga full frihet att efter omständigheterna i varje särskilt fall avgöra, om och med vilket belopp understöd må utgå, alltså på samma sätt som hittills skett i fråga om motsvarande understöd till de finsktalande gränsorterna. Riksdagen föredrager denna metod framför bidragens utmätande efter en automatiskt verkande skala, enär den synes riksdagen erbjuda de största möjligheterna till ett avvägande av understöden på lämpligt sätt, d. v. s. med hänsyntagande till alla de olika omständigheter, som i det enskilda fallet skäligen böra inverka på frågan om understödets storlek. Riksdagen för-

utsätter emellertid, att understöd icke må ifrågakomma i andra fall, än där ett sådant anses påkallat jämväl med hänsyn till skoldistriktets ekonomiska förhållanden. Vidare anser riksdagen, att understöd i regel icke bör tilldelas skoldistrikt för byggnadsföretag, som redan kommit till stånd, för så vitt ej särskilt ömmande omständigheter föreligga.

Vad angår beloppet av det anslag, som för ändamålet bör ställas till förfogande för budgetåret 1930/1931, vill riksdagen erinra om att enligt den verkställda utredningen sammanlagda kostnaden för erforderliga byggnadsföretag uppskattats till omkring 23 millioner kronor, och att det byggnadsbehov, som ansetts böra tillgodoses under de närmaste fem budgetåren beräknats till nära 9½ millioner kronor. Även om dessa siffror äro mycket approximativa och måhända tilltagna i överkant, samt åtskilliga av anläggningarna måste förutsättas bli verkställda utan hjälp från statens sida, är det utan vidare uppenbart, att ett årligt anslag av endast 100,000 kronor måste betecknas såsom otillräckligt, om en förbättring av lokalförhållandena skall bli möjlig inom överskådlig tid. Ehuru riksdagen finner det av motionärerna framställda yrkandet om ett anslag å 500,000 kronor befogat, därest hänsyn blott och bart tages till byggnadsbehovets omfattning, anser sig riksdagen dock av budgetära skäl icke kunna bevilja en så betydande summa utan vill ställa ett belopp av 300,000 kronor till förfogande för nästkommande budgetår. Härigenom blir det i allt fall möjligt att på ett avsevärt verksamare sätt än enligt Kungl. Maj:ts förslag lämna kommunerna det stöd, varav de visats vara i behov.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om ett till 400,000 kronor förhöjt anslag för ändamålet för nästkommande budgetår. Överstyrelsen anför därvid:

Då överstyrelsen nu på nytt gör framställning om anslag till ifrågavarande understödsverksamhet, tillåter sig överstyrelsen hänvisa till den utredning och den plan, som framlades i överstyrelsens skrivelse den 20 november 1929. Med stöd av de uppgifter, som statens folkskolinspektörer lämnat rörande behovet av skollokaler inom ifrågavarande områden, beräknade överstyrelsen, att kostnaderna för sådana skolbyggnader, som ansåges böra uppföras under femårsperioden 1930 1931—1934 1935 och till vilka statsbidrag borde utgå, årligen skulle komma att uppgå till 2,500,000 kronor. Därvid är att märka, att överstyrelsen vid sina beräkningar förutsatt, att statsbidrag skulle utgå endast till de skoldistrikt, som vid tiden för ansökningsen haft en kommunal medeluttaxering under de två senaste åren av mer än 10 kronor per inkomsthundra, varvid inberäknas uttaxering till den borgerliga och kyrkliga kommunen samt landstings- och vägs katt. Även om statsbidraget beräknades så lågt som till i medeltal 33½ procent av byggnadskostnaderna, krävdes sålunda ett årligt anslag av 500,000 kronor.

Riksdagen beviljade för budgetåret 1930/1931 endast 300,000 kronor för ifrågavarande ändamål, men fixerandet av detta belopp synes hava skett huvudsakligen av budgetära skäl. Vid frågans behandling i första kammaran anförde statsutskottets ordförande bland annat: »Den motion om ett anslag på 500,000 kronor, som här har framlagts, kan naturligtvis anses synnerligen väl motiverad, och det är endast med hänsyn till möjligheten att få budgeten att gå någorlunda ihop, som utskottsmajoriteten har stannat vid 300,000 kronor.»

Vid beräkningen av det belopp, som kan anses erforderligt för budget-

[222.] året 1931/1932, har överstyrelsen icke något nytt utredningsmaterial att tillgå. Då 1929 års riksdag icke anslag några medel för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1929/1930 och ansökningar om bidrag ur det av 1930 års riksdag beviljade anslaget ännu icke inkommit, har överstyrelsen icke tillgång till några nya ansökningar, som kunna giva någon ytterligare vägledning vid beräkningen av det belopp, som kan anses behövt för budgetåret 1931/1932. Att nu infordra nya uppgifter från statens folkskolinspektörer skulle säkerligen icke heller nämnvärt öka det utredningsmaterial, som stod överstyrelsen till buds vid uppgörandet av förenämnda femårsplan.

I sin skrivelse den 20 november 1929 har överstyrelsen på grund av de uppgifter, som då infordrats, för den närmaste femårsperioden uppgjort en plan, enligt vilken 750,000 kronor skulle krävas för vart och ett av dessa fem år, samt dessutom uttalat, att ett anslag av minst 500,000 kronor vore erforderligt för att åtminstone ett statsbidrag av i medeltal $33\frac{1}{3}$ procent av de beräknade byggnadskostnaderna skulle kunna utgå. Såsom redan omnämnts, fann både statsutskottet och riksdagen, att ett anslag av 500,000 kronor för budgetåret 1930/1931 var befogat, därest hänsyn toges till byggnadsbehovet.

Visserligen finner överstyrelsen fortfarande ett årsanslag av minst 500,000 kronor behövt för ändamålet. Då emellertid anslagsfrågan så nyligen varit föremål för riksdagens prövning och ett förslag om 500,000 kronor därvid avvisats, anser sig överstyrelsen icke nu böra hemställa om så stort belopp. Överstyrelsen finner det emellertid högeligen önskvärt, att någon höjning utöver det för innevarande budgetår beviljade anslaget vidtoges, för att det trängande behovet av skolbyggnader i vårt lands nordligaste delar måtte inom någorlunda rimlig tid kunna tillgodoses, och överstyrelsen vill därför för budgetåret 1931/1932 förorda ett anslag av 400,000 kronor.

Vad slutligen beträffar grunderna för ifrågavarande statsunderstöd torde vidare utredning härom nu icke vara behövt, då både Kungl. Maj:t och riksdagen funnit, att förut tillämpade grunder fortfarande böra gälla vid understödens beviljande.

Departementschefen.

Ansökningar om bidrag från nu löpande budgetårs anslag för ifrågavarande ändamål hava ännu icke hunnit inkomma, och några därpå grundade beräkningar av för nästkommande budgetår erforderligt belopp hava alltså icke kunnat göras. Den av skolöverstyrelsen år 1929 verkställda ingående utredningen klarlägger emellertid till fullo det förefintliga byggnadsbehovet, och med hänsyn till denna utredning kan det synas önskvärt, att anslaget höjdes till det nu av överstyrelsen begärda beloppet, 400,000 kronor. Då senaste riksdag tredubblat anslagets belopp, anser jag mig, jämväl med hänsyn till statsekonomiska skäl, dock icke kunna nu föreslå någon ökning utöver nuvarande siffra, 300,000 kronor.

I fråga om fördelningen av understöd från anslaget torde oförändrade bestämmelser böra gälla.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock

ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 300,000: —

att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

27. Avlönande av föreståndarinna och biträdande föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter. Under en följd av år var i riksstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag, avsett till statsbidrag till avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt inom Överkalix församling. I anledning av Kungl. Maj:ts framställning beslöt 1928 års riksdag *dels* medgiva, att till avlönande av föreståndarinna eller biträdande föreståndarinna vid statsunderstödda skolhem eller arbetsstugor inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, finge utgå statsbidrag ävensom i förekommande fall särskilt lönetillägg enligt av chefen för ecklesiastikdepartementet under punkt 184 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1928 angivna grunder samt enligt de villkor och bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, *dels*, med uteslutande av ovannämnda i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslag, till avlönande av föreståndarinna och biträdande föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 20,000 kronor.

På framställningar av Kungl. Maj:t höjdes anslaget sedermera av 1929 års riksdag till 23,000 kronor och av 1930 års riksdag till 28,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt, att anslaget måtte för budgetåret 1931/1932 ökas med 7,000 kronor till 35,000 kronor, och till stöd härför anfört:

Överstyrelsen har ansett sig vid uppgörandet av kostnadsberäkning för budgetåret 1931/1932 böra utgå ifrån nu befintliga skolhem och arbetsstugor ävensom de skolhem, som kunna förväntas komma i verksamhet före utgången av detta budgetår. För närvarande finnas inga statsunderstödda skolhem eller arbetsstugor i Jämtlands län, och det skolhem i Kalls skoldistrikt, för vilket statsbidrag beviljats, lärer ej hinna färdigställas före höstterminen 1932. I Västerbottens län äro — utom Skytteanska skolhemmet, för vilket medel endast delvis utgår av ifrågavarande anslag — 3 skolhem och 5 arbetsstugor i verksamhet sedan höstterminen 1929. Nya skolhem eller arbetsstugor synas knappast behöva beräknas i gång före höstterminen 1932. I hithörande delar av Norrbottens län äro nu verksamma 5 skolhem och 2 arbetsstugor, men lära 2 nya skolhem kunna öppnas med höstterminen 1931, nämligen i Glommersträsk av Arvidsjaurs skoldistrikt och i Gunnarsbyu inom Råneå distrikt. Sammanlagt synes antalet föreståndarin-

[223.]

Avlönande av föreståndarinna och biträdande föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter.

[223.] nor vid skolhem eller arbetsstugor böra från och med höstterminen 1931 beräknas till 17, medan antalet biträdande föreståndarinnor skulle stanna vid 10.*)

Med utgångspunkt härifrån har överstyrelsen beräknat kostnaderna för statsbidrag till grundlön och i förekommande fall för lönetillägg till 28,860 kronor.

Kostnaderna för ålderstillägg ha med ledning av tillgängliga uppgifter ansetts kunna approximativt beräknas till 1,350 kronor.

Därest den av riksdagen beslutade provisoriska avlöningsförbättringen kommer att utgå oförändrad även för budgetåret 1931/1932, skulle kostnaderna härför å förevarande anslag bliva för 16 föreståndarinnor à 168 kronor 2,688 kronor och för 9 biträdande föreståndarinnor à 120 kronor 1,080 kronor eller tillhopa 3,768 kronor.**)

Sammanlagt skulle kostnaderna sålunda bliva:

till avlöningsbidrag + lönetillägg	kronor 28,860: —
» ålderstillägg	» 1,350: —
» provisorisk avlöningsförbättring	» 3,768: —
Summa kronor 33,978: —	

För vikariatsersättning har därvid ej beräknats något belopp, men anser överstyrelsen sig kunna inskränka sig till att härför allenast beräkna det belopp av 1,022 kronor, som erfordras för att avrunda anslaget till 35,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt budgetredovisningen skulle av ifrågavarande anslag för budgetåret 1929/1930 hava disponerats 22,763 kronor 26 öre. Emellertid meddelar överstyrelsen, att av från vederbörande folkskolinspektörer lämnade uppgifter angående beloppet av de statsbidrag, som borde utgå från anslaget för nämnda budgetår, framginge, att utgifterna för budgetåret borde beräknas till lägst 27,600 kronor. Skiljaktigheten mellan dessa siffror ansåge överstyrelsen bero på att rekvisitioner om statsbidrag ej gjorts eller slutbehandlats inom sådan tid, att utgiften kunnat avföras å anslaget för sagda budgetår. Detta förhållande har likväl ingen betydelse för beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932.

Mot överstyrelsens kostnadsberäkningar för nästkommande budgetår har jag intet att erinra och anser sålunda, att anslaget bör höjas med det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 7,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till avlönande av föreståndarinna och biträdande föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter,

nu	kronor 28,000: —
med	» 7,000: —
till	» 35,000: —

*) I dessa siffror inräknas de vid Skytteanska skolan anställda.

**) Provisorisk avlöningsförbättring för de vid Skytteanska skolan anställda lärarinnorna utgår från det i riksstaten för denna skola upptagna ordinarie förslagsanslaget.

28. **Skytteanska skolan i Tärna, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 18,500: —

29. **Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning i vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.**

Från statens sida hava under en följd av år åtgärder vidtagits för underlättande av skolgången för avlägset från skola boende skolpliktiga barn i övre Norrland. Bland annat hava medel anvisats av riksdagen för uppförande av skolhemsbyggnader och deras inredning. De för detta ändamål anvisade medlen avsågo ursprungligen endast sådana byggnader inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt i Överkalix församling i sistnämnda län. 1925 års riksdag anvisade härför ett belopp av 100,000 kronor. För 1926 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om ändrade grunder för statsbidrag för underlättande av skolgång för långt från skola boende barn. Beträffande detta förslag får jag hänvisa till 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 149. Jag vill här endast erinra, att förslaget bland annat avsåg, att anslag skulle kunna utgå till skolhemsbyggnader i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock med undantag för rikets nordligaste gränsoorter. Riksdagen godtog Kungl. Maj:ts förslag och anvisade till skolhemsbyggnader och deras inredning i berörda skoldistrikt för budgetåret 1926/1927 ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Med anledning av den nämnda utsträckningen av understödet utfärdade Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 ny kungörelse i ämnet (nr 140). För ett vart av budgetåren 1927/1931 anvisades för ändamålet 100,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för detta ändamål under budgetåret 1931/1932 med enahanda belopp. Till grund för skolöverstyrelsens framställning ligger följande beräkning:

Av de från och med budgetåret 1925/1926 beviljade anslagen, tillhoppa 650,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom skilda beslut tilldelat bidrag å tillhoppa 442,850 kronor för iordningställande av skolhem i Kalls, Risbäcks, Vilhelmina, Sorsele, Arvidsjaur (Glommersträsk) och Råneå skoldistrikt samt för ombyggnad av skolhemmet i kyrkbyn av Arvidsjaur skoldistrikt. Odisponerade återstå sålunda för närvarande en reservation å 107,150 kronor jämte anslaget för budgetåret 1930 1931 å 100,000 kronor.

Ej mindre än fem skoldistrikt hade genom vederbörande folkskolinspektörer anmält sig ämnade under budgetåret 1929/1930 söka statsbidrag till uppförande av skolhem, vilka tillsammans beräknades draga en kostnad av 377,000 kronor. Ingen ansökning har emellertid ännu inkommit till överstyrelsen. Denna omständighet bör dock icke föranleda den slutsatsen, att intresset för skolhem eller behovet av skolhem skulle ha minskats, utan torde uteblivandet av ansökningar enbart ha sin grund i försening av utredningar eller uppskov med hänsyn till andra mera trängande utgifter. Ett

[224.]

Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning i vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

[224.] stöd för denna uppfattning får man av de uppgifter, som av vederbörande folkskolinspektörer nu lämnats om vissa skoldistrikts planer att inrätta skolhem. Dessa uppgifter åskådliggöras i följande tablå:

S k o l d i s t r i k t	Uppgiven kostnad	Anmärkning
<i>A. Ansökning budgetåret 1930/1931:</i>		
Dorotea	92,000: —	{ Eventuellt göres ansökning först under budgetåret 1931/1932.
Jokkmokk	99,500: —	
Råneå	52,000: —	
Överkalix	85,000: —	Skolhem för 50 barn.
<i>B. Ansökning troligen budgetåret 1931/1932:</i>		
Frostviken	Ej uppgiven	Bidrag minst 60,000 kronor. ' c:a 80,000 '
Norsjö	d:o	
Stensele	d:o	
Sorsele (i Ammarnäs och Garg- näs)	c:a 100,000: —	
<i>C. Ansökning tidigast budgetåret 1932/1933:</i>		
Lycksele	Ej uppgiven	
Villhelmina	d:o	
Piteå landsförsamling	d:o	
Älvsbyn	d:o	
Arjeplog	d:o	

Därjämte har vederbörande folkskolinspektör meddelat, att en av Tännäs skoldistrikt gjord ansökning om statsbidrag till ett skolhem av länsstyrelsen i Östersund återlämnats till distriktet, sedan länsstyrelsen funnit, att det för skolhemmet föreslagna tomtområdet icke ägdes av distriktet.

Med ledning av de nu införskaffade uppgifterna, vilka i en del fall icke torde grunda sig på beslut, fattade av kyrkostämman, utan mera hänföra sig till meningen inom vederbörande skolråd, har överstyrelsen ansett sig kunna approximativt beräkna kostnaderna för de skolhem, beträffande vilka ansökningar kunna förväntas under budgetåret 1930/1931, till omkring 315,000 kronor och under budgetåret 1931/1932 till omkring 350,000 kronor. Överstyrelsen har vid denna beräkning icke tagit hänsyn därtill, att under denna tid förnyad ansökning kan komma att ingivas av Tännäs skoldistrikt eller att ansökning skulle göras av Ströms skoldistrikt, som redan förra året uppgivit sig ämnat söka bidrag under budgetåret 1929/1930 för ett skolhem, för vilket kostnaden beräknades till 62,000 kronor.

Vid ett genomsnittligt statsbidrag av 75 procent skulle för att tillmötesgå ifrågakvarande ansökningar erfordras 498,750 kronor. Till mötande av de anspråk på statsbidrag, som sålunda nu kunna beräknas för budgetåren

1930/1931 och 1931/1932, finnes enligt vad ovan meddelats allenast tillgängligt ett belopp av tillhopa 207,150 kronor. Då det med hänsyn till vunnen erfarenhet synes antagligt, att en del av de skoldistrikt, som nu uppgivit sig ämna söka statsbidrag under ettdera av nämnda budgetår, bliva färdiga härmed först under ett senare budgetår, anser sig överstyrelsen dock kunna inskränka sig till att för budgetåret 1931/1932 begära utverkandet av samma anslag, som utgått under en följd av år, eller 100,000 kronor.

[224.]

Jag anhåller härjämte att i detta sammanhang få anmäla frågan om statsbidrag för framdragande av en högspänningsledning från Sörfors kraftstation till skolhemmet i Risbäck.

Bidrag till
högspän-
ningsledning
till skol-
hemmet i
Risbäck.

Genom beslut den 7 oktober 1927 tilldelade Kungl. Maj:t Risbäcks skoldistrikt statsbidrag med 75,000 kronor för uppförande och inredning av ett skolhem. Detta belopp motsvarade omkring 80 procent av den beräknade byggnadskostnaden, 95,000 kronor.

I ansökning den 1 december 1928 anhöll Risbäcks församling om statsbidrag för framdragande av elektrisk kraftledning och anordnande av elektrisk belysning i omförmälda skolhem.

Statskontoret avgav den 30 oktober 1929 utlåtande över ansökningen och yttrade därvid bland annat följande:

Intet synes vara att erinra mot av skolöverstyrelsen i ärendet verkställd beräkning av fördelningen mellan skolhemmet och Risbäcks kyrkoby i övrigt av kostnaderna för anläggningen i sin helhet, 16,728 kronor, enligt vilken beräkning 10,669 kronor skulle komma på skolhemmet och 6,059 kronor på byn. Av nämnda belopp å 10,669 kronor utgör 2,167 kronor kostnaden för installation och armatur i skolhemmet och 8,502 kronor hemmets andel i kostnaden för högspänningsledningen. Vad beträffar det för installation och armatur avsedda beloppet lärar hinder icke möta för Kungl. Maj:t att anvisa detta från reservationsanslaget till bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. Däremot lärar den av riksdagen vid beviljandet av anslaget fogade bestämmelsen, att det skall utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder, icke rimligen kunna anses inrymma möjlighet att disponera anslaget jämväl för ett för hemmets verksamhet så främmande ändamål som framdragande av en elektrisk högspänningsledning till Risbäcks kyrkoby. För en dylik användning av anslaget lärar alltså riksdagens medgivande erfordras.

Genom beslut den 22 november 1929 tilldelade Kungl. Maj:t Risbäcks skoldistrikt — under förutsättning att framdragandet av elektrisk kraftledning till Risbäcks kyrkoby komme till stånd före utgången av år 1931 — för installation av elektrisk belysning inom skolhemmet ävensom för anskaffande av armatur 1,950 kronor att utgå från omförmälda reservationsanslag.

Sedan i två inom 1930 års riksdag väckta, likalydande motioner (I: 185 och II: 326) föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för framdragande av en högspänningsledning från Sörfors kraftstation till skolhemmet i Risbäck bevilja ett anslag av 8,500 kronor, anhöll riksdagen i skrivelse nr 8 A, punkt 185, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vil-

[224.] ken omfattning statsbidrag måtte utgå för sagda ändamål, samt för 1931 års riksdag framlägga det förslag i ämnet, vartill ett sådant övervägande kunde föranleda. Riksdagen anförde därvid bland annat följande:

Riksdagen veterligen har förut icke i något fall kommun erhållit statsanslag för ett ändamål sådant som det här ifrågasatta. I varje fall hava samtliga hittills med bidrag av statsmedel uppförda kommunala skolhem tillkommit, utan att anslag till elektrifiering utgått. Det kan vid sådant förhållande väcka betänkligheter att nu tillmötesgå motionärernas förslag. Ägnat att ingiva tvekan är även det förhållandet, att Risbäcks kommun ansett sig böra gå i författning om färdigställande av anläggningen, innan ännu visshet vunnits, huruvida statsanslag för ändamålet kunde erhållas.

Enligt riksdagens uppfattning föreligga i detta fall synnerligen ömmande omständigheter, som skulle göra riksdagen benägen att tillstyrka ett tillmötesgående av de framställda önskemålen. Då emellertid riksdagen icke har möjlighet att fullt överblicka konsekvenserna av ett bifall till motionen, anser riksdagen, att frågan bör underkastas en utredning särskilt ur berörda synpunkt. Därvid bör givetvis även frågan om storleken av ett eventuellt anslag tagas under omprövning.

Sedan Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 anbefallt skolöverstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, har överstyrelsen i sin omförmälda skrivelse den 30 augusti 1930 framlagt resultatet av denna utredning och därvid anfört följande:

Överstyrelsen har *dels* genom vederbörande folkskolinspektör infordrat förnyad utredning angående bland annat kostnaderna för högspänningsledning från kraftstationen till transformatorn i Risbäck och angående antalet nu befintliga ljuspunkter samt dessas fördelning på skolhemmet och övriga byggnader, därvid jämväl borde angivas. huru många ljuspunkter som hänförde sig till byggnader, tillhöriga Risbäcks kyrkliga och borgerliga kommun, *dels ock* från folkskolinspektörerna inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län begärt utredning, för vilka av de skolhem, som äro planerade att uppföras, särskilda högspänningsledningar äro nödvändiga för elektrifiering av respektive skolhem samt, i de fall då sådan ledning ansågs erforderlig, uppgift om den ungefärliga längden av densamma.

Av den inkomna utredningen framgår, att kostnaden för starkströmsledningen från Sörfors kraftstation till transformatorn i Risbäcks kyrkoby uppgått till 14,040 kronor 61 öre samt att antalet ljuspunkter vid anläggningen i kyrkobyn fördela sig sålunda:

Skolhemmet: egentliga ljuspunkter	73	
motor	15	88
andra byggnader, tillhörande Risbäcks församling	47	120
postanstalten (4), kronojägarbostaden (8), bostad för revirförvaltningen (6), distriktssköterska, barnmorska, gästgivargård (6), handelsbod (6), samt andra, tillhoppa		65
Summa ljuspunkter	185	

I fråga om *konsekvenserna* av ett bifall till framställningen ha samtliga folkskolinspektörer i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, med undantag av en, efter utredning förklarat, att några konsekvenser icke vore

att förvänta beträffande de skolhem, för vilka anslag beviljats eller utredningar nu upptagits inom skoldistriktet. Endast i vad anginge eventuella skolhem å Stalonnäset i Vilhelmina skoldistrikt och i Umnäs av Stensele skoldistrikt vore högspänningsledningarna erforderliga, om elektriskt ljus skulle införas i de tilltänkta skolhemmen. Emellertid vore jämväl i fråga om dessa företag att beakta, att för ett skolhem å Stalonnäset nu ej finnes elektrisk kraftstation närmare än vid den långt därifrån belägna kyrkplatsen, varför elektrisk belysning i ett skolhem å Stalonnäset jämväl förutsatte anläggandet av en kraftstation närmare det tilltänkta skolhemmet, att för ett skolhem i Umnäs kraften torde komma att överföras från den omkring 12 kilometer därifrån belägna kraftstationen i Slussfors samt att för intetdera av de föreslagna skolhemmen något beslut om dess inrättande föreläge, varför det ej vore omöjligt, att skolhemmen ansåges böra förläggas till annan del av skoldistriktet.

För egen del anför överstyrelsen följande:

Då av det ovan anförda framgår, att endast i två fall högspänningsledningarna erfordras för att kunna förse de skolhem, som nu äro ifrågasatta att uppföras med bidrag ur reservationsanslaget till uppförande av skolhem i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, synes det överstyrelsen, att konsekvenserna av ett eventuellt beslut om statsbidrag till kostnaderna för kraftledningen till skolhemmet i Risbäck icke böra tillmätas hindrande betydelse. Även med beaktande av dessa konsekvenser, vilka dock måste betecknas såsom ovissa, får överstyrelsen alltså tillstyrka statsbidrag till bestridande av kostnaderna för högspänningsledningen till Risbäcks skolhem.

Vad därefter angår statsbidragets storlek, anser överstyrelsen, att bidraget lämpligen kan beräknas efter antalet ljuspunkter i skolhemmet i förhållande till antalet ljuspunkter för hela anläggningen. Till grund för denna beräkning synas emellertid böra läggas de nu rådande förhållandena, vilket skulle medföra, att på skolhemmets andel skulle komma $\frac{88}{185}$ av 14,040 kronor = 6,678 kronor 49 öre eller i jämnat tal 6,680 kronor.

Med hänsyn till Risbäcks församlings ytterst ringa bärkraft och de stora utgifter bygdens befolkning redan fått vidkännas för att få till stånd denna elektrifiering, som måste betecknas vara av allmän kulturell betydelse för trakten, anser överstyrelsen fullgoda skäl tala för att hela den på skolhemmet belöpande andelen av kostnaderna för högspänningsledning får utgå av statsmedel. Skulle däremot endast en del av denna andel anses böra tillerkännas i statsbidrag, får överstyrelsen förorda, att samma procenttal, som låg till grund för det av Kungl. Maj:t tillerkända bidraget för uppförande och inredning av själva skolhemmet, eller 80 procent måtte nu tillerkännas skoldistriktet såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för högspänningsledningen.

Såsom överstyrelsen i annat sammanhang anført finnes av anslag, beviljade till statsbidrag för uppförande av skolhem inom skoldistrikt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, för närvarande odisponerat ett belopp av 207,150 kronor, däri inberäknat anslaget för budgetåret 1930/1931. Då några ansökningar om statsbidrag till uppförande av skolhem för närvarande icke inkommit till överstyrelsen, synes något särskilt anslag icke erforderligt till bestridande av det nu av överstyrelsen ifrågasatta statsbidraget till Risbäcks skoldistrikt,

[224.] utan bör denna utgift kunna bestridas ur nämnda byggnadsanslag. Härtill torde emellertid riksdagens medgivande böra inhämtas.

Statskontoret har den 3 november 1930 avgivit utlåtande i ärendet av följande lydelse:

Därest det överhuvudtaget anses lämpligt att i förevarande fall utsträcka statens understöd till skolhemsbyggnader till att omfatta jämväl framdragande av högspänningsledning för hemmets förseende med elektrisk belysning, torde, på sätt skolöverstyrelsen framhåller, hänsyn till konsekvenserna av ett beslut i sådan riktning icke behöva föranleda till att man avstår från åtgärden ifråga. Av utredningen framgår nämligen, att inom samtliga de tre nordligaste länen endast i två fall planerade skolhem kunna tänkas bli i behov av särskild högspänningsledning och att även dessa fall måste anses ovissa.

Beträffande beräkningsgrunden för skolhemmets andel i ifrågavarande kostnad, enligt numera vunnen upplysning belöpande sig till 14,040 kronor 61 öre, ansluter statskontoret sig till skolöverstyrelsens förslag, att fördelningen skulle ske efter antalet ljuspunkter. Vederbörande skolrådsordförande meddelar, att detta antal i hemmets byggnader utgör 73 och för övriga avnämare 112. Överstyrelsen har emellertid för skolhemmet tillagt 15 ljuspunkter, vilka enligt hit under hand lämnad uppgift anses motsvara energiförbrukningen för en för vattenuppföring installerad motor. Antalet ljuspunkter i skolhemmet skulle således beräknas till 88 samt hela antalet sådana punkter i kyrkobyn utgöra 200 och icke, såsom överstyrelsen i sin kalkyl räknar med 185. Skolhemmets andel i kostnaden skulle alltså utgöra $(\frac{14040,61.88}{200} =) 6,177$ kronor 87 öre.

Överstyrelsen hemställer i första hand, att statsbidrag motsvarande hela skolhemmets andel i kostnaden må beviljas. Statskontoret kan för sin del icke finna, att sådana omständigheter blivit i ärendet förebragta, att ämbetsverket har anledning frånga sin förut i denna fråga intagna ståndpunkt, nämligen att statsbidraget bör bestämmas till 80 procent av kostnaden.

Bidraget skulle alltså utgöra $(\frac{6177,87.80}{100} =) 4,942$ kronor 30 öre eller i runt tal 5,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra beviljas fortsatt anslag med oförändrat belopp.

Vad härefter angår frågan om bidrag för framdragande av högspänningsledning till skolhemmet i Risbäck, vill jag erinra, att redan vid behandlingen år 1929 av ifrågavarande ärende statskontoret framhöll, hurusom riksdagens medgivande erfordrades för användning av ifrågavarande anslag till detta ändamål. Genom ovanberörda beslut den 22 november 1929 tilldelade också Kungl. Maj:t Risbäcks skoldistrikt anslag allenast till installation av elektrisk belysning och till anskaffande av armatur. Sedan frågan om högspänningsledningen motionsvis bragts under riksdagens prövning

och riksdagen med hänsyn till konsekvenserna uttalat sig för en utredning i ärendet, har nu skolöverstyrelsen framlagt en sådan, av vilken framgår, att endast i ytterligare två fall högspänningsledningar kunna tänkas bli erforderliga för att förse skolhem med elektrisk ström, nämligen för de planerade skolhemmen å Stalonnäset i Vilhelmina skoldistrikt och i Umnäs i Stensele skoldistrikt. Rörande platserna för dessa skolhem föreligger dessutom ännu intet slutgiltigt beslut, och förhållandena i övrigt torde få betraktas såsom skäligen ovissa. Hänsyn till konsekvenserna torde alltså icke böra lägga hinder i vägen för beviljande av bidrag för ifrågavarande ledning till skolhemmet i Risbäck.

Då jag delar den av 1930 års riksdag uttalade uppfattningen, att i detta fall synnerligen ömmande omständigheter föreligga, vill jag alltså tillstyrka, att bidrag för ändamålet måtte anvisas. Rörande beräkningsgrunden för skolhemmets andel i kostnaderna för högspänningsledningen, 14,040 kronor 61 öre, anse såväl skolöverstyrelsen som statskontoret, att fördelningen bör ske efter antalet ljuspunkter. Då skolhemmets vattenuppfodringsmotor i energiförbrukning beräknas motsvara 15 ljuspunkter, skulle detta antal för skolhemmet bli 88 och sammanlagt för hela kyrkobyn 200. Skolhemmets andel skulle alltså utgöra $\frac{88}{200}$ av 14,040: 61 = 6,177 kronor 87 öre.

Såsom jag förut erinrat, tilldelade Kungl. Maj:t den 7 oktober 1927 Risbäcks skoldistrikt för uppförande och inredning av ifrågavarande skolhem 75,000 kronor, motsvarande omkring 80 procent av den beräknade byggnadskostnaden, 95,000 kronor. Det synes mig skäligt, att, i enlighet med vad statskontoret föreslagit, statsbidrag för högspänningsledningens framdragande också får utgå efter enahanda procenttal. Bidragets belopp skulle då bli $\frac{80}{100}$ av 6,177 kronor 87 öre, alltså 4,932 kronor 30 öre eller i avrundat tal 5,000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels såsom bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 100,000: —
att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder,

dels ock medgiva, att ur nämnda reservationsanslag må för framdragande av en högspänningsledning från Sörfors kraftstation till skolhemmet i Risbäck utgå bidrag
med kronor 5,000: —

[225.]

inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter.

30. **Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter.** I riksstaten för budgetåret 1929/1930 var det ordinarie anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter, uppfört med 315,000 kronor. I skrivelse den 31 augusti 1929 gjorde överstyrelsen framställning om anslagets höjande för budgetåret 1930/1931 till 515,000 kronor. Beträffande motiveringen till denna framställning hänvisar jag till punkt 203 av 1930 års åttonde huvudtitel. Kungl. Maj:t fann sig dock av statsekonomiska hänsyn icke kunna tillmötesgå överstyrelsens yrkande utan föreslog, att anslaget måtte i riksstaten uppföras med oförändrat belopp, 315,000 kronor.

Inom 1930 års riksdag väcktes emellertid åtskilliga motioner i frågan. Sälunda yrkades dels i två lika lydande motioner (I: 87 och II: 182), att anslaget måtte höjas till 515,000 kronor, dels i två lika lydande motioner (I: 56 och II: 103), att rubriken till ifrågavarande anslag måtte ändras till Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter, samt att anslagssumman måtte höjas till 515,000 kronor, dels ock i en motion (II: 98) samma ändring av anslagets rubrik samt anslagets höjning till belopp, som för ändamålet kunde anses erforderligt.

I skrivelse nr 8 A, punkt 186, anmälde riksdagen, att riksdagen höjt anslaget till 515,000 kronor. Riksdagen anförde därvid bland annat följande:

Vad först angår frågan om beredande av delaktighet i förevarande anslag för Västernorrlands län, vill riksdagen icke förneka, att en utsträckning av ifrågavarande förmån till sistnämnda län kan, med tanke på vissa delar därav, som till sin karaktär äro fullt jämförliga med flera av de skoldistrikt, vilka för närvarande äga möjlighet till understöd från anslaget, anses befogad. Denna fråga synes dock vara av beskaffenhet att böra närmare utredas av Kungl. Maj:t, innan riksdagen vidtager åtgärd i saken. Riksdagen, som förväntar, att Kungl. Maj:t kommer att ägna berörda fråga sin uppmärksamhet i samband med förberedande av budgetsförslaget till nästkommande riksdag, finner sig alltså för närvarande icke kunna bifalla de motionsvis framställda förslagen om utsträckning av anslagets räckvidd till Västernorrlands län samt härav betingad höjning av anslaget.

Vidare anförde riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116 angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m., i skrivelse den 4 april 1930, nr 133, bland annat följande:

Vad beträffar frågan om inackorderingsanslagets utsträckande till skoldistrikt inom Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, vill riksdagen framhålla angelägenheten av att den av departementschefen härutinnan i utsikt ställda utredningen verkställas på sådant sätt, att förslag i ämnet kan föreläggas 1931 års riksdag.

Genom särskilda beslut den 16 april och den 9 maj 1930 anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att verkställa utredning dels beträffande den merkostnad för statsverket, som kunde föranledas av ett utsträckande av den med ifrågavarande anslag bedrivna understödsverksamheten jämväl till skoldistrikt inom Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, dock endast såvitt angår barn till kronotorpare eller innehavare av skogstorp eller odlingslägenheter, dels ock i fråga om beredande av delaktighet i anslaget jämväl för skoldistrikt inom Västernorrlands län.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen framlagt resultatet av de anbefallda utredningarna.

Överstyrelsen har därvid först redogjort för fördelningen av det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget å 515,000 kronor samt för sin uppfattning i fråga om behovet av medel för fortsatt understödjande av inackorderingsverksamheten i dessa delar av Norrland. Uppgifterna rörande fördelningen av anslaget för innevarande budgetår ha sammanförts i omstående tablå. Överstyrelsen anför:

Vid jämförelse med redogörelsen för budgetåret 1929/1930 framgår, att antalet skoldistrikt, som sökt och erhållit bidrag för budgetåret 1930/1931, ökats med 5, att antalet barn ökats med 741, att av överstyrelsen beräknat antal inackorderingsdagar ökats med 5,830 samt att den av överstyrelsen beräknade totalkostnaden ökats med 73,826 kronor. Liksom tidigare har statsbidraget för skolhemmen beräknats till 200 kronor för varje där intaget barn. För övriga barn har, oaktat nyssnämnda ökning av antalet inackorderingsdagar och totalkostnaden för desamma, statsbidraget kunnat väsentligt höjas. I procenttal av beräknade totalkostnaden ha statsbidragen sålunda kunnat ökas beträffande Jämtlands län från 37,74 procent till 61,8 procent, för Västerbottens län från 39,77 procent till 62,9 procent och beträffande Norrbottens län från 37,95 procent till 64,3 procent. För samtliga i enskilda hem inackorderade barn har statsbidraget utgjort 63,1 procent av beräknade totalkostnaden, vilket innebär en ökning med 24,4 procent. Slutligen har stiftelsen Västerbottens läns arbetsstugor tillerkänts samma belopp som för föregående budgetår eller 15,000 kronor.

Vad därefter angår behovet av anslag för nu närmast förevarande ändamål under budgetåret 1931/1932, synas de approximativa uppgifter, som inkommit genom vederbörande folkskolinspektörer, peka hän mot en ytterligare ökning av anspråken på bidrag. Totalkostnaderna ha sålunda angivits till omkring 848,200 kronor, vilket efter statsbidrag med i medeltal 65 procent skulle innebära ett anslagsbehov av i runt tal 550,000 kronor. Då det är att antaga, att — liksom tidigare — reducering kan göras såväl i fråga om antalet inackorderingsbarn som beträffande inackorderingsdagar och totalkostnaden härför, anser sig överstyrelsen emellertid icke av denna anledning böra ifrågasätta någon höjning av ifrågavarande anslag. Beträffande inackorderingsbidraget till Västerbottens läns arbetsstugor får överstyrelsen meddela, att centralstyrelsen visserligen för fördelningen av anslaget för budgetåret 1930/1931 hos överstyrelsen sökt bidrag med 28,400 kronor eller efter 200 kronor för ett vart i stiftelsens arbetsstugor inackorderat barn, men att någon ansökning, avseende höjning av anslaget för budgetåret 1931/1932, icke inkommit till överstyrelsen. Vid sådant förhållande och då

Tablå beträffande inackorderingsbidrag för budgetåret 1930/1931.

L a n	Antal skol- distrikt	Antal barn över 8 år	Sökt belopp Kronor	Av skolöver- styrelsen beräknat antal inackorderings- dagar	Av överstyrel- sen beräknad totalkostnad Kronor	Tilldelat statsbidrag Kronor	Statsbidraget i % av be- räknade total- kostnaden
Jämtlands	42	1,208	160,008: —	160,706: —	161,481: —	99,755: —	61,8
Västerbottens	23	2,082	335,607: —	359,047: —	334,700: —	217,100: —	64,9
skolhem	—	—	—	(27,600: —)	(27,600: —)	(24,000: —)	(87,0)
övriga	—	—	—	(331,447: —)	(307,100: —)	(193,100: —)	(62,9)
Norrbottens	14	1,518	320,518: —	266,033: —	271,889: —	183,145: —	67,4
skolhem	—	—	—	(36,800: —)	(36,800: —)	(32,000: —)	(87,0)
övriga	—	—	—	(229,233: —)	(235,089: —)	(151,145: —)	(64,3)
Tillhopa	79	4,808	816,133: —	785,786: —	768,070: —	500,000: —	65,1
skolhem	—	—	—	(64,400: —)	(64,400: —)	(56,000: —)	(87,0)
övriga	—	—	—	(721,386: —)	(703,670: —)	(444,000: —)	(63,1)

tillräckligt material ej föreligger för bedömande av behovet av en ökning av stiftelsens andel i anslaget, har överstyrelsen ej heller ansett sig av denna anledning böra hos Kungl. Maj:t hemställa om höjning av förevarande anslag.

[225.]

Överstyrelsen övergår härefter till att redogöra för fullgörandet av de överstyrelsen anbefallda utredningarna.

Enligt de av Kungl. Maj:t lämnade uppdragen skulle dessa utredningar, i vad Västernorrlands län angår, avse utsträckandet av den hittills bedrivna statsunderstödda inackorderingsverksamheten å ena sidan endast till barn till kronotorpare och innehavare av skogstorp eller odlingslägenheter samt å andra sidan till samtliga inackorderingsbehövande barn utan nyssnämnda begränsning, samt i fråga om Kopparbergs och Gävleborgs län utsträckandet av verksamheten enbart till barn till kronotorpare eller innehavare av skogstorp eller odlingslägenheter. För att kunna allsidigt bedöma föreliggande angelägenhet beträffande samtliga de skoldistrikt inom de tre län, för vilka utredning anbefallts, har överstyrelsen emellertid ansett lämpligast, att utredningen jämväl i fråga om skoldistrikt inom Kopparbergs och Gävleborgs län bleve likartad med den, som skulle verkställas i fråga om Västernorrlands län. På grund härav anmodade överstyrelsen folkskolinspektörerna inom hithörande inspektionsområden att — på grundval av skolförhållandena under läsåret 1929/1930 — verkställa utredning enligt de båda ovan nämnda alternativen. För erhållande av enhetlighet i utredningen skulle resultatet sammanfattas å en inspektörerna tillställd blankett och skulle vid utredningen iakttagas, att de i kungörelsen nr 142 år 1926 givna bestämmelserna för inackorderingsverksamheten i vissa delar av Norrland skulle tjäna till ledning, att inackordering ej finge ifrågakomma i annat fall eller för längre tid än nödvändigt samt att vid kortare skolväg än 4 kilometer statsbidrag till inackordering i regel icke borde tänkas utgå, utom när vägen vore svår eller hårt utsatt för väder och vind.

De från folkskolinspektörerna inkomna uppgifterna ha åskådliggjorts i vidstående sammanfattning.

I fråga om de uppgifter, som erhållits genom utredningen och vilka i regel lära grunda sig på upplysningar av vederbörande skolrådsordförande, synes i allmänhet kunna erinras, att beräkningen såväl av antalet inackorderingsdagar som av kostnaderna för inackorderingsdag skett efter mycket olika grunder. För erhållande av en något så när antaglig siffra för totalkostnaderna har överstyrelsen därför ansett sig böra verkställa en omräkning. Överstyrelsen har därvid utgått ifrån, att maximiantalet inackorderingsdagar genomsnittligt kunde fixeras till 200 samt att maximikostnaden för dag i medeltal ej borde bli högre än 1 krona. En bearbetning på grundvalen av nu tillgängligt material och med iakttagande av de ovan nämnda begränsningarna ger till resultat en avsevärd minskning såväl i fråga om antalet inackorderingsdagar som beträffande totalkostnaden. Sålunda synes antalet inackorderingsdagar vid utsträckning av inackorderingsverksamheten enligt samma grunder, som nu gälla i Jämtlands m. fl. län, till ifrågavarande tre län kunna beräknas till 178,140 eller 14,986 dagar mindre än enligt de inkomna uppgifterna, samt vid en inackorderingsverksamhet, begränsad till barn till kolonister och skogstorp m. fl., till 21,663 dagar. Totalkostnaden kan beräknas bli vid inackordering av samtliga inackorderingsbehövande barn 172,835 kronor samt vid begränsad verksamhet 21,170 kronor.

**Sammanfattning av utredning på grundval av förhållandena läsåret 1929/
råden, som tillhöra Kopparbergs,**

[225.]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Folkskolinspektions- områden	Antal skoldistrikt, i vilka inackor- dering bort ifrågakomma	Antal barn, som bort in- ackorderas:		Beräknade totala antalet inackorderings- dagar:		Genomsnittskostnad för barn och dag i kronor	Beräknade totalkost- naden för inackor- dering i kronor	
		inalles	från kolonat, krono- torp, skog-torp eller odlings-lägenheter	för samtliga inackorde- ringsbarn enligt kol. 3	för barn från kolonat m. fl. enligt kol. 4		för samtliga inackorde- ringsbarn enligt kol. 3	för barn från kolonat m. fl. enligt kol. 4
Dalarnas södra	7	52	6	8,900	900	1: 27	10,900: —	900: —
Dalarnas östra	12	92	53	16,430	9,000	1: 14	18,747: —	11,092: —
Dalarnas norra	10	147	1	31,861	200	1: 19	38,586: —	200: —
Gästriklands	3	19	—	3,920	—	1: 50	5,730: —	—
Hälsinglands södra	15	195	Loos (skol- skjut- sar)	29,880	—	1: 04	30,884: —	—
Hälsinglands norra	12	*) 77	2	16,425	450	1: 12	*) 18,437: —	450: —
Medelpads	7	124	10	27,942	2,264	1: 06	29,252: —	2,406: —
Ångermanlands södra . .	9	115	21	20,125	2,975	0: 89	18,662: —	2,562: —
Ångermanlands norra . .	13	215	34	37,643	6,478	1: 20	43,554: —	6,814: —
Summa	88	1,036	127	193,126	22,267	—	214,852: —	24,424: —

1930 om kostnaderna vid inackordering av vissa skolbarn i de inspektionsom-
Gävleborgs och Västernorrlands län.

[225.]

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Utdebitering å skatte- krona år 1930:		Om inackordering kunnat användas läs- året 1929—1930, beräknas inbesparat:				Anmärkningar
		vid inackordering enligt kol. 3		vid inackor- dering enligt kol. 4		
inalles kronor	för skoländamål kronor	Antal läraravdelningar	tatsbidrag till avlö- ning (dock ej provisio- risk avlö- ning-för- bättring och dyrtids- tillägg). Kr.	Antal läraravdelningar	statsbidrag till avlöning (dock ej provisorisk av- löningsförbättring och dyrtidstillägg). Kr.	
Transtrand 3: 00 1: 00 4 kommuner 10: 00 2: 50 2 kommuner 10: 00 2: 50—2: 40		5	7,550: —	—	—	Antalet inackordering-dagar beräk- nat till högst 180, lägst 150. Kostnads- uppgifterna anses sasom synnerligen osäkra. Skolskjutsar lämpligare.
Grytnäs 10: 00 3: 55 övriga 6: 30—9: 30 1: 30—3: 40		—	—	—	—	Om anslag funnes, skulle dock en- dast ett fåtal föräldrar använda sig av inackordering. Ovidkommande inspek- tionsområdet.
6 kommuner 10: 30—12: 06 1: 40—3: — övriga 10: 00 max. 2: 30		3	4,140: —	—	—	I Älvdalen ha samtliga upptagna barn, 23 st., varit inackorderade läsåret 1929—1930. Beräknad kostnad 4,600 kr. (200 kr). — I Särna och Idre kunna på grund av långa skolvägar skolskjutsar icke användas. I Idre finnes stort skol- hem.
6: 00—7: 30 1: 35—2: 52		2*)	1,800: —	—	—	*) 1 i Hille och 1 i Ockelbo skoldis- trikt.
Oarsett vägs katt 4 kommuner max. 10: 00 2: 30—4: 03 2 kommuner mer än 16: 00 5: 35—5: 30 övriga 10: 00—16: 00 1: 32—6: 00		9**)	9,570: —	—	—	**) 2 mindre folkskolor i Skogs di- strikt borde enligt folkskolinspektörens mening andock ha indragits. Framvä- ning utan resultat; dyrare med inackor- dering. Folkskolinspektören håller före, att i verkligheten antalet inackorde- ringsdagar ej skulle bli så stort som enlig uppgifterna.
Oarsett vägs katt 3 kommuner 10: 00 3: 36—3: 40 4 kommuner max. 12: 00 max. 3: 40 övriga min. 13: 40 4: 50—4: — max. 15: 45		8	10,560: —	—	—	*) Därutöver ha 5 distrikt begärt in- ackordering för summa 13 barn — kost- nad cirka 2,250 kronor. Skoldistrikt respektive kommuner ha redan inackordering för tillhopa 5 787 kronor. Inackorderingsanslag behövt — sannolikt ekonomisk besparing.
5 kommuner Max. 10: 05 3: 50—1: 50 övriga 10: 30—15: 30 3: 50—5: 30		—	—	—	—	I Indalvidens skoldistrikt torde 20 barn ej ha fått skolundervisning. Folk- skolinspektören föreslagit 2 skolor av D1-form. Vid bifall härill skulle an- talet inackorderingsbarn minskats till 107.
2 kommuner max. 8: 17 2: 40—3: 10 övriga 10: 28—15: 30 2: 38—5: 34		6*)	6,700: —	1/2	650	*) 1930—1931 skulle på grund av min- skat barnantal ytterligare 2 läraravdel- ningar kunna indragas.
8 kommuner max. 8: 13 1: 40—3: 50 min. 5: 50 övriga min. 10: 00 3: 25—4: 40 max. 16: 30		11 1/2	14,295: —	—	—	Antalet inackorderingsdagar vid 1/2- tidsskola 192, vid D8-skola 100.
—		44 1/2	54,615: —	1/2	650	

[225.]

Redan i detta sammanhang anser sig överstyrelsen dock böra erinra, att kostnaderna för den nu ifrågasatta utvidgningen av inackorderingsverksamheten till ifrågavarande tre län vid en utvidgning utan begränsning till barn till kolonister och skogstorp m. fl. skulle till en anseelig del komma att motsvaras av minskade utgifter för såväl staten som skoldistriktet för skolor, som då kunna indragas eller undvaras. Överstyrelsen återkommer härtill längre fram i detta yttrande.

För frågans bedömande har överstyrelsen närmare undersökt de ekonomiska konsekvenserna av inackorderingsverksamhetens utsträckande enligt fyra olika alternativ, därvid förutsatts, enligt *alt. I*, att utsträckandet skulle ske till Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, men allenast avse barn från kolonat och kronotorp samt skogs- eller odlingslägenheter, enligt *alt. II*, att verksamheten endast skulle utsträckas till Västernorrlands län och bli av samma omfattning, som nu gäller för barn inom Jämtlands län m. fl., enligt *alt. III*, att verksamheten skulle beträffande Kopparbergs och Gävleborgs län begränsas att endast avse barn från kolonat m. fl. men utsträckas till Västernorrlands län utan sådan begränsning, samt slutligen enligt *alt. IV*, att verksamheten skulle utan begränsning utsträckas till samtliga nu ifrågavarande tre län. Resultatet av dessa undersökningar ha för överskådlig-
hetens skull sammanställts i följande fyra tablåer:

Alt. I. Inackorderingsverksamheten utsträcker såväl beträffande Kopparbergs och Gävleborgs län som i fråga om Västernorrlands län allenast till barn från kolonat och kronotorp samt skogs- eller odlingslägenheter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Inspektions- område	Antal barn, som bort inackorderas	Av skol- översty- relsen beräknat antal in- ackor- derings- dagar (max. 200)	Av skolöver- styrelsen beräknad total- kostnad Kronor (max. 1 kr. per dag)	² / ₃ av totalkost- naden Kronor	Vid inackordering inbesparade	
					Antal läraravdel- ningar	statsbidrag till läraravlö- ningar (ej provisorisk avlönings- förbättring eller dyrtids- tillägg) Kronor
Dalarnas södra	6	900	900: —	600: —	—	—
Dalarnas östra	53	8,960	8,880: —	5,920: —	—	—
Dalarnas norra	1	200	200: —	133: —	—	—
Gästriklands	—	—	—	—	—	—
Hälsinglands södra . .	—	—	—	—	—	—
Hälsinglands norra . .	2	400	400: —	266: —	—	—
Medelpads	10	1,970	1,970: —	1,313: —	—	—
Ångermanlands södra .	21	2,975	2,562: —	1,708: —	¹ / ₂	650: —
Ångermanlands norra .	34	6,258	6,258: —	4,172: —	—	—
Summa	127	21,663	21,170: —	14,112: —	¹ / ₂	650: —

Alt. II. Inackorderingsverksamheten utsträcker sig endast till Västernorrlands län och blir av samma omfattning, som nu gäller för Jämtlands, Västerbottens och viss del av Norrbottens län.

[225.]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Inspektions- område	Antal barn, som bort inackorderas	Av skol- översty- relsen beräknat antal in- ackor- derings- dagar (max. 200)	Av skolöver- styrelsen beräknad total- kostnad Kronor (max. 1 kr. per dag)	$\frac{2}{3}$ av totalkost- naden Kronor	Vid inackordering inbesparade	
					Antal läraravdel- ningar	statsbidrag till läraravlö- ningar (ej provisorisk avlönings- förbättring eller dyrtids- tillägg) Kronor
Medelpads	107	20,300	19,660: —	13,106: —	—	—
Ångermanlands södra	115	19,230	17,671: —	11,780: —	6	6,700: —
Ångermanlands norra	215	35,283	35,283: —	23,522: —	11 $\frac{1}{2}$	14,295: —
Summa	437	74,813	72,614: —	48,408: —	17 $\frac{1}{2}$	20,995: —

Alt. III. Inackorderingsverksamheten utsträcker sig beträffande Kopparbergs och Gävleborgs län endast till barn från kolonat, kronotorp, skogs- eller odlings-
lägenheter men för Västernorrlands län utan sådan begränsning.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Inspektions- område	Antalet barn, som bort in- ackorderas		Av skol- översty- relsen beräknat antal in- ackor- derings- dagar (max. 200)	Av skolöver- styrelsen beräknad total- kostnad Kronor (max. 1 kr. per dag)	$\frac{2}{3}$ av totalkost- naden Kronor	Vid inackordering inbesparade	
	från kolonat	andra barn				Antal läraravdel- ningar	statsbidrag till läraravlö- ningar (ej provisorisk avlönings- förbättring eller dyrtids- tillägg) Kronor
Dalarnas södra . .	6	×	900	900: —	600: —	—	—
Dalarnas östra . .	53	×	8,960	8,880: —	5,920: —	—	—
Dalarnas norra . .	1	×	200	200: —	133: —	—	—
Gästriklands . . .	—	×	—	—	—	—	—
Hälsinglands södra	—	×	—	—	—	—	—
Hälsinglands norra	2	×	400	400: —	267: —	—	—
Medelpads	10	97	20,300	19,660: —	13,106: —	—	—
	107						
Ångermanlands södra	21	94	19,230	17,671: —	11,780: —	6	6,700: —
	115						
Ångermanlands norra	34	181	35,283	35,283: —	23,522: —	11 $\frac{1}{2}$	14,295: —
	215						
Summa	127	372	85,273	82,994: —	55,328: —	17 $\frac{1}{2}$	20,995: —
	499						

[225.] Alt. IV. Den nuvarande inackorderingsverksamheten utsträcker utan inskränkning till Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Inspektions- område	Antal barn, som bort inackorderas	Av skol- översty- relsen beräknat antal in- ackor- derings- dagar (max. 200)	Av skolöver- styrelsen beräknad total- kostnad Kronor (max. 1 kr. per dag)	$\frac{2}{3}$ av totalkost- naden Kronor	Vid inackordering inbesparade	
					Antal läraravdel- ningar	statsbidrag till läraravlö- ningar (ej provisorisk avlönings- förbättring eller dyrtids- tillägg) Kronor
Dalarnas södra	52	8,900	8,900: —	5,933: —	5	7,550: —
Dalarnas östra	92	16,350	16,190: —	10,793: —	—	—
Dalarnas norra	147	28,997	27,857: —	18,571: —	3	4,140: —
Gästriklands	19	3,800	3,800: —	2,533: —	2	1,800: —
Hälsinglands södra . .	195	29,880	28,074: —	18,716: —	9	9,570: —
Hälsinglands norra . .	77	15,400	15,400: —	10,266: —	8	10,560: —
Medelpads	124	20,300	19,660: —	13,106: —	—	—
Ångermanlands södra	115	19,230	17,671: —	11,780: —	6	6,700: —
Ångermanlands norra	215	35,283	35,283: —	23,522: —	11 $\frac{1}{2}$	14,295: —
Summa	1,036	178,140	172,835: —	115,220: —	44 $\frac{1}{2}$	54,615: —

Utgår man därifrån, att statens bidrag skulle i genomsnitt belöpt sig till $\frac{2}{3}$ av totalkostnaden, skulle de kostnader för statsverket, som skulle bestridas från förevarande anslag, blivit vid alt. I 14,112 kronor, vid alt. II 48,408 kronor, vid alt. III 55,328 kronor och vid alt. IV 115,220 kronor.

Emellertid torde man, såsom redan förut framhållits, kunna räkna därmed, att merutgiften å nu ifrågavarande anslag skulle till en del motsvaras av minskade anspråk på statsbidrag till läraravlöningar (grundlön, ålderstillägg, provisorisk avlöningsförbättring och dyrtidstillägg), som skulle bliva följden av indragning av skolor eller möjligheten att undvara annars behövlige skolor. Under förutsättning att inackorderingsverksamheten genomföres på sådant sätt, att alla de skolor, som i utredningen beräknats kunna indragas, bliva obehövlige, hava besparingarna i statsbidragen till läraravlöningar vid nu gällande grunder för bidragens utgående ansetts kunna beräknas vid alt. I till 938 kronor, vid alt. II till 30,337 kronor, vid alt. III likaledes till 30,337 kronor samt vid alt. IV till 80,036 kronor. Statens verkliga merutgift skulle under nyss nämnda betingelser alltså bliva vid alt. I 13,174 kronor, motsvarande 103 kronor 74 öre för varje inackorderat barn, vid alt. II 18,071 kronor eller 41 kronor 35 öre för barn, vid alt. III 24,991 kronor, motsvarande 50 kronor 8 öre för barn, samt vid alt. IV 35,184 kronor eller 33 kronor 96 öre för barn.

För överskådlighetens skull har överstyrelsen sammanfört resultaten av utredningen enligt de fyra alternativen i följande jämförelsetabla:

Jämförelsetabå.

[225.]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Inackorderingsverksamhetens utvidgning enligt	Antal barn som inackorderas	Beräknat antal inackorderingsdagar (max. 200 dagar)	Beräknad totalkostnad (max. 1 kr. per dag) Kr.	$\frac{2}{3}$ av totalkostnaden Kr.	Vid genomförd inackordering inbesparade				
					antal läraravdelningar	statsbidrag till			
						Grundlön Kr.	provisorisk avlöningsförbättring Kr.	dyrtidstillägg Kr.	S:a Kr.
<i>Alt. 1.</i> (barn från kolonat m. m. i Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län) . .	127	21,663	21,170	14,112 — 938 13,174	$1\frac{1}{2}$	650	60	228	938
<i>Alt. 2.</i> (barn i Västernorrlands län utan begränsning till kolonat m. m.)	437	74,813	72,614	48,408 — 30,337 18,071	$17\frac{1}{2}$	20,995	1,980	7,362	30,337
<i>Alt. 3.</i> (barn i fråga om Kopparbergs o. Gävleborgs län från kolonat och beträffande Västernorrlands län utan begränsning)	499	85,273	82,994	55,328 — 30,337 24,991	$17\frac{1}{2}$	20,995	1,980	7,362	30,337
<i>Alt. 4</i> (barn utan begränsning i de tre länen) . .	1,036	178,140	172,835	115,200 — 80,037 35,163	$44\frac{1}{2}$	54,615	5,724	20,197	80,036
<i>Alt. 5.</i> (alla barn i:									
Ångermanlands norra .	215	35,283	35,283	23,522	$11\frac{1}{2}$	14,295	1,428	4,909	20,295
Ångermanlands södra .	115	19,230	17,671	11,780	6	6,700	720	2,453	9,873
Medelpads	124	20,300	19,660	13,106	—	—	—	—	—
Hälsinglands norra . .	77	15,400	15,400	10,266	8	10,560	1,296	3,948	15,804
Hälsinglands södra . .	195	29,880	28,074	18,716	9	9,570	1,080	3,974	14,624
Dalarnas norra)	147	28,997	27,857	18,571	3	4,140	360	1,420	5,920
Summa	873	149,090	143,945	95,261 — 66,516 28,745	$37\frac{1}{2}$	45,265	4,884	16,704	66,516

Vad därefter angår beräkningen av det belopp, med vilket det nuvarande anslaget å 515,000 kronor till inackordering av skolbarn bör höjas för att möta de statens utgifter, som skulle under budgetåret 1931/1932 föranledas av utvidgning av statshjälpen enligt ettdera av ovannämnda alternativ, synes hänsyn böra tagas såväl därtill, att skoldistriktet första året, denna hjälp-

[225.]

verksamhet skulle stå till buds, icke i full utsträckning kunna träffa härför nödiga förberedelser samt att föräldrarna särskilt i vissa bygder ännu ej hunnit sätta sig in i de nya förhållandena, så att de äro villiga att låta sina barn inackorderas. Med hänsyn härtill bör enligt överstyrelsens mening en avsevärd reducering kunna ske i fråga om de belopp för totalkostnaderna, som angivas i kol. 4 av de olika alternativen. Särskilt stor synes denna reducering kunna göras för Dalarnas södra och Dalarnas östra inspektionsområden. Överstyrelsen anser sig i dessa två fall kunna räkna med en reducering till $\frac{1}{2}$, respektive $\frac{1}{3}$ av upptagna totalkostnaden. Men även för övriga inspektionsområden synes man för detta första verksamhetsår böra utgå ifrån en så pass begränsad verksamhet, att totalkostnaderna kunna beräknas till $\frac{3}{4}$ av den för varje inspektionsområde genom utredningen erhållna siffran för totalkostnader.

I enlighet härmed synas totalkostnaderna för budgetåret 1931/1932 kunna beräknas sålunda:

Inspektionsområde	Enligt alt. I Kronor	Enligt alt. II Kronor	Enligt alt. III Kronor	Enligt alt. IV Kronor
Dalarnas södra	450:—	×	450:—	4,450:—
» östra	2,960:—	×	2,960:—	5,396:—
» norra	150:—	×	150:—	20,893:—
Gästriklands	—	×	—	2,850:—
Hälsinglands södra	—	×	—	21,056:—
» norra	300:—	×	300:—	11,550:—
Medelpads	1,477:—	14,745:—	14,745:—	14,745:—
Ångermanlands södra	1,921:—	13,254:—	13,254:—	13,254:—
» norra	4,694:—	26,463:—	26,463:—	26,463:—
Summa	11,952:—	54,462:—	55,322:—	120,657:—
60 procent härav är	7,171:—	32,677:—	34,993:—	72,394:—

Vid fördelningen av hittillsvarande anslag har hänsyn tagits till kommunernas skattebörda och bärkraft. Vid en jämförelse mellan de kommuner, som hittills kunnat erhålla inackorderingsbidrag, och de nu närmast ifrågasvarande synas de senare kommunerna i allmänhet ekonomiskt bättre ställda. Med hänsyn härtill torde inackorderingsbidragen i många fall kunna bestämmas till lägre procenttal av beräknade totalkostnaden, än tidigare ansetts lämpligt, och har överstyrelsen därför ansett sig kunna utgå från ett medeltal av 60 procent.

Med utgångspunkt från de totalkostnader, vilka överstyrelsen ansett tillfyllest för budgetåret 1931/1932, skulle kostnadsökningen för anslaget till inackordering av vissa skolbarn alltså bliva vid alt. I 7,171 kronor, vid alt. II 32,677 kronor, vid alt. III 34,993 kronor och vid alt. IV 72,394 kronor.

Överstyrelsen övergår därefter att ange sin ståndpunkt med anledning av den nu företagna utredningen.

Till en början framhåller överstyrelsen, att den nu gjorda utredningen — liksom de utredningar, som på Kungl. Maj:ts eller riksdagens initiativ

ägt rum åren 1917/1918 och år 1924 — ger vid handen, att behovet av en utvidgning av den statliga inackorderingsverksamheten för avlägset från skola boende skolbarn till Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län fortfarande är stort. Kraftigast framträder detta behov för Västernorrlands län, Hälsingland och Dalarnas norra inspektionsområde. Men jämväl för åtskilliga skoldistrikt i övriga inspektionsområden (Dalarnas södra och östra samt Gästriklands) förefinnes ett bestämt behov, även om insikten om nyttan av inackordering av barnen för erhållande av ordnad eller förbättrad skolundervisning ännu ej vunnit allmän spridning särskilt bland barnens föräldrar. Så till exempel måste man i fråga om Dalarnas östra inspektionsområde komma till den uppfattningen, att en rätt bedriven inackorderingsverksamhet skulle vara till gagn för folkundervisningen i dessa bygder, när man får den uppgiften, att ej mindre än 92 barn behövt inackordering, därav 53 barn från skogstorp m. m. Från en del skoldistrikt, särskilt inom Dalarnas södra och östra inspektionsområden, har man yttrat farhågor för att barnens föräldrar ej skulle vilja sända sina barn till inackordering vid skola samt att goda inackorderingshem vore svåra att uppbringa i tillräckligt antal. Häremot anser sig överstyrelsen böra erinra, att det här lika litet som i de bygder, där statsunderstödd inackorderingsverksamhet nu bedrives, är fråga om tvångsåtgärder samt att, därest lämpliga enskilda inackorderingshem ej skulle finnas att tillgå, men barnantalet är för litet för upprättande av ett statsunderstött skolhem, inackordering jämväl kan ordnas genom mindre skolhushåll under tillsyn av vederbörande skolråd.

Vad därefter angår frågan, i vilken omfattning den statsunderstödda inackorderingsverksamheten nu bör utvidgas, har överstyrelsen för sin del kommit till den bestämda uppfattningen, att detta bör ske på sådant sätt, att samtliga skoldistrikt inom ifrågavarande tre län, för vilka behov av inackorderingsbidrag föreligger, kunna ifrågakomma till statsbidrag för hela sin inackorderingsverksamhet. Möjligheten till erhållande av statsbidrag bör sålunda icke begränsas till barn från kolonat, kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter. En dylik begränsning kan lätt giva anledning till slitningar inom skoldistriktet samt oenighet grannar emellan. Ej heller anser sig överstyrelsen kunna förorda en begränsning av den nu ifrågasatta utvidgningen av inackorderingsverksamheten till Västernorrlands län, då i detta fall skoldistriktet såväl i de båda inspektionsområdena i Hälsingland som i Dalarnas norra inspektionsområde fortfarande skulle ställas utanför, men den nu företagna utredningen tydligt ådagalagt, att särskilt för ett stort antal skoldistrikt inom dessa inspektionsområden förefinnes stort behov av statsunderstöd för inackordering av skolbarn. Överstyrelsen har jämväl övervägt lämpligheten av att inskränka utvidgningen till Västernorrlands län samt till Dalarnas norra, Hälsinglands södra och Hälsinglands norra inspektionsområden, men har ett dylikt lösande av frågan syntts överstyrelsen medföra utestängandet av en del skoldistrikt i angränsande inspektionsområden, för vilka statshjälp är starkt påkallad, utan att någon avsevärdare besparing skulle vinnas i de beräknade statsutgifterna. Enligt lika beräkningsgrunder ha nämligen statens verkliga kostnader ansetts kunna uppskattas vid utvidgning av den nuvarande inackorderingsverksamheten till ifrågavarande tre län i deras helhet till 35,184 kronor samt vid begränsning till Västernorrlands län och nyssnämnda tre inspektionsområden till 28,745 kronor.

Då statens bidrag till genomförandet av det utav överstyrelsen nu för-

[225.] ordade alternativet för utvidgning av inackorderingsverksamheten — enligt vad ovan anförts — ansetts kunna för budgetåret 1931/1932 beräknas till 72,394 kronor eller i jämnt tal 72,000 kronor, skulle om sagda alternativ lägges till grund, det nuvarande anslaget å 515,000 kronor för detta budgetår behöva ökas med nämnda belopp, 72,000 kronor, till 587,000 kronor.

I fråga om de bestämmelser, som böra gälla för ansökning om statsbidrag och anslagets fördelning m. m., synas de i kungörelsen den 28 maj 1926 (nr 142) angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn i skolhem eller enskilda hem givna bestämmelserna fortfarande kunna äga giltighet.

På grund av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att — med uteslutande av det i riksstaten uppförda ordinarie anslaget å 515,000 kronor till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter — i stället därstädes under rubriken Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Dalarna och Norrland, dock ej rikets nordligaste gränssorter, uppföra ett ordinarie anslag å 587,000 kronor att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Statskontoret har den 26 september 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anført:

Beträffande de av skolöverstyrelsen uppgjorda alternativa förslagen till omfattningen av ifrågavarande statsunderstödda inackorderingsverksamhet vill statskontoret, som givetvis icke är i tillfälle att bedöma överstyrelsens beräkningar angående statsverkets kostnader i de olika fallen, framhålla, att statskontoret icke kan tillstyrka det av överstyrelsen förordade alternativ IV, innebärande att verksamheten skulle utsträckas till Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, utan att densamma för något av dessa län skulle inskränkas till allenast barn från kolonat m. fl. dylika lägenheter.

Redan den omständigheten, att statens årliga merkostnad enligt detta alternativ skulle — fränsett de besparingar, som kunde vinnas genom inskränkningar i skolorganisationen — utgöra 115,220 kronor vid verksamheten fullt genomförd och för budgetåret 1931/1932 beräknas till 72,394 kronor, måste göra statskontoret betänksamt inför den starka utgiftsökning, som förslaget innebär. Men härtill kommer, att det ifrågavarande alternativet knappast kan anses stå i överensstämmelse med de av riksdagen i ämnet gjorda uttalandena beträffande Kopparbergs och Gävleborgs län. I proposition nr 116 till 1930 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till särskilt understöd till skolväsendet inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m., därvid departementschefen — med öförmålan att i avgivna yttranden framhållits, hursom kolonisternas och kronotorparnas skolfråga borde lösas, bland annat, genom ökade bidrag till inackordering — uttalat, att vägande skäl anförts till förmån för bidragsverksamhetens utsträckning även till skoldistrikt inom Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, samt ställt i utsikt närmare utredning i frågan. Riksdagen framhöll angelägenheten av att denna utredning verkställdes på sådant sätt, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1931 års riksdag. Av vad sålunda förekommit lärers få anses framgå, att riksdagen, vad de

båda förstnämnda länen beträffar, haft sin uppmärksamhet riktad allenast på kolonisternas och kronotorparnas barn. Samma uppfattning skulle kunna göras gällande beträffande Västernorrlands län, men här har riksdagen i annat sammanhang uttalat sig för en vidsträcktare användning av anslaget. I anledning av vid 1930 års riksdag i ämnet väckta motioner uttalade nämligen riksdagen (skrivelse nr 8 A, punkt 186), att, vad anginge frågan om beredande av delaktighet i inackorderingsanslaget för Västernorrlands län, riksdagen icke ville förneka, att en utsträckning av ifrågavarande förmån till sistnämnda län kunde, med tanke på vissa delar därav, som till sin karaktär vore fullt jämförliga med flera av de skoldistrikt, vilka för närvarande ägde möjlighet till understöd från anslaget, anses befogad. Frågan syntes dock vara av beskaffenhet att böra närmare utredas av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till detta riksdagens uttalande är från statskontorets sida intet att erinra mot bidragsverksamhetens utsträckande till Västernorrlands län utan den för de båda andra ifrågavarande länen angivna inskränkningen. Av statskontorets sålunda angivna ståndpunkt följer, att ämbetsverket vill för sin del förorda alternativ III av överstyrelsens förslag, slutande å en beräknad kostnad för statsverket vid fullt genomförd organisation av 55,328 kronor och för budgetåret 1931/1932 av 34,993 kronor.

Inackorderingsanslaget läser alltså böra erhålla den av skolöverstyrelsen föreslagna förändrade rubriken »Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Dalarna och Norrland, dock ej rikets nordligaste gränsorter» samt i riksstaten upptagas med ett belopp av 550,000 kronor, innebärande en förhöjning av det nuvarande anslagsbeloppet, 515,000 kronor, med 35,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har efter de ingående utredningar, för vilka jag nyss redogjort, kommit till den bestämda uppfattningen, att möjligheten att erhålla statsbidrag från ifrågavarande anslag icke bör begränsas till barn från kolonat, kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter, då en dylik begränsning lätt kan giva anledning till slitningar inom skoldistriktet och oenighet grannar emellan. Dessa skäl måste jag tillmäta en avgörande betydelse. Härtill kommer att nämnda barns undervisning redan blivit tillgodosedd genom anslaget till särskilt understöd åt skolväsendet inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation eller upplåtelse av kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter, och beviljandet dessutom av inackorderingsbidrag för dessa barn skulle alltså i dubbel måtto ställa dem i särklass i förhållande till andra barn inom skoldistriktet. Där över huvud taget inackorderingsbidrag av förevarande art kunna ifrågakomma, böra de alltså kunna påräknas för samtliga barn, som äro i behov därav.

Frågan blir då, till vilka län den utvidgade inackorderingsverksamheten bör sträcka sig. Skolöverstyrelsen framhåller, att bidragsbehovet är störst inom Västernorrlands län, Hälsingland och Dalarnas norra inspektionsområde, men att jämväl för åtskilliga skoldistrikt i övriga inspektionsområden inom Kopparbergs och Gävleborgs län förefinnes ett bestämt behov.

Jag skulle visserligen anse det önskvärt, att inackorderingsbidragen kunde utsträckas till samtliga dessa län. Såsom statskontoret framhållit, torde dock

Departement-
schefen.

riksdagen vad beträffar Kopparbergs och Gävleborgs län endast ha avsett bidrag till kolonisters och kronotorpares barn. Då jag, såsom nämnt, ej kan tillstyrka en sådan begränsning och dessutom anslaget för ändamålet så nyligen som av senaste riksdag höjts från 315,000 kronor till 515,000 kronor, anser jag mig även av budgetära skäl icke kunna gå längre än att förorda det av skolöverstyrelsen framlagda alternativ II, vilket innebär utvidgning av verksamheten till att omfatta Västernorrlands län i samma utsträckning som Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Detta alternativ skulle vid fullt genomförd organisation innebära en beräknad kostnadsökning av 48,408 kronor. Överstyrelsen framhåller, att merutgiften till en del kommer att motsvaras av minskade anspråk på statsbidrag till läraravlöningar såsom följd av indragning av skolor eller möjlighet att undvara annars behövliga skolor. Denna besparing har vid ifrågasvarande alternativ beräknats till 30,337 kronor, varför statens verkliga merutgift skulle bli endast 18,071 kronor.

Med hänsyn till att verksamheten under första året icke torde hinna komma i gång mer än delvis, har överstyrelsen ansett kostnadsökningen vid det av mig förordade alternativet kunna begränsas till 32,677 kronor för budgetåret 1931/1932. Jag har intet att erinra mot överstyrelsens beräkningar, och anslaget synes alltså böra höjas till i avrundat tal 548,000 kronor. I sammanhang härmed bör anslagstiteln ändras till att angiva det utvidgade verksamhetsområdet.

För ansökning om statsbidrag och anslagets fördelning torde förutvarande bestämmelser böra gälla jämväl för Västerbottens län.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter — under rubriken »Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter» uppföra ett *ordinarie* anslag av kronor 548,000: —

[226.]

31. Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Såsom bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn har riksdagen för ett vart av budgetåren 1926/1929 beviljat ett extra anslag av 30,000 kronor. Då detta belopp emellertid visat sig icke på långt när motsvara det förefintliga behovet, sådant detta kommit till uttryck i ansökningar om statsbidrag till bestridande av kostnaderna för skolskjutsar, beviljade 1929 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1929/1930 ett anslag för ändamålet av 60,000 kronor och jämväl för budgetåret 1930/

1931 har enahanda anslag beviljats. Hela anslaget för sistnämnda budgetår har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut fördelat åt 126 olika skoldistrikt.

Bestämmelser angående förevarande statsbidrag finnas meddelade i kungörelse den 28 maj 1926, nr 143.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 hemställt, att för ändamålet måtte för nästkommande budgetår beviljas 100,000 kronor såsom ordinarie förslagsanslag. Överstyrelsen anför:

Till erhållande av bidrag ur det för budgetåret 1929/1930 beviljade anslaget anmälde sig 96 skoldistrikt. Hittills hava inkommit ansökningar från 132 skoldistrikt om bidrag för budgetåret 1930/1931, och summan av de statsbidrag, som däri sökas, uppgår till omkring 109,000 kronor. För ifrågavarande ändamål finnas emellertid endast 60,000 kronor anslagna för nämnda år, vadan alltså vid fördelningen av anslaget en nedprutning av bortåt 50 procent av de begärda bidragen måste företagas.

Enligt kungörelsen den 28 maj 1926 utgår statsbidrag för anordnande av skolskjutsar företrädesvis i sådana fall, där kostnaderna för skolskjutsarnas anordnande kunna anses uppvägas av besparingar för skolväsendet i andra hänseenden. Av den hittills vunna erfarenheten framgår också, att skolskjutsar medföra betydande besparingar för både stat och kommun. I sin skrivelse den 24 april 1930 angående beredande av större möjlighet för skoldistrikt att vid minskning av antalet barn indraga skolor och skolavdelningar anför överstyrelsen rörande denna sak bland annat: »Skolskjutsarnas ekonomiska betydelse för statsverket framgår någorlunda tydligt därav, att, enligt folkskolinspektörernas beräkningar, genom det vid tiden för beräkningarna utgående statsbidraget för skolskjutsar å sammanlagt 30,000 kronor inbesparats statsbidrag till 70 lärartjänster med ett sammanlagt belopp — beräknat efter i olika lönegrader utgående statsbidrag — av lägst 75,600 och högst 107,100 kronor, oavsett dyrtidstillägg till 70 befattningshavare, och torde dyrtidstillägget ensamt kunna beräknas uppgå till ungefär samma belopp som hela det för skolskjutsar utgående statsbidraget. Då nu — fortfarande enligt folkskolinspektörernas uppgifter — icke endast 70 utan 380 läraravdelningar, d. v. s. mer än fem gånger det nuvarande antalet, skulle kunna undvaras genom en vidare utveckling av skolskjutsanordningen, varvid statsbidraget skulle utgå efter samma grunder som för närvarande, synes det uppenbart, att anordningen med skolskjutsar innebär möjligheter till avsevärda besparingar för statsverket.»

De uppgifter, som av skolråden lämnats i hittills inkomna ansökningar om statsbidrag till skolskjutsar under budgetåret 1930/1931, ådagalägga även, att stora besparingar icke blott för statsverket utan även för skoldistrikten kunna vinnas genom ifrågavarande anordning. Samtliga kostnader för de enligt nämnda ansökningar planerade skolskjutsarna hava av skolråden beräknats till omkring 182,000 kronor. Genom dessa skolskjutsar skulle enligt de lämnade uppgifterna 18 fortsättningsskolor, 50 folk- och 83 småskollärarkrafter bliva obehövliga, därest skolskjutsarna kunna genomföras i beräknad omfattning. Summan av de på detta sätt inbesparade lärarlönerna torde kunna beräknas till ett belopp, som med åtminstone 100,000 kronor överstiger samtliga kostnaderna för ifrågavarande skolskjutsar. Men därtill kommer den för kommunerna vida större besparing, som ligger däri,

[226.]

att skoldistriktet enligt ovannämnda uppgifter genom dessa skolskjutsar skulle undgå kostnaderna för anskaffning och underhåll av skollokaler för omkring 37 folkskolavdelningar och 78 småskolor eller mindre folkskolor. Dessa uppgifter och beräkningar avse visserligen blott ett år och äro i hög grad ungefärliga, men de bestyrka dock den mening, överstyrelsen tidigare uttalat, att de hittills med statsbidrag understödda skolskjutsarna medfört en utgiftsminskning enbart för statsverket, vilken uppgår till ett belopp, som är mer än dubbelt så stort som det härför lämnade statsbidraget, och att de än vidare erbjuda väsentliga möjligheter till besparingar.

Men på samma gång skolskjutsar sålunda bidraga att nedbringa kostnaderna för skolväsendet, utgöra de också ett viktigt hjälpmedel till att förbättra skolorganisationen. Det torde icke kunna bestridas, att genom denna anordning i många fall möjliggöres indragning av sådana skolor, som trots ringa barnantal och otillfredsställande lokala förhållanden dock åsamka stat och kommun dryga kostnader. Nästan undantagslöst överföras barnen genom skolskjutsar från svagare skolformer med otillräckligt utbildade lärarkrafter och bristfälliga, förhyrda lokaler till skolor av högre form, där de komma i åtnjutande av sundare och bättre skollokaler och bättre undervisningsmateriel, varav följden i allmänhet måste bliva ett förbättrat undervisningsresultat. För barn med lång eller eljest svår väg till skolan bereda skolskjutsarna dessutom välkomna lättnader i skolgången, och i motsats till inackordering erbjuda de den stora förmånen, att barnen få bo i sina hem även under skoltiden.

Ehuru skolskjutsarna för allmänheten i stor utsträckning ännu äro en nyhet, som på sina håll mottagits med en viss tveksamhet och misstro, har dock den hittills vunna erfarenheten visat, att anordningen i det stora hela slagit väl ut. Därom vittna samstämmiga yttranden från statens folkskolinspektörer rörande anordningens lämplighet och praktiska användbarhet, och därför talar också det förhållandet, att samma skoldistrikt år efter år återkommit med sina ansökningar, ehuru det statsbidrag, som erhålles för detta ändamål, måste kompenseras av större motprestation från skoldistriktets sida än i fråga om statsbidrag till folkskoleväsendet i övrigt.

Då sålunda skolskjutsarna visat sig utgöra ett betydelsefullt hjälpmedel till att förbättra skolväsendet och på samma gång nedbringa kostnaderna för det samma, anser överstyrelsen, att de skoldistrikt, som på bärande grunder anordna sådana, också böra komma i åtnjutande av ett statsbidrag, som på ett verksamt sätt stöder denna verksamhet. Av vad som ovan anförts framgår, att det anslag på 60,000 kronor, som utgått under de senaste åren, icke på långt när räcker till statsbidrag motsvarande hälften av kostnaderna för de anordnade skolskjutsarna. Vid prövning av ansökningarna från de 132 skoldistrikt, som ansökt om bidrag ur det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget, har överstyrelsen funnit, att i de allra flesta fall förhållandena varit sådana, att statsbidrag kunnat och bort utgå i den omfattning, kungörelsen den 28 maj 1926 angiver. Den starka nedprutning av de sökta beloppen, som nu måst ske, har också, enligt vad överstyrelsen förspott, ute i skoldistriktet vållat oro och bekymmer, då man ju planerat skolskjutsarna och uppgjort årets skolstat i förhoppning om att erhålla statsbidrag åtminstone till halva kostnaden för dessa skjutsar. Denna ovisshet rörande utsikterna för ett skoldistrikt att erhålla statsbidrag till skolskjutsar omöjliggör flerstädes anordningens tillämpning, då ett skoldistrikt, även om det ur alla synpunkter är förmånligt, svårigen vågar sig på att ordna sitt skol-

väsen på sådant sätt, att ett permanent behov av skolskjutsar uppstår, därest icke statsbidrag därför med någon grad av säkerhet kan beräknas.

Den osäkerhet och oberäknelighet, som för närvarande råder på detta område, beror icke blott på att statsbidrag för här ifrågavarande ändamål icke utgår efter fastställda allmänna grunder utan i varje särskilt fall bestämmes av Kungl. Maj:t, utan härrör också ur detta anslags natur. Hittills har bidrag för anordnande av skolskjutsar utgått i form av ett extra anslag till fixerat belopp, som icke får överskridas. I sitt ovannämnda utlåtande den 24 april 1930 har därför överstyrelsen hemställt, att det nuvarande extra anslaget till skolskjutsar måtte förändras till ordinarie förslagsanslag och anförde därvid bland annat: »En dylik förändring av anslagets natur torde icke innebära någon större ekonomisk risk, då ju statsverket har ekonomisk fördel av att skolskjutsar i långt större utsträckning än för närvarande komma till användning under förutsättning att nu gällande villkor för statsbidragets utgående fortfarande skulle gälla och en effektiv kontroll utövas.»

Skulle emellertid Kungl. Maj:t icke finna nödigt att redan nu förändra detta anslag till förslagsanslag, torde det lämpligen böra upptagas som extra reservationsanslag, så att besparingar, som möjligen göras under ett budgetår kunna tagas i bruk under ett följande år.

Såsom framgår av skolöverstyrelsens skrivelse, har anordningen med skolskjutsar givit mycket goda resultat i skolorganisatoriskt och pedagogiskt hänseende, på samma gång som det framför allt bidragit att nedbringa så väl statens som kommunens kostnader för skolväsendet. Jag anser därför, att statsbidrag för ifrågavarande ändamål fortfarande bör utgå. Då det nuvarande anslaget icke räcker till för att fylla det behov, som ådaga-lagts i de inkomna ansökningarna om statsbidrag, synes mig ökat anslag för ändamålet böra äskas. Med hänsyn till den korta tid, som förflutit, sedan anslaget senaste gången höjdes, liksom också av budgetära skäl kan jag dock ej nu förorda större ökning än till 75,000 kronor. Vad anslagets natur beträffar anser jag, då ifrågavarande verksamhet bedrivits relativt kort tid, att någon ändring icke för närvarande bör vidtagas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att till bidrag för anordnande av skolskjutsar för skol-pliktiga barn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 75,000: — att utgå enligt de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Departement-
schefen.

32. **Bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 39,000: —

33. **Avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Till avlönande av lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern**

[227.]
Avlönande
av lärare
åt vid stats-

[227.] understödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. anvisade riksdagen från och med år 1920 till och med budgetåret 1926/1927 förslagsanslag på extra stat. Sedan i proposition till 1927 års riksdag (åttonde huvudtiteln, punkt 179) föreslagits, att bidrag från anslaget skulle kunna utgå jämväl till lärare för barn vid sådana tuberkulossjukhus, som åtnjöte statsunderstöd, anvisade riksdagen för vart och ett av budgetåren 1927/1931 extra förslagsanslag till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern. Efter av Kungl. Maj:t till 1930 års riksdag framlagt förslag, att statsbidrag från anslaget skulle kunna beviljas jämväl för lärare vid s. k. dispensärbarnhem och vid barnhem för nervösa och psykopatiska barn (åttonde huvudtiteln, punkt 205), har riksdagen för budgetåret 1930/1931 beviljat ett extra förslagsanslag av 43,000 kronor till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen dels hemställt om beviljande av fortsatt anslag för ändamålet med enahanda belopp, dels ock gjort framställning om anvisande av ett särskilt anslag å 4,500 kronor till beredande av provisorisk avlöningsförbättring åt vid ifrågavarande sjukvårdsanstalter och barnhem anställda lärare.

Beträffande det till lärarnas avlönande erforderliga anslaget yttrar överstyrelsen:

Enligt från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter har under kalenderåret 1929 till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern åtgått ett belopp av omkring 33,000 kronor. Det högre beloppet för budgetåret 1930/1931 är beräknat i samband med riksdagens medgivande, att ur nu ifrågavarande anslag må utgå bidrag även till avlönande av lärare vid dispensärbarnhem samt barnhem för nervösa och psykopatiska barn, vilken utvidgning av anslagets ändamål ävenledes föranlett ändring i anslagets titel. Någon ändring i anslagets storlek för budgetåret 1931/1932 torde icke vara erforderlig, utan synes erfarenheten i fråga om anslagsbehovet under budgetåret 1930/1931 böra avvaktas.

Vad angår frågan om beredande av provisorisk avlöningsförbättring åt omförmälda lärare anför överstyrelsen:

Lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern äga enligt statsmakternas beslut uppbära avlöning såsom till lärare vid folk- och småskolor, vartill jämväl statsbidrag utgår efter enahanda grunder såsom för folkskollärare. Även i fråga om dyrtidstillägg samt tjänstårsberäkning för lönetur och pension äger jämlikt gällande författningar dylik likställighet mellan dessa lärargrupper rum. Det synes då billigt, att även provisorisk avlöningsförbättring finge utgå till dessa lärare. För de skolor vid sjukvårdsanstalter och vissa barnhem, som det nu gäller, är det uppenbarligen av största vikt, att full likställighet med kommunernas folkskolor kommer att råda beträffande lärarlönerna. Den besvärligare tjänstgöringen i skolor för kroppsligen eller psykiskt sjuka barn gör det givetvis icke lätt för dessa anstalter att anskaffa och få för någon längre tid behålla lärare, som äro för en sådan uppgift mest lämpliga. Ännu svårare blir detta, om därtill kommer, att sjukvårdsanstalternas

lärare måste vara i avlöningshänseende sämre ställda än andra folkskol-
lärare.

[227.]

Med hänsyn till det befintliga fåtalet skolor av detta slag bliva de ekonomiska konsekvenserna av provisorisk avlöningsförbättring åt nu ifrågasatt lärare av ringa omfattning. Den lärarpersonal, som det nu gäller, omfattar 12 folkskollärarinnor och 8 småskollärarinnor, anställda vid värföranstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg, Eugeniahemmet i Stockholm, Apelvicens och Barkåkra kustsanatorier samt tuberkulossjukhusen i Målilla och Högbo. Provisorisk avlöningsförbättring åt dessa 20 lärarinnor i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 241) angående provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor, varvid hänsyn tagits även till dyrortsgruppering, skulle uppgå till ett årligt belopp av 3,630 kronor. Då det kan antagas, att under den närmaste tiden tillkommer ytterligare ett fåtal lärarinnor vid vissa barnhem, torde nämnda belopp böra ökas till 4,500 kronor.

Statskontoret har den 30 september 1930 avgivit utlåtande rörande den ifrågasatta provisoriska avlöningsförbättringen och därvid anført:

Statskontoret finner för sin del skäligt, att provisorisk avlöningsförbättring enligt grunder, som äro gällande beträffande sådan löneförmån för folkskollärare och småskollärare beredes lärarpersonalen vid ifrågasatt anstalter i de fall, då statsbidrag för avlönande av samma personal av Kungl. Maj:t beviljats vederbörande anstalt.

Mot skolöverstyrelsens i sådant avseende framlagda kostnadsberäkning för budgetåret 1931/1932, slutande å ett belopp av 4,500 kronor, har statskontoret ej heller något att erinra.

Överstyrelsen har föreslagit uppförande å riksstaten av ett särskilt anslag för ändamålet. Statskontoret vill emellertid ifrågasätta, om icke, med hänsyn till det jämförelsevis obetydliga belopp det här rör sig om, man med fränseende av det skäl, som i allmänhet talar för anvisande av särskilda anslag för olika ändamål — lättare överskådlighet av utgifterna för det särskilda ändamålet — skulle kunna inräkna beloppet i anslaget till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Anslaget, vars rubrik icke behövde härigenom ändras, skulle i så fall höjas från sitt nuvarande belopp, 43,000 kronor, till 47,500 kronor.

Anslag till avlönande av ifrågasatt lärare bör fortfarande utgå, och i likhet med skolöverstyrelsen anser jag det skäligt, att dessa lärare jämväl komma i åtnjutande av provisorisk avlöningsförbättring enligt de för folk- och småskollärare gällande grunder. Skolöverstyrelsens beräkning av det för sistnämnda ändamål erforderliga beloppet, 4,500 kronor, torde böra godtagas. Emellertid måste jag ansluta mig till statskontorets uppfattning i fråga om olämpligheten av att upptaga detta jämförelsevis obetydliga belopp såsom särskilt anslag. Jag vill alltså tillstyrka, att den provisoriska avlöningsförbättringen får utgå från anslaget till avlönande av ifrågasatt lärare. Då jag ej har något att erinra mot skolöverstyrelsens förslag, att detta anslag, fränsett avlöningsförbättringen, skulle bibehållas med oförändrat belopp, skulle sålunda, då avlöningsförbättringen inräknas, anslaget

Departementschefen.

i sin helhet för nästkommande budgetår böra höjas till 47,500 kronor. Såsom statskontoret framhållit, skulle någon ändring i anslagets rubrik icke behöva vidtagas med anledning av den nu ifrågasatta åtgärden.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 47,500: —

34. Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, oför-

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 3,180,000: —

[228.] 35. Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola.

Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 206 av 1930 års åttonde huvudtitel) uppfördes det ordinarie förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola i riksstaten för budgetåret 1930/1931 med ett belopp av 345,000 kronor, vilket innebar en minskning från budgetåret 1929/1930 med 20,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 föreslagit, att anslaget skulle för budgetåret 1931/1932 ytterligare nedsättas till 295,000 kronor samt till stöd härför anfört:

Enligt av folkskolinspektörerna lämnade upplysningar utgjorde utgifterna från anslaget för år 1929 i avrundat tal 295,000 kronor eller omkring 28,000 kronor mindre än under närmast föregående år. Detta förhållande sammanhänger tydligen därmed, att fortsättningsskolan övertagit en del av den undervisning i hushållsgöromål, som hittills kommit flickorna i folkskolan till del. Huruvida utgifterna för ändamålet på denna grund komma att ytterligare nedgå kan icke nu bedömas. Men då man i varje fall knappast torde behöva räkna med stegring i utgiftsbehovet, synes en nedsättning i anslaget nu kunna ske med ytterligare 50,000 kronor.

Under åberopande av vad skolöverstyrelsen sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola
nu kronor 345,000: —
med » 50,000: —
till » 295,000: —

[229.] 36. Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor.

Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor.

Alltsedan år 1859 har i riksstaten varit uppfört ett anslag för undervisningsmateriel m. m. för folkskolor. Med stöd av detta anslag har genom ecklesiastikdepartementet och senare genom skolöverstyrelsen kunnat uppehållas en verksamhet, varigenom icke blott rikets samtliga folkskolor och fortsättningsskolor utan

även alla övriga av staten inrättade eller av staten understödda eller genom särskilt beslut under överstyrelsens inseeende ställda undervisningsanstalter kunnat, i många fall till nedsatt pris, erhålla lämplig undervisningsmateriel, varjämte understöd lämnats till framställande av nya undervisningsmedel. Varje år utgiver överstyrelsen över sådan materiel en tryckt förteckning, vilken kostnadsfritt utdelas till rikets samtliga skoldistrikt, folkskolinspektörerna, rektorer och lärare vid seminarier samt ett stort antal andra undervisningsanstalter.

I riksstaten för budgetåret 1923/1924 upptogs ifrågavarande anslag, som för år 1922 utgått med 60,000 kronor, med ett belopp av allenast 5,000 kronor. På grund av den ekonomiska situationen ansågs den med anslaget uppehållna verksamheten böra inskränkas till att endast omfatta utgivandet av omförmälda förteckning samt förmedlandet av åtkomsten av undervisningsmateriel. Med samma belopp var anslaget upptaget jämväl i riksstaten 1924/1925.

Emellertid hade å anslaget uppkommit en betydande reservation, vilken vid utgången av budgetåret 1923/1924 uppgick till 52,762 kronor 37 öre, vid utgången av budgetåret 1924/1925 till 51,578 kronor 45 öre, vid utgången av budgetåret 1925/1926 till 43,625 kronor 45 öre, vid utgången av budgetåret 1926/1927 till 36,681 kronor 42 öre, vid utgången av budgetåret 1927/1928 till 25,975 kronor 30 öre samt vid utgången av budgetåret 1928/1929 till 15,407 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag blev med hänsyn härtill ifrågavarande ordinarie reservationsanslag i riksstaterna för budgetåren 1925/1930 upptaget utan angivet belopp.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1929 meddelade överstyrelsen, att till budgetåret 1930/1931 av anslaget beräknades återstå i runt tal 4,800 kronor och att till verksamhetens uppehållande i den ovannämnda inskränkta formen behövdes ett särskilt anslag av omkring 6,000 kronor. På hemställan av Kungl. Maj:t upptogs också i riksstaten för budgetåret 1930/1931 det ordinarie reservationsanslaget till undervisningsmateriel m. m. för folkskolor med ett belopp av 6,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att berörda reservationsanslag måtte i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptagas med ett belopp av 5,000 kronor. Till stöd härför har skolöverstyrelsen anfört bland annat följande:

Såsom redan framhållits användas de här ifrågavarande medlen numera till huvudsakligen två ändamål, nämligen dels till utgivande av den årliga förteckningen över undervisningsmateriel och dels till understöd åt framställandet av viss materiel. För det förra ändamålet förbrukades under budgetåret 1929/1930 4,287 kronor 50 öre och för det senare 3,500 kronor, tillhoppa alltså 7,787 kronor 50 öre.

Vid ingången av budgetåret 1930/1931 finnes för här ifrågavarande ändamål dels ett överskott från föregående budgetår av 7,619 kronor 50 öre,

[229.]

dels av riksdagen anvisade 6,000 kronor eller sammanlagt 13,619 kronor 50 öre. Då enligt överstyrelsens skrivelse den 31 augusti 1929 utgifterna för budgetåret 1930/1931 beräknats till omkring 10,500 kronor, skulle vid utgången av sistnämnda budgetår uppstå en behållning av omkring 3,000 kronor. Beräknas utgifterna för budgetåret 1931/1932 uppgå till ungefär samma belopp som för senast gångna år, skulle för sagda budgetår för ändamålet erfordras ett anslag av omkring 5,000 kronor.

Då den förut nämnda förteckningen icke lär kunna undvaras för de av staten understödda eller eljest under överstyrelsens inseende ställda läroanstalterna, och då ej heller ett avbrott i överstyrelsens ovannämnda verksamhet i övrigt på detta område synes böra ifrågasättas, finner överstyrelsen sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 det ordinarie reservationsanslaget till undervisningsmateriel m. m. för folkskolor upptages till 5,000 kronor.

Departementschefen.

Här ifrågavarande verksamhet torde under budgetåret 1931/1932 böra bedrivas i samma omfattning som under senare tid, nämligen dels utgivande av den årliga förteckningen över undervisningsmateriel, dels framställande av sådan undervisningsmateriel, vars utgivande påbörjats, innan anslagsbegränsningen vidtogs för budgetåret 1923/1924.

Skolöverstyrelsen har beräknat kostnaderna för den sålunda begränsade verksamheten till 8,000 kronor. Då enligt skolöverstyrelsens beräkningar reservationen å här ifrågavarande anslag vid ingången av budgetåret 1931/1932 torde komma att uppgå till i runt tal 3,000 kronor, skulle anslaget i riksstaten för sagda budgetår behöva uppföras med ett belopp av (8,000—3,000) 5,000 kronor eller 1,000 kronor mindre än innevarande budgetår.

Jag får i detta sammanhang vidare erinra därom, att 1930 års riksdag med anledning av inom riksdagen väckta motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll om snar utredning, på vad sätt ett förbilligande av kostnaderna för skolmateriel skulle kunna åstadkommas, icke minst genom tillämpandet av större enhetlighet och sparsamhet i val av läroböcker, samt att Kungl. Maj:t tacktes fortast möjligt vidtaga de åtgärder, som av utredningen eventuellt kunde visa sig erforderliga.

Över denna riksdagens skrivelse avgav skolöverstyrelsen den 3 september 1930 infortrat utlåtande. Därjämte hava de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade s. k. 1927 års skolsakkunniga på grund av remiss avgivit den 31 december 1930 dagtecknat yttrande över nämnda skrivelse. I sitt yttrande hava de sakkunniga anført i huvudsak följande.

De sakkunniga få till en början erinra därom, att chefen för ecklesiastikdepartementet i skrivelse till de sakkunniga den 24 september 1928 anført, bland annat, att tidpunkten då vore inne för att upptaga frågan om de vid läroverken använda läroböckerna till närmare behandling. En närmare undersökning av ifrågavarande spörsmål kunde och borde nu företagas närmast i syfte att angiva riktlinjer för de olika ämnena i fråga om det behövlige lärostoffets innehåll och avgränsning. Ännu en betydelsefull

synpunkt borde enligt departementschefens mening härvid göras gällande, nämligen den ekonomiska. Utredningen borde icke inskränkas att avse endast de allmänna läroverken utan borde också gälla andra, med dem jämförliga läroanstalter.

Under hänvisning till det anförda uppdrag departementschefen åt de sakkunniga att i här berörda avseende verkställa erforderlig utredning samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Efter det att till de sakkunniga under hand överlämnats ett utav skolöverstyrelsen den 28 februari 1927 avgivet yttrande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om ombyte av läroböcker vid de under överstyrelsens inseende stående läroanstalterna, erinrade de sakkunniga i skrivelse till departementschefen den 28 augusti 1929 därom, att nämnda yttrande avsåge även andra läroanstalter än de i departementschefens nyssnämnda skrivelse angivna, däribland folkskolor och andra till folkbildningsväsendet hörande läroanstalter. I anledning härav meddelade departementschefen i skrivelse den 17 september 1929, att från hans sida hinder icke mötte för de sakkunniga att — i den mån de funne fullgörandet av det dem givna uppdraget äga ett nödvändigt samband med prövning av frågan om läroböcker även vid andra läroanstalter än dem, vilka direkt avsåges i sagda uppdrag — upptaga jämväl sistnämnda fråga till behandling och därutinnan avgiva yttrande och förslag i samband med fullgörandet av det den 24 september 1928 givna uppdraget.

Med skrivelse denna dag hava de sakkunniga avgivit betänkande med utlåtande och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. I detta sitt utlåtande hava de sakkunniga till en början lämnat en återblick på läroboksfrågans tidigare behandling, i vilken berörts jämväl åtgärder i avseende på läroböcker för folkskolan. Därjämte hava de sakkunniga i ett avsnitt av utlåtandet angivit de allmänna krav, som enligt de sakkunnigas mening böra ställas på en lärobok. De synpunkter, som de sakkunniga i detta hänseende gjort gällande, äro i det hela lika tillämpliga på folkskolans läroböcker som på de till den högre undervisningen hörande läroanstalternas.

I sitt betänkande hava de sakkunniga i övrigt koncentrerat sin undersökning kring tre huvudfrågor: begränsning av läroboksbeståndet vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter, sättet för antagande av läroböcker samt förbilligande av läroböckerna. Det synes de sakkunniga påtagligt, att dessa tre spörsmål måste bliva vägledande även för en undersökning rörande folkskolans läroböcker.

De resultat, till vilka de sakkunnigas undersökning av den första av nämnda tre frågor lett, avse som sagt icke folkskolorna och kunna således ej direkt tillämpas på dessa läroanstalter. Det synes emellertid de sakkunniga antagligt, att en undersökning i detta hänseende beträffande folkskolans läroböcker — en undersökning, som enligt de sakkunnigas mening vore önskvärd — skulle giva i huvudsak samma resultat som de sakkunniga vunnit i fråga om de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Vad beträffar den andra av ovannämnda huvudfrågor, hava de sakkunniga föreslagit nya former för en mera ingående fullt sakkunnig granskning av läroböckerna före deras införande vid läroverken. De sakkunniga hava i samband härmed uttalat den förväntan, att antalet läroböcker genom en sådan åtgärd skulle komma att förminskas, så mycket hellre som de

[229.]

sakkunniga också föreslagit, att endast vid sådan granskning godkända läroböcker skulle få användas vid undervisningen. Vad de sakkunniga i sist angivna avseende anfört, torde i väsentliga delar vara tillämpligt även på folkskolan och dess läroböcker.

Angående slutligen den tredje huvudfrågan hava de sakkunniga sökt anställa en jämförelse mellan förhållandena i vårt land och i vissa främmande länder. Vid denna jämförelse hava de sakkunniga visserligen ej funnit, att Sverige befinner sig i någon särskilt ogynnsam ställning, men de sakkunniga hava likväl ansett sig böra undersöka, huruvida icke ändock en sänkning av lärobokspriserna skulle kunna åstadkommas. Då ovan omförmälda granskning av läroböckerna skulle avse även böckernas pris, skulle en dylik åtgärd enligt de sakkunnigas mening kunna medverka till en prissänkning, och i samma riktning komme tvivelsutan även att verka den minskning i antalet läroböcker, som ett strängare granskningsförfarande skulle medföra. De sakkunniga hava i sist berörda sammanhang till behandling upptagit frågan om möjligheten att upprätta ett statligt förlag för läroböcker eller att på annat sätt åvägabrinda ett statligt ingripande i förevarande hänseende. Emellertid hava de sakkunniga funnit denna fråga så nära sammanhängande med den allmänna frågan om ett statstryckeri, att de ansett sig böra förorda, att den utredning i sistberörda hänseende, som tidigare pågått, måtte åter upptagas och kompletteras.

Av vad de sakkunniga nu anfört framgår alltså, att den av dem verkställda undersökningen i väsentliga avseenden är tillämplig även på folkskolans läroböcker, men att en undersökning, som särskilt avsåge dessa böcker, skulle kräva en komplettering. I fråga om en dylik komplettering få de sakkunniga framhålla, att densamma — icke minst därför att den förutsätter infordrande från rikets samtliga skoldistrikt av vissa uppgifter och uttalanden — måste bli omfattande och tidskrävande. Vad angår de sakkunnigas möjligheter att själva verkställa en dylik utredning, tillåta sig de sakkunniga erinra därom, att de genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 oktober 1929 haft sig förelagt att med utgången av år 1930 hava slutfört de åt dem redan tidigare lämnade uppdragen och att den tid, som sålunda stått de sakkunniga till buds, till fullo tagits i anspråk för sistnämnda uppdrags utförande.

De skolsakkunnigas nu återgivna uttalande giver vid handen, att de sakkunnigas nyss avgivna utlåtande och förslag rörande läroböcker avser endast allmänna läroverk och med dem jämförliga läroanstalter men att de utredningar, som de sakkunniga verkställt, och de uttalanden, de gjort, i viktiga avseenden äro tillämpliga på de vid folkskolorna rådande förhållandena. De sakkunnigas utlåtande har givetvis ännu ej kunnat bli föremål för någon som helst prövning vare sig från sakkunniga myndigheters eller Kungl. Maj:ts sida, men det synes mig dock i ej oväsentlig mån motsvara vad riksdagen med sin förut omförmälda skrivelse torde hava avsett, och i varje fall kunna utgöra en god utgångspunkt för vidare undersökning av spörsmålet om »ett förbilligande av kostnaderna för skolmateriel, icke minst genom tillämpandet av större enhetlighet och sparsamhet i val av läroböcker». I vad mån en sådan ytterligare undersökning kan bli erforderlig lär

alltså icke kunna avgöras, innan nu ifrågavande sakkunnigbetänkande hunnit underkastas en mera ingående prövning.

Under förevarande punkt får jag emellertid nu inskränka mig att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* reservationsanslaget till undervisningsmateriel m. m. för folkskolor,

nu kronor 6,000: —

med » 1,000: —

till » 5,000: —

37. **Understödjande av folkskolebarns ferie- och**

studieresor, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 90,000: —

38. **Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.** På därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag har riksdagen för budgetåret 1930/1931 beviljat ett extra anslag av 15,800 kronor att utgå till upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 4,400 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1930 ställdes anslaget till förfogande för därmed avsedda ändamål, varjämte fastställdes villkor för de olika beloppens utgående.

Framställningar hava nu inkommit till Kungl. Maj:t med hemställan om fortsatta anslag för ifrågavarande undervisning i nyssnämnda städer för budgetåret 1931/1932. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1930 förordat anslag för ändamålet till samma belopp som för nu löpande budgetår.

Sedermera har andelsföreningen svenska skolan i Kina anhållit att från det anslag, som väntades anvisat till undervisning av svenska barn i utlandet för budgetåret 1931/1932 erhålla ett bidrag av 3,000 kronor till avlönande av en svensk lärare.

Till stöd för denna framställning har föreningen anfört:

Andelsföreningen svenska skolan i Kina, bestående av följande svenska missionssällskap: svenska kyrkans missionsstyrelse, svenska missionen i Kina, svenska missionsförbundet, svenska baptistsamfundet, svenska alliansmissionen samt helgelseförbundet, vilka bedriva missionsverksamhet i Kina, åtnjöt under några år statsbidrag för skolundervisning i den av andelsföreningen upprättade svenska realskolan å Kikungshan. På grund av inbördeskriget i Kina tvingades emellertid skolan 1927 nedlägga sin verksamhet. Då på grund av samnå förhållande ett stort antal svenska kinamissionärer jämte deras barn alltfört vistas i hemlandet och den politiska situationen där ute ännu är orolig och vacklande, torde det icke bliva möjligt att inom den närmaste framtiden få upptaga undervisningen vid svenska realskolan.

Ett antal svenska barn i skolåldern finnes dock även nu där ute, och för varje år växa flera till, som behöva skolundervisning. För undervisningen

[230.]

Svensk undervisning åt svenska barn i utlandet.

[230.] av dessa barn har styrelsen för andelsföreningen svenska skolan i Kina tänkt sig att tills vidare få upprätta en vanlig folkskola. Styrelsen anser nämligen det vara av största vikt, att svenska barn där ute få åtnjuta svensk skolutbildning.

Över andelsföreningens framställning har skolöverstyrelsen den 18 november 1930 avgivit infordrat utlåtande och därvid anfört följande:

I Kina fanns tidigare en under budgetåren 1924/1927 statsunderstödd svensk skola, så organiserad att den kunde anses motsvara en statens realskola. Den skola för svenska barn i Kina, som i framställningen åsyftas, synes närmast kunna likställas med de skolor i Berlin, Hamburg och Paris av motsvarande slag, till vilka statsbidrag sedan långt tillbaka utgått. Sålunda tala för att en liknande förmån komme även den nya skolan i Kina till del på i huvudsak enahanda villkor, som äro föreskrivna beträffande övriga utlandsskolor. Dessa villkor äro för närvarande, att hela anslaget användes till bestridande av vederbörande lärarinnas kontanta avlöning, att huvudmannen för skolan tillhandahåller lärarinnan fri möblerad lägenhet med belysning och uppvärmning samt bestrider alla övriga med skolverksamheten förenade kostnader, samt att undervisningen fortgår minst åtta månader om året, varjämte skolöverstyrelsen skall förordna inspektor för skolan.

Överstyrelsen har under hand av sökandena inhämtat, att det begärda beloppet med hänsyn till levnadskostnaderna å den ort, där skolan skulle anordnas, ungefärligen motsvarar det belopp av 2,700 kronor, som nu av statsmedel utgår till lärarinneavlöningen i Berlin och Hamburg.

Överstyrelsen tillstyrker den gjorda framställningen, och erinrar, att då överstyrelsen i sin framställning den 31 augusti 1930 hemställt, att det extra anslaget under rubriken »Svensk undervisning för svenska barn i utlandet» måtte bestämmas till ett belopp av 15,800 kronor, ett bifall till den nu föreliggande ansökningen följaktligen skulle medföra höjning av anslaget till 18,800 kronor.

Departementschefen.

Beträffande de föreliggande framställningarna om bidrag till undervisning för svenska barn i Berlin, London, Hamburg och Paris har jag intet att invända, utan får jag i likhet med skolöverstyrelsen förorda desamma.

Rörande den inkomna ansökningen från andelsföreningen svenska skolan i Kina får jag erinra, att 1924 års riksdag med bifall till en inom riksdagen väckt motion anvisade ett extra anslag av 7,000 kronor till understöd under budgetåret 1924/1925 åt svenska skolan i Kina. Sedermera har på Kungl. Maj:ts förslag riksdagen såsom understöd åt nämnda skola för vart och ett av budgetåren 1925/1926 och 1926/1927 anvisat ett extra anslag av 8,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t funne lämpligt fastställa. Såsom av föreningens föreliggande ansökning framgår, måste skolan, som var anordnad som realskola, under år 1927 på grund av inbördeskriget i Kina nedläggas sin verksamhet. Då föreningen nu har för avsikt att återupptaga sin skolverksamhet och begränsat verk-

samheten till hållande av en folkskola, skulle visserligen skäl kunna anses föreligga för ett stödjande från statens sida av denna verksamhet. Då emellertid, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, en dylik skola ännu ej synes hava upprättats, anser jag mig i avvaktan på närmare utredning av frågan, icke kunna för närvarande förorda den gjorda framställningen.

Jag hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 15,800: —

att utgå till upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 4,400 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

Fortsättningsskolor.

39. Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor.

[231.]

Det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört med ett av senaste riksdagen till 4,750,000 kronor höjt belopp.

Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om höjning av ifrågavarande anslag till 5,100,000 kronor, vilken höjning ansetts betingad av fortsättningsskoleväsendets utveckling och den därav föranledda belastningen å anslaget men även motiverats med en såsom önskvärd betecknad ökning av minimiarvoden och statsunderstöd för undervisningen i repetitionsskola till samma belopp, som äro fastställda för motsvarande undervisning i fortsättningsskola. Överstyrelsen anför därvid:

Under en följd av år har överstyrelsen från folkskolinspektörerna inhämtat uppgifter angående beloppen av de statsbidrag till olika grenar av folkundervisningen, som för varje år blivit av dem tillstyrkta. Enligt de uppgifter, vilka i sådant hänseende inhämtades för året 1929, uppgingo de tillstyrkta beloppen för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor under nämnda år till sammanlagt 5,046,859 kronor 67 öre. I detta belopp äro inräknade statsbidragen till avlönande av lärare icke blott vid de egentliga fortsättningsskolorna utan jämväl vid de s. k. mindre fortsättningsskolorna och repetitionsskolorna.

Då under sagda år fortsättningsskolor skola hava varit anordnade i samtliga rikets skoldistrikt, där icke Kungl. Maj:t, jämlikt § 1 av vid fortsättningsskolestadgan fogade övergående stadganden, medgivit befrielse därifrån, och alltså en viss stabilisering med avseende på fortsättningsskolavdelningarnas antal numera inträtt, synes nämnda belopp kunna läggas till grund även för anslagsbehovet under budgetåret 1931/1932. Någon ökning av utgifterna för här ifrågavarande ändamål torde visserligen komma att förorsakas av den fortgående ombildningen av allmänna fortsättningsskolor

[231.]

till yrkesbestämda med därav ofta följande högre arvoden åt lärarpersonalen, men denna ökning torde medföra en helt obetydlig höjning av anslagsbehovet. Ett 50-tal skoldistrikt, huvudsakligen tillhörande rikets nordliga delar, hava av Kungl. Maj:t blivit till större eller mindre omfattning befriade till och med läsåret 1929/1930 från skyldigheten att anordna fortsatt undervisning inom områden, i vilka folkskoleundervisningen tillgodoses genom mindre folkskolor. Dessa skoldistrikt hava emellertid i allmänhet begärt och i viss utsträckning även erhållit medgivande om förlängt uppskov till utgången av läsåret 1931/1932 med upprättande av mindre fortsättningsskolor, varför den omständigheten, att den fortsatta undervisningen ännu ej är helt anordnad inom dessa distrikt, ej torde medföra någon nämnvärd ökning av kostnaderna för fortsättningsskolorna under det budgetår, som här avses. Enligt nu gällande bestämmelser för statsbidrag till fortsättningsskolorna synes därför ifrågavarande anslag kunna fastställas till i runt tal 5,050,000 kronor.

Överstyrelsen vill emellertid erinra därom, att vid 1918 års riksdag motion väcktes i första kammaren (I: 98) med förslag att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i repetitionsskola skulle utgå med samma belopp, som äro fastställda för motsvarande undervisning i fortsättningsskola. Vid behandlingen av denna motion kunde statsutskottet ej undgå att finna vägande skäl vara anförda till stöd för det i motionen framburna förslaget. Utskottet ansåg sig dock icke böra på grundvalen av enskild motion förorda en arvodesreglering i överensstämmelse med vad som föreslagits, men förklarade sig förutsätta, att Kungl. Maj:t toge frågan under förnyad omprövning och för riksdagen framlade det förslag, som av omständigheterna kunde befinnas påkallat.

Enligt de nuvarande bestämmelserna utgör minimiarvode i repetitionskola för undervisningen i slöjd 1 krona 25 öre och för annan undervisning 1 krona 50 öre, under det att motsvarande arvoden i fortsättningsskola äro 1 krona 75 öre och 2 kronor 50 öre. Överstyrelsen har tidigare gjort framställning om höjning av arvode i repetitionsskola och därvid bland annat framhållit, att undervisningen i dessa skolor ställer stora krav på läraren och är för honom synnerligen betungande, enär lärjungarna äro efterblivna i fråga om kunskaper och färdigheter och i många fall svårskötta i disciplinärt avseende, samt att frågan om lärare i repetitionsskolor i regel kunnat lösas endast på det sätt, att skoldistriktet tillförsäkrat lärarna ett arvode fullt ut motsvarande det, som åtnjutits av lärarna i den egentliga fortsättnings-skolan.

På grund av de nämnda förhållandena finner sig överstyrelsen böra göra förnyad framställning om höjning av minimiarvodena och statsbidragen därtill för lärare i repetitionsskolor.

För en höjning av minimiarvode på sätt i nämnda riksdagsmotion föreslagits skulle erfordras en ökning av statsbidraget, uppgående för varje avdelning till omkring 180 kronor. Under antagande, att antalet avdelningar i repetitionsskolorna under budgetåret 1931/1932 skulle uppgå till 300, skulle ifrågavarande arvodesförhöjning medföra en total ökning i statsbidraget av 54,000 kronor.

Det för budgetåret 1931/1932 erforderliga statsunderstödet för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor skulle sålunda i enlighet med vad i det föregående anförts uppgå till ett belopp av tillsammans 5,104,000 kronor eller i runt tal 5,100,000 kronor.

Vad beträffar skolöverstyrelsens förslag om en höjning av minimiavlönningen för lärare vid repetitionsskolor, erinrar jag om vad mina företrädare i statsrådsämbetet anfört vid anmälan av skolöverstyrelsens åren 1924, 1925, 1926, 1927 och 1929 väckta förslag av samma innebörd som nu (se åttonde huvudtitlarna år 1925 punkt 180, år 1926 punkt 156, år 1927 punkt 184, år 1928 punkt 192 och år 1930 punkt 209). I likhet med dem kan jag icke finna bärande skäl vara anförda för en ändring i de år 1918 härutinnan fastställda grunderna och avstyrker alltså överstyrelsens framställning i denna del.

Vid bibehållande av oförändrade bestämmelser för statsbidragets utgående har skolöverstyrelsen beräknat ett anslag å 5,050,000 kronor vara erforderligt med hänsyn till det belopp, som visat sig behövt år 1929. Enligt budgetredovisningen var emellertid nettoutgiften från anslaget under budgetåret 1929/1930 5,015,166 kronor 72 öre. Jag vill föreslå, att anslaget för nästkommande budgetår beräknas till i avrundat tal 5,000,000 kronor och hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för
avlönande av lärare vid fortsättningsskolor

nu	kronor 4,750,000: —
med	» 250,000: —
till	» 5,000,000: —

40. Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor. Från och med år 1919 hava anslag utgått till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor. För vart och ett av budgetåren 1928/1931 har riksdagen för sagda ändamål anvisat ett extra reservationsanslag av 138,000 kronor. Bestämmelser rörande användande av det för innevarande budgetår beviljade anslaget meddelades av Kungl. Maj:t den 9 maj 1930.

[232.]

Utbildnings-
kurser för
lärare vid
fortsättnings-
skolor.

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse den 30 augusti 1930 gjort framställning om anslag till samma ändamål för budgetåret 1931/1932 med ett till 140,000 kronor förhöjt belopp. Överstyrelsen anför därvid bland annat:

Under år 1930 hava på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag genom överstyrelsens försorg anordnats följande kurser för lärare vid fortsättningsskolor: 4 fortsättnings- och 3 begynnelsekurser i jordbruk, förlagda de förra till lantmannaskolorna vid Fridhem, Grimslov, Skara och Strängnäs och de senare till lantmannaskolorna vid Önnestad, Stora Segerstad och Sala, 2 fortsättnings- och 2 begynnelsekurser i jordbruk och skogsbruk, förlagda de förra till lantmannaskolorna i Mora och Härnösand och de senare till Mora och Gran, 1 begynnelsekurs i bergsbruk och järnhantering vid Domnarvets lärlings- och yrkesskolor, 1 fortsättningskurs i sågverks- och trämasseindustri i Härnösand, 1 fortsättnings- och 1 begynnelsekurs i handel, förlagda den förra till Göteborg och den senare till Örebro, 1 fortsättningskurs i fiskerinäring, förlagd till Göteborg, 2 fortsättnings- och 2 begynnelsekurser i kvinnlig slöjd, förlagda de förra till Aug. Abrahamsons stiftelse å Nääs samt till Västerås och de senare till Stockholm och Östersund, samt

[232.]

1 begynnelsekurs i hushållsgöromål å Nääs. Dessutom har anordnats 1 för omkring 150 deltagare avsedd kurs i medborgarkunskap, vilken kurs varit förlagd till Stockholm. Av dessa kurser pågingo fortsättningskursen i handel och kursen i medborgarkunskap 3 veckor, kursen i hushållsgöromål 8 veckor, begynnelsekursen i handel 5 veckor och samtliga övriga kurser 6 veckor. På grund av det stora antalet sökande till innevarande års kurser har tillfälle endast i ringa utsträckning kunnat beredas seminarieelever att delta i kurserna.

Till bestridande av kostnaderna för kurserna år 1930 har överstyrelsen haft till sitt förfogande förutnämnda av riksdagen beviljade anslag, 138,000 kronor, jämte ett överskott å tidigare beviljade anslag av 2,931 kronor 45 öre. Alltså sammanlagt 140, 931 kronor 45 öre. Överstyrelsen är icke för närvarande i tillfälle att meddela exakta uppgifter angående möjligen befintligt överskott å dessa medel vid 1930 års utgång, enär ekonomiska redovisningar ännu icke ingivits beträffande samtliga under året hållna kurser.

Till utökning av kursdeltagarnas stipendier av statsmedel hava sju landsting, på därom av överstyrelsen genom vederbörande länsstyrelse gjord framställning, för år 1930 beviljat särskilda anslag, därav Stockholms läns 2,000 kronor, Uppsala 1,350 kronor, Östergötlands 2,000 kronor, Gotlands 1,000 kronor, Blekinge 1,000 kronor, Malmöhus 3,000 kronor och Värmlands 1,000 kronor.

Enligt vad överstyrelsen inhämtat hava kurserna varit väl planlagda och på ett tillfredsställande sätt fyllt sin uppgift samt omfattats med intresse av i dem deltagande lärare och lärarinnor.

Beträffande kursernas allmänna organisation och omfattning finner överstyrelsen icke några större förändringar påkallade.

Vid anordnandet av kurserna under år 1930 har överstyrelsen liksom under de närmast föregående åren, i ändamål att därigenom nedbringa kostnaderna, följt den principen, att maximum av de till deltagarna utgående stipendierna satts lägre än vad tidigare varit fallet, nämligen för deltagare i kurs i hushållsgöromål 240 kronor och för deltagare i annan kurs 180 kronor mot förut respektive 252 och 190 kronor. Samma princip har ock tillämpats vid beräkningen av kostnaderna för 1931 års kurser.

Då antalet sökande till kurserna alltjämt är så stort, att icke på långt när alla kunna mottagas, torde några avsevärda överskottsmedel från 1931 till 1932 ej kunna förväntas.

För år 1932 erfordras i första hand 10 fortsättningskurser till under år 1931 hållna begynnelsekurser, därav

6 med undervisning i jordbruk och binäringar,

1 » » » industri,

1 » » » handel,

2 » » » kvinnlig slöjd.

Vid sidan av dessa fortsättningskurser borde jämväl anordnas dels 10 begynnelsekurser, därav

5 med undervisning i jordbruk med binäringar,

1 » » » industri,

1 » » » handel,

2 » » » kvinnlig slöjd,

1 » » » hushållsgöromål,

dels ock en enkelkurs, nämligen med undervisning i medborgarkunskap.

Av dessa kurser skulle begynnelsekursen i handel omfatta 5 veckor, fortsättningskursen i handel samt kursen i medborgarkunskap 3 veckor, kursen i hushållsgöromål 8 veckor och samtliga övriga kurser 6 veckor. Antalet deltagare i varje kurs antages i regel bliva omkring 22 med undantag för en till Mora förlagd dubbelkurs i jordbruk och skogsbruk, i vilken antalet deltagare under flera år varit något högre, för kursen i hushållsgöromål, vid vilken blott omkring 14 deltagare kunna med fördel mottagas, och för kursen i medborgarkunskap, som beräknats för 150 deltagare.

Med hänsyn till vad sålunda blivit anført har överstyrelsen beräknat, att kurserna under år 1932 skulle kräva följande kostnader.

Jordbrukskurser:

1 dubbelkurs:	undervisning m. m.	kronor 3,080: —	
	stipendier	» 8,640: —	11,720: —
varje enkelkurs:	undervisning m. m.	» 2,200: —	
	stipendier	» 3,960: —	6,160: —
9 enkelkurser			55,440: —

Industrikurser:

varje kurs:	undervisning m. m. . . .	kronor 2,500: —	
	stipendier	» 3,960: —	6,460: —
2 kurser			12,920: —

Handelskurser:

en begynnelsekurs:	undervisning m. m.	kronor 1,800: —	
	stipendier	» 3,300: —	5,100: —
en fortsättningskurs:	undervisning		
	m. m.	» 1,200: —	
	stipendier	» 1,980: —	3,180: —
båda kurserna			8,280: —

Kurser i kvinnlig slöjd:

varje kurs:	undervisning m. m. . . .	kronor 2,200: —	
	stipendier	» 3,960: —	6,160: —
4 kurser			24,640: —

Kurs i hushållsgöromål:

undervisning m. m.	kronor 3,000: —	
stipendier	» 3,360: —	6,360: —

Kurs i medborgarkunskap:

undervisning m. m.	kronor 6,500: —	
stipendier	» 14,250: —	20,750: —

Summa kronor 140,110: —

Anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för budgetåret 1931/1932. Jag kan emellertid icke förorda någon höjning av anslaget Departementschefen.

utöver det belopp, som anvisades för innevarande budgetår, utan hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 138,000: — att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Högre folkskolor.

41. **Understöd åt högre folkskolor, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 930,000: —

[233.]

Provisorisk
avlönings-
förbättring åt
lärare vid
högre folk-
skolor.

42. **Provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid högre folkskolor.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1929 års riksdag provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid högre folkskolor samt anvisade för detta ändamål för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag å 100,000 kronor. Sedermera fastställde Kungl. Maj:t genom kungörelse den 5 juli 1929 (nr 241) de närmare villkor och bestämmelser, vilka skulle tillämpas för sagda avlösningsförbättrings åtnjutande, att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet anvisades.

Jämväl för budgetåret 1930/1931 har riksdagen för här ifrågakvarande ändamål anvisat ett extra förslagsanslag av 100,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 under erinran att i avvaktan på en definitiv lönereglering för ifrågakvarande lärarkår provisorisk avlösningsförbättring fortfarande är behöfvlig, hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för löpande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid högre folkskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av . . . kronor 100,000: —

43. **Anordnande av slöjd i högre folkskolor, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 80,000: —

44. **Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, oförändrat ordinarie reservationsanslag . .** kronor 1,500: —

Folkhögskolor.

[234.]

Understöd åt
folkhög-
skolor.

45. **Understöd åt folkhögskolor.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor av

1930 års riksdag uppförts i riksstaten för budgetåret 1930/1931 med ett från 900,000 kronor till 930,000 kronor förhöjt belopp. Anslagsökningen föranleddes, såsom närmare framgår av punkt 213 av 1930 års åttonde huvudtitel, av det överskridande, som skett å anslaget under de senaste budgetåren.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om ökning av ifrågavarande anslag till 980,000 kronor. Överstyrelsen anför:

Det har visat sig, att utgifterna för här ifrågavarande ändamål ej oväsentligt överstigit det förhöjda anslaget. En inom överstyrelsen verkställd beräkning har givit vid handen, att de utgifter från detta anslag, vilka äro att hänföra till verksamheten under budgetåret 1929/1930, uppgått till omkring 998,600 kronor. Denna ökning av utgifterna kommer delvis på ålders-tillägg men beror huvudsakligen på utökning av andra årskurser och parallellundervisning. Sistnämnda förändringar äro åtminstone delvis att tillskriva den utökning av elevantalet, vilken i synnerhet torde vara att hänföra till den genom riksdagens beslut föranledda förhöjningen av stipendiebeloppen för de mindre bemedlade eleverna.

På grund av vad sålunda framhållits finner överstyrelsen en förhöjning av här ifrågavarande anslag vara av nöden.

Då det emellertid ej synes överstyrelsen fullt klart, om samtliga de förhållanden, som föranlett ökningen av utgifterna under budgetåret 1929/1930, komma att visa sig konstanta, anser överstyrelsen sig för närvarande ej böra föreslå en större ökning av anslaget än med 50,000 kronor.

Under erinran, att enligt senaste budgetredovisning nettoutgiften å ifrågavarande anslag uppgick till 985,821 kronor 36 öre, samt med hänsyn till önskvärdheten av att förslagsanslagen bringas till så nära överensstämmelse som möjligt med den verkliga medelsåtgången, vill jag förorda det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget om en höjning av anslaget med 50,000 kronor till 980,000 kronor.

Departement-
schefen.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor,

nu	kronor 930,000: —
med	» 50,000: —
till	» 980,000: —

46. Ökat understöd åt folkhögskolor. Utöver de ordinarie understöden till folkhögskolorna har från och med år 1919 enligt beslut av riksdagen till dem utgått extra understöd. 1923 års riksdag anvisade sålunda för beredande av en höjning med 10 procent av de ordinarie anslagen för budgetåret 1923/1924 ett extra förslagsanslag av 75,000 kronor, med vilket belopp anslag för ändamålet beviljats jämväl för vart och ett av budgetåren 1924/1929. För vardera av budgetåren 1929/1931 utgår för enahanda ändamål ett anslag av 78,000 kronor.

[235.]

Ökat under-
stöd åt folk-
högskolor.

I en till skolöverstyrelsen ingiven skrivelse av den 12 juni 1930 har nu styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening — under åberopande av samma skäl, som av densamma vid tidigare tillfällen anförts som skäl för behållande av denna förhöjning — anhållit om bibehållande av nu utgående förhöjning av det ordinarie anslaget till folkhögskolor, varvid samma grunder skulle tillämpas som hittills.

Skolöverstyrelsen har den 30 augusti 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anför:

Överstyrelsen anser för sin del, att anslag för här ifrågavarande ändamål är synnerligen av behovet påkallat även för budgetåret 1931/1932.

Vad anslaget storlek beträffar, vill överstyrelsen framhålla, att enligt en inom överstyrelsen gjord uträkning summan av här ifrågavarande understöd för 1929 års fristående kvinnliga kurser och 1929—1930 års huvudkurser uppgår till 86,462 kronor 50 öre. På grund härav torde en ökning av anslaget i fråga vara påkallad, vilken ökning överstyrelsen, med hänsyn till vad överstyrelsen anförts rörande anslaget till understöd åt folkhögskolor, vill föreslå till 5,000 kronor.

Departementetschefen.

Då jag icke har något att erinra mot skolöverstyrelsens beräkning av ifrågavarande anslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ökat understöd åt folkhögskolor anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag
av kronor 83,000: —

[236.]

Provisorisk
avlöningsför-
bättring åt
lärare vid
folkhög-
skolor.

47. Provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folkhögskolor.
I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1929 års riksdag provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folkhögskolor samt anvisade för detta ändamål för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 70,000 kronor. Sedermera fastställde Kungl. Maj:t genom kungörelse den 5 juli 1929 (nr 244) de närmare villkor och bestämmelser, vilka skulle tillämpas för sagda avlöningsförbättrings utgående, att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet anvisades.

Jämväl för budgetåret 1930/1931 har riksdagen för här ifrågavarande ändamål anvisat ett extra förslagsanslag av 70,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930, under erinran att i avvaktan på en definitiv lönereglering för ifrågavarande lärarkår provisorisk avlöningsförbättring fortfarande är behövlig, hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för löpande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folkhögskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag

av kronor 70,000: —

48. **Stipendier åt elever vid folkhögskolor.** Under punkt 212 av 1929 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor, då 260,000 kronor, med 10,000 kronor till 270,000 kronor.

[237.]
Stipendier åt
elever vid
folkhög-
skolor.

Enligt för budgetåret 1928/1929 gällande bestämmelser utgingo ifrågasvarande stipendier med ett månatligt belopp av högst 30 kronor till obemedlad och högst 15 kronor till mindre bemedlad elev. Dessa belopp hade utgått från och med budgetåret 1923/1924. Tidigare hade stipendiebeloppen varit högre, i det att de för åren 1919/1921 utgjort respektive 35 kronor och 20 kronor, för år 1922 respektive 45 och 25 kronor samt för förra halvåret 1923 respektive 35 och 20 kronor. Den av Kungl. Maj:t föreslagna ökningen av anslaget för budgetåret 1929/1930 åsyftade ingen höjning av stipendiebeloppen utan berodde endast på anslagets överskridande för budgetåret 1927/1928.

I en vid 1929 års riksdag väckt motion (II: 125) hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1929/1930 höja det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor från av Kungl. Maj:t föreslagna 270,000 till 290,000 kronor, samt att riksdagen därvid måtte bestämma, att de elever, som prövades vara i behov av stipendier, allt efter sina ekonomiska resurser skulle fördelas i tre behovsgrader, för vilka stipendierna beräknades högst till respektive 45, 25 och 15 kronor för läsmånad för var och en av grupperna.

I motionen erinrades, att 1927 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt utredning »huruvida och i vilken utsträckning åtgärder kunde vidtagas till underlättande av vistelsen vid folkhögskola eller därmed förenad lantmannaskola för utom skolkommunen boende elever». I detta ärende hade 1927 års skolsakkunniga den 20 december 1927 avgivit utredning och förslag, vilket förslag skolöverstyrelsen i skrivelse den 27 januari 1928 i huvudsak tillstyrkt. Enligt förslaget skulle stipendieanslaget ökas med 20,000 kronor, varjämte behövande elever skulle indelas i tre behovsgrader, för vilka högsta stipendiebeloppen per läsmånad skulle beräknas till respektive 45, 25 och 15 kronor i stället för, såsom då vore fallet, två behovsgrader med respektive 30 och 15 kronor såsom maximibelopp.

I skrivelse den 26 april 1929, nr 8 A, anmälde riksdagen under punkt 201, att riksdagen bifallit ovanberörda motion. Riksdagen anförde därvid bland annat:

Riksdagen funne de i motionen anförda skälen för en höjning av stipendiebeloppen vägande. Det högsta belopp, varmed stipendium enligt det i motionen framlagda förslaget skulle utgå, vore detsamma som gällt för år 1922. De sedermera vidtagna reduktionerna av stipendiebeloppen hade föranletts av statsfinansiella förhållanden, vilka emellertid icke numera torde kunna i samma grad som förut åberopas för att hålla stipendierna nere vid de relativt låga belopp, som under de sista åren utgått. Riksdagen ville erinra om, att det här gällde en ungdom, som för att bli i tillfälle

[237.]

att åtnjuta en fortsatt undervisning ofta vore helt beroende av den ekonomiska hjälp, som genom stipendierna kunde erhållas. Den föreslagna uppdelningen i tre behovsgrader syntes lämplig, då den möjliggjorde en bättre anpassning av stipendiernas storlek efter elevernas skiftande ekonomiska ställning. Härigenom kunde den ock anses erbjuda större möjligheter till ett ekonomiskt handhavande av stipendiemedlen från de utdelande myndigheternas sida.

Den av nu omförmälda riksdagsbeslut föranledda författningsändringen vidtogs genom kungörelsen den 16 maj 1929 (nr 115) angående ändrad lydelse av §§ 3 och 4 i kungörelsen den 22 november 1918 (nr 896) angående stipendier åt elever vid folkhögskolor.

För budgetåret 1930/1931 utgår anslaget med oförändrat belopp, 290,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932 och därvid anfört bland annat:

Den nya kungörelsen trädde i kraft den 1 juli 1929, och överstyrelsen hade alltså att tillämpa densamma beträffande elever vid fristående kvinnliga kurserna 1929 för den tid, som dessa pågingo från och med den 1 juli. I sin framställning den 31 augusti 1929 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1930/1931 framhöll överstyrelsen, att överstyrelsen visserligen redan gjort vissa erfarenheter, som syntes tyda på att det anvisade anslaget torde komma att visa sig väl knappt, men att överstyrelsen ansåg sig böra avvakta ytterligare ett års erfarenhet. Överstyrelsen hemställde därför, att anslaget måtte utgå med oförändrat belopp, 290,000 kronor. 1930 års riksdag anvisade också i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag nämnda belopp för budgetåret 1930/1931.

Vid handläggning av stipendieansökningar för huvudkurserna 1929/1930 samt för fristående kvinnliga kurserna 1930 har det emellertid tydligt framgått, att de anvisade medlen icke på långt när voro tillräckliga.

Den av 1929 års riksdag bifallna motionen om ändring i beräkningen av de särskilda stipendiebeloppen grundade sig på det förslag, som avgivits av 1927 års skolsakkunniga uti deras den 20 december 1927 avlämnade utredning och förslag rörande ökade stipendier åt folkhögskoleelever och som av överstyrelsen tillstyrkts i dess skrivelser den 27 januari och den 6 november 1928. De sakkunniga hade, beträffande beräkningen av de olika stipendiebelopp, som skulle kunna tillkomma sökandena, föreslagit, att dessa skulle uppdelas i tre behovsgrader, för vilka stipendierna skulle beräknas till respektive högst 45, 25 och 15 kronor för läsmånad. Enligt förut gällande bestämmelser hade de stipendiesökande indelats i två behovsgrader: »obemedlade» och »mindre bemedlade», och för dessa olika grupper hade alltsedan budgetåret 1923/1924 stipendierna beräknats med respektive högst 30 och 15 kronor för läsmånad. Genom införande av en tredje behovsgrad, upptagande de elever, som i synnerlig grad voro i behov av understöd, kunde, menade de sakkunniga, den förutvarande gruppen »obemedlade» uppdelas så, att omkring en tredjedel hänfördes till den högsta behovsgraden med stipendiebelopp av högst 45 kronor för månad, medan återstående två tredjedelar skulle kunna räknas till andra behovsgraden med

stipendier till högst 25 kronor för månad. På denna grund beräknade de sakkunniga, att den föreslagna förändringen i stipendiebeloppen skulle kunna genomföras med en höjning av anslaget av endast 20,000 kronor. Det var denna beräkning, som låg till grund för ovannämnda motion och därmed för riksdagens beslut.

Antalet elever vid folkhögskolornas huvudkurser har emellertid sedan år 1927 varit i jämn stegring. Denna ökning beror till en del därpå, att den kvinnliga ungdomen i långt större grad än förr söker sig till de längre huvudkurserna i stället för de korta sommarkurserna. Dessa sistnämnda visade i fråga om relevanta åren 1928 och 1929 till och med någon, om än obetydlig, tillbakagång. Och ehuru under år 1930 antalet elever vid de fristående kvinnliga kurserna ånyo något ökats, understiger det dock alltså antalet för år 1927 med 16. En jämförelse av relevantalet vid huvudkurserna 1927 — det år, som låg till grund för de sakkunnigas beräkning — och 1930 visar för det förstnämnda året ett antal av 2,203 och för det sistnämnda 2,741, alltså en ökning av 538. I jämförelse med 1929 års huvudkurser visa 1930 års en ökning i relevantalet av 390. Men denna ökning motsvaras av en än större förskjutning i antalet stipendiesökande. I procent av hela relevantalet utgjorde dessa år 1927 61,4, år 1929 63 och år 1930 66,8. Härtill kommer, att — såsom nedan närmare skall visas — bland de stipendiesökande en förskjutning ägt rum från elever av första behovsgraden till elever av andra och tredje behovsgraderna.

Överstyrelsen har vid flera föregående tillfällen, då det gällt anslag till folkhögskolestipendier, framhållit, att folkhögskolorna i alltmer stigande grad erhålla sina elever från mindre bemedlade samhällslager. Ungdom av arbetarklassen, söner och döttrar till småbrukare och mindre hemmansägare ha inom dessa skolor ersatt den majoritet, som förut utgjordes av ungdom från burgna lantbrukarhem. Även inom den egentliga jordbrukarungdomen har antalet stipendiebehövande betydligt ökats på grund av jordbrukets under senare åren tryckta läge.

Det är då lätt förklarligt, att utsikten till erhållande av högre stipendier skulle utöva en stor lockelse för många obemedlade unga, som önskade komma i åtnjutande av folkhögskolutbildning, och som nu kunde hoppas att genom statens understöd bestrida en väsentlig del av kostnaderna för en folkhögskolevistelse. Den ökade tillströmningen till folkhögskolorna har sålunda kommit att utgöras till större delen av obemedlade elever och av just den kategori, för vilken de högsta stipendiebeloppen voro avsedda.

Avsikten med den höjning av folkhögskolestipendierna, som 1929 års riksdag beviljade, var givetvis också att för de i egentligaste mening obemedlade möjliggöra en vistelse vid folkhögskola. Den sakkunnigutredning, som legat till grund för riksdagsbeslutet, hade också tillkommit med anledning av 1927 års riksdags hemställan »det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning — — — åtgärder må kunna vidtagas till underlättande av vistelsen vid folkhögskola och därmed förenad lantmannaskola för utom skolkommunen boende elever, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning må kunna giva anledning» (riksdagens skrivelse 1927 nr 262 sid. 185).

Den ovannämnda ökningen av relevantalet vid huvudkurserna 1930 motsvarades, som ovan påpekats, av en praktiskt taget lika stor ökning i antalet till stipendier berättigade elever. Samtidigt som relevantalet steg med 390, ökades sålunda de stipendieberättigades antal med 366.

[237.]

Antalet stipendiesökande, som av överstyrelsen förklarades berättigade till understöd, uppgick sålunda till icke mindre än 1,847 mot 1,481 under huvudkurserna 1929. Antalet mindre bemedlade och obemedlade bland stipendiaterna var år 1929 respektive 224 och 1,257, men år 1930 respektive 124 och 1,723. Av de sistnämnda kunde 1.147 hänföras till högsta behovsgraden. Den av överstyrelsen vidtagna prövning av stipendieansökningarna, vilken lett till detta resultat, gjordes med största noggrannhet. Icke mindre strängt förfor överstyrelsen vid beräkandet av stipendiebeloppen. Sålunda beräknades inom den högsta behovsgraden stipendium efter 45 kronor för månad endast för 121 sökande, efter 40 kronor för 160 sökande, medan återstoden fick nöja sig med 35 och en del fall 30 kronor för månad. Den av överstyrelsen gjorda noggranna utgallringen innebar, att det av överstyrelsen beviljade sammanlagda beloppet med cirka 55.000 kronor understeg det av vederbörande skolstyrelser tillstyrkta, en åtgärd som vållat en del missnöje vid skolorna. Trots denna stränga gallring såg sig överstyrelsen nödsakad att överskrida förslagsanslaget med ej mindre än 88,431 kronor 50 öre.

Då de förhållanden, som föranlett detta överskridande allttjämt torde komma att fortfara, finner överstyrelsen sig nu böra hemställa, att förslagsanslaget höjes för nästa budgetår. Den erforderliga höjningen torde ej heller kunna beräknas lägre än till det belopp, varmed anslaget nu överskridits eller i runt tal 90,000 kronor.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har skolöverstyrelsen slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor, nu 290,000 kronor, med 90,000 kronor till 380,000 kronor.

Departementschefen.

Folkhögskolorna hava under senare år omfattats med ett allt större förtroende inom allt vidsträcktare kretsar av vårt folk, något som jämväl framgår av det undan för undan ökade elevantalet. Särskilt hos landsbygdens befolkning har intresset för denna skolform vuxit sig allt starkare, och det torde enligt mitt förmenande också vara här, som folkhögskolan har sin betydelsefullaste uppgift att fylla.

Jämväl statsmakterna hava behjärtat denna folkhögskolans utveckling, och ett bevis härför är det beslut av 1929 års riksdag rörande anslaget till stipendier för elever vid folkhögskolor, för vilket jag i det föregående redogjort.

Anslaget för ändamålet, som i riksstaten för budgetåret 1928/1929 uppgick till 260,000 kronor, höjdes, såsom jag tidigare erinrat, vid sagda riksdag med 30,000 kronor till 290,000 kronor. Av ökningen avsåg ett belopp av 10,000 kronor konstaterade anslagsöverskridanden enligt de tidigare gällande grunderna och 20,000 kronor beräknad merkostnad på grund av de förändrade bestämmelserna om stipendiebeloppens storlek.

Först efter utgången av budgetåret 1929/1930, det första budgetår, under vilket de av 1929 års riksdag beslutade nya bestämmelserna varit gällande, har man nu möjlighet att helt överblicka konsekvenserna av sagda riksdagsbeslut. Det visar sig då, att den faktiska medelsåtgången — jämlikt av

skolöverstyrelsen meddelade uppgifter, vilka något skilja sig från de av riksräkenskapsverket i dess budgetredovisningar meddelade — ökats från 286,813 kronor 25 öre under budgetåret 1928/1929 till 378,137 kronor 33 öre under budgetåret 1929/1930, samt att under sistnämnda budgetår anslaget överskridits med icke mindre än 88,137 kronor 33 öre. Skolöverstyrelsen har utförligt redogjort för de skäl, som föranlett överstyrelsen att vid den prövning av stipendiebeloppens storlek, som enligt gällande författning åligger överstyrelsen, så avsevärt överskrida det förslagsvis till 290,000 kronor beräknade anslaget. Främst har överstyrelsen här visat dels på det ökade elevantalet, dels det ökade stipendiebehovet hos eleverna.

Vid ett närmare studium av i ämnet föreliggande siffermaterial framgå bland annat följande förhållanden. Stipendiebeloppet i medeltal per elev har från budgetåret 1928/1929 till budgetåret 1929/1930 stigit vid fristående kvinnlig kurs från 56 kronor 39 öre till 59 kronor 78 öre, vid huvudkurs från 90 kronor 7 öre till 107 kronor 73 öre och för hela antalet elever från 77 kronor 90 öre till 91 kronor 62 öre. Hade under budgetåret 1929/1930 stipendier utdelats med samma medelbelopp för elev som under budgetåret 1928/1929, skulle sammanlagda stipendiebeloppet uppgått till vid fristående kvinnliga kurser ($1,386 \times 56,39$) 78,156 kronor 54 öre i stället för såsom nu 82,851 kronor 33 öre och vid huvudkurser ($2,741 \times 90,07$) 246,881 kronor 87 öre i stället för såsom nu 295,286 kronor.

Enligt oförändrade grunder skulle således medelsåtgången för budgetåret 1929/1930 hava varit ($78,156:54 \times 246,881:87$) 325,038 kronor 41 öre eller 53,098 kronor 92 öre mindre än den nu konstaterade.

Det är givetvis omöjligt att helt klarlägga, i vilken utsträckning nyssberörda belopp, 53,098 kronor 92 öre, är att hänföra till det av skolöverstyrelsen framhållna ökade stipendiebehovet för folkhögskolornas elever eller till de av 1929 års riksdag beslutade ändrade grunderna. I vart fall torde man dock kunna konstatera, att den merkostnad av 20,000 kronor, som dessa ändrade grunder beräknades skola förorsaka statsverket, avsevärt överskridits.

När det gäller att beräkna anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932, finner jag mig icke nu böra ifrågasätta någon ändring i de nu gällande grunderna för anslagets utgående eller av anslagets natur av förslagsanslag. Häremot talar den korta tid, under vilken de nu gällande grunderna hunnit prövas, och främst den stora betydelse, som måste tillmätas folkhögskolans arbete.

Med hänsyn till den konstaterade medelsåtgången finner jag en höjning av anslaget vara ofrånkomlig. Emellertid vill jag framhålla, att ett anslagsöverskridande, såsom nu skett, bör i görligaste mån för framtiden undvikas. Att det är möjligt att hålla utgifterna inom anslagsramen, framgår därav, att desamma ej utgå efter vissa automatiska utbetalningsgrunder utan efter en av skolöverstyrelsen gjord diskretionär prövning. Då jag nu finner mig böra förorda en höjning av anslaget med 60,000 kronor till 350,000

kronor, vill jag uttala den förhoppningen att det skall vara möjligt för skolöverstyrelsen att vid prövningen av anslagsbehoven — givetvis under noggrant iakttagande av särskilt de medellösa elevernas behov av stipendieunderstöd — ungefärligen hålla medelsåtgången inom det sålunda beräknade anslagets ram.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att öka det *ordinarie* förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor,

nu kronor 290,000: —

med » 60,000: —

till » 350,000: —

[238.]

Anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen. Med anledning av två inom riksdagen väckta motioner anvisade 1926 års riksdag ett extra anslag av 3,000 kronor för budgetåret 1926/1927 för anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen att utgå i enlighet med de villkor, Kungl. Maj:t ägde fastställa. Av vissa skäl kom emellertid nämnda anslag icke att tagas i anspråk för därmed avsett ändamål. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen sedermera till anordnande av dylika kurser anvisat för budgetåret 1927/1928 ett extra anslag av 3,000 kronor, för vartdera av budgetåren 1928/1929 och 1929/1930 ett extra anslag av 3,500 kronor samt för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 3,000 kronor.

Genom beslut den 9 maj 1930 förordnade Kungl. Maj:t, att anslaget för budgetåret 1930/1931 skulle utgå för därmed avsett ändamål, under villkor dels att kurserna skulle vara underkastade inspektion av skolöverstyrelsen, dels att för handhavande av kursernas organisatoriska anordning skulle tillsättas en av länsstyrelsen i Östersund utsedd kursstyrelse, dels också att denna styrelse skulle hava att bestämma och till skolöverstyrelsen insända uppgift rörande tid och plats för kurserna, att utse ledare för och lärare vid kurserna, att i god tid före kursernas början uppgöra och till överstyrelsen för prövning och godkännande insända förslag till kurs- och timplaner, att uppgöra och till länsstyrelsen likaledes för prövning och godkännande ingiva plan för kursernas ekonomiska anordning samt att senast tre månader efter kursernas avslutning till vardera av överstyrelsen och länsstyrelsen avgiva berättelse över de anordnade kurserna, innefattande jämväl redogörelse för anslagets användning. Tillika ställde Kungl. Maj:t ifrågavarande anslag å 3,000 kronor till sagda kursstyrelses förfogande, sedan ovan omnämnda kurs- och timplaner samt plan för kursernas ekonomiska anordning blivit godkända.

Genom beslut den 27 augusti 1930 godkände överstyrelsen ett av den för 1930 års kurser utsedda styrelsen ingivet förslag till kurs- och timplaner.

I en av länsstyrelsen i Östersund med eget yttrande av den 5 maj 1930 till skolöverstyrelsen insänd framställning har nu styrelsen för ifrågavarande kurser anhållit om ett statsunderstöd å 3,000 kronor för bedrivande av 1931 års folkhögskolekurs

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 30 augusti 1930 tillstyrkt framställningen och därvid anført, bland annat, att, då det visat sig, att kurserna ur folkbildningssynpunkt fyllde det med dem avsedda syfttemålet, det syntes väl befogat, att statsmakterna jämväl i fortsättningen lämnade den ifrågavarande bildningsverksamheten sitt stöd.

Då anslag till förevarande ändamål fortfarande synes böra utgå och jag icke har något att erinra mot storleken av det äskade beloppet, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 3,000: —

att utgå i enlighet med villkor, som Kungl. Maj:t äger fastställa.

50. Understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland. Med anledning av en inom riksdagen väckt motion (I: 97) anvisade 1923 års riksdag till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1923/1924 ett extra anslag av 2,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hava sedermera såsom extra anslag för ändamålet anvisats för budgetåret 1924/1925 4,000 kronor och för vart och ett av budgetåren under perioden 1925/1931 5,000 kronor. Genom beslut den 9 maj 1930 har Kungl. Maj:t ställt det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget till vederbörandes förfogande, under villkor att styrelsen för Svenska odlingens vänner i Estland såsom huvudman för folkhögskolan förbunde sig dels att inom viss tid efter läsårets avslutande till skolöverstyrelsen avgiva berättelse över skolans verksamhet under läsåret, dels ock att låta skolan underkastas inspektion av inspektör, som överstyrelsen ägde utse.

[239.]

Understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland.

I en till Kungl. Maj:t ställd, till skolöverstyrelsen ingiven ansökning har nu styrelsen för föreningen Svenska odlingens vänner i Estland anhållit att få komma i åtnjutande av statsbidrag å 5,000 kronor till folkhögskolan för läsåret 1931/1932. Skolans utgifter under nämnda läsår beräknas enligt närmare specifikation i ansökningen uppgå till 9,806 kronor och inkomsterna till 4,806 kronor, vadan alltså en brist å 5,000 kronor skulle uppstå.

Med utlåtande den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat berörda ansökning och därvid framhållit, att skolans ekonomiska belägenhet fortfarande syntes vara sådan, att densamma icke torde kunna framgångsrikt fortsätta sin gagnande verksamhet utan understöd från de svenska statsmakternas sida. En med så stora uppoffringar och så hängivet arbete igångsatt verksamhet som den ifrågavarande borde enligt överstyrelsens mening icke få äventyras genom bristande understöd från svensk sida. Då överstyrelsen icke funnit anledning till erinran mot den beräk-

ning av inkomster och utgifter, på vilken äskandet grundade sig, ville överstyrelsen förorda statsbidrags utgående med samma belopp som för innevarande budgetår.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 5,000: —

att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

Abnormundervisningen.

[240.]

51. Befrämjande av dövstumundervisningen. I riksstaten har sedan år 1890 varit uppfört ett ordinarie förslagsanslag till befrämjande av dövstumundervisningen. Anslaget utgick från och med budgetåret 1924/1925 med 165,000 kronor men höjdes av 1926 års riksdag till 190,000 kronor och har därefter alltjämt utgått med sistnämnda belopp.

Omorganisationsfrågan.

Sedan år 1921 föreligger ett förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, utarbetat inom skolöverstyrelsen, som sedermera verkställt en överarbetning av sitt förslag. Förslaget går ut på att staten skulle helt eller till huvudsaklig del övertaga kostnaderna för ifrågavarande undervisningsverksamhet, i samband varmed de olika dövstumskoldistriktens egendom i form av byggnader och inventarier skulle utan ersättning övertagas av statsverket. Samtliga nuvarande lokaler skulle fortfarande tagas i anspråk för undervisningen men användas på annat sätt än hittills, i det att en strängare uppdelning av barnen efter arten av dövstumhet och efter begåvning skulle ske sålunda, att fyra skolor avsåges för talundervisade egentligt dövstamma, en skola för skriv- och teckenundervisning, en skola för oegentligt dövstamma samt två skolor för fortsättningsundervisning åt gossar och flickor. De årliga merkostnaderna för statsverket till följd av omorganisationen skulle bli betydande. De torde kunna i runt tal uppskattas till minst 1 million kronor, oberäknat utgifterna för tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och underhåll av byggnader, jämfört med förhållandena under innevarande budgetår. Härtill kommer engångskostnaden för iståndsättande av skolanläggningarna.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1929 av frågan om anslag för dövstumundervisningen för budgetåret 1929/1930 anförde dåvarande departementschefen under punkt 215 av 1929 års åttonde huvudtitel:

Den nuvarande organisationen av dövstumundervisningsväsendet lider av allvarliga brister. På grund av nedgången i antalet dövstamma baru kunna

de nuvarande skolanläggningarna icke helt utnyttjas. Samtidigt medför indelningen av landet i sju dövstumskoldistrikt, vid vilkas respektive skolor samtliga inom vederbörande distrikt befintliga skolpliktiga dövstumma äro sammanförda för erhållande av undervisning, att en rationell uppdelning av de dövstumma barnen allt efter olika art av dövstumhet och efter olika grad av begåvning icke kan äga rum. Vidare föreligger ett starkt behov av obligatorisk fortsatt undervisning för de dövstumma barnen i likhet med vad numera sedan många år gäller för de fullsinnade barnen, liksom det ock är ett önskemål, att vissa grupper av barn, vilka icke tillhöra de egentligt dövstumma, nämligen afasister och sådana, vilka blivit dövstumma efter 10 års ålder men innan skolplikten fullgjorts, skola erhålla en ordnad undervisning, något som med nuvarande lagstiftning ej är fallet. Starka skäl tala alltså enligt min mening för att en omorganisation må komma till stånd. Men det föreliggande förslaget medför å andra sidan ur kostnadssynpunkt sådana konsekvenser för statsverket, att man måste ställa sig mycket betänksam, huruvida det bör läggas till grund för en blivande reform. Frågan kompliceras ytterligare av den hållning, vissa landsting intagit till spörsmålet om skolanläggningarnas övertagande av statsverket. Om staten skulle lämna ersättning till landstingen för berörda egendom, bleve kostnaderna för reformens genomförande ännu större än vad ovan angivits. Ersättningsbeloppet, om fulla värdet av den nuvarande fasta och lösa egendomen skulle gottgöras, torde komma att ligga mellan 2 och 3 millioner kronor. Själv anser jag det rimligt, att landstingen, under förutsättning, att de helt befrias från vidare utgifter för dövstumundervisningen, i gengäld överlåta till statsverket ifrågavarande egendom utan ersättning. Från vissa håll har emellertid även framkommit yrkanden på en uppgörelse dövstumskoldistrikt emellan för att åstadkomma en rättvis fördelning av de utgifter, de olika landstingen fått vidkännas för skolanläggningarna. Det skall icke förnekas, att ett visst fog finnes för dessa krav, men säkerligen skulle en sådan anordning vara ägnad att framkalla tvistigheter och ytterligare försvåra frågans lösning.

Sådant ärendet nu ligger till, ser jag i allt fall ingen möjlighet att bringa reformen till ett snart avgörande. Önskligt vore enligt min mening, att en omarbetning av förslaget finge ske i syfte att göra en blivande omorganisation mindre kostsam för statsverket. Därvid borde frågan om mellanhavandet mellan staten och landstingen ifråga om de nuvarande skolanläggningarnas framtida öde särskilt beaktas. Jag torde framdeles få återkomma till detta spörsmål.

Av vad jag nu anfört framgår, att enligt min mening för budgetåret 1929/1930 ett förslagsanslag till befrämjande av dövstumundervisningen bör anvisas med utgångspunkt från nuvarande organisatoriska förhållanden.

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion, vari bland annat föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte om möjligt för 1930 års riksdag framlägga förslag i frågan rörande statens fullständiga övertagande av dövstumskolundervisningen, uttalade 1929 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 8 A, punkten 205) bland annat, att riksdagen ansåge angeläget, att den sedan länge aktuella frågan om statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet utan större tidsutdräkt bragtes till ett avgörande. Givetvis vore det därvid ett

[240.] viktigt önskemål, att en eventuell reform på detta område måtte kunna genomföras utan alltför betungande ekonomiska konsekvenser för staten. I avseende härå ville riksdagen, utan att i övrigt taga ståndpunkt till frågan, på vad sätt en omläggning av den hittillsvarande organisationen borde ske, framhålla, att riksdagen förutsatte, att, därest staten skulle befinnas villig påtaga sig hela kostnaden för döfstumundervisningen, ett villkor härför måste vara, att landstingen och vederbörande städer utan ersättning till staten med full äganderätt överläte sin för ifrågavarande undervisning använda egendom. Då emellertid av departementschefens i ämnet gjorda uttalande framginge, att Kungl. Maj:t alltså hade sin uppmärksamhet riktad på berörda organisationsfråga, ehuru behovet av ytterligare undersökningar ansetts ännu omöjliggöra frågans framläggande för riksdagen, funne riksdagen, som utginge från att ett förslag i ärendet skulle, sedan behövliga utredningar avslutats, så snart sig göra låte underställas riksdagen, någon framställning från riksdagens sida härom icke vara behöfvig.

Den 25 april 1930 anmälde dåvarande departementschefen för Kungl. Maj:t förevarande ärende samt frågan om blindvårdens ordnande och ytttrade därvid:

På grund av den långa tid, som förflutit efter avgivandet av de i frågorna föreliggande utredningarna, synes det mig nödvändigt, att en överarbetning av dessa kommer till stånd. Härvid bör givetvis hänsyn jämväl tagas till dels under mellantiden inträffade förändrade förhållanden, dels och de synpunkter, som framkommit i de i ärendena avgivna utlåtandena ävensom i de utlåtanden, som av mig i det föregående återgivits. I all synnerhet bör den ekonomiska sidan i de föreliggande frågorna beaktas, varvid det givetvis bör vara av vikt att tillse att vid lösandet av desamma staten icke tillskyndas kostnader utöver vad som kan anses med hänsyn till det allmännas intressen rimligt och billigt.

Tillika bör iakttagas det sammanhang, vari ett eventuellt överflyttande av döfstumsväsendet från landstingen till staten står med de skatteutjämningsfrågor, som för närvarande äro under utredning i finansdepartementet genom särskilt tillkallade sakkunniga. Samråd bör alltså i berörda hänseende äga rum med nämnda sakkunniga.

Den överarbetning av de föreliggande förslagen, som sålunda enligt min mening bör komma till stånd, torde böra verkställas inom ecklesiastikdepartementet genom en särskild tillkallad sakkunnig, och vill jag föreslå, att ifrågavarande uppdrag må anförtros åt t. f. landshövdingen i Kronobergs län A. G. M. Munck af Rosenschöld. Skulle det under utredningsarbetets gång visa sig vara för den sakkunnige erforderligt att rådföra sig med den speciella sakkunskap, som kan vara tillfinnandes i ett eller annat hänseende, närmast beträffande förekommande pedagogiska problem, torde på framställning av den sakkunnige Kungl. Maj:t härom få närmare besluta.

I enlighet med departementschefens förslag uppdrog Kungl. Maj:t åt Munck af Rosenschöld att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med verkställande av utredning och framläggande av förslag rörande omorganisation av döfstumundervisningsväsendet och blindvårdens ordnande.

Då det torde dröja, innan den sålunda anbefallda utredningen kan bli färdig, bör för budgetåret 1931/1932 ett förslagsanslag till befrämjande av dövstumundervisningen anvisas med utgångspunkt från nuvarande organisatoriska förhållanden.

[240.]

Under de senare åren har riksdagen medgivit, att ur det ordinarie förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen må utgå ett belopp för anskaffande av lämplig litteratur åt dövstumma. Detta belopp var till en början bestämt till högst 2,000 kronor för år men sänktes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1928/1929 till 1,000 kronor. Anledningen till denna nedsättning av beloppet var, att föregående års anslag endast med omkring hälften behövt tagas i anspråk. Jämväl för vartdera av budgetåren 1929/1931 bestämdes beloppet till 1,000 kronor.

*Anskaffande
av litteratur
åt döv-
stumma.*

Centralstyrelsen för svenska dövstumläraresällskapet har nu anhallit, att för budgetåret 1931/1932 måtte få utgå högst 2,000 kronor för utgivande av för dövstumma fattbar litteratur, varmed då även skulle förstås sällskaps ordbok för dövstumma. Centralstyrelsen har därvid anfört bland annat följande:

Av en av svenska dövstumläraresällskapet utsedd kommitté hade utarbetats en ordbok över svenska språket för dövstumma. För detta arbetes utgivande hade 1914 års riksdag beviljat sällskapet ett anslag av 5,000 kronor att utgå med 1,000 kronor årligen under fem år. För samma ändamål hade dövstumskoldistriktet beviljat sammanlagt 5,000 kronor. Dessa medel hade nu med räntor vuxit till 14,749 kronor 99 öre. Arbetet med ordbokens redigering beräknades bli slutfört under år 1931, varför tryckningsfrågan möjligen redan då komme att bli aktuell. De av riksdagen och skoldistriktet år 1914 beviljade anslagen vore emellertid nu otillräckliga för arbetets utgivande. Den definitiva kostnaden härför kunde ännu ej uppgivas, men enligt preliminära beräkningar skulle den belöpa sig till cirka 28,000 kronor.

Då tvekan rådde, huruvida sällskapet ägde befogenhet att söka fyllnadsanslag för ordbokens tryckning av de medel, som av riksdagen jämte åtskilliga städer och landsting beviljats för utgivande av »för dövstumma fattbar litteratur», hade sällskapet bemyndigat sin centralstyrelse att vid årets ansökan om förnyade anslag för nämnda ändamål även anhålla om befogenhet för sällskapet att hos skolöverstyrelsen i vanlig ordning ansöka om för ordbokens utgivande ytterligare erforderligt belopp.

Ansökningsen har tillstyrkts av inspektören för dövstumundervisningen.

Vad särskilt ordboken anginge har inspektören framhållit, att han ansåge det synnerligen lämpligt att använda befintliga medel till dess utgivande, då genom denna bok de dövstummas möjligheter att tillägna sig befintlig litteratur syntes inspektören bli i hög grad ökade och då det vore angeläget, att denna bok så snart som möjligt kunde bli färdig och tryckt.

Skolöverstyrelsen har förordat fortsatt anslag för ändamålet men ansett, att beloppet jämväl för budgetåret 1931/1932 kan begränsas till 1,000 kronor. Beträffande ordboken för dövstumma anför överstyrelsen:

[240.] Genom beslut den 15 februari 1924 medgav Kungl. Maj:t, att med tryckning av omförmälda ordbok finge tills vidare anstå, varjämte föreskrefs, att de för ordboksarbetet tillgängliga medlen skulle tills vidare, intill dess de för arbetets fullföljande erfordrades, av svenska dövstumläraresällskapet och på dess ansvar på ett betryggande sätt förvaltas och göras räntebärande, samt att dövstumläraresällskapet skulle årligen till överstyrelsen avgiva redogörelse för ordboksföretagets ekonomiska ställning och utsikterna till arbetets återupptagande ävensom ställa sig till efterrättelse de anvisningar i fråga om anslagsmedlens användning och arbetets återupptagande, som lämnades av överstyrelsen.

I sin senast till överstyrelsen ingivna redogörelse rörande ordboksföretagets ekonomiska ställning m. m. har centralstyrelsen för svenska dövstumläraresällskapet meddelat, bland annat, att under år 1929 bokstäverna K—O överarbetats, varjämte granskningen av bokstaven F avslutats, att samtliga bokstäver till och med O nu föreläge överarbetade samt att arbetet torde i huvudsak vara överarbetet och slutredigerat under år 1931.

Då det enligt överstyrelsens uppfattning skulle vara värdefullt, att ordboken, så snart den föreligger färdigredigerad, kunde utan dröjsmål utgivas av trycket, och då enligt uppgift de för ändamålet tillgängliga medlen icke medgiva att så sker, har överstyrelsen för sin del icke något att erinra mot att anslag utgår till tryckning av berörda ordbok från här ifrågavarande av riksdagen samt åtskilliga landsting och städer beviljade och till överstyrelsens förfogande ställda medel. Dock anser sig överstyrelsen böra framhålla, att det ytterligare understödet av ordboksarbetet icke bör erhålla en sådan omfattning, att utgivandet av annan litteratur omöjliggöres. Jämväl torde böra gälla, att manuskriptet genom överstyrelsens försorg underkastas erforderlig granskning.

Utbildningskurs för lärare för hörselsvaga barn.

Vidare föreligger en framställning från skolöverstyrelsen av den 30 augusti 1930 med begäran, att av ifrågavarande förslagsanslag måtte få för budgetåret 1931/1932 utgå högst 4,200 kronor för anordnande av en utbildningskurs för lärare för hörselsvaga barn.

Beträffande denna fråga ber jag få erinra, att 1929 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t medgav, att ur nämnda förslagsanslag finge för budgetåret 1929/1930 under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde, utgå högst 3,500 kronor för anordnande av en utbildningskurs för lärare för hörselsvaga barn. Kungl. Maj:t ställde den 16 maj 1929 beloppet till skolöverstyrelsens förfogande för anordnande under höstterminen 1929 av sagda kurs enligt närmare angivna bestämmelser.

Skolöverstyrelsens nu föreliggande framställning har föranletts av en till överstyrelsen inkommen skrivelse, däri vice ordföranden i svenska föreningen för dövas väl professorn Gunnar Holmgren och ledaren av 1929 års kurs fru Alma Prawitz enligt uppdrag av föreningen anhållit om utverkande att en utbildningskurs för hörselsvaga barn finge anordnas höstterminen 1931 och därefter vartannat år, så länge behov därav förefunnes, samt pågå enligt huvudsakligen samma grunder, som varit gällande för den föregående kursen.

Denna kurs hade, framhålles det vidare i nämnda skrivelse, varit avsedd att mottaga 8 elever, men då ej mindre än 13 lärarinnor anmält sig att deltaga däri, hade det tillåtits, att 3 extra elever blivit mottagna, och hela antalet deltagare hade alltså blivit 11. Av dessa hade flertalet av respektive skolstyrelser fått uppdrag att undervisa hörselsvaga barn i folkskolor och en hade anställts som lärarinna vid skolan för döva småbarn i Stockholm. Därigenom hade dock blott ett fåtal av de städer, där sökandena veterligt ett ganska stort antal döva barn förefunnes, fått utbildad lärarkraft till sitt förfogande.

Sedermera har fru Alma Prawitz inkommit med kostnadsförslag för den planerade kursen höstterminen 1931 och därvid anført följande:

Då kursen vore öppen för 8 deltagare, borde dagtraktamente beviljas alla åtta, för den händelse de alla skulle ha svårt att uppehålla sig i Stockholm under två månader. Redan till spårvägs pengar från den ena föreläsningsplatsen till den andra åtginge en avsevärd summa pengar.

Föreläsningarna i labiologiens teori torde böra ökas från 4 till 6, då det visat sig, att elevernas spörsmål borde mera ingående besvaras, likaså borde demonstrationen av hörselförbättrande apparater utsträckas till 2 timmar. Detta jämte föreläsningar och övningar i talteknik droge en kostnad av 470 kronor.

Labiologilärarna borde likaväl som hörselsvaglärarinnorna erhålla arvode såsom handledare, vadan detta arvode torde böra upptagas till 400 kronor.

Ett försök borde göras att få till stånd en labiologikurs för lomhörda folkskolebarn, vilka ej ansåges behöva överflyttas till hörselsvagklass. En nybörjarkurs för barn om 30 timmar droge en kostnad av 210 kronor.

Då det under föregående kurs visat sig, att hörselsvaglärarna ej velat ordna och leda de provlektioner, som höllos i deras klasser, utan detta arbete helt lagts på kursledaren, föresloge fru Prawitz, att ledarens arvode höjdes från 150 kronor till 300 kronor, dock att, om någon av hörselsvaglärarna vore villig att åtaga sig provlektionerna i hörselsvagskolan, arvode därför skulle utgå av denna post.

Såsom ersättning till svenska föreningen för dövas väl för hyra, bränsle, lyse och städning föresloges 200 kronor.

Kostnaderna för kursen skulle enligt fru Prawitz' beräkningar gestalta sig på följande sätt:

till stipendier	kronor 1,800: —
» dagtraktamenten	» 1,200: —
» föreläsare	» 470: —
» handledare	» 400: —
» labiologikurs för barn	» 210: —
» kursledare	» 300: —
» hyra, bränsle, lyse och städning	» 200: —
» diverse	» 120: —

Summa kronor 4,700: —

Inspektören för dövstumundervisningen har tillstyrkt den nu gjorda framställningen, dock med ifrågasättande, huruvida redan nu framställning kan göras om att dylika kurser skola anordnas ej blott höstterminen 1931 utan

[240.] även »därefter vartannat år, så länge behov därav förefinnes». Beträffande det ingivna kostnadsförslaget har inspektören framhållit följande:

Rörande lämpligheten att i anslutning till nämnda kurs anordna en »labiologikurs för lomhörda folkskolebarn, som ej ansåges behöva överflyttas till hörselsvagklass», kände inspektören sig tveksam. Denna kurs syntes vara avsedd till »övningsskola». Men övning i avläsning för sådana barn, som ansåges kunna följa undervisningen i vanliga folkskoleklasser, syntes inspektören lätt kunna ge en felaktig uppfattning om avläsningens möjlighet och betydelse. Lämpligare torde väl vara att såsom förut förlägga avläse-övningarna till hörselsvagklasserna i Stockholm och till svenska föreningens för dövas väl labiologikurser. I övrigt funne inspektören sig kunna tillstyrka det föreliggande förslaget.

I sin förberörda skrivelse den 30 augusti 1930 anför skolöverstyrelsen:

De skäl, som tidigare föranlett anordnandet av särskild utbildningskurs för lärare för hörselsvaga barn, synas överstyrelsen med styrka tala för fortsatta åtgärder i samma syfte. Överstyrelsen finner sig emellertid icke nu böra eller kunna taga ställning till frågan om och i vad mån sådan utbildning för framtiden bör erhålla mera stadigvarande karaktär. Under läsåret 1931/1932 torde behovet av en ny kurs kunna betecknas såsom bestämt ådagalagt. Vad angår spørgsmålet om de för kursens upprätthållande erforderliga medlen får överstyrelsen till en början erinra om att här ifrågasvarande kurs, liksom den föregående, torde böra anordnas i samarbete med den till folkskoleseminariet i Stockholm förlagda utbildningskursen för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn och i tillämpliga delar enligt enhandla grunder. Således synes ingen ändring böra ifrågakomma i vad avser det antal kursdeltagare, som under vissa villkor kunna erhålla dagtraktamente. För nu berörda ändamål skulle alltså erfordras sammanlagt 900 kronor.

Beträffande det av fru Prawitz framlagda förslaget om anordnande av en labiologikurs för lomhörda folkskolebarn anser sig överstyrelsen med hänsyn till vad inspektören för dövstumundervisningen anfört förhindrad tillstyrka detsamma.

Vid sådant förhållande skulle, då kostnadsberäkningen i övrigt icke ger anledning till erinran från överstyrelsens sida, för anordnande av ifrågasvarande kurs erfordras 4,190 kronor, eller avrundat 4,200 kronor. Överstyrelsen vill föreslå, att på sätt tidigare skett, beloppet får utgå ur förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen, vilket torde lämna tillgång till kostnadernas bestridande utan förhöjning.

Ökat statsbidrag till vissa dövstumskolor.

Jämlikt gällande kungörelse angående anslag av allmänna medel till dövstumskolor den 31 maj 1889 (nr 27, sid. 20) må av förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen utgå dels till uppehållande av dövstumskola, anordnad av skoldistrikt omfattande mer än ett landstingsområde eller en stad, som ej i landsting deltagar, statsbidrag för år räknat med 250 kronor för varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för varje annat i skolan intaget barn, dels ock till uppehållande av annan dövstumskola, vilken av Kungl. Maj:t finnes vara därav förtjänt, statsbidrag för år räknat med högst 100 kronor för

varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med högst 50 kronor för varje annat i skolan intaget barn.

[240.]

Under flera år hava förskolan för dövstumma i Göteborg och skolan för döva småbarn i Stockholm genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t, senast den 31 oktober 1930, erhållit statsbidrag för de i dessa skolor intagna barnen.

Hos Kungl. Maj:t hava nu styrelsen för sällskapet för bildande av småbarnsskolor i Göteborg och svenska föreningen för dövas väl anhållit, att omförmälda två skolor måtte erhålla statsbidrag enligt de för dövstumskoldistriktens skolor gällande grunder.

Inspektören för dövstumundervisningen och skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till ansökningarna. Överstyrelsen har därvid anfört följande:

Överstyrelsen finner sig för sin del böra vitsorda, att här ifrågavarande skolor hava en viktig uppgift att fylla vid de dövstumma barnens första uppfostran och skolundervisning. Då undervisningen där bland annat äsyftar att bereda barnen till inträde i andra klassen vid distriktsskolorna, är verksamheten vid dessa förskolor ägnad att i någon mån minska kostnaderna för sistnämnda skolor för såväl staten som skolornas principaler. Staten synes böra genom att åt här ifrågavarande behjärtansvärda verksamhet bevilja ökade bidrag stimulera och stödja enskilt intresse och enskilt initiativ av den art, det här gäller.

Statskontoret har i utlåtande den 30 oktober 1930 erinrat, att Kungl. Maj:t den 25 april 1930 tillkallat särskild sakkunnig för utredning rörande omorganisation av dövstumundervisningsväsendet och blindvårdens ordnande, och på grund härav ifrågasatt lämpligheten av att vidtaga en höjning av statsbidraget till vissa dövstumskolor, innan berörda utredning blivit avslutad.

Vad först angår beredande av medel till anskaffande av lämplig litteratur åt dövstumma torde, såsom skolöverstyrelsen hemställt, beloppet härför böra för budgetåret 1931/1932 bestämmas till högst 1,000 kronor och jag har intet att erinra mot att överstyrelsen ur de för detta ändamål tillgängliga medlen anvisar ytterligare understöd till tryckning av ordbok för dövstumma enligt vad överstyrelsen föreslagit.

Departementschefen.

Beträffande härefter frågan om anordnande av kurser för utbildning av lärare för hörselsvaga barn anser jag behovet av en sådan kurs för nästkommande läsår ådagalagt. Huruvida och i vad mån liknande kurser för framtiden böra anordnas, torde icke nu kunna på ett tillförlitligt sätt bedömas utan lärare få bero på prövning av framdeles inkommande ansökningar. Enligt överstyrelsens förslag skulle för budgetåret 1931/1932 erfordras 4,200 kronor för kursens anordnande, under förutsättning att den ifrågasatta labiologikursen för lomhörda folkskolebarn icke komme till stånd. Denna beräkning synes böra godtagas, och jag vill alltså förorda, att sagda belopp får utgå från förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervis-

ningen. Anslaget torde icke med anledning härav behöva ökas, då det enligt budgetredovisningen för budgetåret 1929/1930 utvisade ett överskott av omkring 17,500 kronor. I likhet med vad som föreskrevs beträffande den höstterminen 1929 anordnade kursen och med vad som gäller rörande anslaget till kurser för hjälpklasslärare torde böra stadgas såsom villkor för tilldelande av stipendium åt deltagare i kursen, att vederbörande skoldistrikt för detta ändamål tillskjuter minst lika stort belopp som statsverket, ävensom medgivas, att deltagande lärare och lärarinnor må av den angivna anslagsposten, 4,200 kronor, erhålla ersättning för vad de under tjänstledighet för deltagande i kursen författningsenligt nödgas avstå av sina löneförmåner utöver en tredjedel av den kontanta begynnelselönen.

Vad slutligen beträffar förslaget om höjning av statsbidraget till förskolan för dövstumma i Göteborg och skolan för döva småbarn i Stockholm anser jag mig icke för närvarande böra ifrågasätta någon ändring i härför nu gällande bestämmelser, då detta skulle kunna tänkas innebära ett föregripande av resultatet av den utredning, som, på sätt jag förut under denna punkt erinrat, för närvarande pågår inom ecklesiastikdepartementet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen med *oförändrat belopp* kronor 190,000: —

dels ock medgiva, att ur nämnda förslagsanslag må för budgetåret 1931/1932 utgå *ej mindre* för anskaffande av lämplig litteratur åt dövstumma, under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, ett belopp av högst . . . kronor 1,000: —

än även för anordnande av en utbildningskurs för lärare för hörselsvaga barn, likaledes under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, ett belopp av högst . . . kronor 4,200: —

52. **Kyrklig själavård åt dövstumma, oförändrat**

ordinarie anslag kronor 14,000: —

[241.]

Tidning för
dövstumma.

53. **Tidning för dövstumma.** Till understöd för utgivande av Tidning för dövstumma har riksdagen sedan år 1907 anvisat anslag, för budgetåret 1930/1931 upptaget till 1,000 kronor.

I en av skolöverstyrelsen med yttrande av inspektören för dövstumundervisningen samt eget utlåtande till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning har nu sagda tidnings utgivare, typografen B. G. Fondelius, med bifogande av en översikt av tidningens inkomster och utgifter under år 1929, anhållit om statsbidrag för tidningens fortsatta utgivande med 1,000 kronor jämväl för budgetåret 1931/1932.

Såväl inspektören som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Statsbidrag för här ifrågavarande ändamål är fortfarande av behovet på kallat, därest det nuvarande låga prenumerationspriset å tidningen skall kunna bibehållas. Departementschefen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande av Tidning för dövtumma
anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 1,000: —

att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl
meddela.

54. Tysta skolan å Lidingön. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom [242.]
framlagda förslag har riksdagen till understöd åt Tysta skolan å Lidingön Tysta skolan
å Lidingön.
alltsedan år 1921 anvisat extra anslag, som till en början utgick med 30,000 kronor men från och med budgetåret 1924/1925 varit bestämt till 20,000 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för Tysta skolan hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att Tysta skolan för budgetåret 1931/1932 måtte komma i åtnjutande av ett understöd från det allmänna av 20,000 kronor. Till stöd för denna sin framställning har styrelsen till en början upprepat vad av densamma tillförene andragits beträffande skolans genom krisåren och penningvärdets fall iråkade svårigheter — skolan hade för upprätthållandet av sin verksamhet disponerat fonder, vilkas avkastning intill krigets utbrott räckt väl till för skolans behov — ävensom de planer, som varit å bane att helt nedlägga skolans verksamhet, samt de skäl, som föränlett styrelsen att trots svårigheterna låta skolan arbeta vidare.

Därefter har styrelsen anfört bland annat följande.

Genom det från staten erhållna bidraget i förening med de successivt fallande priserna hade styrelsen kunnat förbyta den förutvarande förlusten i något överskott. Till en början hade detta kunnat ske endast därigenom, att styrelsen iakttagit den allra största återhållsamhet i fråga om skolans utgifter. Underhålls- och förbättringsarbeten å skolans fastigheter hade fått anstå, likaså erforderliga avskrivningar å fastigheter och värdehandlingar. Först under åren 1923—1929 hade reparationer och avskrivningar kunnat företagas. Skolans obligationer vore sålunda numera bragta i nära överensstämmelse med gällande börsvärde. Lidingöfastigheten, som utgjordes av skolhusbyggnaden, hade nedskrivits med belopp, så att det bokförda värdet nu vore i överensstämmelse med fastighetens taxeringsvärde. Å skolans tvenne övriga fastigheter, som båda vore belägna i Stockholm, hade sedan länge behövliga reparationer endast så småningom kunnat vidtagas, varemot några avskrivningar å dessa fastigheter ej kunnat äga rum. Med det skick, vari dessa fastigheter hade övertagits av Tysta skolan, hade emellertid alltjämt årliga reparationer till rätt avsevärda belopp måst företagas.

Under år 1928 hade styrelsen sålunda sett sig nödsakad låta utbyta ett upprostat rörsystem i den ena Stockholmsfastigheten och i samband därmed verkställa vissa moderniseringsarbeten. Under första halvåret 1928 hade för dessa arbeten — som då ännu icke avslutats — utbetalats 28,436 kro-

[242. nor 72 öre, och under räkenskapsåret den 1 juli 1928—den 30 juni 1929 hade, såsom av den ansökningen bilagda revisionsberättelsen för nämnda period framginge, för ifrågavarande arbeten utbetalats ytterligare 12,067 kronor 42 öre. För att även framdeles kunna bibehålla nyssberörda fastighet i en tillfredsställande avkastning vore det emellertid nödvändigt att inom en nära framtid vidtaga ytterligare moderniseringsarbeten såsom inledande av värmeledning m. m. För att icke skolan genom utförandet av dessa arbeten, som torde bliva förenade med ansemliga kostnader, skulle komma att lida alltför kännbart avbrott i sina inkomster, ansåge styrelsen nödvändigt att i största möjliga utsträckning avsätta medel av fastighetens avkastning för att möta dessa kostnader. Vad angående den andra fastigheten i Stockholm, vore även dess rörsystem i behov av utbyte, varjämte även vissa andra ändrings- och moderniseringsarbeten vore av behovet påkallade. Frågan om utförandet av dessa arbeten hade styrelsen emellertid sett sig nödsakad låta tills vidare anstå.

Styrelsen tillåte sig slutligen fästa uppmärksamheten på, att förlusten från kristiden utgjort sammanlagt 170,600 kronor 43 öre och att denna endast med något tusental kronor kunnat återvinnas. Om ock styrelsen insåge, att det skulle bliva styrelsen svårt, för att ej säga omöjligt, att med skolans nuvarande tillgångar bringa skolans kapitalkonto upp i dess läge år 1915, hade styrelsen dock icke velat släppa förhoppningen om att för varje år kunna förstärka skolans fonder.

Tysta skolan räknade under budgetåret 1931/1932 i stort sett med samma utgifter som under budgetåret 1929/1930. Därvid vore dock att märka, att skolan under läsåret 1929/1930 fått vidkännas ökade utgifter på grund av ordnandet av pensionsfrågan för lärarpersonalen, som tillerkänts pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Därjämte hade skolan under de fyra senaste läsåren haft att bära ökade utgifter för företagna lönereregleringar, utökningar av lärarpersonal och pensionering av ålderstigen trotjänarinna. Styrelsen ansåge fördenskull skolan även för det nya budgetåret vara i behov av ett oförändrat statsbidrag.

Inspektören för dövstumundervisningen har i sitt i ärendet avgivna yttrande anført, att av den lämnade redogörelsen för skolans ekonomiska förhållanden samt den ansökningen bilagda revisionsberättelsen syntes framgå, att det sökta anslaget vore behöfligt för att skolan utan kapitalförlust skulle kunna uppehålla sin verksamhet i samma omfattning som hittills — även om det syntes, som om skolans ekonomi i någon mån förbättrats. Då skolan genom sin verksamhet tillgodosåge ett föreliggande behov av fortsatt undervisning åt de dövstamma flickorna och därmed främjade deras utveckling och förberedde dem till framtida självförsörjning och då den genom att mottaga lärjungar från hela landet tillgodosåge ett allmänt intresse, tillstyrkte inspektören framställningen.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 30 augusti 1930 anført:

Enligt det av överstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnade den 9 juni 1925 dagtecknade förslaget till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet skulle Tysta skolan ingå såsom ett led i organisationen av det statliga dövstumundervisningsväsendet, i det att nämnda skola skulle, liksom för närvarande är förhållandet, utgöra fortsättningsskola för omkring halva antalet av de från distriktsskolorna avgångna talundervisade dövstamma flickorna. Enär det av överstyrelsen framlagda förslaget icke förelagts 1930 års riks-

dag och omorganisationen således icke kan träda i kraft den 1 juli 1931, torde dock Tysta skolans gagnarika verksamhet att vara fortsättningsskola för dövstumma flickor icke böra äventyras, utan synas enligt överstyrelsens uppfattning starka skäl tala för att skolan fortfarande erhåller det statsunderstöd, som för uppehållande av dess verksamhet är nödigt. Skolan synes därför jämväl under budgetåret 1931/1932 böra komma i åtnjutande av statsbidrag till enahanda belopp, som under budgetåret 1930/1931 eller 20,000 kronor.

Tysta skolans ekonomiska ställning är uppenbarligen fortfarande sådan, att behov av särskilt understöd föreligger för skolans uppehållande. Med hänsyn till läroanstaltens betydelse för dövstumundervisningsväsendet anser jag, att staten bör, på sätt som skett, lämna bidrag till skolans verksamhet, samt förordar, att anslaget för budgetåret 1931/1932 bestämmes till samma belopp som för nu löpande budgetår.

Departement-
schefen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt Tysta skolan å Lidingön anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 20,000: —

att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

55. Understöd åt Svenska föreningen för dövas väl. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen till understöd åt Svenska föreningen för dövas väl för vart och ett av budgetåren 1925/1931 ett extra anslag av 5,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Beträffande ifrågavarande förenings tillkomst, uppgift och verksamhet tillåter jag mig att hänvisa till 1925 års åttonde huvudtitel, punkten 191.

[243.]

Understöd åt
Svenska före-
ningen för
dövas väl.

Genom beslut den 9 maj 1930 föreskrev Kungl. Maj:t rörande anslagets utgående, att föreningen skulle, huvudsakligen på samma sätt och i samma omfattning som hittills, befordra dövas och lomhördas intressen, särskilt i syfte att hjälpa dem att så långt möjligt bli oberoende av sin nedsatta hörsel.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för Svenska föreningen för dövas väl hemställt om utverkande av ett anslag för budgetåret 1931/1932 av 8,000 kronor för föreningens verksamhet.

Till stöd för sin hemställan har styrelsen anført bland annat följande:

Föreningens verksamhet hade under de gångna åren i hög grad utvecklats. Såväl allmänheten som de döva själva tycktes numera känna till föreningen och dess syften. Förutom föreningen i Stockholm, »huvudföreningen», hade lokalföreningar upprättats i Göteborg, Västerås, Uppsala, Sundsvall och Gävle och ägde föreningarna vid 1929 års slut tillsammans 910 medlemmar. Även lokalföreningarna hade, delvis med stöd av huvudföreningen, kunnat alltefter ortsförhållandena stabilisera och utvidga sin verksamhet bland döva, äldre såväl som barn.

[243.]

Utvecklingen av verksamheten hade emellertid medfört stegrade krav på föreningens ekonomi, vilka föreningen sökt att möta genom anordnandet av basarer, tombolor, insamlingar och dylikt. En del gåvor hade även influtit, och under år 1929 hade föreningen enligt testamente av initiativtagaren till föreningen, fröken Gerda Meyerson, erhållit en donation å 10,000 kronor. Grundstommen i föreningens ekonomi hade dock städse varit det av statsmedel erhållna understödet.

I de lokaler, som vore förhyrda av huvudföreningen, inrymdes expeditionsrum, skolan för döva småbarn och Dövas Väls lappcentral och syateljéer. Å de tider, då lokalerna icke vore upptagna för angivna ändamål, användes de för labiologiundervisningen, andaktsstunder, föredrag, radioaftnar, samkväm, lånbibliotek etc. Även de inom föreningen bildade klubbarna hade där sina sammankomster och likaså en ungdomsförening och en barnklubb. Trångboddheten och den ständigt ökade verksamheten syntes göra det nödvändigt för föreningen att så snart som möjligt anskaffa bättre utrymmen för de olika grenarna av föreningsarbetet.

Sekreteraren hade varje dag utom under sommarmånaderna mottagning för lämnande av råd och upplysningar i angelägenheter rörande döva personer och ombesörjde i samma syfte en särdeles omfattande korrespondens. Sekreteraren ställde sig till förfogande utan anspråk på ersättning för det krävande arbetet. Ökningen av göromål gjorde det emellertid nödvändigt att till sekreterarens hjälp anställa ett kvalificerat, avlönat biträde.

Föreningens tidningsorgan »Meddelanden», som utkomme med fem ordinarie nummer årligen samt med ett särskilt julnummer, torde även komma att förorsaka ökade kostnader. De ordinarie numren kunde, tack vare tillmötesgående samarbete med tidskriften Hygienisk Revy, framställas för en jämförelsevis ringa kostnad. Då hittills ej arvode betalats, varken till artikelförfattare eller redaktören, hade totalutgifterna för år 1929 uppgått till endast 1,010 kronor 49 öre. Det vore önskvärt att kunna ge åt tidningen ett mera fylligt innehåll, och ofrånkomligt syntes vara att för framtiden beräkna någon ersättning för redaktionsarbetet.

Labiologikurserna rönt en mycket livlig tillslutning, men föreningen hade nödgats att nedsätta avgifterna och att helt befria mindre bemedlade från erläggande av avgift. Medan således å ena sidan inkomsterna visade nedåtgående tendens, hade å andra sidan utgifterna ökats i anledning av behovet av ett större antal lektionstimmar.

Föreningens sömnadsateljéer, som avsåge att bereda arbete åt arbetslösa döva kvinnor och som med hänsyn till ändamålet åtnjöte anslag av Stockholms stad med ett belopp av 1,000 kronor årligen, hade kraftigt ökat sin verksamhet och skulle, i händelse av bättre platsutrymme, kunna ytterligare så göra. Då arbeterskorna i regel ej vore i stånd till att prestera sådant arbete, att de kunde erhålla sedvanlig avlöning, men föreningen ej heller kunde låta dem få alltför ringa ersättning, hade denna arbetsgren hittills varit i behov av ekonomiskt stöd av föreningen med omkring 2,000 kronor årligen.

Ett av föreningens önskemål vore att kunna taga sig an de ungdomar, som genomgått hörselsvagklasserna i Stockholm och vilka vore i stort behov av fortsatt sakkunnig ledning och det inbördes stöd, som föreningslivet medförde. På grund av brist på lokalutrymme och penningmedel hade detta hittills kunnat ske endast i ringa omfattning. I den mån som flera

ungdomar avginge från skolan, borde ju föreningen vara rustad att möta deras behov av stöd.

[243.]

Samlingen av hörapparater — av vilka genom huvudföreningen två större vore uppställda i Stockholm, en å Serafimerlasarettet och en å Sabbatsbergs sjukhus — krävde vissa omkostnader i underhåll och nyanskaffningar. De mindre apparatlådor, som på begäran därom sändes till landsorten för utprovning av apparater, droge även en del kostnader, och deras antal behövde ökas. — Vidare vore det önskvärt att genom flera resor och föredrag kunna stimulera och vidmakthålla intresset hos lokalföreningarna och att verka för upprättandet av flera lokalföreningar. Föreningen hade nödgats att i nu sagda avseenden iakttaga en måhända alltför långt gången försiktighet med avseende på utgifterna.

Vad lokalföreningarna beträffade, erlade dessa till huvudföreningen en viss del av sina årsavgifter, som närmast avsåge att utgöra bidrag till kostnaderna för »Meddelanden», av vilka ett exemplar tillställdes varje medlem i föreningarna, såväl i huvudföreningen som i lokalföreningarna. Huvudföreningen erhöles således ej något ekonomiskt stöd av lokalföreningarna, utan tvärtom hade densamma brukat tilldela dem större eller mindre andel av understödet av statsmedel till labiologikurser, lappcentral eller dylikt. Det beräknades att så skulle ske även i fortsättningen.

Kostnaderna för den speciella gren av föreningens verksamhet, som utgjordes av skolan för döva småbarn, bestredes huvudsakligen av medel, som erhöles i anslag av Stockholms stad (år 1929 4,500 kronor) och av statsmedel (år 1929 600 kronor). Föreningens styrelse hade ansett, att det till föreningen lämnade allmänna understödet av statsmedel ej skulle användas till skolan. Till täckande av bristen av kostnaderna för densamma hade föreningen årligen lämnat omkring 2,800 kronor av genom insamlingar, försäljningar och dylikt åstadkomna medel. För närvarande syntes denna utgift ej kunna undvikas.

Trots noggrann sparsamhet med föreningens medel utvisade räkenskapsåret 1 januari—31 december 1929, att utgifterna överstigit inkomsterna med 1,925 kronor. Skulle föreningen vara i stånd till att låta verksamheten fortsätta i sin naturliga utveckling, vore föreningen ovillkorligen nödsakad att söka skaffa sig ökade inkomster. Av en ansökningen bilagd tablå över beräknade inkomster och utgifter för räkenskapsåret 1 januari—31 december 1931, som grundade sig dels på motsvarande siffror under år 1929, dels på behovet av att något rikligare än för närvarande tillgodose verksamheten, framginge, att en brist komme att uppstå å ej mindre än 13,325 kronor. På grund härav hemställde föreningen att för budgetåret 1931/1932 komma i åtnjutande av ett till 8,000 kronor höjt understöd av statsmedel. Till ytterligare stöd för sin hemställan hänvisade föreningen till en ansökningen bilagd tryckt redogörelse för verksamheten och den ekonomiska ställningen för år 1929.

Inspektören för dövstumundervisningen har i ärendet anfört följande.

Föreningen har alltifrån dess bildande år 1921 visat sig synnerligen livaktig. Genom sin verksamhet är föreningen landets döva och lomboörda till stor hjälp. I det den så långt som möjligt söker bereda dessa hjälp att bliva oberoende av sin hörselnedsättning och därvid utsträcker verksamheten ej blott till huvudstaden utan jämväl så vitt möjligt i motsvarande grad även till landsorten, syntes den främja ett allmänt intresse och vara värd

[243.] det förhöjda understöd, den nu begär. På grund härav och med vitsordande av de i framställningen lämnade uppgifterna tillstyrker inspektören framställningen.

I utlåtande den 30 augusti 1930 yttrar skolöverstyrelsen:

Överstyrelsen har vid avgivande av utlåtande rörande tidigare av föreningen gjorda framställningar i liknande syfte haft anledning lämna utförlig redogörelse för föreningens ändamål och verksamhetssätt samt jämväl vitsordat det starka behovet av understöd. Därvid har av överstyrelsen framhållits, hurusom de uppgifter, för vilka föreningen arbetar — att på alla sätt söka befordra de dövas och lomhörddas intressen — måste anses i hög grad behjärtansvärda. Mot de av styrelsen uppdragna riktlinjerna för verksamhetens bedrivande i vidgad omfattning under den närmaste tiden har överstyrelsen icke något att erinra.

Överstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang ytterligare framhålla, att beträffande de blinda enskilda föreningars verksamhet och enskilt initiativ sedan länge hava nått en betydande omfattning. Till detta sakernas läge har jämväl staten genom avsevärda årliga understöd bidragit, och därigenom har ett storartat arbete till denna lytesgrupps fromma kunnat uträttas. Då nu här ifrågavarande förening under tio år nedlagt ett intresserat och mycket gagnande arbete i syfte att på olika sätt befordra de dövas och lomhörddas bästa, är det av synnerlig vikt, att icke på grund av brist på medel föreningens verksamhet hämmas eller avstannar.

Bland föreningens uppgifter må särskilt nämnas dess upplysningsverksamhet, anordnande av labiologikurser, vägledning vid anskaffande av hörapparater, anordnande av föredrag genom för döva avsedd radioapparat samt arbetsförmedling för döva och lomhörda. Föreningen har dessutom satt på sitt program ett rationellt ordnande av undervisning för döva småbarn. Samtliga dessa föreningens uppgifter synas överstyrelsen från statens sida förtjäna stöd och uppmuntran och då föreningens ansökning om förhöjt statsunderstöd synes överstyrelsen väl motiverad, får överstyrelsen tillstyrka bifall till densamma.

Departementschefen.

Såväl inspektören för dövstumundervisningen som skolöverstyrelsen hava vitsordat, att föreningens verksamhet är till stor hjälp för de döva och lomhörda, och livligt tillstyrkt den begärda anslagsförhöjningen. Överstyrelsen har därvid erinrat om de avsevärda statsunderstöd, som utgå till enskilda föreningar för verksamhet bland blinda, och det storartade arbete till fromma för denna lytesgrupp, som härigenom kunnat uträttas.

Även jag anser den av svenska föreningen för dövas väl bedrivna verksamheten vara synnerligen förtjänt av understöd och vill livligt förorda en höjning av nu utgående anslagsbelopp, vilket skulle möjliggöra en utvidgning av verksamheten enligt i ansökningen angivna riktlinjer. Jag nödgas dock begränsa denna höjning till 1,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt Svenska föreningen för dövas väl
anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag
av kronor 6,000: —
att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t
kan finna gott föreskriva.

56. Institutet och förskolan för blinda å Tomte-**boda, oförändrat ordinarie anslag kronor 103,150: —**

57. Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda m. m. Till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda har riksdagen under de senare åren plägat bevilja ett till sin storlek växlande extra anslag. Detta förstärkningsanslag utgick med ett belopp av 45,000 kronor årligen under vart och ett av budgetåren 1925/1928. För budgetåret 1928/1929 utgjorde anslaget 54,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 48,000 kronor.

[244.

Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda m. m.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 222 av 1930 års attonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa) anvisade 1930 års riksdag för budgetåret 1930/1931 dels ett förstärkningsanslag av 48,000 kronor, dels ock till anskaffande av skrivmaskiner åt avgående elever vid institutet ett extra reservationsanslag av 3,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ovanberörda båda ändamål för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för innevarande budgetår. Till stöd för denna hemställan har överstyrelsen anfört bland annat följande:

I två till överstyrelsen ingivna skrivelser har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda hemställt om framställning till riksdagen om beviljande för budgetåret 1931/1932 av *dels* ett anslag på extra stat å 48,000 kronor till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan, *dels ock* ett extra reservationsanslag å 3,000 kronor till anskaffande av skrivmaskiner åt sådana elever, vilka genomgått fullständig kurs och inhämtat kunskap i maskinskrivning.

Till stöd för dessa framställningar åberopar direktionen innehållet i av rektorn vid institutet Gustaf Ek, tillika blindinspektör, till direktionen i ärendet ingivna skrivelser, i vilka anföres bland annat följande.

I den för institutet och förskolan nu gällande staten av år 1919 vore under titeln övriga utgifter upptagna samma belopp som i staten av år 1908 med undantag av en 1914 företagen höjning å 4,000 kronor. Då de i nämnda stat upptagna beloppen ej på långt när motsvarade nuvarande omkostnader, vore institutet och förskolan i behov av betydande årliga förstärkningsanslag.

För budgetåret 1929/1930 hade riksdagen anvisat ett extra anslag å 48,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 hade Kungl. Maj:ts hemställt om ett lika stort belopp. Vid detta budgetårs slut komme någon besparing ej att förefinnas, alldenstund anslagen sedan budgetåret 1928/1929 minskats från 54,000 kronor till ovannämnda 48,000 kronor. Att redan nu (skrivelsen daterad den 16 april 1930) med någon bestämdhet kunna yttra sig om anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 vore ej möjligt. Man finge emellertid hoppas, att samma belopp å 48,000 kronor, som beviljats för budgetåret 1929/1930, skulle visa sig tillräckligt.

I sin år 1929 ingivna skrivelse rörande anslag till anskaffande av skrivmaskiner åt avgående elever hade rektor Ek framhållit önskvärdheten av

att eleverna vid deras avgång från institutet erhöles en skrivmaskin för att därigenom bli i stånd att skriftligen meddela sig med seende. Den isolering, för vilken den blinde annars så lätt bleve utsatt, skulle härigenom i betydlig grad minskas, på samma gång som det skulle vara till stort gagn vid hans strävan till självförsörjning. Sedan under de sista åren samtliga elever vid blindinstitutet erhållit undervisning i maskinskrivning, hade intet hinder förelegat för dem att använda ifrågavarande hjälpmedel.

Beträffande kostnaden för inköp av skrivmaskiner hade framhållits, att dylika kunde inköpas till ett pris av 175 kronor per styck, och att antalet utexaminerade elever under de senaste 10 åren i medeltal varit 16, varför den årliga utgiften för detta ändamål komme att uppgå till i runt tal 3,000 kronor. Detta belopp, som anvisats för innevarande budgetår, vore erforderligt även för budgetåret 1931/1932.

För egen del har överstyrelsen anført, att direktionens hemställan om förstärkningsanslag även för budgetåret 1931/1932 uppenbarligen vore starkt motiverad och att någon anledning att föreslå ändring i anslagens belopp icke förefunnes.

Departement-
schefen.

Till de ändamål, för vilka under nu löpande budgetår ett förstärkningsanslag av 48,000 kronor utgår, hava direktionen och överstyrelsen ansett ett lika stort belopp behöfligt för budgetåret 1931/1932. Jag har intet att erinra häremot.

Jag vill vidare tillstyrka förslaget om anvisande jämväl för nästkommande budgetår av ett belopp av 3,000 kronor för inköp av 16 stycken skrivmaskiner till ett pris av omkring 175 kronor per styck att tilldelas de från institutet avgående eleverna såsom ett utrustningsbidrag utöver de verktyg och arbetsmaterialier, de eljest plägade erhålla genom anslag ur fondmedel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av . . . kronor 48,000: —

dels ock till anskaffande av skrivmaskiner åt avgående elever vid nämnda institut för samma budgetår anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 3,000: —

[245.]

Utvidgning
och förbättring
av
lokalerna för
institutet och
förskolan för
blinda å
Tomtebodå.

58. **Utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå.** I skrivelse den 29 mars 1930, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå, (proposition nr 55 till 1930 års riksdag, vartill jag här tillåter mig att hänvisa) anmålde riksdagen, att riksdagen till utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå i huvudsaklig överensstämmelse med ett i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 31 ja-

nuari 1930 omnämnet, såsom alternativ IV betecknat förslag beviljat ett anslag av 450,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag anvisat ett belopp av 150,000 kronor.

[245.]

Riksdagen anförde därvid bland annat följande:

Behovet av ifrågavarande förbättringsarbeten hade redan av 1929 års riksdag blivit fastslaget, och det nu föreliggande byggnadsförslaget syntes riksdagen innebära en god lösning av institutets lokalfråga. Vad anginge den beräknade kostnaden — 475,000 kronor under antagande att den särskilda bostadsbyggnaden uppfördes av tegel — hade riksdagen icke funnit anledning till erinran häremot i vidare mån, än att posten till oförutsedda utgifter, sådan den av byggnadsstyrelsen beräknats, syntes riksdagen anmärkningsvärt hög, varför riksdagen ansett sig böra minska denna post med 25,000 kronor. Totalkostnaden för byggnadsföretaget skulle härigenom komma att uppgå till 450,000 kronor. Den av departementschefen föreslagna fördelningen av kostnaderna på budgetåren 1930/1932 skulle vara ägnad att väcka betänkligheter, därest, genom att huvudparten av kostnads-summan skötes undan till budgetåret 1931/1932, arbetenas verkställande kunde väntas bli fördröjt. Riksdagen förutsatte emellertid, att härav icke måtte föranledas något dröjsmål med berörda arbeten, om vars angelägna natur ingen tvekan torde kunna råda.

Genom beslut den 16 april 1930 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i samråd med direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan låta verkställa ifrågavarande byggnadsarbeten i huvudsaklig enlighet med ovannämnda såsom alternativ IV betecknade förslag, med iakttagande att omförmälda bostadsbyggnad skulle uppföras av tegel samt med rätt för byggnadsstyrelsen att under arbetets fortgång, där så prövades lämpligt, vidtaga sådana smärre förändringar i byggnadsplanen, som icke ökade den beräknade kostnaden. Tillika ställde Kungl. Maj:t ovanberörda av riksdagen anvisade extra reservationsanslag å 150,000 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande att användas för med anslaget avsett ändamål.

I särskilda, respektive den 7 och den 30 augusti 1930 dagtecknade skrivelser hava nu byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen — sistnämnda myndighet på därom av direktionen över institutet och förskolan gjord framställning — hemställt, att återstoden av det anvisade beloppet, eller 300,000 kronor, måtte ställas till förfogande för budgetåret 1931/1932.

Byggnadsstyrelsen har därvid meddelat, att de definitiva ritningarna till byggnadsföretaget ifråga numera vore utarbetade och att byggnadsarbetena komme att igångsättas under den närmaste tiden.

Då ifrågavarande byggnadsarbeten, vilkas snara utförande är synnerligen angeläget, avsetts att skola slutföras under budgetåret 1931/1932, finner jag mig böra uttala min anslutning till vad byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen hemställt.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till utvidgning och förbättring av lokalerna för institutet och förskolan för blindas i Tomtebodas av 1930 års riksdag beviljade anslaget av 450,000 kronor för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa återstoden kronor 300,000: —

59. Förskolan för blindas i Växjö, oförändrat ordinarie

anslag kronor 20,600: —

[246.]

Förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blindas i Växjö.

60. Förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blindas i Växjö. Till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blindas i Växjö har riksdagen under de senare åren anvisat ett extra anslag, vilket för innevarande budgetår är bestämt till 5,000 kronor. Skolans styrelse har nu gjort framställning om anslag för ändamålet för budgetåret 1930/1931 med ett till 4,100 kronor minskat belopp.

Förslaget tillstyrkes av inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen.

Departementschefen.

Anslag för ändamålet är fortfarande av behovet påkallat, och jag har intet att erinra mot det äskade beloppet.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blindas i Växjö för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 4,100: —

Hantverksskolan i Kristinehamn för blindas. Hantverksskolan i Kristinehamn för blindas:

61. Avlöningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,300: —

62. Materialier, expenser m. m.: *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 11,000: —

[247.]

Förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas.

63. Förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas. Till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas har riksdagen plägat bevilja ett till sin storlek växlande extra anslag. För innevarande budgetår utgår detta anslag med 12,150 kronor.

Hantverksskolans styrelse har nu anhållit om utverkande för budgetåret 1931/1932 av ett förstärkningsanslag av 11,100 kronor.

Förslaget tillstyrkes av inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen.

Departementschefen.

Anslag för ändamålet är fortfarande av behovet påkallat, och jag har intet att erinra mot det äskade beloppet.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till materialier, expenser m. m. för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av kronor 11,100: —

64. Uppehållande av en extra avdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Till uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda har riksdagen sedan några år tillbaka pläгат anvisa medel å extra stat. För budgetåren 1928/1929 och 1929/1930 anvisades för ändamålet ett extra reservationsanslag av respektive 6,600 kronor och 5,600 kronor. Den för sistnämnda år vidtagna sänkningen av anslaget föranleddes av att i anslaget uppkommit en besparing å omkring 1,000 kronor.

För budgetåret 1930/1931 anhöll skolans styrelse om ett anslag för ändamålet av 10,600 kronor, därav 6,600 kronor voro avsedda för själva verksamheten och 4,000 kronor till utrustningsbidrag åt tio elever, som under nämnda budgetår efter avslutad lärokurs avgingo från skolan.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av förevarande framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet under punkt 227 av 1930 års åttonde huvudtitel bland annat:

Det hade ansetts önskvärt, att yrkesutbildningen vid den extra avdelningen måtte kunna få anordnas i borstbinderi i stället för korgmakeri, vilket sistnämnda hantverk numera ansåges erbjuda mindre goda förvärvsutsikter för de blinda än tidigare. Det syntes departementschefen lämpligt att möjlighet hölles öppen till ett sådant utbyte, och det torde få bero på Kungl. Maj:t att efter framställning av vederbörande pröva, huruvida en ändring av angiven innebörd skulle ske.

I anslutning till vad sålunda anförts anvisade riksdagen till uppehållande vid hantverksskolan av en extra avdelning för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 10,600 kronor.

Genom beslut den 29 augusti 1930 ställde Kungl. Maj:t ifrågavarande anslag till förfogande av hantverksskolans styrelse för uppehållande vid skolan av extra avdelning med undervisning i borstbinderi.

Hos Kungl. Maj:t har nu hantverksskolans styrelse anhållit om ett villkorligt extra anslag av 6,600 kronor för upprätthållande under budgetåret 1931/1932 av en extra arbetsavdelning i borstbinderi.

I sin ansökning har styrelsen anført bland annat följande.

Styrelsen framlade även för arbetsåret 1931/1932 förslag till stat för den höstterminen 1922 nyinrättade arbetsavdelningen i korgmakeri, vilken dock enligt tidigare förslag på Kungl. Maj:ts medgivande redan höstterminen 1930 finge förändras till borstbinderiavdelning. Även från lärarsynpunkt kunde

[248.]

Uppehållande av en extra avdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

[248.] denna förändring utan olägenhet ske, då den nuvarande korgmakeriläraren gjort sig kompetent att undervisa i borstbinderi.

Då skolkursen vore beräknad treårig, avginge vart tredje år ett betydligt större antal elever än för de båda mellanliggande åren, närmast på grund därav att flertalet elever i den extra arbetsavdelningen avslutade sin kurs. Så vore förhållandet för år 1930, då mer än 30 elever beräknades avgå. Överskottet av sökande, som under minst ett tiotal år varit avsevärt, hade så småningom minskats, och så vitt styrelsen av ineliggande ansökningar för det dåvarande kunde döma, kunde plats för samtliga sökande — om ej alltför många ansökningshandlingar inginge under maj månad 1930 — beredas för höstterminen 1930. Men under arbetsåret 1930/1931 avginge enligt beräkning endast 13 »egna» elever. Med all sannolikhet torde man kunna beräkna, att minst motsvarande antal ansökningar föreläge, så att den extra arbetsavdelningen därigenom fylldes. — Då emellertid styrelsen vid skrivelsens ingivande saknade full möjlighet att överblicka denna fråga, hemställde styrelsen, att anslaget måtte beviljas under förutsättning, att tillräckligt antal elever förefunnes, tidigare beräknat till cirka 15 för nämnda avdelning. — I samband härmed har styrelsen frambållit, att förfrågan om repetitionskurs ingått från några f. d. äldre elever, vilka vore i behov av sådan.

Inspektören för blindundervisningen, som yttrat sig i ärendet, har anfört bland annat följande.

Den extra korgmakeriavdelningen hade inspektören hoppats kunna indragas med slutet av budgetåret 1930/1931. I likhet med skolans styrelse funne han emellertid försiktigheten kräva, att man räknade med densamma även för budgetåret 1931/1932. Det vore nämligen synnerligen ödesdigert, att låta den blinde alltför länge vänta på att erhålla utbildning. Fort nog kunde den iråkade olyckan beröva honom tron på den egna förmågan och han fölle anhöriga eller det allmänna till last. Mot beloppets storlek vore intet att erinra.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 30 augusti 1930 tillstyrkt förslaget och därvid anfört, att överstyrelsen, som i likhet med inspektören för blindundervisningen ansåge, att anslag för ändamålet borde anvisas även för budgetåret 1931/1932, icke hade något att erinra mot det av styrelsen för hantverksskolan uppgjorda statförslaget för den extra avdelningen.

Departement-
schefen.

I likhet med skolstyrelsen, inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen finner jag försiktigheten kräva, att man räknar med ett anslag för här ifrågavarande ändamål jämväl för budgetåret 1931/1932. Liksom under budgetåret 1930/1931 torde anslaget få avse en extra avdelning, varvid det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter framställning av vederbörande pröva, huruvida yrkesutbildningen vid denna avdelning bör meddelas i korgmakeri eller borstbinderi.

Mot storleken av det äskade anslaget har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda av en extra avdelning anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 6,600: —

65. Beredande av fria frakter för arbetsmaterialier till blinda hantverkare. Till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn materialdepå sändas blinda hantverkare, har riksdagen såsom extra reservationsanslag anvisat, för budgetåret 1927/1928 7,500 kronor, för budgetåret 1928/1929 6,000 kronor samt för budgetåren 1929/1931 5,000 kronor. Anledningen till anslagsminskningen för sistnämnda tre budgetår var, att besparingar beräknats uppkomma å anslaget.

Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för omförmälda hantverksskola anhängit om ett anslag för budgetåret 1931/1932 för ifrågavarande ändamål å 5,000 kronor. Styrelsen framhåller därvid, att kostnaden för de fria frakterna under räkenskapsåret 1928/1929 uppgått till 5,351 kronor 69 öre.

Inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till skolstyrelsens framställning om anslag för ändamålet, men med hänsyn därtill att vid slutet av innevarande budgetår en mindre besparing torde komma att förefinnas, ansett, att det av styrelsen för budgetåret 1931/1932 föreslagna beloppet torde vara tillräckligt, ehuru utgifterna för sistlidna räkenskapsår överstigit detta belopp.

Anslag för ifrågavarande ändamål är alltså erforderligt. I likhet med skolstyrelsen, blindinspektören och skolöverstyrelsen håller jag före, att ett belopp av 5,000 kronor är för ändamålet tillfyllest.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 5,000: —

66. Vårdanstalten i Lund för blinda med kom-

plicerat lyte, oförändrat ordinarie anslag . . kronor 102,400: —

67. Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Till avlöande av vissa befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, vilka befattningshavare ansetts icke böra uppföras å ordinarie stat har sedan år 1922 utgått extra anslag. För budgetåret 1930/1931 har beviljats ett anslag av 7,500 kronor. Från detta anslag utgår avlöning till två extra ordinarie ämneslärarinnor med 2,200 kronor till varje, en extra

[249.]

Beredande av fria frakter för arbetsmaterialier till blinda hantverkare.

Departementschefen.

[250.]

Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund.

ordinarie slöjdlärlarinna med 1,800 kronor samt en extra ordinarie vaktmästare med 1,300 kronor.

Anstaltens styrelse har föreslagit, att den på extra stat upptagna vaktmästarbefattningen, vars innehavare uteslutande tjänstgjorde som eldare och biträdande maskinist, skulle uppföras på ordinarie stat. Anstalten hade stadigvarande och oundgängligt behov av befattningen ifråga, och dess nuvarande innehavare hade oavbrutet tjänstgjort därstädes sedan november 1922. I anslutning härtill skulle anslaget till extra personal för budgetåret 1931/1932 behöva upptagas till ett belopp av 6,200 kronor, motsvarande avlöning av två extra ordinarie ämneslärarinnor med vardera 2,200 kronor och en extra ordinarie slöjdlärlarinna med 1,800 kronor.

Styrelsens framställning har tillstyrkts av inspektören för blindundervisningen och pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen.

Skolöverstyrelsen har däremot icke ansett sig kunna förorda styrelsens ovanberörda framställning utan funnit någon tids ytterligare erfarenhet böra avvaktas, innan slutlig ståndpunkt intoges till förslaget i fråga. Med hänsyn härtill har överstyrelsen beräknat det till extra personal och vaktmästare erforderliga anslaget till samma belopp som för innevarande budgetår eller alltså till 7,500 kronor.

Departementschefen. Jag har ansett mig böra ansluta mig till skolöverstyrelsens förslag och får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlöning av extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 7,500: —

[251.] 68. Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor.

Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor för ett vart av budgetåren 1923/1927 anvisat ett belopp av 20,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för budgetåret 1927/1928 detta anslag till 25,000 kronor, och samma belopp anvisades jämväl för budgetåren 1928/1931. Jag anhåller att beträffande skälen till anslagshöjningen få hänvisa till punkt 201 av 1927 års åttonde huvudtitel.

Hos Kungl. Maj:t har nu anstaltens styrelse anhållit om anslag med samma belopp som för innevarande budgetår eller 25,000 kronor. Denna framställning har tillstyrkts av skolöverstyrelsen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 25,000: —
att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

69. **Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, oförändrat**
ordinarie förslagsanslag kronor 1,000: —

70. **Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 6,500: —

71. **Tryckning av blindskrifter.** Till tryckning av blindskrifter har riksdagen beviljat anslag på extra stat från och med år 1883. Ifrågavarande anslag har under de senare åren utgått med ett årligt belopp av 7,000 kronor, med vilket belopp det jämväl är såsom extra reservationsanslag upptaget i riksstaten för budgetåret 1930/1931.

[252.]

Tryckning
av blind-
skrifter.

I en till skolöverstyrelsen ingiven framställning har direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas anhållit om utverkande av ett anslag för sagda ändamål av 7,000 kronor jämväl för budgetåret 1931/1932.

Till stöd för denna anhållan åberopar direktionen innehållet i en av rektorn vid nämnda institut, tillika inspektör för blindundervisningen, till direktionen i ärendet avlåten skrivelse, vari bland annat anföres, att bokbeståndet med detta anslag något så när kunnat uppehållas, vilket vore av största betydelse för såväl blindskolornas elever som landets vuxna blindas.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt framställningen.

Anslag för ifrågavarande ändamål torde även för budgetåret 1931/1932 böra beredas med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att till tryckning av blindskrifter anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av . . kronor 7,000: —

72. **De blindas förening.** Sedan år 1911 har till understöd åt De blindas förening utgått anslag på extra stat. För vart och ett av åren 1911—1914 utgjorde anslaget 25,000 kronor, men har beloppet sedan successivt höjts. För år 1922 anvisades 90,000 kronor, och från och med budgetåret 1923/1924 har anslaget varit i riksstaten uppfört med 100,000 kronor.

[253.]

De blindas
förening.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget till förfogande av De blindas förening under villkor *dels* att anslaget i första hand användes för upprätthållande av föreningens materialdepå, för understödsverksamheten till förmån för behövande arbetsföra blindas samt för utgivande på samma sätt som hittills av De blindas veckoblad, *dels* att föreningens styrelse till riksräkenskapsverket insända styrelsens tryckta årsberättelse rörande föreningens förvaltning under

[253.] det budgetår, anslaget avsåge, jämte bestyrkta avskrifter av vinst- och förlustkonton, *dels ock* att en ledamot av föreningens styrelse och en revisor för granskning av föreningens förvaltning och räkenskaper vore av Kungl. Maj:t förordnade.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för De blindas förening anhållit om anslag jämväl för budgetåret 1931/1932 och har styrelsen till stöd för denna sin anhållan anfört, bland annat, följande.

Styrelsen finge ånyo framhålla den stora betydelse statsmakternas ekonomiska bistånd åt De blindas förening haft och hade för hela det svenska blindvårdsarbetet. De blindas intoge ju i samhället en särställning, som nödvändiggjorde mellankomst från det allmännas sida, när det gällde att bereda dem möjlighet till den utkomst, vilken de på grund av lytet hade så mycket större svårigheter än andra att förskaffa sig. Trots den yrkesduglighet de bibrngades i statens skolor och trots egen intensiv arbetsvilja måste de blindas kämpa en ojämna strid i den ständigt ökade konkurrensen inom de för dem tillgängliga hantverken, korgmakeri och borstbinderi, dels med de inhemska fabrikernas maskingjorda arbeten, dels ock med utlandets billiga massproduktion. Minskade arbetstillfällen och ett därmed följande nödläge hade också för ett stort antal av landets blindas blivit den beklagliga följden av dessa ogynnsamma förhållanden. Det vore under sådana omständigheter självfallet, att det bleve De blindas förening såsom den centrala hjälporganisationen för de blindas, som i första hand hade att möta och, därest möjligt vore, söka tillgodose de hänvändelser om bistånd, som ständigt gjordes av blindas i alla delar av landet. Tack vare statsanslaget hade det varit för De blindas förening möjligt att i betydande utsträckning komma de blindas till hjälp, och hade därvid i överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t för anslagets åtnjutande fästa villkoren ifrågavarande statsmedel i första hand använts till upprätthållande av föreningens materialdepå, för understödsverksamheten till förmån för behövande, arbetsföra blindas samt till någon mindre del för utgivande av De blindas veckoblad. De först nämnda tvenne ändamålen utgjorde i själva verket blindvårdsarbetets huvuduppgifter, och De blindas förening hade också låtit sig angeläget vara att först och främst söka tillgodose dessa viktiga grenar av blindvården.

Genom materialdepån hade det lyckats föreningen, om ock med svårighet på grund av bristen på för ändamålet erforderligt rörelsekapital, att med arbetsmaterialier till självkostnadspris förse ett avsevärt antal av landets blindas yrkesutövare och därigenom på ett verksamt sätt tillförsäkrat dem lättnad i avsättningssvårigheterna.

Understödsverksamheten till arbetsföra blindas hade inriktats på att i behjärtansvärda fall tilldela materialgävor, lämna bidrag till uppförandet av verkstäder och till inredning, reparationer eller förhyrning av verkstäder, till utrustning med verktyg, till startandet eller fortsatt drift av försäljningsbutiker för blindarbeten med mera sådant, som varit erforderligt för beredande eller förbättrande av de blindas utkomstmöjligheter.

Det fasta underlaget för denna hjälpverksamhet hade varit det till De blindas förening utgående statsanslaget, vilket såsom i föregående ansökningar påpekats utgjort den enda fullt beräkneliga och på samma gång största inkomstposten i föreningens budget. I övrigt hade föreningens huvudsakliga inkomster utgjorts såsom av en ansökningen bifogad årsbe-

rättelse framginge av insamlingen av frivilliga gåvomedel samt av intäkten av De blindas dag — inkomster, vilka likväl vore helt beroende på växlingarna i det ekonomiska läget. Det torde vid sådant förhållande vara uppenbart, att föreningen, därest den skulle kunna såsom hittills fullfölja såväl förberörda sida av sin allmänna understödsverksamhet som även upprätthålla materialdepån, måste räkna med den fasta inkomsten av det hittills utgående statsanslaget.

[253.]

I ärendet hava yttranden avgivits av inspektören för blindundervisningen och den 30 augusti 1930 av skolöverstyrelsen.

Inspektören för blindundervisningen har till en början lämnat en utförlig redogörelse för omfattningen och det ekonomiska resultatet under år 1929 av de olika grenarna av föreningens verksamhet. Som av styrelsens berättelse framginge — erinrar inspektören vidare — hade verksamheten fortgått enligt samma plan och i samma omfattning som under de föregående åren. Genom det av riksdagen beviljade anslaget, ordförandens insamling, intäkterna från De blindas dag och donerade medel hade många blinda erhållit en värdefull hjälp i form av direkt arbetsanställning, billigare arbetsmaterialier eller kontant understöd vid sjukdom eller iråkade ekonomiska trångmål. Klart vore emellertid, att föreningen blott till en mindre del av landets nödställda blinda kunnat bringa en tillfällig hjälp. Likaså torde av styrelseberättelsen framgå, att föreningens olika verksamhetsgrenar gått med betydande förluster. Men att härvidlag kunna åstadkomma någon avsevärd förbättring syntes inspektören knappast möjligt, förrän blindvården genom statens försorg bleve ordnad på ett tillfredsställande sätt. Inspektören hemställde därför om bifall till styrelsens framställning.

Skolöverstyrelsen har anfört:

Såsom den centrala hjälporganisationen för de blinda i vårt land utövar De blindas förening en verksamhet av utomordentlig betydelse. Överstyrelsen har också tidigare vid upprepade tillfällen haft anledning framhålla vikten av att föreningen genom statsbidrag i den utsträckning omständigheterna kunna påkalla och medgiva, sättes i stånd att upprätthålla sin verksamhet.

Med hänsyn till de stora svårigheter de blinda hava att kämpa emot vid utförande av förvärvsarbete av varje slag och då föreningens ekonomiska ställning måste betraktas som synnerligen oviss, eftersom kapitallångångarna i förhållande till rörelsens omfattning äro jämförelsevis ringa och de huvudsakliga inkomstkällorna med undantag av statsbidraget äro av högst oberäknelig art, torde någon reducering av det för innevarande budgetår utgående statsanslaget enligt överstyrelsens förmenande icke för det närvarande vara möjlig utan att föreningens socialt betydelsefulla verksamhet måste inskränkas.

Det synes mig skäligt, att för uppehållande av De blindas förenings verksamhet för budgetåret 1931/1932 beviljas anslag med samma belopp som för nu löpande budgetår, 100,000 kronor. Jag vill härvid upprepa den av min företrädare i statsrådsämbetet vid tillstyrkande av anslag för ändamålet gjorda erinran om vikten av att föreningen söker driva sin verksamhet så,

Departement-
schefen.

[253.] att statsanslaget i största möjliga utsträckning kommer de behövande blinda till godo. Anslaget torde böra utgå under oförändrade villkor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt De blindas förening anvisa för budget-
året 1931/1932 ett *extra* anslag av . . . kronor 100,000: —
att utgå på de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl.
Maj:t kan finna gott föreskriva.

J. Yrkesundervisningen.

Tekniska läroverk.

1. **Tekniska läroverk.** Det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört med ett belopp av 463,400 kronor. För nämnda budgetår har i enlighet med riksdagens beslut anslaget jämte erforderligt belopp av å detsamma uppkomna besparingar fördelats på följande sätt:

Tekniska gymnasiet i Örebro	kronor 121,225: —
Tekniska läroverket i Malmö	» 112,100: —
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	» 39,000: —
Tekniska elementarskolan i Norrköping	» 46,500: —
Tekniska elementarskolan i Borås	» 53,250: —
Tekniska läroverket i Härnösand	» 51,250: —
Tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna . . .	» 36,300: —
Till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov	» 15,275: —
Summa kronor 474,900: —	

De för de olika läroanstalterna fastställda staterna samt anslagsposten till arvoden åt extra lärare m. m. sluta å ett sammanlagt belopp, som med 11,500 kronor överstiger det i riksstaten uppförda anslaget. Detta förhållande sammanhänger därmed, att under en följd av år uppkommit rätt avsevärda besparingar å anslaget och att dessa ansetts kunna tagas i anspråk för att åstadkomma en tillfällig nedsättning av det eljest erforderliga anslagsbeloppet.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932 och därvid anför bland annat följande:

Styrelsen för *tekniska elementarskolan i Norrköping* hade i skrivelse till skolöverstyrelsen den 30 juni 1930 hemställt om vissa öknings i skolans stat. Som skäl härför framhöles, att åtgärder vidtagits för att bereda skolan större och mera ändamålsenliga lokaler, och att dessa lokaler beräknades bliva färdiga att tagas i bruk från och med läsåret 1931/1932. I avseende å den därav föranledda kostnadsökningen anförde styrelsen bland annat följande:

Uppvärmningen av skolans nuvarande lokaler skedde genom eldning i kakelugnar och kaminer, vilken handhåfts av skolans vaktmästare. Då i de nya lokalerna en central värmeanläggning komme att inbyggas, måste för skötseln av densamma finnas en kompetent eldare eller maskinist.

[254.]
Tekniska
läroverk.

[254.]

Därtill komme att, på grund av att samtliga laboratorier bleve väsentligt utökade i förhållande till de nuvarande och skötseln av desamma därför skulle bliva alltför betungande för respektive lärare utan tillgång till ett laboratoriebiträde, anställandet av en maskinteknisk yrkesman även med tanke på laboratoriearbetet vore väl motiverat.

Styrelsen hade då tänkt sig möjligheten av att till maskinist och eldare skulle kunna erhållas en person, som även vore lämplig att vid behov biträda å laboratorierna.

För städningen av lokalerna erfordrades ytterligare en städerska, varför kostnaden för städning komme att bliva större. Då denna merkostnad kunde ungefärligen beräknas till 1,200 kronor, torde enligt styrelsens förmenande skäl finnas för att anslaget till renhållning ökas med motsvarande belopp.

Även uppvärmningen och belysningen av lokalerna komme att draga större kostnader. Då emellertid ökningen svårigen kunde på förhand beräknas, hade styrelsen för sin del icke ansett sig kunna föreslå någon bestämd motsvarande ökning av staten men avsåge att, så snart verkliga kostnaden kunde överblickas, inkomma med ansökan om extra anslag för täckande av uppkommen brist.

Med stöd av det anförda hemställde styrelsen om skolöverstyrelsens medverkan till dels att i skolans stat för budgetåret 1931/1932 måtte upptagas ett anslag å 1,750 kronor till en maskinist och eldare, varav 1,100 kronor skulle utgöra lön och 650 kronor tjänstgöringspenningar, dels även att posten »uppvärmning, belysning, renhållning m. m.» för nämnda budgetår måtte ökas med ett belopp av 1,200 kronor eller att skolans ordinarie stat ökas med sammanlagt 2,950 kronor från nuvarande 46,500 kronor till ett belopp av 49,450 kronor.

Skolöverstyrelsen har anfört, att överstyrelsen, som länge funnit skolans nuvarande lokaler otillfredsställande och upprepade gånger för skolans styrelse framhållit nödvändigheten av förbättringar särskilt i avseende å ökat utrymme för laboratorier m. m., med glädje konstaterade, att lokalfrågan genom beslut av Norrköpings stadsfullmäktige nu syntes bliva löst på ett för skolans förhandenvarande behov och avsedda utveckling lyckligt sätt. Att vissa av skolans driftskostnader härigenom komme att ökas, låge i sakens natur och torde väl försvaras av skolans ökade möjligheter att fylla sin uppgift och bereda såväl elever som lärare ökad trevnad i arbetet. Mot den av styrelsen nu beräknade kostnadsökningen funne överstyrelsen ingenting att anmärka, varför framställningen i avseende härå tillstyrktes.

Styrelsen för *tekniska gymnasiet i Örebro* hade i skrivelse till skolöverstyrelsen den 1 maj 1930 erinrat om skolöverstyrelsens tidigare framställningar angående inrättandet av en ny lektorstjänst vid gymnasiet samt om statsutskottets yttrande i anledning av två vid 1930 års riksdag i ämnet väckta motioner I: 128 och II: 207. Med stöd härav anhölle styrelsen, att skolöverstyrelsen måtte utreda frågan om lämpligaste sättet för erhållande av en ny lektorstjänst vid gymnasiet och ånyo göra framställning härom.

Skolöverstyrelsen har beträffande denna framställning anfört bland annat: Behovet av den ifrågavarande lektorstjänsten vore, såsom i de omnämnda motionerna påvisades, alltför synnerligen stort. Angående sättet för tjänstens inrättande erinrade överstyrelsen om sitt den 31 augusti 1928 gjorda förslag, att en av de vakanssatta lektorstjänsterna vid tekniska läroverket i Malmö skulle överflyttas till tekniska gymnasiet i Örebro. Då de omstän-

digheter, som föranlett detta skolöverstyrelsens förslag, vore i stort sett oförändrade, skulle skolöverstyrelsen även nu anse ett dylikt tillvägagångssätt lämpligt. Med hänsyn till att styrelsen för tekniska läroverket i Malmö i yttrande till skolöverstyrelsen den 14 september 1928, överlämnat till Kungl. Maj:t med skolöverstyrelsens skrivelse den 24 oktober 1928, bestämt avstyrkt, att antalet lektorstjänster vid läroverket minskades, och vederbörande departementschef vid övervägande av frågan icke funnit tillräckliga skäl förebragta för att för det dåvarande tillstyrka den ifrågasatta överflyttningen (statsverkspropositionen 1929, VIII sid. 568), ansåge sig överstyrelsen icke böra ånyo föreslå sagda överflyttning utan inskränkte sig till att likasom i skrivelsen den 24 augusti 1929 tillstyrka, att en ny lektorstjänst måtte inrättas vid tekniska gymnasiet i Örebro. Då genom den nya lektorstjänstens inrättande behovet av extra lärare skulle minskas, komme kostnadsökningen, oberäknat tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och ålders- tillägg, att utgöra endast 1,600 kronor för år, med vilket belopp skolans stat alltså skulle komma att ökas från nuvarande 121,225 kronor till 122,825 kronor.

I skrivelse den 24 maj 1929, nr 208, hade riksdagen anmält, bland annat, att riksdagen beslutat, att tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand skulle, på sätt av riksdagen i dess skrivelse angivits, successivt avvecklas, samt att i stället för nämnda fackskola skulle från och med läsåret 1929/1930 i samband med *tekniska gymnasiet i Härnösand* upprättas en förmansskola för träindustri med de uppgifter och den organisation samt under de villkor, som i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen i dess skrivelse angivit av Kungl. Maj:t bestämdes.

Riksdagen hade därvid anfört, bland annat, att det syntes riksdagen ej vara tillfyllestgörande, att en från industrihåll gjord utfästelse om ekonomiskt bidrag till den ifrågasatta förmansskolan till tiden begränsats. Enligt riksdagens mening borde en förutsättning för att staten skulle inrätta förmansskolan vara, att vederbörande förbunde sig att, så länge skolan av staten upprätthölles, lämna det avsedda bidraget av 5,000 kronor om året.

I ärendet hade skolöverstyrelsen den 5 juni 1929 avgivit utlåtande och därvid meddelat, att det, enligt vad överstyrelsen erfarit, på grund av nyssnämnda förutsättning vore omöjligt, att förmansskolan kunde träda i verksamhet, såsom avsetts, under år 1929, ävensom att det från industrien utlovade bidraget icke för det dåvarande kunde beräknas bli tillgängligt.

Genom beslut den 27 juni 1929 hade Kungl. Maj:t föreskrivit, att tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand skulle från och med läsåret 1929/1930 successivt avvecklas, och förklarat sig vilja framtiden, på förnyad, av skolöverstyrelsen efter verkställd ytterligare utredning gjord framställning meddela beslut i frågan om upprättande i samband med det tekniska gymnasiet i Härnösand av en förmansskola för träindustri därstädes. Tillika hade Kungl. Maj:t fastställt stat för tekniska läroverket i Härnösand att gälla tills vidare under tiden den 1 juli 1929—den 30 juni 1930.

Av punkt 234 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 inhämtades, att anslagsbeloppet för tekniska läroverket i Härnösand för budgetåret 1930/1931 beräknats till 54,750 kronor.

I skrivelse den 26 april 1930 hade skolöverstyrelsen, efter hörande av styrelsen för tekniska läroverket i Härnösand, avgivit förslag till stat för sagda läroverk att gälla under tiden den 1 juli 1930—den 30 juni 1931, och hade överstyrelsen därvid anfört bland annat följande: Enligt vad över-

[254.] styrelsen erfarit funnes numera icke någon utsikt till att det av riksdagen uppställda villkoret för förmannsskolans upprättande skulle bli uppfyllt, varför, även om tanken på en dylik skola ännu icke uppgivits, anledning saknades att beräkna någon utgift för en sådan i staten för budgetåret 1930/1931. Av tekniska läroverket i Härnösand skulle sålunda återstå endast tekniska gymnasiet, omfattande tre årsklasser. Genom särskilda beslut, senast den 27 maj 1927, hade Kungl. Maj:t medgivit, bland annat, att med åtgärder för återbesättande av den vid läroverket lediga maskinist- och eldarbefattningen finge anstå tills vidare. Nu efter fackskolans avveckling syntes ifrågavarande befattning kunna indragas. Då detta likväl icke torde böra ske omedelbart, ansågo sig överstyrelsen böra föreslå, att befattningen bibehölls i staten för budgetåret 1930/1931, men överstyrelsen ville återkomma till saken i samband med förslag till riksdagsaskanden för budgetåret 1931/1932.

I överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag hade Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 fastställt stat för tekniska läroverket i Härnösand att gälla tills vidare under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931. I anslutning härtill hade Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att i samband med framställningar, avsedda att föreläggas 1931 års riksdag, avgiva förslag till stat för tekniska läroverket i Härnösand, att gälla för tiden efter utgången av juni 1931.

Med anledning därav, att tekniska fackskolan för träindustri upphört med utgången av läsåret 1929/1930, hade läroverkets styrelse nu upptagit den tidigare väckta tanken att i stället genom differentiering av undervisningen i gymnasiet bereda möjlighet för de av därvarande lärjungar, som så önskade, att erhålla viss facklig utbildning i avseende å träindustrien. Sålunda hade styrelsen i skrivelse den 28 maj 1930 till skolöverstyrelsen överlämnat förslag till sådan differentiering, omfattande 17 veckotimmar i tredje årsklassen, och hemställt, bland annat, att skolöverstyrelsen ville vidtaga åtgärder för beredande av de medel, som härför skulle erfordras utöver de i staten beräknade.

Skolöverstyrelsen, som redan i sin skrivelse den 26 januari 1929 angående tekniska fackskolans nedläggande uttalat sig för den nu avsedda differentieringen, hade i skrivelse den 5 juli 1930 beräknat, att härför skulle erfordras 13 veckotimmar utöver i staten beräknade 50, samt att enligt styrelsens förslag kostnadsökningen skulle kunna begränsas till 2,200 kronor. I enlighet med skolöverstyrelsens hemställan hade Kungl. Maj:t den 18 juli 1930 för budgetåret 1930/1931 anvisat nämnda belopp, 2,200 kronor, att utbetalas från reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Då den ifrågavarande differentieringen vore avsedd att i viss mån utgöra en ersättning för den nedlagda fackskolan för träindustri och möjligheten för differentieringens genomförande syntes böra göras permanent, ansågo skolöverstyrelsen, att härför erforderliga medel borde beräknas i skolans stat på så sätt, att antalet däri upptagna extra lärartimmar ökades med det för differentieringen avsedda, alltså från 50 till 67, vilket antal beräknats redan förut i staten den 27 juni 1929. Under förutsättning att denna utökning godkändes och med iakttagande av att den lediga maskinist- och eldarbefattningen indrages, har nu skolöverstyrelsen framlagt förslag till stat för tekniska gymnasiet i Härnösand för tid efter utgången av juni 1931.

I reservationsanslaget till tekniska läroverk hade städse upptagits en post till *arvoden åt extra lärare och vikarier samt oförutsedda behov*, för budgetåret 1930/1931 med ett till 15,275 kronor minskat belopp. I betraktande av

att de hittills uppstående besparingarna komme att minskas, ifall, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, den under en följd av år vakanta maskinist- och eldarbefattningen vid tekniska läroverket i Härnösand indroges, och anslagsbehovet i övrigt icke torde bliva mindre, kunde ifrågasättas, att förenämnda anslagspost borde höjas med motsvarande belopp 1,750 kronor. Med hänsyn till redan förhandenvarande besparingar ansåge skolöverstyrelsen emellertid, att en förhöjning med 1,325 kronor till reservationsanslagets avrundning uppåt skulle vara tillräcklig för den närmaste tiden.

[254.]

Efter de förändringar och förslag, skolöverstyrelsen i det föregående förordat, skulle anslagsbehoven till tekniska läroverk för budgetåret 1931/1932 kunna beräknas sålunda:

Tekniska elementarskolan i Norrköping	kronor	49,450: —
» » i Borås	»	53,250: —
» läroverket i Malmö	»	112,100: —
» gymnasiet i Örebro	»	122,825: —
» » i Härnösand	»	52,475: —
» fackskolan i Västerås	»	39,000: —
» » i Eskilstuna	»	36,300: —
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt oförutsedda behov	»	16,600: —
Summa kronor		482,000: —

Med hänsyn till storleken av å anslaget beräknad reservation, omkring 46,000 kronor, ansåge skolöverstyrelsen, att det nuvarande ordinarie anslagets belopp 463,400 kronor kunde bibehållas även för budgetåret 1931/1932, och att skillnaden, 18,600 kronor, kunde täckas av reservationen, varav ändock skulle komma att återstå i runt tal 27,400 kronor.

Den nu utav mig återgivna framställningen från skolöverstyrelsen avser ändrade anslag för tre av de tekniska läroverken, nämligen läroverken i Norrköping, Örebro och Härnösand. Departementschefen.

Från styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping har hemställts dels om inrättandet från och med nämnda budgetår av en ordinarie maskinist- och eldarbefattning, dels om viss höjning av anslagsposten till uppvärmning, belysning, renhållning m. m. Båda dessa framställningar sammanhånga med en beslutad, av skolöverstyrelsen såsom synnerligen önskvärd betecknad utvidgning av skolans lokaler, vilken beräknas bliva färdig till läsåret 1931/1932. Innehavaren av den föreslagna maskinist- och eldarbefattningen skulle härjämte vid behov biträda å laboratorierna, vilkas skötsel på grund av utvidgningen ansåges bliva alltför betungande för respektive lärare. Under hänvisning till vad sålunda anförts finner jag mig böra biträda dessa förslag. Mot de beräknade beloppen har jag intet att invända; jag vill erinra, att samma avlöning, som här föreslagits för den nya maskinist- och eldarbefattningen, 1,750 kronor, redan nu utgår för motsvarande befattningar vid andra tekniska läroverk.

Från styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro har framförts en redan

[254.] tidigare gjord begäran om inrättandet av en ny lektorstjänst vid gymnasiet. Såsom skolöverstyrelsen erinrat, var denna fråga på grund av i ämnet väckta motioner föremål för prövning av 1930 års riksdag. I utlåtande den 11 mars 1930, nr 8, anförde riksdagens statsutskott under punkt 243, bland annat, att utskottet i likhet med motionärerna ansåge, att en alltför stor del av undervisningen vid tekniska gymnasiet i Örebro uppehölls genom extra lärarkrafter och att det därför kunde finnas fog för framställningen om en förstärkning av gymnasiets ordinarie lärarstab. Utskottet funne sig dock icke böra mot Kungl. Maj:ts förslag förorda inrättandet av en ny lektorstjänst vid läroanstalten. Möjligt vore ju ock, att ett förnyat övervägande av frågan kunde giva till resultat, att den önskvärda förstärkningen lämpligen borde ske genom överflyttning av en lektorstjänst från något annat av de tekniska läroverken. Då, såsom skolöverstyrelsen framhållit, ett förslag om överflyttning av en lektorstjänst från annat tekniskt läroverk varit under omprövning men icke ansetts böra vinna beaktande, finner jag mig — på de skäl, som anförts av statsutskottet vid 1930 års riksdag — böra biträda förslaget om inrättandet av en ny lektorstjänst vid Örebrogymnasiet. Då härigenom behovet av extra lärarkrafter minskas, kommer kostnadsökningen, oberäknat tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och ålderstillägg, att utgöra endast 1,600 kronor.

När 1929 års riksdag fattade sitt beslut om avveckling av tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand och upprättande i samband med därvarande tekniska gymnasium av en förmansskola för träindustri, fäste riksdagen härvid det villkoret, att från vederbörande industrihåll skulle erhållas utfästelse att, så länge sistnämnda skola av staten upprätthölls, ett årligt bidrag till skolan av 5,000 kronor skulle lämnas. Enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, finnes numera icke någon utsikt till att det av riksdagen för förmansskolans upprättande uppställda villkoret skall bliva uppfyllt, och torde man därför för närvarande endast hava att räkna med det tekniska gymnasiet i Härnösand. Skolöverstyrelsen har nu uppgjort förslag till en viss differentiering av undervisningen i gymnasiet för att bereda möjlighet för de av dettas lärjungar, som så önska, att erhålla viss facklig utbildning i avseende å träindustrien. Kostnadsökningen härför beräknas till 2,975 kronor, motsvarande 17 timlärartimmar à 175 kronor. Å andra sidan har skolöverstyrelsen hemställt om uteslutande ur staten av en därstädes upptagen, men sedan flera år vakantsatt maskinist- och eldarbefattning med en avlöning av 1,750 kronor, vadan nettoökningen för detta läroverk skulle inskränka sig till (2,975—1,750) 1,225 kronor.

Jag måste givetvis finna det beklagligt, att riksdagens beslut om inrättandet av en förmansskola för träindustri på grund av uteblivet bidrag från industriens sida icke kunnat realiseras. Som emellertid förhållandena nu gestalta sig, synes mig skolöverstyrelsens förslag om en differentiering av undervisningen å tekniska gymnasiet i Härnösand välbetänt; jag torde få

erinra, att Kungl. Maj:t genom sitt av överstyrelsen omförmälda beslut den 18 juli 1930 möjliggjort dylik differentierad undervisning redan under innevarande läsår. Mot den för budgetåret 1931/1932 beräknade kostnaden här för har jag intet att invända liksom ej heller mot förslaget, att maskinist- och eldarbefattningen skulle uteslutas ur läroverkets stat.

Mot skolöverstyrelsens förslag om höjning av anslagsposten till arvoden åt extra lärare och vikarier samt oförutsedda behov från 15,275 kronor med 1,325 kronor till 16,600 kronor har jag intet att erinra.

I anslutning till de av skolöverstyrelsen framlagda och nu av mig tillstyrkta förslagen skulle anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 uppgå till sammanlagt 482,000 kronor med den närmare fördelning, som framgår av den utav överstyrelsen uppgjorda, av mig i det föregående återgivna tablån.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk skulle, med hänsyn till å detsamma befintliga reservationer, i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptagas med oförändrat belopp, 463,400 kronor eller 18,600 kronor mindre än den beräknade medelsåtgången. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1929/1930 uppgingo reservationerna å anslaget vid slutet av sistnämnda budgetår till 57,508 kronor 54 öre. Drages härifrån det belopp av 11,500 kronor, varmed, såsom jag tidigare meddelat, den beräknade medelsåtgången under budgetåret 1930/1931 överstiger det i riksstaten för samma budgetår upptagna anslaget, skulle reservationerna vid ingången av budgetåret 1931/1932 uppgå till i runt tal 46,000 kronor och alltså väl vara i stånd att bära den för sistnämnda budgetår beräknade belastningen, 18,600 kronor.

I sin förutnämnda skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen vidare hemställt om utverkande av vissa *extra anslag* till tekniska läroverk för budgetåret 1931/1932. Jag ber nu att få redogöra för dessa frågor.

Vid tekniska läroverket i Örebro har från och med läsåret 1921/1922 varit inrättad en merkantilt-teknisk linje, vars tillkomst möjliggjorts genom anvisande av ett extra anslag till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid läroverket. Anslaget har alltsedan sin tillkomst utgått med 24,000 kronor.

Fjärde parallellavdelning vid tekniska gymnasiet i Örebro.

Skolöverstyrelsen hemställer nu om fortsatt anslag för ändamålet till enahanda belopp.

Jag tillstyrker, att jämväl för budgetåret 1931/1932 till uppehållande av ifrågavarande parallellavdelning måtte ställas till förfogande ett belopp av 24,000 kronor.

Departementschefen.

Under punkt 234 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att såsom bidrag till upp-

Undervisning i färgeri-teknik vid

[254.] rätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 1,000 kronor att utgå under villkor att enahanda belopp för samma ändamål tillskötas av annan eller andra arbetsgivare.

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion (II: 203) beslöt riksdagen en ökning av anslaget till 1,600 kronor. Beträffande de skäl, som föranledde detta riksdagens beslut, anhåller jag att få hänvisa till riksdagens skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, punkt 216.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t det sålunda av riksdagen anvisade extra anslaget å 1,600 kronor till förfogande av styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping, därvid skulle iakttagas, att anslaget finge utgå först sedan styrkt blivit, att enahanda belopp för samma ändamål tillskjutits av annan eller andra bidragsgivare.

Skolans styrelse har nu hos skolöverstyrelsen hemställt, att överstyrelsen måtte göra framställning om fortsatt anslag för upprätthållande av färgeriundervisning vid skolan.

I skrivelsen framhålles, att erfarenheten från den tid, under vilken denna undervisning bedrivits, gäve vid handen, att det timantal, som varit anslaget till ämnet praktisk färgeriteknik, eller 14 veckotimmar i tredje årskursen, icke utan olägenhet kunde minskas. Undervisningen i nämnda ämne handhades av extra lärare, vars avlöning för 14 veckotimmar beräknades uppgå till omkring 3,200 kronor. För kursens upprätthållande måste sålunda enbart för detta ändamål nämnda summa kunna disponeras.

Skolöverstyrelsen har funnit goda skäl tala för att den under de senare åren försöksvis bedrivna färgeritekniska undervisningen vid skolan upprätthölles i oförminskad omfattning även under budgetåret 1931/1932 och har således tillstyrkt det begärda anslaget.

Departementschefen. Även jag finner mig böra tillstyrka, att anslag för här ifrågavarande ändamål anvisas för nästkommande budgetår. Mot det begärda beloppet, 1,600 kronor eller lika mycket som av riksdagen anvisats för innevarande budgetår, har jag intet att erinra. Vid anslaget torde, liksom tidigare, knytas det villkoret, att enahanda belopp för samma ändamål tillskjutes av annan eller andra bidragsgivare.

Parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna. För uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna har under en följd av år utgått extra anslag, för budgetåret 1930/1931 med ett belopp av 6,300 kronor. Skolöverstyrelsen hemställer nu på förslag av vederbörande skolstyrelse om motsvarande anslag för budgetåret 1931/1932 med oförändrat belopp.

Departementschefen. Jag tillstyrker, att för ändamålet anvisas ett belopp av 6,300 kronor.

Med åberopande av vad jag under förevarande punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp kronor 463,400: —

att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av mig här förut angivits;

dels till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska läroverket i Örebro anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 24,000: —

dels såsom bidrag till upprätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 1,600: —

att utgå under villkor att enahanda belopp för samma ändamål tillskjutes av annan eller andra bidragsgivare;

dels och till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna anvisa för nämnda budgetår ett *extra* anslag av kronor 6,300: —

2. Stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna. Till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna beviljade riksdagen för vart och ett av budgetåren 1926/1931 ett anslag av 5,000 kronor att utgå enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser.

Kungörelse, innefattande bestämmelser i ämnet, utfärdades den 28 maj 1926 (nr 153).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om anvisande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag för ändamålet å 5,000 kronor.

Då oförändrat anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande torde böra utgå, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag

av kronor 5,000: —

att utgå enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser.

[255.]

Stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna.

Departementschefen.

[256.]

Resestipendier
åt lärare
vid tekniska
läroverk.

3. **Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1921 års riksdag, liksom för år 1921 ägt rum, till resestipendier åt rektorer och lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 4,000 kronor. För förra halvåret 1923 samt för budgetåren 1923/1924 och 1924/1925 blev något anslag för här ifrågavarande ändamål icke uppfört i riksstaten. För vart och ett av budgetåren 1925/1929 har i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag beviljats ett anslag av 1,500 kronor, därvid dock anslaget uppgift begränsats till att avse allenast resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de tekniska läroverken. För budgetåret 1929/1930 beviljade riksdagen 1,500 kronor till resestipendier åt lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter samt borttog sålunda nyssberörda begränsning till lärare i främmande levande språk. Jämväl för budgetåret 1930/1931 har för ändamålet anvisats ett belopp av 1,500 kronor enligt samma grunder.

Bestämmelser i ämnet hava meddelats genom kungörelse den 16 maj 1929 (nr 89).

I sin skrivelse den 30 augusti 1930 angående anslagsbehov beträffande yrkesundervisningen för budgetåret 1931/1932 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att anslaget måtte höjas till 4,000 kronor.

Departement-
schefen.

Liksom beträffande åtskilliga andra anslag till resestipendier åt olika lärarkategorier ser jag mig även i avseende å nu förevarande anslag föranlåten att inskränka mig till att hemställa om förslag till riksdagen om beviljande av erahanda belopp som för budgetåret 1930/1931.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 1,500: —
att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Handelsläroverk.

4. **Handelsgymnasier.** Handelsgymnasier: *oföränd-*

rat ordinarie anslag kronor 135,000: —

[257.]

Förhöjt
understöd åt
handels-
gymnasier.

5. **Förhöjt understöd åt handelsgymnasier.** Riksdagen har från och med år 1918 uppfört det ordinarie anslaget till handelsgymnasier med 135,000 kronor. Därjämte har på extra stat anvisats medel till förhöjda

understöd åt handelsgymnasier, utgörande för år 1920 145,000 kronor, för vardera av åren 1921 och 1922 150,000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1923/1927 120,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1927/1930 135,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 237 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa) höjdes anslaget för budgetåret 1930/1931 till 139,500 kronor. Ökningen av anslaget betingades därav att den av riksdagen beslutade provisoriska avlöningsförbättringen för adjunkt vid allmänt läroverk å F- och G-ort nödsakat handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg och Norrköping att i anslutning till gällande föreskrifter angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av statsunderstöd i motsvarande mån höja avlöningen åt sina ordinarie lärare. En av skolöverstyrelsen i samband härmed gjord framställning om en höjning av anslaget härutöver till inalles 150,000 kronor föranledde ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen — under hänvisning till sin tidigare framställning i ämnet samt med överlämnande av från handelsgymnasierna inkomna ansökningar om understöd — anfört: Då, såsom av skolöverstyrelsen införskaffade uppgifter utvisade, behovet av ökat extra anslag till handelsgymnasierna på grund av de utgående anslagens otillräcklighet alltjämt kvarstode, funne sig överstyrelsen böra ånyo föreslå ökning av det extra anslaget till 150,000 kronor.

I likhet med min företrädare i statsrådsämbetet anser jag mig, med allt behjärtande av den för vårt näringsliv betydelsefulla uppgift, handelsgymnasierna hava att fylla, dock icke kunna förorda överstyrelsens förslag om en höjning av här förevarande anslag, utan torde detsamma jämväl för budgetåret 1931/1932 böra bestämmas till 139,500 kronor. De för anslagets utgående hittills gällande villkoren synas mig fortfarande böra vara med anslaget förknippade.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping, utöver till dem redan anslagna belopp, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 139,500: —

att utgå under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

[258.]

Resestipendier åt lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier.

6. Resestipendier åt lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier. Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag ett reservationsanslag å 2,000 kronor till resestipendier åt rektorer och lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier. För förra halvåret 1923 samt för budgetåren 1923/1924 och 1924/1925 blev något anslag för här ifrågavarande ändamål icke uppfört i riksstaten. För vart och ett av budgetåren 1925/1930 beviljades i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag ett anslag av 1,000 kronor, därvid dock anslaget uppgift begränsades till att avse allenast resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid handelsgymnasierna. För budgetåret 1930/1931 beviljade riksdagen 1,000 kronor till resestipendier åt lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier samt borttog sålunda nyssberörda begränsning till lärare i främmande levande språk.

Bestämmelser i ämnet hava meddelats genom kungörelse den 9 maj 1930 (nr 153).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att här ifrågavarande anslag måtte höjas till 2,000 kronor.

Departementschefen.

Då jag icke anser mig kunna förorda, att förevarande anslag till resestipendier nu sättes till högre belopp än som utgår för innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 1,000:— att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

[259.]

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

7. Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. I

det av Kungl. Maj:t avlätna förslaget till riksstat för budgetåret 1929/1930 upptogs det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, eller till 925,000 kronor.

I en inom riksdagen väckt motion (II: 240) hemställdes emellertid, bland annat, dels att riksdagen måtte nedsätta det av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna anslaget med 95,000 kronor till 830,000 kronor, dels ock att riksdagen måtte bevilja ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor för samma budgetår till statsbidrag åt kommunala anstalter för yrkesundervisning till inköp av undervisningsmateriel, under villkor att anslaget icke finge användas till inköp av sådan förbrukningsmateriel, som vore att hänföra till råvaror eller halvfabrikat, avsedda att användas till framställande av alster, vilka sedan icke bleve statens eller kommunens egendom.

I skrivelse den 26 april 1929, nr 8 A, anmälde riksdagen, under punkten 226 — vilken punkt i likhet med omförmälda motion (II: 240) jämväl behandlade frågan om anslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning — att riksdagen minskat det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med 50,000 kronor till 875,000 kronor, varjämte riksdagen med anledning av sagda motion anhöll, att Kungl. Maj:t måtte, efter erforderlig utredning, för 1930 års riksdag framlägga förslag angående uppdelning av anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning i särskilda anslag till läraravlöningar och till undervisningsmateriel.

I anledning av riksdagens omförmälda skrivelse anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 16 maj 1929 skolöverstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen angående uppdelning av anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning i särskilda anslag till läraravlöningar och till undervisningsmateriel ävensom att med sagda utredning och de förslag, vartill densamma kunde giva anledning, till Kungl. Maj:t inkomma i samband med avgivandet av framställningar, avsedda att föreläggas 1930 års riksdag.

Med skrivelse den 24 augusti 1929 överlämnade skolöverstyrelsen utlåtande och förslag i ämnet. Nämnade utlåtande och förslag finnas utförligt återgivna å sid. 573—582 i 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här i huvudsak torde få hänvisa.

Överstyrelsen beräknade i sin framställning till en början anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 under förutsättning av i stort sett oförändrade grunder för understödets utgående och kom därvid till det resultatet, att understöden till läraravlöningar och undervisningsmateriel skulle komma att kräva ett anslagsbelopp av tillhoppa 1,030,000 kronor, därav 900,000 kronor beräknades till läraravlöningar och 130,000 kronor till undervisningsmateriel. I fråga om skilda anslag för understöd till läraravlöningar och till undervisningsmateriel fann överstyrelsen intet att erinra häremot, för såvitt båda anslagen, liksom det tidigare gemensamma anslaget, finge karaktären av förslagsanslag.

Vidare framförde överstyrelsen en tanke, som överstyrelsen redan i skrivelse den 31 augusti 1923 upptagit, i avsikt att förenkla arbetet med fördelningen av understödet till läraravlöningar. Ordningen för prövning av ansökningar om statsunderstöd skulle, såvitt anginge understöd till läraravlöningar, ändras därhän, att, i stället för att, såsom nu vore fallet, överstyrelsen handlade sådana ansökningar från fall till fall, vederbörande skola skulle, sedan den en gång av överstyrelsen förklarats berättigad till understöd tills vidare, hava att iakttaga ett rekvisitionsförfarande ungefär på samma sätt, som gällde beträffande skoldistriktet i fråga om det allmänna folkskoleväsendet.

Skolöverstyrelsens utredning berörde vidare dels frågan om begreppet undervisningsmateriel, särskilt då det gällde förbrukning av råvaror och halfabrikat, dels frågan om räckvidden av begreppet kommun beträffande inrättandet av kommunala anstalter för yrkesundervisning, dels ock spörsmålet om särskilt statsunderstöd till arvoden åt rektorerna vid ifrågavarande läroanstalter.

{259.]

Statskontoret avstyrkte skolöverstyrelsens förslag om omläggning av sättet för utgående av statsunderstöd till läraravdelningar liksom förslaget om särskilda rektorsarvoden, varjämte statskontoret ifrågasatte för båda de sålunda genom uppdelning vunna nya anslagen karaktär av förslagsanslag (1930 års åttonde huvudtitel sid. 582—583).

Ej heller dåvarande departementschefen fann sig kunna biträda förslaget i vad avsåg vare sig omläggning av sättet för utgående av statsunderstöd eller understöd till rektorsarvoden. Däremot tillstyrktes överstyrelsens förslag i fråga om begreppet undervisningsmateriel, särskilt då det gällde förbrukning av råvaror och halvfabrikat, ävensom förslaget om utvidgning av begreppet kommun i vad angick rätt till understöd för ifrågavarande skolor. Med hänsyn till den dittills konstaterade medelsåtgången föreslog vidare departementschefen vissa minskningar i de av skolöverstyrelsen för budgetåret 1930/1931 beräknade anslagsbeloppen; anslaget till läraravlöningar föreslogs sålunda skola upptagas med 675,000 kronor och anslaget till undervisningsmateriel med 100,000 kronor. Härjämte föreslogs, att sistnämnda anslag skulle få reservationsanslags natur.

Kungl. Maj:ts i anslutning härtill framlagda förslag bifölls av riksdagen med den ändring, att jämväl anslaget till undervisningsmateriel erhöi karaktär av förslagsanslag.

Genom beslut den 9 maj 1930 utfärdade Kungl. Maj:t *dels* kungörelse (nr 149) om ändrad lydelse av §§ 1, 2, 3 och 6 i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, *dels ock* kungörelse (nr 150) om ändrad lydelse av § 105 i stadgan för den kommunala yrkesundervisningen den 4 november 1921 (nr 706).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen framlagt förslag angående anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen har därvid till en början till behandling upptagit frågan om de belopp, varmed anslagen för här ifrågavarande ändamål borde upptagas i riksstaten för budgetåret 1931/1932, och därvid anfört huvudsakligen följande:

För *budgetåret 1926/1927*, för vilket det av riksdagen anvisade förslagsanslaget utgjorde 875,000 kronor, utdelade överstyrelsen i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 20 juni 1924 (nr 309) om ändrad lydelse av §§ 1 och 2 i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning såsom understöd till avlöning åt rektor och övriga lärare samt till undervisningsmateriel vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning tillhopa 995,313 kronor 34 öre. Såsom av en vid överstyrelsens skrivelse fogad tablå framgår, avsågs av detta belopp 100,143 kronor 15 öre till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 58,631 kronor 25 öre till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, alltså tillhopa 158,774 kronor 40 öre till undervisningsmateriel. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 871,817 kronor 24 öre.

För *budgetåret 1927/1928*, för vilket det av riksdagen anvisade förslagsanslaget utgjorde 925,000 kronor, utdelade överstyrelsen i enlighet med i nyssnämnda kungörelse föreskrivna grunder till samma ändamål tillhopa 963,658 kronor 14 öre, varav 50,768 kronor 25 öre till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 57,327 kronor 50 öre till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, alltså tillhopa 108,095 kronor 75 öre till undervisningsmateriel. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 806,558 kronor 80 öre.

För *budgetåret 1928/1929*, för vilket det av riksdagen anvisade förslagsanslaget utgjorde oförändrat 925,000 kronor, utdelade överstyrelsen i enlighet med i ovannämnda kungörelse föreskrivna grunder till samma ändamål tillhopa 1,052,558 kronor 73 öre, varav 62,564 kronor 11 öre till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 56,748 kronor 38 öre till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, alltså tillhopa 119,313 kronor 15 öre till undervisningsmateriel. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 755,784 kronor 91 öre.

För *budgetåret 1929/1930*, för vilket det av riksdagen anvisade anslaget utgjorde 875,000 kronor, har överstyrelsen i enlighet med i ovannämnda kungörelse föreskrivna grunder till samma ändamål utdelat tillhopa 1,209,178 kronor 63 öre, varav 126,113 kronor 17 öre till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 62,265 kronor 75 öre till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, alltså tillhopa 188,378 kronor 92 öre till undervisningsmateriel. Enligt vad överstyrelsen från riksräkenskapsverkets riksbokslutsbyrå under hand inhämtat, har nettoutgiften från anslaget, för såvitt nu kan uppgivas, under detta budgetår uppgått till 1,066,930 kronor 72 öre.

Av vad som här anförts angående understöden för budgetåren 1926/1927, 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 framgår, dels att överstyrelsen på grund av inkomna ansökningar nödgats i högst avsevärd grad överskrida det i riksstaten för vidkommande år upptagna anslag, dels att de av skolorna lyftade understöden under vart och ett av de nämnda åren väsentligen understigit vad överstyrelsen beviljat och för de tre förstnämnda även väsentligen understigit de av riksdagen anvisade anslagen för samma år. Skulle en dylik divergens mellan de beviljade och de lyftade understödens belopp föreligga endast för ett enstaka budgetår, så kunde den givetvis tänkas bero dä på, att såsom fallet synes vara år 1928/1929, en väsentligare del av årets understöd kommit att lyftas först under nästföljande budgetårs första kvartal. Men när divergensen är kontinuerlig, måste orsaken sökas på annat håll.

De till överstyrelsen inkommande ansökningarna om understöd till här ifrågakvarande anstalter grunda sig på förhandsberäkningar, uppgjorda jämförelsevis lång tid, ofta inemot ett helt år, före den tidsperiod, som de avse. De kommunala myndigheternas beslut rörande inkomst- och utgiftsstat fattas nämligen i regel under hösten, och därför måste redan dessförinnan nästkommande budgetårs arbete planeras. Givetvis är det icke möjligt att på ett undervisningsområde, som på grund av åtskilliga orsaker och särskilt dess nära beroende av förhållandena på arbetsmarknaden är från år måste förete väsentliga växlingar, så långt i förväg någorlunda exakt förutsäga eller fastslå arbetets blivande omfattning. Följden härav blir, att skolornas

[259.] styrelser i många fall känna sig föranlättna att planlägga det kommande budgetårets arbete till en större omfattning än som kommer att visa sig behöfvlig, när tiden är inne för de planerade kursernas igångsättande, endast för att de skola kunna känna sig tryggade i fråga om anslag från stat och kommun. Det oaktat händer ej sällan, att nya kurser eller parallellavdelningar visa sig behöfliga, för vilka tilläggsansökningar om understöd bliva nödvändiga. Ansökningstiden hos överstyrelsen är i författning (nr 491/1922) bestämd till tre månader före budgetårets ingång, dock med rätt för överstyrelsen att upptaga till prövning även senare inkommande ansökningar. För att redan före undervisningens början skolstyrelserna skola känna sig tillförsäkrade statsunderstöd, söker överstyrelsen slutbehandla de inom föreskriven tid inkomna ansökningarna i juni månad eller början av juli i den mån handlingarna föreligga i sådant skick, att de kunna upptagas till avgörande. Övriga ansökningar, såväl de från början ofullständiga som senare inkommande, prövas från fall till fall, i den mån de bliva färdiga till slutbehandling.

Det väsentliga i handläggandet av här ifrågakvarande ansökningar är fastställande av undervisningsplaner för sådana kurser, för vilka dylika planer icke redan blivit fastställda, godkännande av sådan undervisningsmateriel, för vars anskaffande understöd sökes, samt bestämmande av understödsbeloppen för lärares avlöning, för anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel.

Förstberörda understödsbelopp hänför sig till de kurser, som styrelsen angivit i ansökningen, och skall där vara beräknat efter i författning angivna grunder för de timantal, som finnas angivna i förut eller i samband med ärendets avgörande fastställda undervisningsplaner. Bestämmandet av understödet till lärares avlöning innebär följaktligen *icke någon kontroll över skolornas verksamhet*, enär dennas omfattning och art äro beroende av de förhållanden, som råda vid de särskilda kursernas förverkligande, utan endast en kontroll över att *beräkningen* blivit rätt utförd med hänsyn till lämnade uppgifter om *planerade* kurser, oavsett att denna beräkning på grund av nyssberörda skäl till väsentliga delar icke kommer att finna någon tillämpning och i ett mycket stort antal fall resulterar i slutbelopp, som senare visa sig överstiga vad som med stöd av skolornas av inspektör bestyrkta verksamhet kan lyftas hos vederbörande utbetalningsmyndigheter. Det är i medvetandet härom, som överstyrelsen i sina beslut angående beviljande av understöd av detta slag angivit beloppen såsom högstbelopp att utgå efter i författning angivna grunder och på där angivna villkor, vilkas uppfyllande skall vitsordas av skolornas av överstyrelsen utsedde inspektör vid varje kvartals slut i samband med rekvirerande av understöd. Här avsedda kvartalsrekvisition, som alltså motsvarar den verkliga omfattningen av skolornas verksamhet, kommer icke under överstyrelsens handläggning utan prövas endast av vederbörande utbetalningsmyndighet.

Av det som här ovan anförts torde klart framgå

dels orsakerna till att de lyftade understödens totalbelopp för varje år i betydande grad understiger vad överstyrelsen för samma år beviljat såsom understöd,

dels att de av riksdagen anvisade anslagen icke skulle kunna komma till användning i den utsträckning, som med desamma avsetts, om överstyrelsen vid understödsansökningarnas handläggning vidtog sådana begränsningar, att de av överstyrelsen beviljade understöden icke överstege nämnda anslag,

dels även att överstyrelsens handläggande av inkomna ansökningar om understöd, i vad dessa avse understöd till lärares avlöning, icke innebär någon kontroll över skolornas verksamhet utan endast en kontroll av på ett förberedande stadium utförda beräkningar.

Det bör i nu föreliggande sammanhang även konstateras, att de understöd, som under de fyra här berörda budgetåren sammanlagt utbetalats, med nära 100,000 kronor *understiga* summan av de anslag, som riksdagen för samma fyra år anvisat för ändamålet.

Överstyrelsen övergår nu till att något beröra understödsbehovet under *budgetåret 1930/1931*. Överstyrelsen har redan i början av denna framställning omnämnt den av 1930 års riksdag företagna uppdelningen av det tidigare anslaget på två nya förslagsanslag, nämligen ett till understöd för avlöning av lärare å 675,000 kronor och ett till understöd för undervisningsmateriel å 100,000 kronor. För närvarande har överstyrelsen av dessa anslag på grund av inkomna ansökningar beviljat understöd med tillhoppa 1,023,909 kronor 86 öre till avlöning av lärare och med tillhoppa 92,835 kronor 69 öre till undervisningsmateriel. Dessutom har överstyrelsen under handläggning ytterligare ansökningar av här ifrågavarande slag på tillhoppa 31,961 kronor 18 öre till avlöning åt lärare och 5,009 kronor 75 öre till undervisningsmateriel. Det nu synliga understödsbehovet, för såvitt det kommit till uttryck i de till överstyrelsens handläggning inkomna ansökningarna och överstyrelsens därav föranledda beslut, uppgår alltså beträffande avlöning av lärare till i runt tal 1,055,000 kronor och beträffande undervisningsmateriel till i runt tal 98,000 kronor.

Det förra beloppet överskrider väsentligt det i riksstaten för ändamålet anvisade förslagsanslaget å 675,000 kronor och torde genom nytillkommande ansökningar ytterligare komma att höjas, men med hänsyn till ovan berörda förhållanden torde det kunna förutses, att, när skolornas verkliga omfattning fått sätta sin prägel på understödsberäkningen genom de till skolorna i efterskott med stöd av inspektors vitsord utbetalade understöden, det verkliga överskridandet icke kommer att bliva på långt när så stort som nyss angivna siffror utvisa.

Det i nu förevarande sammanhang angivna behovet av understöd till undervisningsmateriel uppgår för närvarande icke fullt men dock i det närmaste till ett belopp motsvarande det i riksstaten upptagna förslagsanslaget å 100,000 kronor. Även här måste man givetvis taga hänsyn till att en del av de sökta understöden icke komma att av alla skolor helt uttagas, medan somliga skolor under årets lopp finna sig böra ansöka om tillägg. Med avseende å understödsbehovet för undervisningsmateriel torde därför även här med någorlunda säkerhet kunna antagas, att om också överstyrelsen anser sig böra på grund av förhandsansökningar bevilja understöd till ett sammanlagt belopp, som överstiger det av riksdagen anvisade förslagsanslaget, så komma de understöd, som för ifrågavarande ändamål i verkligheten lyftas, att till beloppet icke allt för mycket överstiga detsamma.

För *budgetåret 1931/1932*, anser överstyrelsen, med hänsyn tagen till ovan berörda omständigheter och till den alltjämt fortgående utvecklingen av yrkesskolväsendet, böra beräknas ett förslagsanslag å 900,000 kronor till avlöning av lärare och ett förslagsanslag å 120,000 kronor till undervisningsmateriel.

[259.] Skolöverstyrelsen har vidare i sin ovanberörda skrivelse framlagt förslag, i allt väsentligt överensstämmande med vad överstyrelsen senast år 1929 ifrågasatte, beträffande ändrad ordning för prövning av ansökningar om statsunderstöd, såvitt angår läraravlöningar. Jag anholder att beträffande den närmare innebörden av detta förslag ävensom de av skolöverstyrelsen härför anförda skälen få hänvisa till dels den i punkt 239 av 1930 års åttonde huvudtitel härför intagna redogörelsen, dels ock handlingarna i ärendet.

Departementschefen.

Vad till en början beträffar förslaget om viss ändrad ordning för prövning av ansökningar om statsbidrag till läraravlöningar finner jag mig förhindrad att tillstyrka detsamma. De skäl, som angivits dels av statskontoret i dess över skolöverstyrelsens förra framställning avlätna, å sid. 582—583 i 1930 års åttonde huvudtitel intagna utlåtande, dels av min företrädare i statsrådsämbetet (sid. 585—586 i samma års åttonde huvudtitel), synas mig alltför vara bärande, och torde man sålunda icke — åtminstone ej för närvarande — böra eftergiva något på den mera ingående granskning och kontroll över här ifrågavarande skolors verksamhet, som enligt min uppfattning bör ligga i den av överstyrelsen verkställda, årligen återkommande prövningen av understödsäskandena.

Härefter anholder jag att få övergå till frågan om de belopp, varmed här ifrågavarande båda anslag böra uppföras i riksstaten för budgetåret 1931/1932. Skolöverstyrelsen har, med hänsyn till å ena sidan konstaterad medelsåtgång och å andra sidan den alltjämt fortgående utvecklingen av yrkesskolväsendet, hemställt, att förslagsanslaget till läraravlöningar måtte uppföras med ett från 675,000 kronor med 225,000 kronor till 900,000 kronor ökat belopp samt förslagsanslaget till undervisningsmateriel med ett från 100,000 kronor med 20,000 kronor till 120,000 kronor ökat belopp.

Den redogörelse för medelsåtgången under senare budgetår, som skolöverstyrelsen lämnat, giver vid handen, att fluktuationerna härutinnan varit rätt avsevärda. Vad angår de senaste två budgetåren, 1928, 1929 och 1929/1930, torde detta kunna förklaras, såsom jämväl skolöverstyrelsen framhållit, därmed att på det förra budgetåret belöpande understöd till en väsentligare del kommit att lyftas först under nästföljande budgetårs första kvartal. Såväl på grund härav som på grund av de utav skolöverstyrelsen berörda särskilda förhållandena vid utdelandet av understöd från här ifrågavarande anslag är det givetvis vanskligt att ernå en exakt föreställning om de belopp, som verkligen kunna tänkas bli erforderliga under ett kommande budgetår. Med hänsyn till anslagens karaktär av förslagsanslag torde det emellertid vara tillräckligt med den approximativa beräkning, jag här går att framlägga.

Medelsåtgången för här ifrågavarande ändamål har enligt riksräkenskaps-

verkets budgetredovisningar för ett vart av budgetåren 1926/1930 uppgått till följande belopp, nämligen

för budgetåret 1926/1927	kronor 871,817: 24
» » 1927/1928	» 806,558: 80
» » 1928/1929	» 755,784: 91
» » 1929/1930	» 1,165,421: 33

Summan av dessa anslag utgör 3,599,582 kronor 28 öre eller i medeltal för budgetår 899,895 kronor 57 öre. Om hänsyn tages dels till detta medeltal, dels till den beräknade utvecklingen av yrkesskolväsendet, finner jag mig kunna förorda, att sammanlagda anslagsbeloppet för budgetåret 1931/1932 beräknas till 940,000 kronor eller 165,000 kronor mera än innevarande budgetår, vilket skulle innebära en ökning med 20,000 kronor för ett vart av budgetåren 1930/1931 och 1931/1932 utöver det sålunda beräknade medeltalet.

I fråga om fördelningen av detta belopp på de båda anslagen till lärarlöner och till undervisningsmateriel kan man ännu icke stödja sig på något siffermaterial, då, såsom jag tidigare erinrat, denna uppdelning trätt i kraft först från och med ingången av innevarande budgetår. Med hänsyn tagen till de av skolöverstyrelsen framlagda beräkningarna finner jag mig böra föreslå, att anslaget till läraravlöningar i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptages med ett från 675,000 kronor med 155,000 kronor till 830,000 kronor förhöjt belopp och anslaget till undervisningsmateriel med ett från 100,000 kronor med 10,000 kronor till 110,000 kronor förhöjt belopp.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels öka det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning,

nu	kronor 675,000: —
med	» 155,000: —
till	» 830,000: —

dels ock öka det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt kommunala anstalter för yrkesundervisning,

nu	kronor 100,000: —
med	» 10,000: —
till	» 110,000: —

8. Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. Kungl. Maj:t upptog i förslaget till riksstat för budgetåret 1929/1930 det ordinarie reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, eller till 675,000 kronor.

[260.]

Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

[260.]

I en inom riksdagen väckt motion (II: 240) hemställdes, bland annat, att riksdagen måtte nedsätta det av Kungl. Maj:t sålunda äskade anslaget med 30,000 kronor till 645,000 kronor samt att riksdagen måtte bevilja ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor för samma budgetår till statsbidrag åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för inköp av undervisningsmateriel under villkor, att anslaget icke finge användas till inköp av sådan förbrukningsmateriel, som vore att hänföra till råvaror eller halvfabrikat, avsedda att användas till framställande av alster, vilka sedan icke bleve statens eller kommunens egendom.

I sin skrivelse av den 26 april 1929, nr 8 A, anmälde riksdagen, under punkten 226 — vilken punkt i likhet med nyss angivna motion jämväl behandlade frågan om anslag till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning — att riksdagen uppfört det ordinarie reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, 675,000 kronor, varjämte riksdagen med anledning av sagda motion anhöll, att Kungl. Maj:t måtte, efter erforderlig utredning, för 1930 års riksdag framlägga förslag angående uppdelning av förevarande ordinarie reservationsanslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning i särskilda anslag till läraravlöningar och till undervisningsmateriel.

Genom beslut den 16 maj 1929 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen, bland annat, att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen ävensom att med sagda utredning och de förslag, vartill densamma kunde giva anledning, till Kungl. Maj:t inkomma i samband med avgivandet av framställningar, avsedda att föreläggas 1930 års riksdag.

Med sin under föregående punkt omförmälda skrivelse av den 24 augusti 1929 överlämnade skolöverstyrelsen utredning och förslag i ämnet.

Överstyrelsen beräknade i sin framställning anslagsbehovet efter nu gällande grunder för budgetåret 1930/1931, och fann överstyrelsen därvid, att till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning erfordrades ett sammanlagt belopp av 850,000 kronor, varav 780,000 kronor skulle avse läraravlöningar och 70,000 kronor underhåll av undervisningsmateriel. Jag anhåller att här i övrigt beträffande denna framställning få hänvisa till punkt 240 av 1930 års åttonde huvudtitel.

Min företrädare i statsrådsämbetet fann sig emellertid icke kunna förorda någon ökning av de för ifrågavarande läroanstalter avsedda understödsmedlen utan hemställde under nyssberörda punkt 240 om ett oförändrat anslagsbelopp för budgetåret 1930/1931 av 675,000 kronor, vilket belopp skulle fördelas med 610,000 kronor på ett reservationsanslag till läraravlöningar och 65,000 kronor till understöd för undervisningsmateriel.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framställda förslag blev av riksdagen bifallet.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932 och därvid anfört bland annat följande:

[260.]

För *budgetåret 1926/1927* har Kungl. Maj:t till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning utdelat hela det av riksdagen för ändamålet anvisade ordinarie anslaget, 650,000 kronor. De ansökningar om understöd, över vilka överstyrelsen hade att avgiva utlåtande, avsågo ett sammanlagt understödsbelopp av 728,422 kronor 43 öre. Av det utdelade beloppet avsåg, såsom framgår av en vid överstyrelsens utlåtande fogad tablå, 598,975 kronor understöd till läraravlöningar, 20,725 kronor understöd till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 30,300 kronor understöd till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, alltså till undervisningsmateriel sammanlagt 51,025 kronor. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 600,667 kronor 21 öre.

För *budgetåret 1927/1928* utdelade Kungl. Maj:t till understöd åt här ifrågavarande anstalter ursprungligen hela det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget, som för detta år utgjorde 675,000 kronor. Då de ansökningar, som härvid funnos att handlägga, slutade på en sammanlagd understödssumma av 776,814 kronor 5 öre, måste givetvis mycket stora besänkningar vidtagas vid utmätandet av understöd till förut ej understödda anstalter. Sedan under årets lopp några hithörande anstalter, på grund av att planerade kurser icke tillfullo kunnat anordnas, förklarat sig avstå en del av det beviljade understödet, utdelade Kungl. Maj:t ånyo några mindre understöd på grund av förnyade ansökningar, så att samtliga under året beviljade understöd efter avdrag av de belopp, som vissa skolor avstått, uppgingo till ett sammanlagt belopp av 672,340 kronor, varav 615,655 kronor till läraravlöningar, 24,950 kronor till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 31,735 kronor till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel eller till undervisningsmateriel tillhoppa 56,685 kronor. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 582,053 kronor 82 öre.

För *budgetåret 1928/1929* utdelade Kungl. Maj:t till understöd åt här ifrågavarande anstalter ursprungligen hela det av riksdagen anvisade anslaget, 675,000 kronor, nu ändrat till reservationsanslag. De därvid föreliggande ansökningarna slutade på ett sammanlagt understödsbelopp av 855,512 kronor 36 öre. Genom en i samma ordning, som nyss berörts i fråga om budgetåret 1927/1928, senare företagen minskning av vissa skolors understöd och tillägg till andras, kom årets understödssumma, sådan den av Kungl. Maj:t slutligen faststälts, att belöpa sig på sammanlagt 673,980 kronor, varav 608,340 kronor till läraravlöningar, 35,555 kronor till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 30,085 kronor till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, eller till undervisningsmateriel tillhoppa 65,640 kronor. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 613,089 kronor 67 öre.

För *budgetåret 1929/1930* har Kungl. Maj:t till understöd åt här ifrågavarande anstalter, bortsett från det understöd å 12,050 kronor, som tilldelats en senare kommunaliserad skola, och vilket understöd därför återkallats, utdelat 650,950 kronor, varvid av det tillgängliga reservationsanslaget 675,000

[260.] kronor ett belopp å 12,000 kronor undantagits från utdelning för tryggande av understödsförmåga åt tvenne skolor, vilkas ansökningar i dåvarande sammanhang icke kunde upptagas till slutlig prövning. Av det sålunda utdelade beloppet avsågo 594,625 kronor lärares avlöning samt 26,335 kronor anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och 29,990 kronor underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel eller tillhopa 56,325 kronor till undervisningsmateriel.

De inkomna ansökningarna om understöd uppgingo till ett sammanlagt belopp å 867,047 kronor 36 öre, varifrån dock skall avdragas, förutom nyssberörda belopp å 12,050 kronor, ytterligare ett sökt men icke slutbehandlat understöd å 1,000 kronor, avseende en likaledes under årets lopp kommunaliserad skola. Utdelningen av återstoden av detta års anslag är av Kungl. Maj:t ännu icke slutligt behandlad, men givet är, att de understödsbehov, som framgå av de inkomna ansökningarna, icke kunna tillgodoses. Enligt vad överstyrelsen under hand från riksräkenskapsverket inhämtat uppgick nettoutgiften från anslaget under detta budgetår till 619,752 kronor 2 öre.

För *budgetåret 1930/1931* finnas två anslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, nämligen ett ordinarie reservationsanslag för understöd till avlöning åt lärare å 610,000 kronor och ett ordinarie reservationsanslag för understöd till undervisningsmateriel å 65,000 kronor. Nu föreliggande ansökningar om understöd för detta budgetår avse ett sammanlagt belopp å 765,259 kronor 33 öre till avlöning åt lärare och 78,420 kronor 95 öre till undervisningsmateriel. Med hänsyn till de tillgängliga anslagens belopp måste givetvis stora besparingar av de sökta understöden vidtagas vid ansökningarnas handläggning.

För *budgetåret 1931/1932*, som förevarande framställning avser, anser överstyrelsen, med hänsyn till det understödsbehov, som under en följd av år framgått av inkomna ansökningar, och till önskvärdheten av att yrkesundervisningens utveckling, i den mån denna beror på enskilt initiativ, icke hämmas, böra beräknas ett reservationsanslag å 700,000 kronor till avlöning åt lärare och ett reservationsanslag å 70,000 kronor till undervisningsmateriel.

På grund av det anförda hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* i riksstaten för budgetåret 1931/1932 höja det ordinarie reservationsanslaget till understöd för avlöning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 610,000 kronor, med 90,000 kronor till 700,000 kronor, *dels* i riksstaten för samma år höja det ordinarie reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, nu 65,000 kronor, med 5,000 kronor till 70,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, hava framställningarna om understöd för enskilda skolor för yrkesundervisning avsevärt överstigit de belopp, som för ändamålet stått till Kungl. Maj:ts förfogande. De reduceringar, som i anslutning härtill måst företagas å de ansökta beloppen, hava givetvis ofta blivit mycket kännbara för de olika skolorna. Så mycket mer har detta varit att beklaga, som den gren av yrkesundervisningen, varom här är fråga, har sin stora betydelse genom de pedagogiska initiativ, som länge kännetecknat densamma. Dessa enskilda läroanstalter tillföra alltjämt yrkesunder-

visningen stora värden i fråga om pedagogisk erfarenhet och de bidraga att skaffa åt vårt näringsliv en väl utbildad arbetskraft. Flera yrkesgrenar hava emellertid ännu ej fått sin utbildningsfråga ordnad, allt beroende på begränsade anslagsmedel, och fara kan föreligga, att en viss stagnation i utvecklingen på detta för landets näringsliv så betydelsefulla område kan göra sig gällande. Jag skulle därför med tillfredsställelse hälsat, om det varit mig möjligt att biträda överstyrelsens förslag om en höjning av nu ifrågavarande anslag. Emellertid har den statsekonomiska situationen nödgat mig att på denna som på så många andra punkter i årets huvudtitel avstå från att föreslå anslagsökningar, hur välmotiverade desamma än äro. Anslagen böra alltså jämväl för budgetåret 1931/1932 utgå med oförändrade belopp.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att, då budgetredovisningen för budgetåret 1929/1930 utvisar en reservation å anslaget till enskilda anstalter för yrkesundervisning å 92,061 kronor 32 öre, denna omständighet icke kan tagas till intäkt för ett krav på sänkning av anslaget med motsvarande belopp. Att reservation uppkommit, oaktat Kungl. Maj:t för sistnämnda, liksom för föregående budgetår fördelat hela det tillgängliga understödsbeloppet och oaktat från skolornas sida äskanden om understöd till långt större belopp förelågo, torde hava sin förklaring i att åtskilliga skolor vid budgetårets utgång ännu icke hunnit uttaga hela de dem tilldelade understöden. Reservationen torde alltså, till väsentlig del åtminstone, vara blott skenbar.

I anslutning härtill torde i riksstaten för budgetåret 1931/1932 *dels* det *ordinarie* reservationsanslaget till understöd för avlöning av lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning böra uppföras med oförändrat belopp kronor 610,000: —

dels ock det *ordinarie* reservationsanslaget till understöd för undervisningsmateriel åt enskilda anstalter för yrkesundervisning likaledes böra uppföras med oförändrat belopp kronor 65,000: —

9. Understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Under åtskilliga år anvisade riksdagen till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning medel å extra stat. För budgetåret 1927/1928 anvisades för ändamålet ett förslagsanslag av 25,000 kronor, och utsträcktes anslaget samtidigt att omfatta elever även vid statsunderstödda *kommunala* skolor för husmodersutbildning. För vartdera av budgetåren 1928/1930 utgjorde anslaget 30,000 kronor.

Under punkt 241 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för samma ändamål för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor, varvid höjningen motiverades med konstaterade anslagsöverskridanden under föregående budgetår. Genom berörda punkt upptog dåvarande departements-

[261.]

Understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

[261.] chefen vidare till behandling ett förslag, som skolöverstyrelsen med anledning av en utav 1928 års riksdag i ämnet avlåten skrivelse framlagt ifråga om utsträckning av statens stipendieverksamhet till kommunala och enskilda yrkesutbildningsanstalter i allmänhet. Departementschefen ansåg emellertid, att omständigheterna ej vore sådana, att en dylik för statsverket ur ekonomisk synpunkt ganska betungande utvidgning kunde ske.

I skrivelse den 26 april 1930, nr 165, anmälde härefter riksdagen, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda förslag och fyra i ämnet väckta motioner (I: 55, II: 79, I: 137 och I: 142), till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd anvisat för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i överensstämmelse med av riksdagen angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t funne gott meddela.

Riksdagen anförde därvid bland annat följande:

Riksdagen hänförde till nu ifrågavarande anstalter även husmodersskolorna, vilka hittills åtnjutit särskilt anslag för ändamålet men som hädanefter syntes böra erhålla vissa stipendiemedel från samma anslag som övriga yrkesutbildningsanstalter. Riksdagen, som ansåg, att de villkor och bestämmelser i avseende å behovsgrader och stipendiebelopp m. m., vilka föreskrivits beträffande folkhögskolorna, borde gälla även ifråga om nu förevarande skolor, ville vidare inskräpa vikten av att prövningen av stipendiernas utdelning gjordes så samvetsgrant som möjligt med stöd av bland annat utav trovärdiga personer bestyrkta redogörelser för elevernas ekonomi och övriga personliga förhållanden, såsom fallet nu vore vid folkhögskolorna och husmodersskolorna, och att hänsyn därvid toges till alla de faktorer, som rimligen borde inverka på frågan, såsom huruvida eleven hade tillfälle att under skoltiden vistas i sitt hem eller hos anhöriga, huruvida elever måste vidkännas resekostnader för att kunna bevista skolan, huruvida elevavgifter utginge och dessas storlek, huruvida i skolan mat erhöles utan ersättning och dylikt.

Den 23 maj 1930 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 158) angående stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning att gälla tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål anvisades.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om ett anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 å 200,000 kronor och därvid bland annat anfört:

Då den tid, under vilken det beviljade anslaget stått till förfogande, vore relativt kort och sammanfallit med den vid de flesta skolorna vanliga ferietiden, hade någon större utdelning av ifrågavarande stipendier icke ännu kunnat äga rum. Skolöverstyrelsen ansåge emellertid, att behovet av anslag för det avsedda ändamålet under kommande budgetår vore lika stort som det förut beräknade.

Då någon erfarenhet om medelsåtgången å här ifrågavarande anslag **Departementschefen.** ännu icke kunnat vinnas, finner jag mig, i likhet med skolöverstyrelsen, böra tillstyrka, att för budgetåret 1931/1932 ett anslag av samma belopp som för innevarande budgetår, 200,000 kronor, äskas av riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 200,000: — att utgå i överensstämmelse med av riksdagen i dess skrivelse den 26 april 1930, nr 165, angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t finner gott meddela.

Särskilda anstalter för yrkesundervisning.

10. Tekniska skolan i Stockholm, oförändrat ordinarie anslag kronor 102,575: —

11. Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm m. m. Under en följd av år har riksdagen till uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm, utöver å ordinarie stat utgående medel, anvisat ett årligt extra anslag av 33,000 kronor, under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidroge med samma belopp som statsanslaget samt med beräknande, att 480 kronor tillskötes av Sjöstedtska fonden.

I en av skolöverstyrelsen med tillstyrkande utlåtande av den 30 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu skolans styrelse hemställt om anslag till skolan för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för budgetåret 1930/1931.

I likhet med skolöverstyrelsen tillstyrker jag, att det extra anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1931/1932 måtte beräknas till samma belopp som för innevarande budgetår, 33,000 kronor. Villkoren för Stockholms stads del i fråga om detta extra anslag torde alltså böra bli desamma som hittills.

I särskilda till Kungl. Maj:t ställda, till skolöverstyrelsen ingivna framställningar, som av skolöverstyrelsen med tillstyrkande utlåtanden den 4 januari och den 30 augusti 1930 överlämnats till Kungl. Maj:t, har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm hemställt om ett extra engångsanslag å 3,000 kronor för bestridande av kostnaderna för inköp av elektrisk brännugn och drejskiva samt utrustning av vissa lokaler för utvidgad undervisning i keramik.

[262.]
Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm m. m.

Departementschefen.

Inköp av en elektrisk ugn m. m.

[262.] Styrelsen har till stöd för denna sin hemställan anfört bland annat:

Under sommaren och hösten 1930 hade byggnadsstyrelsen verkställt erforderliga reparationer av de lokaler, vilka inom skolans fastighet utnyttjats för undervisning i gipsgjutning. Härigenom hade åstadkommits, att dessa lokaler kunnat utnyttjas för undervisningsändamål av viktigare art än gipsgjutning, vilken sistnämnda undervisning under de senare åren av flera skäl begränsats. Gipsgjuteriet hade sålunda utan större men kunnat förflyttas till källarlocal bredvid fastighetens maskinrum, vilken local därefter iordningstälts för möjliggörande av gipsgjuteriets förläggning dit. Den för gipsgjuteriet tidigare utnyttjade och nu nyreparerade lokalen hade därefter tagits i bruk för viktigare undervisningsändamål och för fyllande av behov, som länge stått på dagordningen. Vad som härutinnan varit ett gammalt önskemål hade särskilt varit utvidgande av undervisningen i keramik, för vilken undervisning saknats verkstadsutrymme för drejning och formning. Dessutom hade i samma lokaler plats kunnat beredas för en elektrisk brännugn, varav skolan varit i trängande behov. Kostnaden för anskaffande av den elektriska brännugnen och drejskiva samt lokalernas utrustande med för undervisningen erforderliga bord, hyllor och skåp m. m. uppginge till cirka 3,000 kronor.

Då skolan icke hade möjlighet att inom ramen av förefintliga anslag bestrida ovannämnda kostnad utan att inkräkta på andra för undervisningens upprätthållande nödvändiga utgifter, såge sig styrelsen nödsakad att för ändamålet hemställa om ovannämnda extra anslag.

Departement-
schefen.

Här förevarande anslagsäskande avser främst, såsom av framställningen framgår, att bereda möjligheter för en utvidgad undervisning i keramik, sedan numera härför erforderliga lokaler blivit disponibla genom inskränkning av den mindre viktiga undervisningen i gipsgjutning. Goda skäl synas mig vara anförda för det nu gjorda äskandet, och mot det beräknade beloppet, 3,000 kronor, har jag intet att erinra. Då skolans ordinarie materiellanslag ej lämnar rum för bestridande av de härmed förenade kostnaderna, finner jag mig alltså böra tillstyrka styrelsens framställning.

I anslutning till vad jag under denna punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till upprätthållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 33,000: —
under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidrager med samma belopp som statsanslaget samt med beräkande, att 480 kronor tillskjutas av Sjöstedtska fonden,
dels ock till bestridande av kostnaden för inköp av en elektrisk ugn och en drejskiva m. m. för den keramiska undervisningen vid tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag
av kronor 3,000: —

[263.]Bergsskolan
i Filipstad
m. m.

12. Bergsskolan i Filipstad m. m. Till uppehållande av verksamheten vid bergsskolorna i Filipstad och Falun lämnade riksdagen alltsedan år 1873 bidrag, vilka från och med år 1917 utgingo med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna, under det att järnkontoret hade att svara för kostnaderna i övrigt. Enligt det i propositionen nr 225 till 1922 års riksdag framlagda, av riksdagen godkända förslaget till omorganisation av bergsskolorna skulle statens årliga bidrag till deras upprätthållande efter omorganisationens genomförande från och med läsåret 1923/1924 utgöra 45,210 kronor, fränsett statens andel i ålders-tillägg och dyrtidstillägg. Nämda belopp jämte 2,340 kronor till ålderstill-lägg åt lärare och vaktmästare anvisades för budgetåret 1929/1930 såsom ett gemensamt extra anslag å 47,550 kronor att utgå under villkor att järn-kontoret ansvarade för den del av kostnaderna för skolornas uppehållande, som ej täcktes genom anslag av statsmedel, samt med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter i fråga om nämnda anslag, som av Kungl. Maj:t prövades erforderliga.

Sedan 1928 års riksdag anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar en sammanslagning av ifrågavarande bergsskolor kunde äga rum, samt den med anledning härav igångsatta utredningen hunnit slutföras, framlade Kungl. Maj:t resultatet av denna utredning under punkt 243 av 1930 års åttonde huvudtitel, var-till jag här torde få hänvisa.

Innebörden av omorganisationsförslaget var i huvudsak följande: Från och med budgetåret 1930/1931 skulle bergsskolan i Falun nedläggas och bergsskolan i Filipstad omorganiseras såsom en metallurgisk och gruvteknisk skola. Kostnaderna för den omorganiserade skolan beräknades till omkring 48,000 kronor, varav ett belopp av 20,000 kronor skulle bestridas av stats-medel. De ordinarie befattningshavare vid bergsskolan i Falun, som genom skolans nedläggande förlorade sina anställningar, skulle tilldelas vissa ersätt-ningar, vilka skulle upphöra att utgå senast, då vederbörande uppnådde stadgad pensionsålder. Staten skulle bidra till denna ersättning efter samma grunder, som tidigare tillämpats vid fördelningen mellan staten och järnkontoret av kostnaderna för skolans upprätthållande, d. v. s. med tre femtedelar. De av dåvarande departementschefen tillstyrkta årliga ersätt-ningsbeloppen utgjorde, fränsett dyrtidstillägg, 16,700 kronor, varav staten skulle bidra med 10,020 kronor.

I anslutning till de sålunda angivna grunderna föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att

dels såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid bergsskolan i Filipstad, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med vad under punkt 243 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 an-givits, anvisa för budgetåret 1930 1931 ett extra anslag av 20,000 kronor, att utgå under villkor att järnkontoret ansvarade för den del av kostnaderna för verksamhetens uppehållande, som ej täcktes genom statsbidraget, samt med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter i fråga om nämnda anslag, som av Kungl. Maj:t prövades erforderliga;

[263.]

dels ock såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna för ersättning åt befattningshavare vid bergsskolan i Falun efter dennas nedläggning anvisa för nämnda budgetår ett extra anslag av 10,020 kronor, att utgå under förutsättning att återstoden av sagda kostnader bestredes av järnkontoret samt under de ytterligare villkor och enligt de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig anslutning till de av departementschefen under nämnda punkt i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunderna funne skäligt föreskriva.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag blev av riksdagen bifallet.

Genom beslut den 30 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t omförmälda extra anslag å 20,000 kronor och 10,020 kronor till förfogande av brukssocietetens herrar fullmäktige i järnkontoret att för avsedda ändamål användas under iakttagande av vissa närmare angivna villkor och bestämmelser, vilka skulle lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1930 tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande anvisades.

I särskilda till skolöverstyrelsen ingivna, till Kungl. Maj:t ställda skrivelser av den 29 och den 31 juli 1930 hava nu fullmäktige i järnkontoret anmält, att någon förändring i utgifterna för skolans i Filipstad verksamhet icke vore att förvänta, liksom det ej heller föreläge någon anledning till förändring beträffande ersättningen åt befattningshavarna vid den nedlagda bergsskolan i Falun, varför fullmäktige hemställde om anslag för budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för budgetåret 1930/1931, att utgå under de villkor och bestämmelser, som meddelats genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1930.

Skolöverstyrelsen har med utlåtande den 30 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnat fullmäktiges i järnkontoret ifrågavarande framställningar och därvid tillstyrkt desamma.

Departementschefen.

Enligt de grunder för statens bidrag till här ifrågavarande ändamål, som i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag godtogos av 1930 års riksdag, skulle anslagen för budgetåret 1931/1932 beräknas till samma belopp som för innevarande budgetår eller 20,000 kronor såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid bergsskolan i Filipstad och 10,020 kronor såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna för ersättning åt befattningshavare vid bergsskolan i Falun efter dennas nedläggning.

De närmare villkoren och bestämmelserna för utgåendet av dessa anslag torde böra bliva desamma som föreskrivits beträffande de för innevarande budgetår anvisade anslagen.

Till frågan om dyrtidstillägg å ersättningarna åt förutvarande befattningshavare vid bergsskolan i Falun anhåller jag att få återkomma under punkt 265 i det följande.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid bergsskolan i Filipstad, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med vad under punkt 243 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 angivits, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 20,000: —

att utgå under villkor att järnkontoret ansvarar för den del av kostnaderna för verksamhetens uppehållande, som ej täckes genom statsbidraget, samt med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter i fråga om nämnda anslag, som av Kungl. Maj:t prövas erforderliga;

dels ock såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna för ersättning åt befattningshavare vid bergsskolan i Falun efter dennas nedläggning anvisa för nämnda budgetår ett *extra* anslag av kronor 10,020: —
att utgå under förutsättning att återstoden av sagda kostnader bestrides av järnkontoret samt under de ytterligare villkor och enligt de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig anslutning till nu gällande grunder finner skäligt föreskriva.

13. **Vävskolan i Borås.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1930 års riksdag till uppehållande av verksamheten vid vävskolan i Borås för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 12,550 kronor att utgå efter följande grunder, nämligen:

[264.]
Vävskolan i
Borås.

dels med 6,200 kronor såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillsköttes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag,

dels med 2,250 kronor såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola, under villkor att enahanda belopp bleve för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet,

dels med 2,250 kronor till arvoden åt extra lärare vid vävskolan, under villkor att enahanda belopp för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillsköttes,

dels ock med 1,250 kronor såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs och med 600 kronor såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp bleve för ändamålet från omförmälda landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte, att hans avlöningsförmåner för budgetåret ej sattes till lägre belopp än 5,750 kronor för år räknat.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås, vilken tillika är styrelse för vävskolan, har nu i skrivelse till skolöverstyrelsen den 30 juni 1930 anfört bland annat:

[264.]

Enligt uppgjord plan för den textiltekniska utbildningen borde de elever, som utexamineras från textiltekniska fackavdelningen vid tekniska elementarskolan, givas tillfälle att genomgå en högre specialkurs inom det fack, varåt de ämna ägna sig (väveri, spinneri, trikåttillverkning etc.). En sådan fackkurs borde enligt styrelsens mening förläggas till vävskolan, som därvid synes böra organiseras som en textilteknisk specialskola med tvenne avdelningar: en *lägre* motsvarande nuvarande vävskola för utbildning av vävmästare m. fl. och en *högre*, som förutsatte avgångsbetyg från tekniskt läroverk, avsedd för blivande fabriksledare. I och för inrättandet av sistnämnda högre avdelning måste nya lokaler med nödig maskinell utrustning anskaffas och lärarpersonalen utökas. Det är styrelsens avsikt att under läsåret 1930/1931 låta verkställa det utrednings- och planläggningsarbete, som härför erfordras.

För att möjliggöra nämnda utredningsarbete anser styrelsen nödvändigt dels att befria vävskolans föreståndare från en väsentlig del av hans undervisningsskyldighet på det att han må kunna effektivt medverka med utredningar m. m., dels även att anställa särskilt sakkunnigt biträde för uppgörande av planen för den nya textilinstitutionen. Arvodet till detta biträde kommer att utgå av medel, som industrirepresentanter sammanskjutit som bidrag till bestridande av kostnaden för vävskolans omorganisation.

Styrelsen har jämväl för avsikt att bereda andre läraren vid skolan någon lindring i hans undervisningsskyldighet för att giva honom tillfälle att avsluta påbörjat kompendiearbete.

Det anslag å 4,500 kronor, varav hälften av statsmedel, som beviljats för 1930/1931, torde emellertid komma att vara tillfyllest till bestridandet av kostnaden för arvoden åt erforderliga extralärare och assistenter under läsåret 1930/1931.

Våren 1931 kommer den första årgången elever att utexamineras från tekniska elementarskolans textiltekniska fackavdelning. Styrelsen anser starka skäl tala för att dessa elever beredes tillfälle till fortsatta, rent fackliga studier redan under hösten 1931. Visserligen är det uppenbart, att den undervisning, som då kan bedrivas vid vävskolan, endast delvis kan väntas motsvara de fackliga studier, som komma till stånd sedan den planerade nya institutionen blivit färdigställd. Men i avvaktan härpå bör man med anlitande av vävskolans maskiner, instrument och samlingar samt de lärarkrafter, som kunna disponeras, kunna giva bl. a. berörda elever en värdefull fortbildning, företrädesvis i vävnadsteknologi och textilmaskinlära med tillhörande praktiska övningar. Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att knappast någon av de elever, som väntas bli utexaminerade våren 1931, i nämnvärd mån deltagit i praktiskt arbete inom textilindustri. Vid sidan av den egentliga undervisningen inom vävskolan och i intim förening med denna böra därför i samverkan med ortens industriidkare om möjligt anordnas praktiska fabriksstudier, vilka till någon del kunna ersätta skolans brist på egen mera fullständig maskinuppsättning.

Beräknar man en dylik kurs till ett läsår med omkring 30 veckotimmar, torde kostnaden för arvode till extralärare och assistenter vid skolan komma att ökas från nuvarande 4,500 kronor till 7,500 kronor under förutsättning att dyrtidstillägg liksom hittills härå får beräknas.

Med stöd av det anförda hemställer styrelsen, att anslaget till uppehållande av verksamheten vid vävskolan måtte höjas till 14,000 kronor för budgetåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen har med utlåtande den 30 augusti 1930 överlämnat styrelsens ifrågavarande framställning till Kungl. Maj:t och därvid anfört bland annat:

[264.]

Skolöverstyrelsen erinrar därom, att riksdagen år 1929 beslutat, att vid tekniska elementarskolan i Borås skulle, på sätt i riksdagens skrivelse den 24 maj 1929, nr 208, närmare angives, anordnas en textilteknisk avdelning i stället för den dåvarande byggnadstekniska avdelningen. Enligt nämnda riksdagsskrivelse skulle med hänsyn till den för utbildningen i övrigt nödvändiga undervisningen högst 20 veckotimmar kunna anslås till särundervisning i textilfackliga ämnen. Såsom framgår av styrelsens i statsverkspropositionen till 1929 års riksdag omnämnda utredning (VIII huvudtiteln sid. 569—572), lär en så begränsad särundervisning icke kunna bli tillfyllest för den fackliga utbildning, som måste eftersträvas. Då emellertid en utvidgning av den fackliga undervisningen inom den tekniska elementarskolans ram icke kan ske utan på bekostnad av den allmänt tekniska utbildningen, vilket icke anses tillrädligt, återstår uppenbarligen endast att, såsom styrelsen städse åsyftat, söka bereda möjlighet till en mera specialiserad facklig undervisning i någon särskild påbyggnadskurs. Då, såsom tidigare framhållits och ytterligare framgår av skolstyrelsens nu ingivna skrivelse, industrien är starkt intresserad för åstadkommandet av en dylik påbyggnad och redan iklätt sig betydande utgifter härför, så anser skolöverstyrelsen, att det av styrelsen begärda statsbidraget till den nu avsedda provisoriska påbyggnadskursen, uppgående till endast 1,500 kronor, icke bör förvägras, under förutsättning likväl att, såsom styrelsen beräknar, motsvarande bidrag lämnas av länets landsting eller andra intresserade.

Under återopande av vad sålunda anförts har skolöverstyrelsen hemställt om statsanslag till skolan med sammanlagt 14,050 kronor.

Vårterminen 1931 kommer den första årgången elever att utexamineras från tekniska elementarskolans i Borås textiltekniska fackavdelning. Skolans styrelse har nu önskat bereda dessa elever tillfälle till fortsatta, rent fackliga studier, företrädesvis i vävnadsteknologi och textilmaskinlära med tillhörande praktiska övningar. Denna fortbildningskurs har beräknats till ett läsår med omkring 30 veckotimmar, och kostnaderna för arvoden till extralärare och assistenter hava beräknats till 3,000 kronor, varav hälften skulle bestridas av staten och hälften av länets landsting eller andra intresserade.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att bidrag av statsmedel beredes för anordnande av den sålunda planerade påbyggnadskursen, allra helst densamma kan anses bereda eleverna från elementarskolan en värdefull fortbildning och vidare, efter vad skolöverstyrelsen meddelat, industrien är starkt intresserad för åstadkommandet av en dylik påbyggnad och redan iklätt sig betydande utgifter härför. Såsom villkor för anslaget bör föreskrivas, att ett belopp, motsvarande statsbidraget, tillskjutes av länets landsting eller andra intresserade.

Då någon anledning till ändring icke förefinnes beträffande övriga nu

utgående anslagsposter, skulle det sammanlagda anslaget för budgetåret 1931/1932 komma att uppgå till 14,050 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid vävskolan i Borås anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 14,050: — att utgå med de belopp, till de ändamål och under de villkor, som i det föregående angivits.

[265.]

Dyrtids-
tillägg åt be-
fattnings-
havare vid
vissa stats-
understödda
anstalter för
yrkesunder-
visning.

14. Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning. För budgetåret 1929/1930 anvisade riksdagen för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavarna vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås ett belopp av 40,000 kronor att utgå efter vissa närmare angivna grunder. Tillika bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som kunde befinnas erforderliga för tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för dyrtidstilläggens utgående.

Såsom jag tidigare under punkt 263 erinrat, företogs vid 1930 års riksdag den förändringen beträffande här ifrågavarande läroanstalter, att beslut fattades om nedläggning av bergsskolan i Falun från och med budgetåret 1930/1931 samt om viss omorganisation av bergsskolan i Filipstad. Statens bidrag till sistnämnda skola skulle efter omorganisationen icke, såsom tidigare, stå i ett bestämt förhållande till kostnaderna för uppehållande av verksamheten vid skolan utan utgå med ett till 20,000 kronor fixerat belopp i ett för allt. Med hänsyn härtill beräknades för budgetåret 1930/1931 intet belopp till dyrtidstillägg för befattningshavarna vid denna skola. I fråga om vissa av de ordinarie befattningshavarna vid bergsskolan i Falun, som genom skolans indragning förlorade sina anställningar, beslöts, såsom jag jämväl under punkt 263 erinrat, ersättning av statsmedel, och härå utgår dyrtidstillägg under innevarande budgetår.

Anslaget för dyrtidstillägg åt under denna punkt avsedda befattningshavare utgår för budgetåret 1930/1931 med ett belopp av 32,000 kronor. Jag anhåller att beträffande de närmare villkoren för utgåendet av detta anslag m. m. få hänvisa till punkt 245 av 1930 års åttonde huvudtitel samt till riksdagens skrivelse den 5 juni 1930, nr 350.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av anslag för här ifrågavarande ändamål till erforderligt belopp för budgetåret 1931/1932, och har skolöverstyrelsen för utgående av detta anslag föreslagit enahanda villkor och bestämmelser som de för innevarande budgetår gällande.

Dyrtidstillägget såväl till personalen vid tekniska skolan i Stockholm och vävskolan i Borås som till de ifrågakommande befattningshavarna vid bergsskolan i Falun bör, i anslutning till tidigare beslut, utgå efter de grunder, som beträffande budgetåret 1931/1932 komma att gälla för dyrtidstillägg i allmänhet åt befattningshavare vid statens icke nyreglerade verk. Vad angår de avlöningsförmåner, å vilka dyrtidstillägget skall beräknas, samt vederbörande kommuners eller andra korporationers bidragsskyldighet torde få tillämpas bestämmelser, motsvarande de nu gällande. För ändamålet erfordras enligt inom finansdepartementet verkställda beräkningar ett belopp av 32,000 kronor.

I anslutning i övrigt till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vävskolan i Borås samt åt sådana vid bergsskolan i Falun förut anställda ordinarie befattningshavare, som i anledning av skolans nedläggande tillerkänts ersättning, vartill bidrag av statsmedel utgår, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 32,000: —

dels föreskriva, att nämnda dyrtidstillägg skall utgå efter de grunder, som må komma att gälla för dyrtidstillägg under budgetåret 1931/1932 åt befattningshavare i statens icke nyreglerade verk;

dock med iakttagande att dyrtidstillägg skall beräknas, beträffande befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vävskolan i Borås, ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den förhöjning av avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring må tillkomma dem genom bidrag av stat, landsting, kommun eller från enskild donation, samt beträffande befattningshavare, som varit anställda vid bergsskolan i Falun, å de av departementschefen under punkt 243 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 angivna ersättningsbelopp; ävensom

under villkor, vad angår befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vävskolan i Borås, att halva kostnaden för dyrtidstillägg bestrides av vederbörande kommun eller landsting, samt, vad angår befattningshavare, som varit anställda vid bergsskolan i Falun, att $\frac{2}{5}$ av kostnaden för dyrtidstillägg bestridas av järnkontoret;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som må befinnas erforderliga för tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för dyrtidstilläggens utgående.

Åtgärder för utbildande av lärare för yrkesundervisningen.

[266.]
Åtgärder för
utbildande av
lärare för
yrkesunder-
visningen
m. m.

15. Åtgärder för utbildande av lärare för yrkesundervisningen m. m. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen till åtgärder för utbildning av lärare för yrkesundervisningen ävensom till åstadkommande av undervisningsmedel vid anstalter för sådan undervisning för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t funne gott meddela. Såsom av riksdagens skrivelse nr 8 A punkten 232 inhämtas, voro av detta belopp 2,000 kronor avsedda till ersättning för flyttningskostnader åt yrkespedagogiska centralanstaltens dåvarande chef lektorn W. Hallström.

För budgetåret 1930/1931 har riksdagen för samma ändamål anvisat ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor, vilket, såsom närmare framgår av punkt 246 av 1930 års åttonde huvudtitel, i realiteten innebär en höjning med 2,000 kronor i förhållande till det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget.

Kungl. Maj:t har den 20 juni 1930 utfärdat bestämmelser för utgående av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget. Därvid har anslaget, som ställts till skolöverstyrelsens förfogande, fördelats på följande poster:

1. Till gäldande av återstående utgifter för kurser under budgetåret 1929/1930, högst . . .	kronor	2,500: —
2. Till anordnande av lärarkurser: understöd och reseersättning åt deltagarna	»	10,500: —
arvoden åt föreläsare, lärare och handledare samt övriga omkostnader	»	9.500: —
3. Till åstadkommande av undervisningsmedel	»	2,500: —
Summa kronor		25,000: —

Tillika har Kungl. Maj:t medgivit *dels* att skolöverstyrelsen skulle äga att beträffande ovan under 2. och 3. upptagna utgiftstitlar å en post göra minskning och å en annan ökning, endast slutsumman, 22,500 kronor, icke överskredes,

dels ock att skolöverstyrelsen finge av ovan berörda, under 2. och 3. angivna medel, i den mån desamma därtill lämnade tillgång, till deltagarna i de av skolöverstyrelsen under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 anordnade kurser, som avsåge utbildning av lärare vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, utbetala ersättning för resa från deltagarnas hemort till kursorten och åter med belopp, motsvarande biljettkostnaden för resa i tredje klass å järnväg eller på andra klass å ångbåt, inbegripet

tilläggsavgift för resa med snälltåg, i den mån sådan erlagts, ävensom dagtraktamente för dag under kursen för deltagare utom kursorten med 5 kronor och för deltagare från kursorten med 2 kronor 50 öre.

[266.]

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om anslag för ändamålet med oförändrat belopp för budgetåret 1931/1932 och därvid anfört bland annat:

Behovet av åtgärder för utbildning av lärare för yrkesundervisningen är alltså synnerligen stort. Detta gäller naturligtvis främst beträffande undervisningen i de olika yrkesämnena, vilken helst bör meddelas av personer med verklig yrkeserfarenhet. Dylika personer sakna i regel pedagogisk utbildning och hava ofta ej heller de insikter, som fordras för en rätt förståelse för de ungas tankeliv och inställning till skolarbetet, varför resultatet av deras undervisning ofta icke blir så gott, som man kunde förvänta. Icke sällan brister det ett eller annat även i yrkesmannens fackliga utbildning, särskilt i fråga om det teoretiska underlaget, vilka brister verka menligt å undervisningen och för den skull böra avhjälpas. Lika ofta händer, att en pedagogiskt utbildad lärare saknar den yrkeskännedom och den insikt i fråga om undervisningens läggning, som är nödvändig för ett gott resultat av arbetet i anstalterna för yrkesundervisning. Vidare är att märka, att hela yrkesundervisningsområdet ännu är jämförelsevis nytt, så att fasta normer för undervisningen ej hunnit utbildas, och att förhållandena inom detsamma äro så växlande, att dylika normer för övrigt knappast synas lämpliga eller möjliga, åtminstone icke i samma grad som å andra mera enhetliga undervisningsområden. Slutligen tillkommer, att yrkesundervisningen, som till stor del är förlagd till kvällarna och för de särskilda lärarna vanligen omfattar endast ett ringa antal timmar, ofta förefaller lärarna obehövliga och föga lönande, varför många av dessa icke fortsätta med lärarverksamheten någon längre tid, vilket medför att nya lärare måste anskaffas oftare, än eljest skulle vara behövt. Allt detta tillsammans gör, att vad som hittills blivit gjort i fråga om utbildning av lärare för yrkesundervisningen icke är på långt när tillräckligt, och att utbildningsbehovet är större, än man med hänsyn till antalet lärare eljest kunde förmoda. Likaså är arbetet på åstadkommande av undervisningsmedel långt ifrån fullbordat och synes för övrigt icke bli mindre krävande inom överskådlig tid. Med hänsyn till de inskränkningar, riksdagen nyligen företagit beträffande här ifrågavarande verksamhet, anser sig skolöverstyrelsen dock icke nu böra föreslå mera omfattande åtgärder utan inskränker sig till att förorda, att medel för ifrågavarande ändamål anvisas för budgetåret 1931/1932 med samma belopp och under samma former, som angivas i riksdagsbeslutet för år 1930/1931.

Behov av anslag till åtgärder för utbildande av lärare för yrkesundervisningen ävensom till åstadkommande av undervisningsmedel vid anstalter för sådan undervisning föreligger enligt min uppfattning allt fortfarande. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra förorda, att anslaget för budgetåret 1931/1932 måtte utgå med samma belopp som för innevarande budgetår eller 25,000 kronor.

Departementschefen.

[266.]

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för utbildande av lärare för yrkesundervisningen ävensom till åstadkommande av undervisningsmedel vid anstalter för sådan undervisning anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 25,000: —

att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t finner gott meddela.

K. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. **Understöd åt folkbiblioteksväsendet.** För budgetåret 1928/1929 [267.]
var i riksstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag till understöd åt folk- Understöd åt
bibliotek å 560,000 kronor. folkbiblio-
teksväsendet.

I proposition nr 141 till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — med uteslutande ur riksstaten av nyssnämnda förslagsanslag å 560,000 kronor — i riksstaten uppföra ett ordinarie reservationsanslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet å 760,000 kronor, att utgå till de ändamål och efter i huvudsak de grunder, som i det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet av departementschefen angivits. Kungl. Maj:ts förslag innebar en genomgripande omläggning av grunderna för understöd åt folkbiblioteken, bland annat höjda understöd, rationellare beräkningsgrunder, gynnsammare villkor för bättre utrustade bibliotek o. s. v. För närmare kännedom om förslaget ber jag få hänvisa till sagda proposition.

Sedan riksdagen till behandling förehaft, förutom nämnda proposition, åtskilliga i ämnet väckta motioner, biföll riksdagen (se skrivelsen nr 241) Kungl. Maj:ts förslag allenast med den ändring, att anslaget alltjämt skulle, som dittills, hava förslagsanslags natur. Däremot avslog riksdagen ett motionsvis framlagt förslag om reglering av statsanslagen till skolbibliotek.

Fördelningen av anslaget mellan de ändamål, som detsamma avsåg att tillgodose, framgår av nedanstående tabell (första sifferkolumnen).

Genom beslut den 27 juni 1929 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser beträffande användningen av den i nu ifrågavarande förslagsanslag ingående, till 12,000 kronor beräknade anslagsposten till kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiebibliotek att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1929 tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade. Vidare lämnade Kungl. Maj:t föreskrifter rörande disposition av den i förevarande förslagsanslag ingående till 22,500 kronor beräknade anslagsposten till arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden hos bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar. Slutligen förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles meddela föreskrifter i övrigt i anledning av 1929 års riksdags beslut.

I skrivelse den 31 augusti 1929 gjorde skolöverstyrelsen framställning i fråga om anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1930/1931 och

[267.] hemställde därvid om ett till 915,000 kronor förhöjt anslag. Den fördelning av anslaget, som överstyrelsen därvid tänkt sig, framgår av följande tabell (andra sifferkolumnen).

	Av Kungl Maj:t beräknat anslagsbehov för budgetåret 1929/1930.	Av skolöverstyrelsen beräknat anslagsbehov för budgetåret 1930/1931.
Kommunala och därmed likställda folkbibliotek samt i samband med studiecirkelarbete bedriven folkbiblioteksverksamhet	530,000	630,000
Centralbibliotek (vid början av budgetåret 1930/1931 två centralbibliotek, från $\frac{1}{1}$ 1931 två nya, från $\frac{1}{1}$ 1932 ytterligare två)	10,000	30,000
Skolbibliotek	150,000	172,500
Bibliotek vid sjukvårdsinrättningar	8,000	8,000
Resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från lands- och centralbibliotek (vid början av budgetåret 1930/1931 två central- och ett landsbibliotek, från $\frac{1}{1}$ 1931 två nya centralbibliotek, från $\frac{1}{1}$ 1932 ytterligare två	1,200	2,400
Förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek (minskning cirka 500 kronor årligen)	10,500	10,000
Biblioteksverksamhet ombord å svenska handelsfartyg. Kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiecirkelbibliotek	—	10,000
Resestipendier för bibliotekspersonal	12,000	12,000
Tillägg till grundkatalog	—	3,000
Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten	5,000	5,000
Arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden hos bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar	12,000	12,000
	22,500	22,500
	761,200	917,400

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t av 1930 års åttonde huvudtitel, punkt 247, anförde min företrädare i statsrådsämbetet i förevarande ämne följande:

Skolöverstyrelsen har framfört förslag angående höjda understöd efter ändrade grunder till de skolbibliotek, som för närvarande åtnjuta understöd från förslagsanslaget till folkbibliotek. Den anslagshöjning för budgetåret 1930/1931, som ett bifall till detta överstyrelsens förslag skulle föranleda, har angivits till 22,500 kronor. Frågan härom var jämväl före vid framläggandet av nyssnämnda proposition för 1929 års riksdag. Då såg jag mig av statsekonomiska skäl förhindrad att tillstyrka några åtgärder, syftande till en nyreglering på detta område. Hur behjärtansvärt jag än finner det vara, att en nyreglering även beträffande skolbiblioteken kommer till stånd, ser jag mig liksom förra året förhindrad att framlägga förslag till åtgärder i ämnet. Vidare har skolöverstyrelsen som nytt anslagsäskande

framlagt behovet av understöd åt biblioteksverksamhet på svenska handelsfartyg. Anslagsbeloppet, som härför skulle bliva behövt, har beräknats till 10,000 kronor. Även detta förslag finner jag väl motiverat, men kan nu icke förorda detsamma genomförande med hänsyn till de betydande anslagskrav, som i övrigt förekomma under åttonde huvudtiteln. Ej heller finner jag mig kunna tillmötesgå överstyrelsens begäran om anslag å 3,000 kronor till resestipendier åt bibliotekspersonal.

Vad så beträffar frågan om med vilket belopp förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet bör uppföras i riksstaten för budgetåret 1930/1931, synas mig skäl föreligga att, då de nya bestämmelserna ännu ej hunnit utfärdas, beräkna det erforderliga anslagsbeloppet något lägre än vad som i propositionen nr 141 till 1929 års riksdag och nu av överstyrelsen ifrågasatts. Enligt min mening är det tillfyllest, om anslaget bestämmes till 850,000 kronor, motsvarande en ökning med 90,000 kronor av anslaget för löpande budgetår.

I överensstämmelse härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att höja ifrågavarande anslag till 850,000 kronor.

I anledning av detta Kungl. Maj:ts förslag och åtskilliga inom riksdagen väckta motioner, avseende ett anslagsbelopp å 10,000 kronor till biblioteksverksamhet ombord å svenska handelsfartyg, höjde riksdagen förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet till 860,000 kronor, med vilket belopp anslaget är uppfört i riksstaten för budgetåret 1930/1931.

Den 24 januari 1930 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 15) angående understödjande av folkbiblioteksväsendet.

Genom beslut den 20 juni 1930 meddelade Kungl. Maj:t vidare erforderliga föreskrifter beträffande användningen av nyssnämnda anslag och fastställde därvid »bestämmelser angående svenska sjömansbiblioteket».

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning i fråga om anslag till understödjande av folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1931/1932. Skolöverstyrelsen utgår därvid från en sammanställning, som överstyrelsen framlade i sin nyssnämnda framställning om anslag för budgetåret 1930/1931. Denna sammanställning hade följande utseende:

Sammanställning av anslagsbehovet under förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet under budgetåren 1930/1931 samt 1931/1932:

[267.]

	1930/1931			1931/1932		
	Enligt 1929 års riksdags- beslut	Ökning enligt översty- relsens nya för- slag	Summa	Enligt 1929 års riksdags- beslut	Ökning enligt översty- relsens nya för- slag	Summa
Kommunala och därmed likställda folkbibliotek samt i samband med studiecirkelarbete bedriven folkbiblioteksverksamhet	630,000	—	630,000	630,000	—	630,000
Centralbibliotek (vid början av budgetåret 1930/1931 två centralbibliotek, från 1/1 1931 två nya, från 1/1 1932 ytterligare två)	30,000	—	30,000	50,000	—	50,000
Skolbibliotek	150,000	+22,500	172,500	150,000	+50,000	200,000
Bibliotek vid sjukvårdsinrättningar	8,000	—	8,000	8,000	—	8,000
Resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från lands- och centralbibliotek (vid början av budgetåret 1930/1931 två central och ett landsbibliotek, från 1/1 1931 två nya centralbibliotek, från 1/1 1932 ytterligare två)	2,400	—	2,400	3,600	—	3,600
Förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek (minskning cirka 500 kronor årligen)	10,000	—	10,000	9,500	—	9,500
Biblioteksverksamhet ombord å svenska handelsfartyg	—	+10,000	10,000	—	+10,000	10,000
Kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiecirkelbibliotek .	12,000	—	12,000	12,000	—	12,000
Resestipendier för bibliotekspersonal	—	+ 3,000	3,000	—	+ 3,000	3,000
Tillagg till grundkatalog	5,000	—	5,000	5,000	—	5,000
Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten	12,000	—	12,000	12,000	—	12,000
Arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden hos bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar	22,500	—	22,500	22,500	—	22,500
	881,900	+35,500	917,400	902,600	+63,000	965,600

Överstyrelsen har därefter punktvis behandlat de olika i denna sammanställning upptagna anslagsbeloppen och har därvid redogjort å ena sidan för de förändringar, som bliva en följd av att 1930 års riksdags beslut ej på alla punkter sammanföll med överstyrelsens förslag, å andra sidan för de anslagsändringar, vilka överstyrelsen nu funnit sig böra föreslå.

Överstyrelsen anför:

Beloppet för *kommunala och därmed likställda folkbibliotek samt i samband med studiecirkelarbete bedriven folkbiblioteksverksamhet* föreslogs av överstyrelsen år 1929 beräknat till 630,000 kronor. I propositionen föreslogs i fråga om förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet — jämte en strykning av de av överstyrelsen begärda nyregleringarna — en nedsättning även av det anslagsbelopp, som beräknades bli följden av 1929 års riksdagsbeslut. Sistnämnda reduktion om cirka 30,000 kronor, vilken motive-rades med en hänvisning till att de nya anslagsbestämmelserna vid denna tidpunkt ännu ej hunnit utfärdas, torde helt få anses avsedd att falla på de bibliotek, varom här är fråga, då inga skäl föreligga att med denna motivering beräkna lägre anslag på någon annan punkt. Förutsättningen för riksdagsbeslutet torde alltså få anses ha varit, att anslagsbehovet under denna post skulle uppgå till 600,000 kronor. Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att överstyrelsen i riksdagspetita till 1929 års riksdag räknat med högre årskostnad under denna post efter nyorganisationens fulla genomförande eller 680,000 kronor (oavsett tidigare ej anslagssökande bibliotek), men att Kungl. Maj:t och riksdagen av flera skäl, med hänsyn dels till vissa modifikationerna i anslagsvillkoren, dels till sannolikheten att överstyrelsen i vissa avseenden uppfört högre anslagsbehov än erforderligt, ansåge sig kunna räkna med lägre siffror. För budgetåret 1931/1932 anser sig överstyrelsen, i avsaknad av säkra hållpunkter utöver dem, som förelägo, då 1930 års statsverksproposition avlämnades, ej böra frångå den av Kungl. Maj:t och riksdagen senast gjorda beräkningen. Dels har ännu ej en fullständig granskning hunnit företagas av de ansökningshandlingar, som ingivits första gången efter ikraftträdandet av den nya ordningen med dess på åtskilliga punkter helt nya föreskrifter, dels är det omöjligt att på för-hand bedöma, i vilken utsträckning den förskjutning till ett senare bud-getår i fråga om anslagens utbetalande, som hittills ägt rum bland annat på grund av anslagens utgående i form av böcker med härav följande tids-utdräkt, kommer att fortsätta efter den nya författningens ikraftträdande med dennas i någon mån ändrade bestämmelser på denna punkt. Överstyrelsen vill till belysning av betydelsen av sistnämnda omständighet om-nämna, att under budgetåret 1929/1930 av hela förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet enligt från riksräkenskapsverket inhämtad preliminär upp-gift togs i anspråk allenast 592,671 kronor 92 öre i stället för 760,000 kro-nor. Skillnaden mellan dessa båda belopp beror ej på att anslagsbehovet i realiteten visat sig lägre än som tidigare beräknats utan på den omstän-digheten, att vissa anslag för budgetåret 1929/1930 först efter budgetårets utgång tagas i anspråk.

Överstyrelsen räknar alltså även i år med ett belopp för förevarande ändamål om 600,000 kronor, samtidigt med att överstyrelsen redan nu anser sig böra omnämna, att enligt överstyrelsens uppfattning för budgetåret 1932/1933 med största sannolikhet ett avsevärt högre belopp kommer att erfordras.

Överstyrelsen har därefter till behandling i ett sammanhang upptagit de varandra närstående frågorna angående anslag till *centralbibliotek, resekost-nads- och traktamentsersättning vid biblioteksinspektion från lands- eller central-bibliotek samt förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek.*

Av *centralbibliotek* skola enligt 1929 års proposition varje år två nya till-komma, till dess att dylika inrättats i alla rikets län (med undantag för län

[267.] med landsbibliotek). Propositionen utgick från lämpligheten av att de nya centralbiblioteken efter hand som de tillkommo trädde i funktion den 1 januari. För budgetåret 1930/1931 räknades alltså med anslag till två centralbibliotek under vardera ett helt år samt ytterligare två under vardera ett halvt år. Då anslaget för varje centralbibliotek under helt år skulle utgå med 10,000 kronor, uppfördes för sagda budgetår 30,000 kronor. För budgetåret 1931/1932 bör alltså i enlighet med den beräkning av överstyrelsen, som återgivits i 1930 års statsverksproposition, uppföras anslag för fyra centralbibliotek under hela året samt för ytterligare två under halva året, eller ett belopp om tillsammans 50,000 kronor.

En motsvarande ökning uppfördes i fråga om anslaget för *»resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från central- och landsbibliotek»*. Anslaget utgår från ett belopp om i medeltal 600 kronor för år och län. Då under denna rubrik till de ovan omnämnda centralbiblioteken kommer ett redan fungerande landsbibliotek, har upptagits för budgetåret 1930/1931 2,400 kronor (ett landsbibliotek och två centralbibliotek för helt år vardera 600 kronor, två centralbibliotek för halvt år vardera 300 kronor). För budgetåret 1931/1932 bör i enlighet med den beräkning av överstyrelsen, som återgivits i 1930 års statsverksproposition, uppföras ett belopp om 3,600 kronor (fyra centralbibliotek och ett landsbibliotek helt år vardera 600 kronor, två centralbibliotek ett halvt år vardera 300 kronor).

Under rubriken *»förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek»* räknades däremot vid omorganisationen av folkbiblioteksväsendet med en efter hand skeende minskning i den mån nya centralbibliotek inrättades och i kungörelsen den 24 januari 1930 (nr 15), övergångsbestämmelser, punkt 4, angavs grunderna för en dylik reduktion. Den ekonomiska beräkningen i propositionen till 1929 års riksdag utgick från en reduktion under de närmaste åren om 500 kronor för år i jämförelse med närmast föregående år. Överstyrelsen räknar alltså liksom i fjolårets sammanställning med ett belopp för budgetåret 1931/1932 om 9,500 kronor.

I fråga om *bibliotek vid sjukvårdsinrättningar, biblioteksverksamheten ombord å svenska handelsfartyg, kurser för föreståndare för folk-, skol- och studie-cirkelbibliotek, tillägg till grundkatalog, Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten* finner överstyrelsen ingen anledning att frångå sina tidigare beräkningar.

Skolöverstyrelsen övergår härefter till frågan om anslag till *skolbibliotek* och framhåller då vikten av att överstyrelsens tidigare framförda yrkanden på omedelbar reglering av skolbibliotekens statsunderstöd ej längre skjutes åt sidan.

Överstyrelsen lämnar en ingående redogörelse för de önskemål och förslag, som tidigare framlagts i ämnet. För närmare kännedom om denna redogörelse tillåter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet. Sitt eget förslag sammanfattar överstyrelsen liksom föregående år genom att hänvisa till en i motionerna vid 1929 års riksdag nr I: 252 och II: 391 punktvis gjord sammanställning av grunderna för statsanslagets utgående. Denna sammanställning utgår från skolöverstyrelsens tidigare förslag med de modifieringar, som betingats av önskvärdheten av att bestämmelserna rörande skolbiblioteken i möjligaste mån måtte bli analoga med dem, som redan

antagits i fråga om folkbiblioteken. Nämda sammanställning lyder sålunda: [267.]

1.

Understöd av statsmedel må med belopp av lägst 15 kronor och högst 1,000 kronor, för år räknat, utgå till skoldistrikt för upprättande och underhåll av ett skolbibliotek eller system av bibliotek (huvudbibliotek med filialer).

2.

Understöd av statsmedel må i nedannämnda fall med belopp av lägst 15 kronor och högst 300 kronor, för år räknat, utgå för upprättande och underhåll av skolbibliotek,

a) till styrelse för högre folkskola, kommunal mellanskola eller under statens kontroll stående småskoleseminarium,

b) till styrelse för statsunderstödd lärlingsskola, yrkesskola, verkstadsskola, ettårig handelsskola eller hushållsskola, varvid dock, där beträffande viss kommun statsunderstöd anses böra tillkomma kommunen tillhöriga skolor av mer än en av de under b) angivna skolformer, understödet skall utgå till en för samtliga dessa skolor gemensam biblioteksstyrelse med lägst 15 kronor och högst 300 kronor för varje skolform,

c) till styrelse för under statens kontroll stående folkhögskola eller lantmannaskola, varvid dock, där folkhögskola och lantmannaskola äro förlagda på samma plats med gemensamma lokaler, understödet skall utgå till en för dessa båda skolor gemensam biblioteksstyrelse med lägst 15 kronor och högst 300 kronor för varje skolform.

3.

För utgående av de ovan i punkterna 1—2 omnämnda understöden skola följande villkor gälla:

a) Tillskott av andra än statsmedel (s. k. ortsbidrag) skall för det år, för vilket statsunderstöd sökes, lämnas för bibliotekets utveckling och vård. Ortsbidraget skall utgå kontant och avse verkliga utgifter. För kostnadsfritt upplåten lokal må dock på av skolöverstyrelsen närmare föreskrivna villkor i ortsbidraget inräknas ett belopp, som kan anses motsvara skälig hyra, vilket belopp emellertid ej får överstiga det kontanta ortsbidraget. Anslag till bestridande av lokalkostnad, däri inbegripna utgifter för lokalens uppvärmning, belysning och renhållning, må i intet fall medräknas, därest icke lokalen är avsedd enbart för biblioteket.

b) Bokinköp till skolbibliotek skall tillgodose lärjungarnas behov, dock må en mindre del av bokanslaget användas till anskaffning av litteratur, som kan vara till hjälp för lärarna vid undervisningen.

Under inga förhållanden må med skolbibliotek införlivas andra skönlitterära arbeten än sådana, som kunna anses lämpliga för ungdom.

c) Skolbibliotek skall hållas tillgängligt under lästerminerna regelbundet minst en gång i veckan samt under ferierna på tider, som vederbörande styrelse äger att bestämma.

d) Biblioteket skall i övrigt i tillämpliga delar vara underkastat samma bestämmelser i avseende på statsunderstödet utgående, bibliotekarie, lokal, utlåning, försäkring, bokbestånd, inspektion, böckers avhändande från biblio-

[267.] teket m. m., som äro stadgade i punkt 4 av bestämmelserna angående understödjande av folkbiblioteksväsendet.

e) Biblioteket skall vara skyldigt att underkasta sig den kontroll och de villkor, som i övrigt av skolöverstyrelsen prövas nödiga och lämpliga.

4.

Statsunderstöd till de i punkt 1 omnämnda biblioteken må utgå dels som allmänt grundunderstöd, dels ock i de fall, då vederbörande bibliotek uppfyller därför stadgade särskilda villkor, som tilläggsunderstöd. Därvid skola i tillämpliga delar gälla de föreskrifter, som i punkterna 4—9 av bestämmelserna angående understödjande av folkbiblioteksväsendet äro stadgade.

5.

Statsunderstöd till de i punkt 2 omnämnda biblioteken må utgå med högst lika stort belopp som ordsbidraget.

I fråga om den kostnadsökning, som skulle föranledes av ett bifall till överstyrelsens sålunda framställda förslag, anför överstyrelsen:

Ökningen av anslagsbehovet för skolbibliotek med hänsyn till den omorganisation, som enligt överstyrelsens förslag redan under närmaste budgetår skulle träda i kraft, har av överstyrelsen i anslutning till i föregående års riksdagspetita framlagda kalkyler beräknats till 45,000 kronor för helt år, utom för övergångsåret 1931/1932, för vilket ökningen beräknats till 22,500 kronor. Därest under följande budgetår en reglering sker även i fråga om hittills ej statsunderstödda bibliotek i enlighet med överstyrelsens ovan gjorda förslag, skulle därmed ytterligare tillkomma en ökning för helt år om 10,000 kronor, varvid emellertid under övergångsåret 1932/1933 endast skulle behöva tagas i anspråk halva detta belopp eller 5,000 kronor. I dess helhet skulle alltså ökningen vid en dylik småningom skeende omorganisation i jämförelse med närmast föregående budgetår bli budgetåret 1931/1932 22,500 kronor, budgetåret 1932/1933 $22,500 + 5,000 = 27,500$ kronor och budgetåret 1933/1934 5,000 kronor. Efter tredje året skulle anslaget alltså utgöra ett belopp, som med 55,000 kronor skulle överstiga den summa, som enligt nuvarande grunder för anslagets beviljande skolat utgå.

Emellertid framhåller skolöverstyrelsen att, även om grunderna för utgående av anslag till skolbibliotek ej skulle bli föremål för omreglering, torde med hänsyn till den normala utvecklingen av skolbiblioteksväsendet en ökning av anslaget för detta ändamål med 10,000 kronor vara erforderlig.

Härefter fortsätter skolöverstyrelsen:

Även denna gång anser sig överstyrelsen böra återkomma med sin i sista årets riksdagspetita gjorda hemställan om *resestipendier* för bibliotekspersonal. Det är enligt överstyrelsens mening av största vikt, att det tillses, att vid den nyorganisation av folkbiblioteksväsendet, som de nya anslagsbestämmelserna avse, all hänsyn toges till de erfarenheter rörande biblioteksfrågans lämpligaste ordnande på andra platser, som kunna vara tillämpliga för vårt land. Det råder ej minsta tvekan om, att ett studium av

biblioteksverksamheten på platser, där denna är föredömligt ordnad, i många fall kan ge uppslag, som kunna bli av allra största betydelse vid en dylik nyorganisation med hänsyn till bibliotekens ordnande så, att de kunna så effektivt som möjligt och med mest ekonomiska utnyttjande av förefintliga resurser stödja bildningsarbetet. Och för en fortsatt utveckling av en verksamhet sådan som bibliotekens är det likaledes av största vikt, att en eller annan av biblioteksarbetets målsmän sättes i tillfälle att taga del av de nya impulser och strömningar, till vilka man just på ett sådant arbetsområde måste taga all möjlig hänsyn.

Möjlighet till erhållande av dylikt stipendium borde enligt överstyrelsens mening stå öppen för en var, som arbetade inom ett folk- eller skolbibliotek. I fråga om läroverk och seminarier synes det emellertid överstyrelsen ligga närmast till hands, att stipendier för biblioteksstudier utgå ur de särskilda resestipendieanslagen för ifrågavarande arter av undervisningsanstalter. Ur det stipendieanslag, som under här förevarande anslagsrubrik föreslås, borde däremot enligt överstyrelsens mening stipendium kunna utgå till personer anställda vid bibliotek med understöd ur förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet (inklusive tjänstemän vid landsbibliotek, för vilka rese- och traktamentsersättning utgår ur detta anslag). Stipendierna synas böra enligt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan komma att utfärda, utdelas av skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för stipendier till 3,000 kronor för år.

I den i 1930 års statsverksproposition gjorda beräkningen uppfördes ett belopp om 22,500 kronor till *arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden åt bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar*. Med hänsyn till enligt riksdagens beslut (jfr särskilt propositionen 1929, nr 141, sid. 106) automatiskt nytillkommande ålderstillägg anser överstyrelsen denna post böra något höjas och föreslår en avrundning uppåt till 23,000 kronor.

En sammanställning av anslagsbehovet under förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet enligt överstyrelsens förslag under budgetåret 1931/1932 ger det resultat, som framgår av följande tabell. Överstyrelsen har i denna för överskådlighetens skull hållit i sär de anslagsbelopp, som utgöra en direkt följd av 1929 års riksdagsbeslut angående omorganisation av folkbiblioteksväsendet samt av vid 1930 års riksdag fattade beslut, samt de som skulle följa av ett bifall till överstyrelsens här ovan gjorda yrkanden angående en fortsatt reglering på detta område.

För budgetåret 1931/1932 synes anslagets slutsumma böra avrundas uppåt till 920,000 kronor.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna för budgetåret 1932/1933 vill överstyrelsen redan nu, utöver vad av överstyrelsen ovan uttalats under olika poster, erinra om att enligt förutsättningarna vid 1929 års riksdagsbeslut ytterligare två centralbibliotek skola inrättas från och med den 1 januari 1933.

[267.]

	1931/1932		
	Enligt 1929 och 1930 års riks- dagens beslut	Ökning enligt över- styrelsens nya för- slag	Summa
Kommunala och därmed likställda folkbibliotek samt i samband med studiecirkelarbeta be- driven folkbiblioteksverksamhet	600,000	—	600,000
Centralbibliotek (vid början av budgetåret 1931/ 1932 fyra centralbibliotek, från $\frac{1}{1}$ 1932 två nya)	50,000	—	50,000
Skolbibliotek	160,000	+ 22,500	182,500
Bibliotek vid sjukvårdsinrättningar	8,000	—	8,000
Resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från lands- och central- bibliotek (vid början av budgetåret 1931/ 1932 fyra central- och ett landsbibliotek, från $\frac{1}{1}$ 1932 två nya centralbibliotek)	3,600	—	3,600
Förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek (minskning cirka 500 kronor årligen)	9,500	—	9,500
Biblioteksverksamhet ombord å svenska han- delsfartyg	10,000	—	10,000
Kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiecirkelbibliotek	12,000	—	12,000
Resestipendier för bibliotekspersonal	—	+ 3,000	3,000
Tillägg till grundkatalog	5,000	—	5,000
Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten	12,000	—	12,000
Arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden hos bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar	23,000	—	23,000
	893,100	+ 25,500	918,600

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*att höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteks-
väsendet, nu 860,000 kronor, med 60,000 kronor till 920,000 kronor*

samt att medgiva, att ur detta anslag måtte få utgå

*ej mindre från och med den 1 januari 1932 understöd till två nya cen-
tralbibliotek efter högst 10,000 kronor för år för vardera,*

än även från och med budgetåret 1931/1932 tills vidare

*dels understöd till skolbibliotek efter i huvudsak de grunder, som ovan
angivits,*

*dels till rese- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från
central- och landsbibliotek ett belopp av högst 3,600 kronor för år,*

*dels till resestipendier för bibliotekspersonal ett belopp av högst 3,000
kronor för år.*

Som förut nämndes är det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek för närvarande i riksstaten uppfört med 860,000 kronor. Skolöverstyrelsens föreliggande förslag avser en höjning av anslaget till 918,600 kronor, vilket belopp skolöverstyrelsen avrundar uppåt till 920,000 kronor. De ändamål, för vilka skolöverstyrelsen påkallar höjning av anslaget, äro följande:

[267.]
Departementschefen.

centralbibliotek (från och med $\frac{1}{7}$ 1931 två centralbibliotek, vilka trätt i funktion $\frac{1}{1}$ 1931 och för vilka i anslaget för budgetåret 1930/1931 räknats med halvt års anslag, samt från och med $\frac{1}{1}$ 1932 två nya centralbibliotek, för vilka nu för budgetåret 1931/1932 beräknas halvt års anslag	kronor 20,000: —
reskostnads- och traktamentsersättning vid biblioteksinspektion från central- och landsbibliotek	» 1,200: —
skolbibliotek	» 32,500: —
resestipendier för bibliotekspersonal	» 3,000: —
arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden hos bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättningar	» 500: —

De sålunda föreslagna på centralbibliotek samt på reskostnads- och traktamentsersättning vid biblioteksinspektion belöpande höjningarna stå i överensstämmelse med den plan för upprättandet av centralbibliotek, som framlades i propositionen nr 141 till 1929 års riksdag och som av riksdagen godkändes. Jag har följaktligen intet att erinra i denna del. Överstyrelsens förslag medför på denna punkt en kostnadsökning av 21,200 kronor.

Vidare har skolöverstyrelsen ånyo framfört förslag angående höjda understöd efter ändrade grunder till de skolbibliotek, som för närvarande åtnjuta understöd från förslagsanslaget till folkbibliotek. Fråga härom var jämväl före såväl vid framläggandet av nyssnämnda proposition för 1929 års riksdag som vid behandlingen av statsverkspropositionen till 1930 års riksdag. Vid båda dessa tillfällen såg dåvarande departementschefen av statsekonomiska skäl sig förhindrad att tillstyrka några åtgärder, syftande till en nyreglering på detta område. Huru önskvärt jag än finner det vara, att en nyreglering även beträffande skolbiblioteken kommer till stånd, ser jag mig av ekonomisk hänsyn förhindrad att nu framlägga förslag till åtgärder i ämnet. Emellertid framhåller överstyrelsen, att, även om nuvarande bestämmelser för anslag till skolbibliotek bibehållas oförändrade, den normala utvecklingen av skolbiblioteksväsendet påkallar en ökning av anslaget för detta ändamål med 10,000 kronor. Då några säkra hållpunkter för en dylik beräkning icke föreligga, saknar jag nu anledning att taga hänsyn härtill.

Skolöverstyrelsens begäran om anslag å 3,000 kronor till resestipendier

åt bibliotekspersonal finner jag mig icke kunna tillmötesgå. Vad slutligen angår den av skolöverstyrelsen föreslagna höjningen å 500 kronor, som hänför sig till arvoden åt en andre bibliotekskonsulent samt till biträden åt bibliotekskonsulenterna jämte vikariatsersättning får jag under hänvisning till vad skolöverstyrelsen därutinnan anfört tillstyrka densamma.

Under förutsättning av bifall till vad jag sålunda förordat skulle ifrågasvarande förslagsanslag behöva höjas med 21,700 kronor. Jag anser detta belopp kunna avrundas nedåt till 20,000 kronor, vadan anslaget, som för nuvarande budgetår är bestämt till 860,000 kronor, skulle höjas till 880,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet

nu	kronor 860,000: —
med	» 20,000: —
till	» 880,000: —

Populärvetenskapliga föreläsningar.

[268.]

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

2. Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. Sedan ett 40-tal år tillbaka har riksdagen ställt till Kungl. Maj:ts förfogande extra anslag att under vissa villkor användas till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. För år 1922 beviljades ett reservationsanslag av 400,000 kronor, för första halvåret 1923 175,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 350,000 kronor, för budgetåret 1924/1925 325,000 kronor, för budgetåret 1925/1926 350,000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1926/1929 400,000 kronor samt för vardera av budgetåren 1929/1931 402,000 kronor. Därutöver beviljade 1930 års riksdag för tillfällig förstärkning av nämnda reservationsanslag för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 29,900 kronor.

Av det för budgetåret 1930/1931 beviljade reservationsanslaget skulle enligt riksdagens medgivande få användas, *dels* 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, *dels* högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, *dels* högst 7,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund, *dels* högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare, *dels* ock 1,500 kronor till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten.

Nu gällande närmare villkor och föreskrifter för anslagets användning äro meddelade genom kungörelse den 5 juli 1929 (nr 239).

Den framställning från skolöverstyrelsen om anslag till hithörande ändamål, som förelåg vid behandlingen av 1930 års åttonde huvudtitel gick ut på bland annat *dels* att anslaget måtte förvandlas till ordinarie förslagsanslag och i samband därmed höjas från 402,000 kronor till 585,000 kronor *dels* att det understöd till föreläsningsförbund, som finge utgå från anslaget, måtte höjas från 7,000 kronor till 10,000 kronor. Dessa skolöverstyrelsens förslag vunno emellertid icke statsmakternas bifall.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning i fråga om anslag för den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten under budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen har därvid anfört:

Sedan såväl Kungl. Maj:t som riksdagen förklarat sig icke kunna bifalla överstyrelsens förslag vad angår ifrågavarande anslags natur, anser sig överstyrelsen nu ej böra förnya detta av överstyrelsen under ett flertal år framförda önskemål. Vad åter angår anslagets storlek vill överstyrelsen anföra följande.

De genom kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) påbjudna nya bestämmelserna för statsbidrag till den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten avse i främsta rummet att avhjälpa en del av bristerna i denna, vilka bland annat påtalades av 1928 års riksdag (riksdagens skrivelse 1928 nr 8 A, punkt 219). Att de nya bestämmelserna i åtskilliga avseenden haft åsyftad verkan torde även vara obestridligt, men de påtalade bristerna bero — såsom överstyrelsen framhöll redan i sina riksdagspetita 1928 — i hög grad på otillräckliga understöd från det allmänna. De erfarenheter, som vunnits, sedan ovannämnda kungörelse trädde i kraft, ha även bestyrkt riktigheten av överstyrelsens i riksdagspetita 1929 gjorda uttalande, att ökade statsbidrag till föreläsningsverksamheten numera är den viktigaste förutsättningen för att denna skall kunna utvecklas ej blott i kvantitativt utan framförallt i kvalitativt hänseende. 1929 års riksdag förklarade sig också behjerta behovet av kraftigare stöd åt denna del av folkbildningsarbetet. Överstyrelsen anser sig därför böra upprepa sitt tidigare förslag om en höjning av här ifrågavarande anslag.

Vad då först angår frågan om *understöd till lokala föreläsningsanstalter* och till *föreläsningsverksamhet, bedriven genom riksförbund för studiecirkelverksamhet*, vill överstyrelsen anföra följande. Under sistförflutna budgetår beviljades statsunderstöd för anordnande av föreläsningar enligt ovannämnda kungörelse §§ 2, 6, 10 *dels* till 775 lokala föreläsningsanstalter, inklusive föreläsningsförbund, med 338,410 kronor, *dels* till arbetarnas bildningsförbund, vars föreläsningsverksamhet var förlagd till 208 platser, med 26,000 kronor eller med ett sammanlagt belopp av 364,410 kronor. De lokala inkomster, som lågo till grund för statsbidragen, utgjorde 792,022 kronor. Därest, såsom kungörelsen medger, föreläsningsanstalterna i statsunderstöd erhållit lika mycket som de av kommuner och enskilda tillskjutna medlen intill 3,000 kronor för varje anstalt, skulle statsbidragen sammanlagt uppgått till 703,762 kronor. De sökta beloppen utgjorde emellertid blott 528,565 kronor. De beviljade understöden utgjorde sålunda 48,1 procent av det högsta belopp, som enligt gällande bestämmelser skulle kunnat utgå, och 64 procent av det sökta beloppet.

Innebörden för föreläsningsanstalterna av det här anförda framträder bäst vid en jämförelse med förhållandena år 1914. Därest anstalterna nu erhållit

[268.]

lika mycket i procent av totalutgifterna som år 1914, skulle i stället för 364,410 kronor cirka 502,500 kronor utgått. Den ökning av statsanslaget, som kommit till stånd sedan år 1914, har icke heller inneburit någon ökning av understödet per föreläsning räknat. Tvärtom har detta något minskats. Sedan år 1914 har nämligen såväl föreläsningarnas som föreläsningssanstalernas antal väsentligt ökats. De sistnämnda voro år 1914 549, året 1929/1930 775, vartill kommer hela arbetarnas bildningsförbunds verksamhet, sistförflutna budgetår med föreläsningar på 208 platser. (Här må även anmärkas, att hela denna ökning kommer på tiden efter år 1919, då antalet anstalter var något mindre än år 1914.)

Det sagda innebär icke blott, att den av den allmänna prisstegringen framkallade ökningen av utgifterna (alltså ökningen av kostnaden per föreläsning räknat) helt faller på kommuner och enskilda, utan — vad som är betydligt viktigare — det innebär även, att en mängd föreläsningssanstalter hava att kämpa med stora ekonomiska svårigheter. Ärligen måste på grund därav ett flertal anstalter nedlägga verksamheten.

I detta sammanhang vill överstyrelsen dessutom framhålla, att — även om under den senaste tiden varje år ett antal nya anstalter kunna erhålla statsbidrag — statsanslaget ej varit tillräckligt för att understödja alla nytillkomna föreläsningssanstalter, som fylla de fastställda villkoren. I regel få de nya anstalterna vänta ett eller annat år, innan statsunderstöd kan erhållas. Givetvis bereder detta stora svårigheter, i synnerhet som det stora flertalet nya anstalter ha sin verksamhet förlagd till mindre och i regel ekonomiskt föga bärkraftiga kommuner, varför ortsbidragen måste bli små. — Tydligt är, att här omnämnda förhållanden leda till att föreläsningssverksamheten även kvalitativt ej alltid kan bli den bästa.

Såsom överstyrelsen ovan påpekat, utgjorde sammanlagda beloppet av för budgetåret 1929/1930 sökta statsbidrag 528,565 kronor. Detta belopp synes ungefärligen ange storleken av det statsbidrag, som kan anses behöfligt till lokala föreläsningssanstalter och till föreläsningssverksamhet, bedriven genom riksförbund för studiecirkelverksamhet. Emellertid anser sig överstyrelsen ej kunna begära en så avsevärd ökning av anslaget, som en höjning till sagda belopp skulle innebära. Överstyrelsen ser sig nödsakad att stanna vid det lägsta belopp, som kan anses böra ifrågakomma utan att verksamheten äventyras för förutvarande anstalter och utan att nytillkommande genom att vägras statsbidrag redan från början sättas i en sådan ställning, att deras uppehållande omöjliggöres. Den anslagsökning, som överstyrelsen sålunda stannat vid, skulle i främsta rummet komma de små, ekonomiskt mindre bärkraftiga anstalterna till godo. Överstyrelsen föreslår sålunda en anslagsökning med endast 40,000 kronor.

Vad *understöden till föreläsningssförbund* beträffar, vill överstyrelsen erinra om vad överstyrelsen anförde i sin framställning den 31 augusti 1929 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1930/1931. Överstyrelsen framhöll därvid följande: »Förbundens uppgift är att förmedla föreläsningar, ordna föreläsningsturnéer samt i övrigt beforda samarbete mellan föreläsningssanstalterna inom respektive förbunds område, i regel ett län. Förbunden fylla sålunda en synnerligen viktig uppgift, när det gäller att planmässigt ordna föreläsningssverksamheten. De hittills utgående otillräckliga statsunderstöden utgöra emellertid ett hinder för att detta arbete skall kunna ordnas på ett fullt rationellt sätt. Överstyrelsen finner det därför synnerligen angeläget, att den av överstyrelsen i dess yttrande den 14 ok-

tober 1924 över folkbildningssakkunnigas betänkande föreslagna höjningen av understödet till föreläsningförbunden snarast kommer till stånd.»

Överstyrelsen vill nu upprepa denna sin hemställan. Genom de nya bestämmelserna om statsbidrag har föreläsningförbunden tillerkänts en ännu betydelsefullare uppgift än tidigare. Bland annat spela de en viktig roll, ej blott för samarbetet mellan de lokala föreläsningsanstalterna — till en detalj rörande detta återkommer överstyrelsen nedan — utan även vid organiserandet av det samarbete med andra folkbildningsinstitutioner, vilket enligt nämnda bestämmelser numera skall komma till stånd. Ett ökat statsunderstöd till föreläsningförbunden skulle sålunda möjliggöra ett mera planmässigt ordnat arbete och därför leda till ett mera effektivt utnyttjande av statsbidragen. Överstyrelsen vill därför ånyo hemställa, att understödet till föreläsningförbund höjes från nuvarande högst 7,000 kronor med 3,000 kronor till högst 10,000 kronor.

Vad angår *understöden till centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar*, vill överstyrelsen först framhålla, att en av centralbyråerna anhallit, att överstyrelsen måtte hemställa om ökade bidrag. I skrivelse till överstyrelsen den 23 maj 1930 har nämligen styrelsen för Västra Sveriges folkbildningsförbund hemställt, att överstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t söka utverka ett särskilt statsunderstöd åt förbundet för anordnande av konferenser med föreståndarna för föreläsningsanstalterna inom förbundets område. Till stöd för framställningen har förbundet bland annat anfört följande.

Uppgörandet av den kommande terminens arbetsschema inleddes i Västra Sveriges folkbildningsförbunds förmedlingsområde sedan några år tillbaka med ett möte mellan föreläsningsanstalternas föreståndare inför byråföreståndaren. Å detta möte beslutades, vilka turnéföreläsare som skulle kallas. Men därjämte diskuterade man sina erfarenheter av olika slag; man överlade om gemensamma behov och önskemål och inhämtade upplysningar såväl om den förbundets verksamhet reglerande praxis som icke mindre om rätta tolkningen av gällande förordningar och dessa förordningars mening och syfte. Genom dylika överläggningar främjades samarbetet mellan centralbyrån och medarbetarna ute i bygder. Ett villkor för att dessa möten skulle i önskvärd omfattning fylla sin uppgift, vore givetvis, att de vunne så stor tillslutning som möjligt. Det hade dock i detta hänseende hittills brustit mycket. De flesta föreläsningsanstalterna arbetade nämligen under sådana ekonomiska förhållanden, att de icke vore i stånd att underkasta sig några extra utgifter av avsevärd omfattning; många vore till och med hänvisade till den yttersta sparsamhet med sina knappa medel. Avlägset belägna föreningar vore sålunda uteslutna, helt eller åtminstone i regel, från deltagande i dessa möten.

För att kunna möjliggöra för föreläsningsanstalternas föreståndare att deltaga i dessa konferenser hemställde nu förbundet om ett särskilt understöd. Förbundet beräknade, att detta skulle utgå för ett ombud för varje anstalt inom området med ett belopp motsvarande vad resekostnaderna överstege 8 kronor. (Reseersättning beräknades efter tredje klass å järnväg; traktamentsersättning med 15 kronor per helt dygn.) Enligt en av förbundet verkställd utredning skulle under denna förutsättning ett årligt statsbidrag på 603 kronor 50 öre vara erforderligt för anordnande av två sådana konferenser, därest alla anstalterna sände ombud. Då det sistnämnda

[268.] emellertid ej torde bli förhållandet, hemställde förbundet, att överstyrelsen måtte utverka ett årligt bidrag på 525 kronor.

Överstyrelsen vill till en början erinra om att överstyrelsen, som med tillämpning av bestämmelserna i ovannämnda kungörelse §§ 11 och 12 antagit Västra Sveriges folkbildningsförbund till centralbyrå för den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten och tilldelat förbundet statsunderstöd, på grund av stadgandet i samma kungörelse § 13 b) föreskrivit, att förbundet skall fylla ett föreläsningsförbunds uppgifter inom ett område bestående av Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län — utom Vedbo och Tössbo härader samt Skalleruds och Kinna kommuner. Det är också närmast på grund av de uppgifter, som sålunda åligga Västra Sveriges folkbildningsförbund, som förbundet anordnar sammanträden av den art, varon här föreliggande framställning handlar. Att ordna samarbete mellan föreläsningsanstalter såväl i fråga om föreläsningsturnéer som i övrigt åligger nämligen varje föreläsningsförbund. Enligt överstyrelsens förmenande möter ej heller något hinder för ett föreläsningsförbund att använda en del av det åt detsamma anvisade statsbidraget för den synnerligen viktiga uppgiften att anordna konferenser av här berörda slag. De mycket små statsbidrag föreläsningsförbunden åtnjuta synas emellertid för närvarande otillräckliga härför. Överstyrelsen finner häri ett ytterligare skäl till den av överstyrelsen ovan föreslagna höjningen av understödet till föreläsningsförbunden. Däremot anser sig överstyrelsen för närvarande ej kunna av här berörda anledning tillstyrka en höjning av understödet till centralbyråerna. Enligt överstyrelsens förmenande bör det nämligen först undersökas, om man ej med hjälp av det redan utgående understödet kan fylla även den i Västra Sveriges folkbildningsförbunds framställning berörda uppgiften. Överstyrelsen hemställer alltså, att understödet till centralbyråer måtte som hittills utgå med högst 18,000 kronor.

Vad angår *understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare*, vill överstyrelsen framhålla, att genom kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) § 5 för anstalterna gynnsammare villkor än de förutvarande kommit till tillämpning. Erfarenheten av de nya bestämmelserna är ännu alltför ringa för att någon förändring i fråga om sagda understöd nu skulle kunna vara påkallad. Överstyrelsen hemställer alltså, att nämnda understöd fortfarande må utgå med högst 10,000 kronor.

I fråga om *understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten* har någon ändring ej begärts. Överstyrelsen hemställer därför om oförändrat belopp — 1,500 kronor — till detta ändamål.

Vad slutligen angår *arvodet åt hos överstyrelsen anställd föreläsningskonsulent*, vill överstyrelsen anföra följande. Det nuvarande arvodet, 3,000 kronor, bestämdes år 1920. Sedan dess har föreläsningskonsulentens arbete högst väsentligt ökats. Under det att hela antalet föreläsningsanstalter år 1920 utgjorde 589, var det budgetåret 1929/1930 797, vartill i sistnämnda fall kommer hela arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet på 208 platser och den av folkbildningskursföreningar bedrivna verksamhet, vilken åtnjuter statsunderstöd enligt kungörelsen den 13 september 1928 (nr 418). De av föreläsningskonsulenten för föredragning handlagda ärendena utgjorde år 1920 cirka 1,150 men året 1929/1930 cirka 2,600. Härtill kommer, att föreläsningskonsulenten genom ovannämnda kungörelse och kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) ålagts nya och betydelsefulla uppgifter. Sålunda har han bland annat att godkänna föreläsare och föreläs-

ningsämnen. Omfattningen av denna verksamhet framgår delvis redan därav, att föreläsningskonsulenten sistförflutna budgetår godkände — utom de tryckta förteckningar, som utgivas av de statsunderstödda centralbyråerna — cirka 400 föreläsare med cirka 1,000 föreläsningsämnen. Totalantalet expeditioner för föreläsnings- och folkbildningskursverksamheten utgjorde cirka 7,000 mot 1,600 år 1920.

Slutligen må tilläggas, att föreläsningskonsulentens verksamhet som inspektör och rådgivare nu givetvis fått en helt annan omfattning än tidigare.

Följden av denna ökning av arbetsbördan har blivit, att statsanslaget för varje år kommit att fördelas allt senare. Under det att anslaget tidigare kunde för höstterminen fördelas under förra hälften av september, kunde fördelningen år 1928 ske först i början av november och år 1929 först i slutet av december. Visserligen komma förhållandena i någon mån att ändras, därigenom att ansökningarna från det stora flertalet föreläsningsanstalter enligt kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) skola vara inlämnade till överstyrelsen en månad tidigare än vad förut varit fallet, liksom också därigenom att vissa förändringar vidtagits i formulären till ansökan, varigenom kontrollen blivit enklare utan att bli mindre effektiv. Det oaktat kan man alltjämt räkna med att — om föreläsningskonsulenten ej beredes arbetshjälp — fördelningen av statsanslaget sker så sent, att föreläsningsanstalter och folkbildningskursföreningar ej, förrän verksamheten för höstterminen helt eller delvis avslutats, kunna erhålla meddelande, huruvida de erhållit statsbidrag eller hur stort detta blivit. Följden blir en osäkerhet, som menligt inverkar på verksamheten.

Det synes överstyrelsen därför nödvändigt att bereda föreläsningskonsulenten arbetshjälp vid den förberedande handläggningen av ansökningarna om statsbidrag. I detta sammanhang vill överstyrelsen erinra om att fördelningen av detta måste ske halvårsvis. Flertalet föreläsningsanstalter erhålla kommunala och andra bidrag per kalenderår. Då de ingiva ansökan före den 15 juli, kunna de därför ej styrka dylika bidrag för senare hälften av budgetåret. Först sedan detta skett, kan statsanslag tillerkännas dem för sistnämnda tid. På grund härav har det, som nämnts, visat sig nödvändigt att först tilldela anstalterna statsunderstöd för höstterminens verksamhet och därefter företaga en ny fördelning av anslaget för vårterminen.

Därest en tillräckligt kvalificerad person förordnas för utförande av det arbete, varom här är fråga, beräknar överstyrelsen, att han ej skulle behöva sysselsättas mer än cirka 6 veckor under höstterminen och cirka 2 veckor under vårterminen. För att detta skall bli möjligt anser överstyrelsen emellertid sig böra hemställa om att få anlita en amanuens i lönegrad 15. För två månader skulle sålunda för ifrågavarande ändamål behövas 684 kronor eller i runt tal 700 kronor. Härtill skulle dessutom komma dyrtidstillägg.

Överstyrelsen vill erinra om att enligt riksdagens medgivande på motsvarande sätt anslag till erforderlig biträdeshjälp hos bibliotekskonsulenterna utgår ur för-lagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Överstyrelsen vill slutligen tillägga, att därest en amanuens på detta sätt anlitas, detta ej skulle medföra någon kostnadsökning för statsverket. Föreläsningskonsulenten åtnjuter nämligen för den tid, han tjänstgör i överstyrelsen, rese- och traktamentsersättning enligt rese- och traktamentsklass II C. Därest arbete genom den föreslagna åtgärden koncentreras till en kortare tid, skulle föreläsningskonsulentens tjänstgöring i överstyrelsen kunna beräknas minskad med ungefärligen samma tid som den, varunder amanuens anlitas.

[268.]

Överstyrelsen vill sålunda hemställa, att av ifrågavarande anslag må till överstyrelsens förfogande ställas ett belopp av högst 700 kronor till anlitande av amanuens som biträde åt föreläsningskonsulenten.

De av överstyrelsen föreslagna ökningarna av anslaget belöpa sig alltså sammanlagt till 43,700 kronor (40,000 + 3,000 + 700) eller i runt tal till 43,000 kronor.

Överstyrelsen slutar med att hemställa om förslag till riksdagen att till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av 445,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag må användas *dels* 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, *dels* högst 700 kronor för anlitande hos överstyrelsen av en amanuens som biträde åt föreläsningskonsulenten, *dels* högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, *dels* högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund, *dels* högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare, *dels* ock 1,500 kronor till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten.

Statskontoret har den 29 september 1930 avgivit utlåtande i detta ärende i vad detsamma avser beredande av medel för anlitande hos skolöverstyrelsen av en amanuens som biträde hos föreläsningskonsulenten. Statskontoret har därvid anfört:

Statskontoret anser sig böra tillstyrka skolöverstyrelsens förslag om beredande åt föreläsningskonsulenten av amanuensbiträde under vid pass två månader om året. Ej heller har statskontoret något att erinra mot att avlöningen till detta biträde beräknas efter 15:de lönegraden av löneplanen för extra ordinarie befattningshavare eller i 13:de löneklassen ett belopp av 324 kronor för månad. För två månader erfordras alltså 648 kronor. Riksdagens medgivande torde alltså, på sätt skolöverstyrelsen föreslagit, böra utverkas till att av anslaget till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, må för ifrågavarande ändamål användas ett belopp av högst 700 kronor.

Departementschefen.

Anslag till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar utgår, fränsett förutnämnda tillfälliga förstärkningsbelopp, för innevarande budgetår med 402,000 kronor. Vid bifall till skolöverstyrelsens nyssberörda förslag skulle anslaget för nästinstundande budgetår utgå med 445,000 kronor. Skolöverstyrelsen föreslår nämligen höjningar av anslaget med sammanlagt 43,700 kronor, vilket belopp överstyrelsen avrundar till 43,000 kronor. Av nämnda belopp, 43,700 kronor, skulle 40,000 kronor belöpa på understöd till lokala föreläsningsanstalter och till föreläsningsverksamhet, bedriven genom riksförbund för studiecirkelverksamhet, 3,000 kronor på understöd till föreläsningsförbund och 700 kronor på avlöning för amanuensbiträde åt skolöverstyrelsens föreläsningskonsulent. Ehuru jag varmt behjärtar de skäl, som föranlett skolöverstyrelsen att fram-

ställa sagda förslag, ser jag mig av statsekonomiska skäl förhindrad att tillstyrka bifall till desamma utom i vad avser arvodet å 700 kronor till en hos föreläsningskonsulenten anställd amanuens. Någon höjning av anslaget utöver nuvarande belopp synes mig emellertid av denna anledning icke erforderlig. Skolöverstyrelsen har föreslagit en höjning av understödet åt föreläsningsförbund från 7,000 kronor till högst 10,000 kronor. Då jag finner goda skäl härför vara anförda, vill jag förorda förslaget i denna del. Ej heller av denna anledning torde emellertid någon höjning av anslaget i dess helhet påkallas. Jag uttalar mig alltså för att reservationsanslaget till ifrågavarande ändamål måtte bestämmas till samma belopp som för innevarande budgetår och hemställer således, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

dels till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 402,000: —

dels medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent,

högst 700 kronor till en amanuens som biträde åt föreläsningskonsulenten,

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare samt

1,500 kronor till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten.

3. Anordnande av s. k. flyttande folkhögskolekurser. Med anledning av en vid 1928 års riksdag väckt motion beslöt riksdagen att till anordnande av folkbildningskurser, s. k. flyttande folkhögskolekurser, för budgetåret 1928/1929 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor att utgå efter de grunder, Kungl. Maj:t ägde bestämma. För budgetåret 1929/1930 anvisade riksdagen för enahanda ändamål ett extra anslag å samma belopp.

För budgetåret 1930/1931 har riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till en inom riksdagen väckt motion för ändamålet anvisat ett extra anslag å 40,000 kronor. Närmare föreskrifter och villkor för anslagets användning äro meddelade genom kungörelse den 13 september 1928 (nr 418).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för samma ändamål för budgetåret 1931/1932 med ena-

[269.]

Anordnande
av s. k. flyt-
tande folk-
högskole-
kurser.

[269.] handa belopp, som utgår för innevarande budgetår, eller alltså 40,000 kronor. Överstyrelsen anför därvid:

I sin år 1929 avgivna framställning angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1930/1931 framhöll överstyrelsen, att anslaget enligt nämnda kungörelse ej kunnat tagas i bruk förrän den 1 november 1928 och att den dittillsvarande erfarenheten därför ej kunde anses vara tillräcklig för att överstyrelsen ännu skulle kunna ifrågasätta någon förändring av ifrågavarande anslag. Överstyrelsen ville dock ej underlåta att framhålla, att av de inkomna ansökningarna framginge, att anslaget redan under budgetåret 1929/1930 torde komma att visa sig vara otillräckligt. Skulle ifrågavarande verksamhet kunna anordnas på ett verkligt planmässigt sätt, vore det enligt överstyrelsens förmenande nödvändigt, att de föreningar, som anordnade kurser av här berörda art, vid uppgörande av sina arbetsplaner kunde överblicka de ekonomiska konsekvenserna under det kommande arbetsåret. Men så kunde tydligen ske endast om understöden kunde beräknas utgå med de belopp, som förutsattes i kungörelsen. En förändring av anslaget till förslagsanslag torde under sådana omständigheter bli ofrånkomlig. Av skäl, som överstyrelsen förut anført, ansåg sig överstyrelsen emellertid ej redan då böra hemställa härom.

I den ovannämnda motionen framhöll motionären, att förhållandena vid tiden för motionens avlämnande gestaltade sig annorlunda än då överstyrelsen avgivit nyssberörda framställning. För budgetåret 1929/1930 hade, enligt vad motionären inhämtat hos överstyrelsen, ingivits ansökningar om statsbidrag för ifrågavarande ändamål till ett belopp av sammanlagt 36,214 kronor 17 öre. Härtill komme, att i ett flertal län nödiga Ortsbidrag, särskilt i form av landstingsanslag, ej kunnat erhållas förrän från och med år 1930, varför de kursföreningar, som verkade inom dessa län, för budgetåret 1929/1930 ej kunnat ansöka om statsbidrag till mer än ungefär hälften av det antal kurser, föreningarna ämnade anordna följande budgetår. Vidare hade i några andra län folkbildningskursföreningar bildats så sent, att ansökan om statsbidrag ej kunnat ingivas dåvarande budgetår. Motionären hemställde därför om en förhöjning av anslaget till 40,000 kronor och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Ehuru överstyrelsen i princip vidhåller sin sistlidna år uttalade uppfattning, att en rationell anordning av den ifrågavarande kursverksamheten förutsätter, att anslaget utgår som förslagsanslag, och även om det ej är otänkbart, att anslaget — med hänsyn till de i motionen framhållna omständigheterna -- även detta budgetår kan komma att visa sig otillräckligt, anser sig överstyrelsen, sedan en väsentlig ökning av anslaget nu kommit till stånd, böra avvakta verkningarna härav, innan överstyrelsen ånyo överväger en förändring av anslagets natur eller belopp.

Departementschefen.

Anslag till förevarande ändamål torde böra utgå under budgetåret 1931/1932 med oförändrat belopp och under enahanda villkor som under innevarande budgetår. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av folkbildningskurser (flyttande folkhögskolekurser) för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 40,000; — att utgå efter de grunder, Kungl. Maj:t äger bestämma.

4. Bidrag till arbetarnas bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader. Sedan år 1921 har anslag utgått till arbetarnas bildningsförbund såsom bidrag till bestridande av dess organisations- och administrationskostnader. 1930 års riksdag beviljade för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 30,000 kronor, att utgå i den mån, förbundet visade sig för ändamålet för samma tid disponera från annat håll bekomna medel till minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Genom beslut den 23 maj 1930 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser rörande anslaget användning.

I en till skolöverstyrelsen ställd, av verksamhetsberättelse för arbetsåret 1 juli 1928—30 juni 1929 och beräknad stat för arbetsåret 1931/1932 åtföljd ansökning har nu förbundet hemställt om utverkande av anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 med enahanda belopp som för sagda budgetår, 30,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1930 — under åberopande av den gagnande insats, som arbetarnas bildningsförbund gjort och alltjämt gör i folkbildningsarbetet — tillstyrkt anslags utgående för ändamålet på samma villkor som hittills och med samma belopp som under innevarande budgetår.

Då jag anser fortsatt anslag med oförändrat belopp böra utgå för ifrågavarande ändamål, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom bidrag till arbetarnas bildningsförbund för bestridande av dess organisations- och administrationskostnader anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 30,000: — att utgå i den mån förbundet visar sig för ändamålet för samma tid disponera från annat håll bekomna medel till minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Departement-
chefen.

5. Konferenser mellan de centrala organen för folkbildningsarbetet. På grund av en inom riksdagen väckt motion anvisade 1930 års riksdag till konferenser mellan de centrala organen för folkbildningsarbetet för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 2,000 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I skrivelse nr 8 A, däri riksdagen anmälde sitt beslut i ämnet, anförde riksdagen under punkt 230 bland annat:

De ifrågasatta konferenserna mellan de centrala organen för folkbildningsarbetet synas riksdagen innebära en nyttig anordning, ej minst ur det allmänna synpunkt, då därigenom skulle kunna rådas bot på den bristande planmässighet, som på sina håll framträder på detta område. Kostnaden

[270.]

Bidrag till
arbetarnas
bildningsför-
bund för or-
ganisations-
och admini-
strations-
kostnader.

[271.]

Konferenser
mellan de
centrala or-
ganen för
folkbildnings-
arbetet.

[271.]

för statsverket skulle ju ock bliva ganska ringa, i all synnerhet som man icke torde behöva antaga, att anslag för ändamålet skall årligen erfordras. Givetvis kan det befinnas lämpligt, att konferenser någon gång hållas två år i följd, men i allmänhet lærer man kunna räkna med några års uppehåll mellan sammankomsterna.

Genom nådigt brev den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t ifrågavarande anslag till skolöverstyrelsens förfogande att av överstyrelsen användas till bestridande av kostnaderna för av överstyrelsen anordnade konferenser mellan representanter för de centrala organen för det fria folkbildningsarbetet. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att deltagare i berörda konferenser ägde att av nämnda anslag åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementets rese- och traktamentsklass II C, dock att traktamentsersättning icke finge utgå till statens befattningshavare, som å tjänstens vägnar deltog i konferens å tjänstgöringsorten.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt om ett anslag av 2,000 kronor för ifrågavarande ändamål även under budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen har nu till stöd härför anført:

Överstyrelsen finner det tänkbart, att i framtiden dylika konferenser ej behöva hållas varje år. Överstyrelsen vill emellertid här erinra om vad överstyrelsen anförde rörande denna fråga redan i yttrande den 14 oktober 1924 angående folkbildningssakkunnigas betänkande. Överstyrelsen framhöll därvid, att allmänna konferenser med representanter för folkbildningsarbetets samtliga grenar troligen ej erfordrades varje år. Men överstyrelsen uttalade som sin uppfattning, att — vid sidan av de allmänna konferenserna — konferenser rörande speciella grenar av folkbildningsarbetet borde komma till stånd. Överstyrelsen ansåg därför ett årligen återkommande anslag behöfligt.

Under hänvisning bland annat till vad överstyrelsen sålunda anført framförde överstyrelsen i sin ovannämnda framställning den 31 augusti 1929 på nytt begåran om anslag till dylika konferenser.

Därtill kommer, att det synes överstyrelsen särskilt betydelsefullt, att konferenser de närmaste åren kunna anordnas varje år. Såsom överstyrelsen framhöll i sin framställning den 31 augusti 1929, är en av de viktigaste sidorna av den pågående omorganisationen av det fria folkbildningsarbetet, att genom organisatoriska förbättringar större förutsättningar skapas för ett samarbete mellan de olika folkbildningsinstitutionerna. De ifrågavarande konferenserna skulle bland annat åsyfta, att de centrala organen för folkbildningsarbetet sattes i tillfälle att överlägga angående formerna för nämnda samarbete. Härtill komme, att de föreslagna konferenserna även i andra avseenden kunde förväntas bli av stor betydelse för åvägbringande av en intim samverkan mellan olika sidor av folkbildningsarbetet och sålunda bidra till att statens anslag till detta utnyttjades på mest effektiva sätt. I sin ovannämnda skrivelse uttalade också riksdagen, att de ifrågavarande konferenserna syntes riksdagen innebära en nyttig anordning, ej minst ur det allmännas synpunkt, då därigenom skulle kunna rådas bot på den bristande planmässighet, som på sina håll framträdde på detta område.

Därest ett sådant resultat skall kunna uppnås, synes det emellertid över-

styrelsen synnerligen angeläget, att under de närmaste åren konferenser anordnas varje år. Överstyrelsen anser sig därför böra hemställa om anslag för ändamålet även för budgetåret 1931/1932.

Såsom 1930 års riksdag i sin nyssberörda skrivelse framhållit, torde man icke behöva antaga, att anslag för ifrågavarande ändamål skall årligen erfordras, ehuru det givetvis kan finnas lämpligt att konferenser någon gång hålles två år i följd. Då jag nu på de av överstyrelsen anförda skälen icke vill motsätta mig att möjlighet beredes till hållande av dylika konferenser jämväl under budgetåret 1931/1932 och därför tillstyrker skolöverstyrelsens föreliggande framställning om anslag för ändamålet för nämnda budgetår, vill jag emellertid framhålla, att jag, i anslutning till vad riksdagen anfört, förutsätter, att anslag för ändamålet icke kommer att erfordras under ett antal därpå följande budgetår. Under åberopande av vad sålunda blivit anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att till konferenser mellan de centrala organen för folkbildningsarbetet anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 2,000: — att utgå efter de grunder, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

6. Populärvetenskapliga föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund. Såsom bidrag till tackande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund bleve på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöte särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 eller senare hållas utom universitetsstäderna, anvisade 1930 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 9,500 kronor, varav 5,000 kronor till Uppsala universitet och 4,500 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor, att den, som begärt föreläsning, tillsköte för tackande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget, samt enligt de bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva. Riksdagen anförde i samband härmed följande:

Riksdagen vill ifrågasätta, huruvida icke det ändamål, varom här är fråga, för framtiden lämpligen skulle kunna tillgodoses inom ramen för det extra reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. Utredning härom synes önskvärd; och denna utredning ävensom de förslag, vartill densamma kan giva anledning, torde böra föreläggas riksdagen i samband med åttonde huvudtiteln anslagsbehov för budgetåret 1931/1932.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t det anvisade anslaget till förfogande och anbefallde tillika skolöverstyrelsen att i samband med

[272.]

Populärvetenskapliga föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund.

[272.] övriga framställningar, som vore avsedda att föreläggas 1931 års riksdag, till Kungl. Maj:t inkomma med den av riksdagen begärda utredningen även som med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I skrivelse den 15 oktober 1930 har nu skolöverstyrelsen framlagt resultatet av den anbefallda utredningen och därvid till en början lämnat följande redogörelse för uppkomsten och utvecklingen av ifrågakvarande gren av folkbildningsarbetet.

Historik.
Tillkomsten
av det från
universiteten
bedrivna
folkbild-
ningsarbetet.

Redan innan statsunderstödda föreläsningssanstalter kommit till stånd (på 1880-talet), hade av universitetslärare bedrivits populärvetenskaplig föreläsningssyrsamhet. Någon större betydelse fick emellertid denna verksamhet först på 1890-talet, då elter engelska och amerikanska föreläsningar (»university extension», »Chautauqua-rörelsen») ett folkbildningsarbete igångsattes från de båda universiteten. Sitt främsta uttryck fick detta i universitetens sommarkurser — de första i Uppsala år 1893 och i Lund 1894 — men dessutom anordnades med hjälp av universitetslärare kortare och längre föreläsningsskurser utanför universitetsstaden. I Lund kom denna föreläsningssyrsamhet tidigt att nära förbindas med den statsunderstödda föreläsningssyrsamhet, som bedrevs i arbetarinstitut och föreläsningssöreningar. På initiativ av de ledande männen vid 1896 års sommarkurser i Lund organiserades 1898 »centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar». Byråns uppgift skulle bland annat vara att utgiva förteckning på föreläsare — ursprungligen medtogos endast sådana, som voro universitetslärare — samt att förmedla föreläsningar till föreläsningssanstalter, som åtnöto statsunderstöd, och till andra, som önskade erhålla föreläsningar av universitetslärare. Med tiden kom byrån också att erhålla statsanslag för denna sin verksamhet. I överensstämmelse härmed har den numera av överstyrelsen — med tillämpning av bestämmelserna i § 11 av kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) angående understöd till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar — antagits till centralbyrå för den populärvetenskapliga föreläsningssyrsamheten med de i sagda kungörelse angivna uppgifter. Centralbyrån är formellt ej någon universitetsinstitution, men det nära sambandet med universitetet framträder organisatoriskt däri, att den enligt de ursprungliga och alltjämt gällande stadgarna skall — med undantag för föreståndaren — bestå av universitetslärare, representerande universitetets samtliga fakulteter och sektioner. Ett stort antal föreläsningar ha också av universitetets lärare genom centralbyråns förmedling hållits inom de statsunderstödda föreläsningssanstalterna.

Någon institution, motsvarande centralbyrån i Lund, kom ej till stånd i Uppsala. Uppgifterna att uppgöra förteckning på föreläsare och förmedla föreläsningar kommo, vad mellersta och norra Sverige angår, i stället att handhavas av folkbildningsförbundet i Stockholm. Även från Uppsala anordnades dock föreläsningsskurser. Likaledes deltog universitetslärare — om ock i mindre utsträckning än i Lund — i den statsunderstödda föreläsningssyrsamheten i föreläsningssanstalterna.

Motion
(II: 145) vid
1902 års riksdag
angående
statsanslag

Till universitetens sommarkurser och populärvetenskapliga föreläsningsskurser utgick till en början ej några statsbidrag. Frågan om dylika anslag framfördes — om man bortser från att Kungl. Maj:t från och med år 1899 lämnat mindre bidrag till undervisningsmateriel vid sommarkurserna —

först vid 1902 års riksdag genom en motion i andra kammaren (nr 145) av herr Ernst Carlson. Motionen var i huvudsak av följande innehåll.

Folkbildningsrörelsen vore ett för vår tid kännetecknande drag. Den trängde alltjämt fram till djupare lager av samhället och iklädde sig eiter behov nya former. Ej nog därmed, att de för barnålderna avsedda folkskolorna förbättrades, utvidgades och ökades i antal samt att sålunda förutsättningarna för fortsatt undervisning hos de flesta samhällsmedlemmar vore att påräkna. Man sökte även nå ungdomen och de till mogenare ålder komna genom olika bildningsanstalter, folkhögskolor, arbetarinstitut och särskilda i städerna eller på landsbygden anordnade föreläsningsskurser. Härtill slöto sig strävandena att genom folk- och vandringsbibliotek med värdefull litteratur, ävensom genom spridande av goda och billiga småskrifter i vidare kretsar väcka hågen för bildande läsning.

Dylika strävanden att utbreda nyttiga kunskaper och därmed följande förädling av människosinnet vore helt visst förtjänta av att stödjas från det allmännas sida. Riksdagen hade ock på senare tider för sådant ändamål beviljat ganska avsevärda belopp. Härmed vore emellertid ingalunda allt väl beställt. Av vikt vore även, att folkbildningsrörelsen, sedan den hunnit växa sig stark och fått understöd från statens sida, med bibehållande av tillbörlig frihet, leddes i sund riktning, på det den ej måtte förytligas och råka in på avvägar. För att förebygga sådant och ej minst för att förse rörelsen med ett vederhäftigt lärmaterial och ett ständigt förnyat värdefullt stoff, borde man söka skaffa den en fast medelpunkt. Såsom sådan torde ej kunna påvisas någon lämpligare än våra förnämsta nationella bildningsanstalter, universiteten.

Från dessa hade nämligen på senare åren i förevarande avseende utgått ett betydelsefullt initiativ. Vid sidan av sin väsentliga uppgift att tjäna forskningen och meddela högre vetenskaplig undervisning hade som bekant, högskolorna i Uppsala och Lund även på ett verksamt sätt börjat främja det folkliga bildningsarbetet. Efter förebilder, hämtade huvudsakligen från England (*»university extension»*) och från Amerika (*»Chautauqua-rörelsen»*) men självständigt utvecklade på svensk botten, igångsattes av en del universitetslärare år 1893 de första s. k. sommarkurserna vid Uppsala universitet. Följande år, 1894, upptogs tanken på en dylik bildningskurs vid Lunds universitet. Efter denna början hade vid universiteten i Uppsala och Lund alternerande vart annat år anordnats sådana sommarkurser.

Anordningen och ledningen av nämnda kurser hade vid vardera universitetet utgått från ett »sommarkursernas föreläsningsutskott», valt av samtliga professorer och inom sig upptagande representanter för varje fakultet och sektion. Detta utskott av universitetslärare hade haft till uppgift dels att anordna ifrågavarande kurser vid universitetet, dels ock att lämna önskat biträde vid anordnandet av föreläsningar utom lärosätet, en uppgift, som på senare tider blivit av allt större betydelse och därför överlämnats åt en särskild byrå.

Hittills av mera tillfälligt art och endast genom stor uppoffring av tid och möda från ledarnas sida möjliggjorda, borde dessa universitetskurser för framtiden göras konstanta och stödjas av staten.

Ju mera folkbildningsrörelsen växte i omfång och djup, desto klarare framträdde nämligen behovet av att för densamma äga en centralhärd,

[272.]
till det från
universiteten
bedrivna
folkbild-
ningsarbetet.

[272.]

varifrån sunda och kraftiga impulser till förnyelse av det meddelade kunskapsstoffet kunde utgå.

För universiteten skulle sådana föreläsningsskurser för allmänheten, om de finge en regelbunden, av staten understödd karaktär, kunna verka hälsosamt genom att ge vetenskapsmännen en direkt anledning att träda i beröring med livet omkring dem. Det vore utan tvivel för yngre universitetslärare en nyttig övning att, vid sidan av deras vanliga forskningsarbete och akademiska undervisning, inträda såsom föreläsare vid dessa kurser, därigenom få tillfälle att utbilda sin förmåga av populär framställning och tvingas att överblicka sitt ämne från allmänna synpunkter; därvid torde ock en av isoleringen å studerkammaren ofta alstrad ensidighet på ett verksamt sätt motarbetas.

Slutligen borde ock erinras därom, att det i många trakter av vårt land framstått såsom ett önskemål att på landsbygden kunna få mera tillfälliga föreläsningsskurser anordnade, varför ock vid vartdera universitetet nyligen upprättats en byrå för att förmedla dylika föreläsningar. För dessa hade enligt hittills gällande bestämmelser i en mängd fall intet anslag kunnat erhållas; men genom den här tilltänkta anordningen skulle för sådant ändamål till mycket moderat pris kunna tillhandahållas goda föredragshållare. Universitetens organisationsutskott för föreläsningsskurser borde nämligen få medel sig anvisade för att kunna gå dylika önsknings till mötes. Ty att populära föredrag, hållna av forskningens män samt, där så finnes lämpligt, belysta av skioptikonbilder och annan åskådningsmateriel, skulle verka väckande på allmänhetens intresse och medföra en nyttig beröring mellan den högre bildningens representanter och folket i bygderna, torde näppeligen någon vilja förneka.

Flera skäl syntes alltså tala för att från statens sida något gjordes för att hålla vid liv och stödja det folkbildningsarbete, vartill under det sista årtiondet vid våra universitet gjorts en så vacker och lovande början.

Under förutsättning, att hittillsvarande organisation för universitetens för allmänheten avsedda föreläsningsskurser bibehölles, torde ett belopp av 10,000 kronor för år 1903 visa sig för ändamålet tillräckligt. Härav skulle 4,000 kronor avses till understödjande av den föreläsningsskurs, vilken nämnda år, i likhet med vad förut skett, under en tid av omkring två veckor vore ämnad att hållas vid Uppsala universitet, medan återstående 6,000 kronor vore avsedda att lika fördelas mellan Uppsala och Lunds universitet för bestridande av kostnaderna för de särskilda föreläsningsskurser, som däriifrån kunde anordnas åt kommuner eller institutioner i olika delar av landet, vilka sådant begärde och ej hade eller på grund av gällande bestämmelser kunde få del av statsanslaget till understödjande av föreläsningsskurser för arbetsklassen.

De medel, som vore avsedda till understöd av kortare och mera tillfälliga föreläsningsskurser å annan ort, där kommun eller institution hos det för sådant ändamål tillsatta utskottet vid ettdera universitetet därom gjorde framställning skulle användas enligt följande grunder. Utskottet offentliggjorde en lista på de ämnen och föreläsare, som för ändamålet vore tillgängliga. Sedan ansökningar om att erhålla föreläsningar över något av de uppgivna ämnena ingått jämte förklaring, att vederbörande kommun eller institution vore villig att betala föreläsaren halva arvodet för varje föreläsning, vilket belopp helt eller delvis finge täckas genom billiga inträdesavgifter, fördelade utskottet det beviljade anslaget, så långt det

räckte, med iakttagande därav, att de utsända föreläsarna av statsanslaget finge kostnaden för sin resa fram och åter betald samt halva arvudet för varje föreläsning. Dessutom måste ett belopp avses för undervisningsmateriel, byråkostnad och tryck.

Statsutskottet (utlåtande nr 9, punkt 121) tillstyrkte förslaget, men — vad beträffar föreläsningar utanför universitetsstaden — på villkor att den kommun, institution eller enskilda person, som påkallat hållande av föreläsning, iklädde sig skyldighet att bekosta ej blott hälften av föreläsarens arvode utan även hälften av dennes resekostnader. Endast härigenom kunde, enligt utskottets uppfattning, trygghet i någon mån vinnas, att föreläsningar icke begärdes i annat fall, än då verkligt intresse för dem vore att påräkna, och att statsanslagets belopp kunde hållas inom skäliga gränser.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag att för år 1903 anvisa »såsom bidrag till betäckande av kostnaderna för de från universiteten i Uppsala och Lund på begäran av viss kommun, institution eller enskild person utom universitetsstäderna anordnade föreläsningar under samma år 6 000 kronor, därav 3,000 kronor till vardera universitetet, att utgå under villkor att den, som föreläsning begärt, för betäckande av föreläsarens resekostnad och arvode tillskjuter minst lika mycket som staten».

Sedan dess har riksdagen årligen beviljat medel för ändamålet. I fråga om de anvisade beloppen ha förändringar några gånger vidtagits, men anslagsvillkoren ha varit desamma. För innevarande budgetår utgöra de beviljade statsunderstöden 5,000 kronor till universitetet i Uppsala och 4,500 kronor till universitetet i Lund. Anslaget är numera av reservationsanslags natur.

Anslaget, som fördelas på de båda universiteten och ställes till förfogande av vederbörande rektor, har alltifrån början förvaltats, vad angår universitetet i Lund av centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar och vad beträffar universitetet i Uppsala av föreläsningsbyrån vid detta. Härigenom har en viss skillnad uppkommit vid de båda universiteten i fråga om sambandet mellan den föreläsningsverksamhet, som av staten understöddes genom här ifrågavarande anslag, och den verksamhet, till vilken statsbidrag utgår ur reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Såsom ovan framhållits, hade centralbyrån i Lund tillkommit för att utgiva förteckningar över föreläsare och förmedla föreläsningar till bland andra de föreläsningsanstalter som erhöilo understöd ur den dåvarande motsvarigheten till sistnämnda reservationsanslag. Centralbyrån kom också själv att för sin förmedlingsverksamhet erhålla understöd ur detta anslag. Byrån var emellertid nära knuten till universitetet och hade egentligen tillkommit för att tjäna som organ för det från detta bedrivna folkbildningsarbetet. I ovannämnda motion vid 1902 års riksdag omtalas därför centralbyrån som den institution, vilken omhänderhade sågda folkbildningsarbete. Det var därför helt naturligt, att förvaltningen av det anslag, som från och med år 1903 ställts till förfogande av rektor vid universitetet i Lund för den från universitetet bedrivna populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten, överlämnades till centralbyrån. På så sätt kom alltifrån början ett nära samband till stånd mellan nämnda verksamhet och den på annat sätt statsunderstödda föreläsningsverksamheten.

Helt annat var förhållandet vid universitetet i Uppsala. Någon mot-

[272.]

Sambandet mellan här ifrågavarande föreläsningsverksamhet och verksamheten i de statsunderstödda föreläsningsanstalterna.

[272.]

svarighet till centralbyrån i Lund fanns, såsom nämnts, ej där. Den föreläsningssbyrå, som tillsattes för förvaltandet av de folkbildningsanslag, som ställdes till förtogande av rektor vid universitetet, kom att bli en universitetsinstitution med uppgitt uteslutande att anordna sommarkurser och andra föreläsningsskurser med hjälp av de härlör anvisade medlen. (En ytterligare uppgitt erhöU byrån först år 1924, från och med vilket år den — liksom centralbyrån i Lund — kom att anordna universitetscirklar med hjälp av de utav riksdagen för detta ändamål anvisade medlen.)

Folkbild-
ningssakkun-
nigas förslag
angående
universi-
tetens folk-
bildnings-
arbete.

Frågan om universitetens deltagande i folkbildningsarbetet upptogs till ingående behandling av de s. k. folkbildningssakkunniga i deras år 1923 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1924: 5). Enligt de sakkunniga borde den nära förbindelse, som sedan flera år tillbaka bestått mellan universiteten och den populärvetenskapliga föreläsningssamheten, ännu starkare accentueras. Bland annat i detta syfte föreslog de sakkunniga inrättande av universitetsinstitutioner — »universitetens folkbildningsavdelningar» — vilka skulle leda allt från universiteten utgående folkbildningsarbete och sålunda även övertaga de uppgifter, som hittills omhänderhåfts av centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar samt av föreläsningssbyrån vid Uppsala universitet. Folkbildningsavdelningarna skulle sålunda vara centralbyråer för den populärvetenskapliga föreläsningssamheten; de skulle organisera sommarkurser liksom också de universitetscirklar, vilka enligt de sakkunnigas förslag borde komma till stånd; de skulle även ha till uppgift att anordna exkursioner, föreläsningsskurser m. m. I sisträmda syfte skulle bland annat de anslag, som hittills utgått till föreläsningsskurser, anordnade från universiteten, ställas till folkbildningsavdelningarnas förtogande. Vad organisationen av folkbildningsavdelningarna angick, förmenade de sakkunniga, att denna borde vara sådan, att å ena sidan avdelningarnas verksamhet och därmed folkbildningsarbetet upptäckades som en verklig universitetsuppgift, å andra sidan nära förbindelse uppehölls med de föreningar och anstalter, som arbetade i folkbildningens tjänst.

I detta sammanhang må även erinras om att vid de sammanträden med de centrala ledningarna för folkbildningsarbetet, vilka enligt folkbildningssakkunnigas förslag skulle anordnas med understöd av statsmedel, även universitetens folkbildningsavdelningar skulle vara representerade.

I sitt den 14 oktober 1924 avgivna utlåtande över folkbildningssakkunnigas betänkande tillstyrkte överstyrelsen inrättandet av folkbildningsavdelningar vid universiteten i Uppsala och Lund. I fråga om dessa avdelningars uppgifter hade överstyrelsen vissa erinringar att göra, men dessa berörde ej föreliggande spörsmål. I fråga om anslagen till folkbildningsavdelningarna framhöU överstyrelsen, att det torde kunna anses önskvärt, med hänsyn till behovet av samverkan inom folkbildningsarbets olika verksamhetsgrenar, att överstyrelsen bleve satt i tillfälle att avge utlåtande över de anslagsframställningar från universitetens folkbildningsavdelningar, som gällde universitetscirklar eller av universitetens folkbildningsavdelningar inom eller utom universitetsstaden anordnade populärvetenskapliga kurser och dylikt.

Slutligen erinrar överstyrelsen om att överstyrelsen i sin framställning den 31 augusti 1929 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1930/1931 (punkt 78) beträffande förslaget om inrättande av folkbildningsavdelningar vid universiteten ånyo framhåUit den centrala be-

tydelse, dessa avdelningar skulle få för ett mera kvalificerat studiearbete. Samtidigt ansåg sig dock överstyrelsen böra uttala den upplåtningen, att förslaget — med hänsyn till vad som framkommit sedan överstyrelsen avgav sitt yttrande den 14 oktober 1924 — torde böra göras till föremål för vissa omarbetningar. — Såvitt överstyrelsen har sig bekant har emellertid några sådana ännu ej kommit till stånd.

[272.]

Överstyrelsen har vidare berett rektorerna vid universiteten i Uppsala och Lund tillfälle att inkomma med yttrande i ärendet och redogör härefter för dessa yttranden:

Yttranden.

Föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala har anfört i huvudsak följande.

Föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala.

Under de gångna 27 åren hade föreläsningsbyrån städse sökt att förverkliga de syften, som angivits i ovannämnda motion vid 1902 års riksdag.

För närvarande såge byrån såsom en av sina förnämsta uppgifter att stödja de olika studentnationerna vid Uppsala universitet i deras arbete med att ordna s. k. hembygdkurser, d. v. s. populärvetenskapliga föreläsningskurser i de olika nationernas hembygd. Kurser av sådan typ hade sommaren 1930 varit anordnade av Upplands nation (genom dess folkminnesnämnd), Östgöta, Södermanlands-Nerikes, Göteborgs samt Värmlands nationer.

Dessa kurser hade icke endast betydelse för de akademiska lärare, vilka uppträdde som föreläsare, och för åhörarna från hembygden, utan de hade också värde därigenom att en hel del unga studenter inunne sig vid dessa för att representera sin nation. Därigenom väcktes redan hos dessa unga studenter intresse för folkbildningsrörelsen och för det folkliga bildningslivet och på så sätt ansåge sig föreläsningsbyrån ha nått ett steg längre än vad motionären ursprungligen tänkt sig.

Då föreläsningsbyrån endast hade rätt att bidraga med halva beloppet till föreläsarnas arvoden och resekostnader, vore det för den nation, som stode som anordnare, förenat med en viss ekonomisk risk att ordna dylika hembygdkurser. Det hade också visat sig, att de ofta gått med förlust för vederbörande nation. Så exempelvis i ett par fall innevarande år. Det vittnade därlör om ett levande intresse för folkbildningsarbetet, när nationerna det oaktat fortsatte att ordna sådana kurser, och föreläsningsbyrån hade verksamt sökt att i sin mån hålla detta nationernas intresse vid liv.

Enligt byråns erfarenhet gällde än i dag vad Ernst Carlson anförde i sin motion år 1902, nämligen att det i många trakter av vårt land framstode som ett önskemål att kunna få mera tillfälliga föreläsningskurser anordnade. Som anordnare stode då mera sällan institutioner eller enskilda personer utan vanligen föreningar, som saknade statsunderstöd till föreläsningskurser, till exempel lokalföreningar av jordbrukarnas ungdomsförbund, husmodersföreningar m. fl.

Såsom exempel kunde nämnas att byrån under det gångna budgetåret beviljat bidrag till en av Örebro läns museum i samarbete med Örebro läns allmänna bildningsförbund anordnad hembygdkurs i Fjugesta. Ett annat exempel vore en föreläsningskurs anordnad under våren 1930 i Vendel av Vendels husmodersförening, vid vilken bland andra två av universitetets medicine professorer medverkade som föreläsare.

[272.]

Vidare vore att meddela, att den 11 och 12 januari 1930 i Uppsala hållits ett möte mellan representanter för samtliga folkbildningsorganisationer samt andra organisationer för ideellt arbete inom Uppland. Nämda möte, som kallats det uppländska kulturmötet, hade sedermera konstituerat en nämnd för samarbete mellan ovan angivna organisationer, kallad Upplands kulturnämnd. Föreläsningsbyrån hade varit en av inbjudarna till mötet och vore numera, enligt de antagna stadgarna, representerad i nämnden. Såväl vid mötet som inom nämnden hade man räknat med att vid det mångsidiga bildningsarbete, som nämnden tänkt sig att utföra, skulle intimt samarbete äga rum med föreläsningsbyrån, vars statsanslag därvid skulle bli av det största gagn. Här föreläge således nya arbetsuppgifter för byrån.

Flera av de nuvarande medlemmarna av föreläsningsbyråns styrelse hade ej tillhört densamma mera än ett par år och hade först i samband med avfattandet av denna skrivelse fått del av de delar av byråns arkiv, som belyste de gångna årens verksamhet. De önskade framhålla, att de icke kunde finna annat än att byrån under de gångna 27 åren inom ramen för det ganska blygsamma statsanslag, som stått till dess förfogande, utövat en gagnande verksamhet, då det gällt anordnande av populärvetenskapliga föreläsningsserier. Man hörde ibland sägas, att Uppsala universitet icke tillräckligt deltog i dylik verksamhet, men vad föreläsningsbyrån anginge, så kunde densamma ej ge sin verksamhet större omfattning än vad statsanslaget medgäve, ty över andra tillgångar för bedrivande av populärvetenskaplig föreläsningsverksamhet disponerade den icke.

Det tillkomme icke föreläsningsbyråns styrelse att yttra sig över huruvida skolöverstyrelsen genom sin föreläsningskonsulent eller på annat sätt kunde övertaga den verksamhet, som hittills bedrivits av föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet. Säkert vore emellertid att, för den händelse riksdagen beviljade medel till byråns fortsatta verksamhet, så komme det icke att saknas universitetslärare, som vore beredda att, liksom hittills, i egenskap av medlemmar i styrelsen för föreläsningsbyrån, oegenlyttigt offra tid krafter och intresse på att leda dess arbete så som dess traditioner förpliktade.

Rektorsämbetet vid Uppsala universitet har nöjt sig med att överlämna föreläsningsbyråns ovannämnda yttrande som svar å överstyrelsens skrivelse i ärendet.

Rektor vid
universitetet
i Uppsala.

Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar har i huvudsak anfört följande.

Centralbyrån
i Lund för
populära
vetenskap-
liga föreläs-
ningar.

Med hjälp av ifrågavarande anslag hade från universitetet i Lund under de gångna åren på föreskrivna villkor anordnats och understötts föreläsningskurser av olika slag. Sålunda hade universitetet tack vare dessa medel kunnat tillmötesgå önsksningar om hembygdskurser, var och en planlagd antingen för befolkningen inom 2 å 3 häradar eller inom ett län, vidare s. k. studieveckor, kurser i hembygdsforskning och hemvård samt sommar- och vinterkurser i olika ämnen vid ett flertal folkhögskolor och å andra orter, ävensom mera tillfälliga önsksningar om anordnande av föreläsningar i ett eller annat ämne, som fångat intresset och varom man velat »höra och veta litet mera». Överhuvud torde det kunna sägas, att anslaget varit av behovet påkallat samt väl fyllt sitt ändamål: att giva universitetet i Lund möjlighet att direkt medverka i folkbildningsarbetet

och gå landsbygdens bildningsintressen till mötes. Anslaget belintlighet hade nästan ingått i det allmänna medvetandet bland bildningsintresserade där nere — understöd av dessa medel hade varit livligt eftertraktat. Det till förtogande av rektor vid universitetet i Lund ställda beloppet hade i allmänhet så gott som helt förbrukats under det kalender-, respektive budgetår, för vilket det beviljats. Från de två sista budgetåren (1923/1924 och 1924/1925) förelunnes visserligen nu en sammanlagd behållning av omkring 800 kronor, men detta berodde därpå, att ett par planerade hembygdskurser blivit uppskjutna.

Här ifrågavarande anslag hade alltifrån början av riksdagen hållits helt skilt, både till anslagstitel och ändamål, från anslaget till understöd åt den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten och utginge »såsom bidrag till täckande av kostnaderna för föreläsningskurser från universiteten i Uppsala och Lund». Sedan år 1884 hade riksdagen nämligen beviljat särskilt anslag till »sådana anstalter eller föreningar (även på landet), som anordna föreläsningskurser för arbetarklassen»; vid riksdagen år 1908 ändrades, på Kungl. Maj:ts framställning, denna anslags-titel till »populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte» — numera utginge anslaget till »anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar». Detta anslag avsåge att understödja det fria och frivilliga, eller gällande bestämmelser strikt ordnade folkbildningsarbetet, under det att ifrågavarande, av riksdagen år 1902 första gången efter motion av Ernst Carlson beviljade anslag avsåge att understödja universitetens för allmänheten avsedda föreläsningskurser samt att giva universiteten möjlighet att genom särskilda för ändamålet tillsätta utskott direkt deltaga i *university extension movement* och tillgodose mera tillfälliga önskemål i bildningssyfte. Detta framginge tillfyllest av motionens motivering. Det framhöles där, att då från universiteten redan mycket åtgjorts för bildningsarbetet, något från statens sida borde göras för att hålla vid liv och stödja det folkbildningsarbete, vartill vid universiteten gjorts en så vacker och lovande början. Och då det i många trakter av landet framstode såsom önskemål att på landsbygden kunna få mera tillfälliga föreläsningar anordnade, borde universiteten ha medel sig anvisade för att kunna gå sådana önskningar till mötes från kommuner eller institutioner i olika delar av landet, vilka ej hade eller på grund av gällande bestämmelser ej kunde få del av statsanslaget till understödande av »föreläsningskurser för arbetarklassen». Dessa i motionens motivering framförda synpunkter torde alltjämt äga bärkraft och motsvara faktiska förhållanden.

Nu hade riksdagen ifrågasatt, huruvida icke det ändamål, varom här vore fråga, för framtiden lämpligen kunde tillgodoses inom ramen för det extra reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar. — Redan förut hade där framhållits, att dessa båda extra reservationsanslag hittills av riksdagen hållits helt skilda. Skulle det ändamål, som här vore i fråga och varom utredning ovan gjorts, tillgodoses inom ramen för anslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, så skulle universitetet i Lund alldeles sakna medel för tillgodoseende av det med anslaget avsedda och av riksdagen genom anslagets årliga beviljande gillade ändamål. Någon anledning att nu beröva universitetet i Lund detta anslag syntes icke heller föreligga, då det belopp, som ställts till rektors för-

[272.] fogande, i allmänhet varje år, såsom förut sagts, så gott som helt kommit till användning. Ovannämnda hembygdskurser och föreläsningar av olika slag, som torde kunna sägas ha en stor och lostrande uppgift, kunde endast genom fortsatt beviljande av här ifrågavarande anslag från universitetet anordnas och understödjas. Universitetet såsom sådant skulle bli ställt utanför direkt deltagande i folkbildningsarbetet utom i den mån enskilda universitetslärare möjligen vore hågade och såge sig i stånd att åtaga sig föreläsningssupplett i »anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar». Härvid borde erinras om vad som i motiveeringen till motionen vid 1902 års riksdag framhölls om universitetens plats i folkbildningsarbetet: att det vore av vikt att skaffa folkbildningsarbetet en fast medelpunkt; såsom en sådan, säges det, lär ej kunna påvisas någon lämpligare än våra förnämsta nationella bildningsanstalter, universitetet. Och i folkbildningssakkunnigas betänkande med utredning och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (statens offentliga utredningar 1924: 5) framhölls det vara av principiell betydelse, om framför allt de gamla statsuniversiteten med deras tradition från århundraden tillbåka direkt, inom och utom sina murar, understödde den moderna tidens folkbildningssträvanden.

I enlighet härmed hade också folkbildningssakkunniga föreslagit, att vid vartdera universitetet upprättades en folkbildningsavdelning, som skulle övertaga de för ändamålet vid universitetet tillsatta utskottens (föreläsningssbyråns vid Uppsala universitet samt centralbyråns i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar) uppgifter. Därigenom skulle universitetet få sig den plats i folkbildningsarbetet anvisad som dem rätteligen tillkomme, samt erhålla erforderliga medel. Men till dess så skett, syntes det med anslaget från början avsedda ändamålet endast kunna tillvaratagas genom att anslaget fortfarande ställdes till universitetens förfogande. I stället för att nu beröva universitetet de enda medel, de hade sig anvisade till folkbildningsarbete, syntes därför omorganisationen snarast böra genomföras även i fråga om universitetens folkbildningsavdelningar.

Rektor vid
universitetet
i Lund.

Rektor vid Lunds universitet har förklarat sig i allt väsentligt ansluta sig till de synpunkter, centralbyrån i Lund framhållit i sitt yttrande. Särskilt ville rektor kraftigt understryka, att deltagandet i folkbildningsarbetet enligt hans uppfattning vore en viktig uppgift för universitetet och att universitetet först genom ifrågavarande anslag sattes i tillfälle att verka för denna sin uppgift.

Skolöver-
styrelsen.

För egen del yttrar skolöverstyrelsen härefter följande:

Såsom framgår av den förebragta utredningen, deltog, redan då här ifrågavarande anslag tillkom, universitetens lärare i icke ringa utsträckning i den föreläsningssyftande verksamhet, som understöddes genom det anslag, som numera benämnes extra reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. Det förhållandet, att universitetslärarna även numera engageras som föreläsare i de statsunderstödda föreläsningssanstalterna, kan således icke anföras som en nytillkommen omständighet av den art, att den i och för sig kunde motivera en sammanslagning av anslagen. Folkbildningssakkunniga, som föreslog åtgärder med syfte dels att åstadkomma en närmare samverkan mellan universitetet och de anstalter och föreningar, som arbeta i det fria och frivilliga folkbildningsarbetets tjänst, dels att möjliggöra för univer-

sitetens lärare att i ännu högre grad än hittills deltaga i folkbildningsarbetet, ansågo ej heller önskvärt, att universiteten berövades de anslag, varigenom de bereddes möjlighet att direkt anordna föreläsningsskurser. Tvärtom förmenade de sakkunniga, att universitetens verksamhet på detta område borde utvidgas. De föreslogo också i detta syfte vissa nya anslag.

Under de gångna åren ha ur det anslag, som stått till universitetens förfogande för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar, i vissa fall understöd lämnats till en verksamhet av alldeles samma art som den, vilken kunnat erhålla understöd ur reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. Så lämnades till exempel tidigare understöd för anordnande av s. k. flyttande folkhögskolekurser till vissa föreningar ur sistnämnda anslag, under det att andra erhöilo bidrag från föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet. Sedan numera för understödjande av dylika kurser ett särskilt anslag beviljats (kungörelsen den 13 september 1928, nr 418), torde samtliga de föreningar, som tidigare erhållit bidrag för ifrågavarande ändamål från föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet, åtnjuta understöd ur sagda särskilda anslag.

Överhuvud taget torde det numera vara sällsynt, att sådana ändamål, som utan författningsändring skulle kunna tillgodoses inom ramen för reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bliva tillgodosedda genom understöd ur de anslag, som stå till universitetens förfogande. Såsom framgår av de yttranden, som avgivits av centralbyrån i Lund och föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet, har bidrag ur sistnämnda anslag utgått för att tillfredsställa mera tillfälliga behov vare sig fråga varit om kortare kurser eller mera omfattande s. k. hembygdskurser. Att medel stått till förfogande för dylika ändamål linner överstyrelsen synnerligen lyckligt. Av den förebragta utredningen synes även framgå, att berättigade anspråk på sådana bidrag numera icke äro mindre än tidigare.

Såsom överstyrelsen framhållit i sin framställning den 30 augusti 1930 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1931/1932 är reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, otillräckligt. Överstyrelsen har också upprepat sin tidigare hemställan om höjning av sagda anslag. Under sådana förhållanden och med hänsyn till vad överstyrelsen ovan anfört är det tydligt, att de ifrågavarande ändamål, vartill understöd nu lämnas ur de till universitetens förfogande ställda anslagen, skulle kunna tillgodoses inom ramen för reservationsanslaget till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, endast om detta anslag höjdes med det belopp, som eljest skulle utgå till universiteten.

Emellertid har överstyrelsen det oaktat ansett sig böra undersöka, om — utan alltför stora svårigheter och utan följder, som ur den ena eller andra synpunkten ej vore önskvärda — sådana författningsändringar skulle kunna vidtagas, att ovannämnda ändamål skulle kunna tillgodoses inom ramen för sagda reservationsanslag.

Överstyrelsen vill då först erinra om att centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar — såsom ovan framhållits — åtnjuter understöd ur sagda reservationsanslag till sin verksamhet som centralbyrå. Överstyrelsen har även — med tillämpning av bestämmelserna i § 13 av kungörelsen den 5 juli 1929 (nr 239) angående understöd till anstalter

[272.] och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar — föreskrivit, att centralbyrån skall fylla ett föreläsningsförbunds uppgifter inom ett område bestående av Malmöhus och Kristianstads län.

Inom detta område får därför på grund av bestämmelserna i § 9 av nämnda kungörelse ej linnas något föreläsningsförbund. Enligt § 10 kan emellertid ett dylikt erhålla statsunderstöd för anordnande av föreläsningar i kommuner, där ingen föreläsningsanstalt finnes. Det skulle då ej möta några formella svårigheter att vidtaga en författningsändring av innebörd, att centralbyrå, för vilken föreskrivits, att den skall fullgöra ett föreläsningsförbunds uppgifter, skulle kunna erhålla statsbidrag enligt § 10 av sagda kungörelse. På så sätt skulle centralbyrån i Lund bliva i stånd att fortfärande anordna sådana kurser, som nu understödjas av det anslag, som ställes till förlogande av rektor vid universitetet i Lund — men kurserna kunde anordnas blott inom kommuner, där statsunderstödd föreläsningsanstalt ej finnes. Sådana kurser som till exempel hembygds-kurserna äro emellertid ofta förlagda till platser, där dylik anstalt verkar. Bortsett ifrån att någon direkt fördel knappast skulle kunna påvisas av att centralbyrån i Lund erhöles anslag till här ifrågavarande föreläsningsverksamhet på nu nämnt sätt i stället för på det hittillsvarande, skulle alltså den ifrågasatta författningsändringen ej leda till det åsyftade resultatet: att sagda verksamhet alltjämt kunde uppehållas, ehuru statsunderstödd på annat sätt än förut. Dessutom skulle en författningsändring av sagda natur medföra, att även övriga anstalter, som åtnjuta understöd som centralbyråer, d. v. s. enligt § 12 i sagda kungörelse, skulle vara berättigade till understöd för anordnande av föreläsningar. — Tankbart vore givetvis även, att författningsändringen finge innebära, att centralbyrå skulle kunna åtnjuta understöd av sistnämnda slag utan den inskränkning, som stadgats i fråga om föreläsningsförbund. Överstyrelsen kan emellertid, åtminstone för närvarande, ej tillråda en sådan författningsändring, som skulle kunna leda till icke önskade konsekvenser.

I fråga om den föreläsningsverksamhet, som för närvarande bedrivs av föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet, skulle svårigheterna bliva ännu större. I sitt yttrande synes också byrån förutsätta, att den enda möjligheten, om resultatet skulle bli det av riksdagen ifrågasatta, skulle vara, att byråns verksamhet i berörda avseende helt upphörde. Givetvis kunde detta ej innebära, att överstyrelsen, såsom byrån tycks förutsätta, skulle övertaga den verksamhet byrån bedrivit. Lika litet i detta som i andra fall borde överstyrelsen direkt bedriva någon populärvetenskaplig föreläsningsverksamhet. Därest verksamheten skulle fortsätta finge den med av överstyrelsen beviljade understöd övertagas av någon föreläsningsanstalt. Närmast kunde man då tänka på Uppsala läns föreläsningsförbund.

Emot en sådan anordning kunna emellertid synnerligen starka skäl anföras. — Enligt överstyrelsens uppfattning har det varit av stor betydelse för det svenska folkbildningsarbetet, att man på universitetshåll sedan länge hyst den uppfattning, som rektor vid universitetet i Lund givit uttryck åt i sitt yttrande, då han velat »kraftigt understryka, att deltagandet i folkbildningsarbetet är en viktig uppgift för universitetet». För fullgörande av denna uppgift ha universiteten — utom anslagen till sommarkurser och under senaste tid till universitetseirklar — egentligen endast haft här ifrågavarande anslag att tillgå. Det har ej heller varit utan

betydelse att — såsom föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet framhållit — de i förening med studentnationerna anordnade sommarkurserna väckt de unga studenternas intresse för det folkliga bildningsarbetet. För folkbildningsarbetet skulle det vara i hög grad att beklaga, om några åtgärder vidtoges, som skulle kunna leda till att universitetens medverkan i folkbildningsarbetet minskades. Såsom överstyrelsen framhöll redan i sitt yttrande över folkbildningssakkunnigas betänkande, bör detta arbete fastmer knytas närmare till universiteten.

Om överstyrelsen sålunda finner starka skäl tala emot den av riksdagen ifrågasatta anordningen, kan överstyrelsen icke underlåta att betona önskvärdheten av samarbete mellan det från universiteten understödda folkbildningsarbetet och det på annat sätt understödda. Emellertid synes detta kunna ernås på annat sätt än genom ett direkt inordnande av den förra verksamheten i den senare. Överstyrelsen vill erinra om att den i föreläsningsbyråns vid Uppsala universitet yttrande omnämnda Upplands kulturnämnd närmast har till uppgift att organisera ett sådant samarbete. Överstyrelsen vill också bringa i Kungl. Maj:ts åtanke det sedan år 1924 vilande förslaget om skapande av folkbildningsavdelningar vid universiteten. Även om detta, såsom överstyrelsen ovan antytt, delvis behöver omarbetas, torde det dock i sina huvuddrag kunna läggas till grund för ett organiserande av samarbetet mellan universiteten och folkbildningsinstitutionerna. På så sätt skulle också den önskvärda utvidgningen av det från universiteten bedrivna folkbildningsarbetet kunna komma till stånd. Överstyrelsen vill även framhålla, att överstyrelsen givetvis kommer att kalla representanter för de institutioner, som handhåva universitetens folkbildningsarbete, till de konferenser med de centrala ledningarna för folkbildningsarbetet, till vilka riksdagen anvisat medel och vid vilka frågan om organiserandet av samarbetet mellan de olika folkbildningsinstitutionerna kommer att bli föremål för överläggning. Givetvis är även i andra avseenden ett samarbete mellan de institutioner, som handhåva universitetens folkbildningsarbete, och överstyrelsen önskvärt. Överstyrelsen vill emellertid framhålla, att ett sådant redan under hand kommit till stånd. Överstyrelsen anser därlör särskilda föreskrifter om ett dylikt samarbete icke vara av behovet påkallade.

Då den förebragta utredningen synes giva vid handen, att avgjorda nackdelar och knappast några fördelar skulle bli följden av den av riksdagen ifrågasatta anordningen, finner sig överstyrelsen ej böra tillstyrka denna.

Emellertid hava framställningar inkommit från båda universiteten om beredande av fortsatta anslag till från universiteten anordnade populärvetenskapliga föreläsningsskurser.

Föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala har därvid anfört:

Byrån hade i sin skrivelse i ämnet år 1929 uttalat, att en stegring vore att vänta i efterfrågan på kurser av det slag, byrån såge som sin uppgift att främst stödja. Denna förväntan hade besannats, ty antalet understödda föreläsningsskurser hade fördubblats och antalet av de av byrån understödda föreläsningarna hade ökats från 157 föregående budgetår till 225 budgetåret 1929/1930.

Det för budgetåret till förfogande ställda anslaget, 5,000 kronor, hade

[272.] därför icke varit tillräckligt, utan en del av de från de närmast föregående budgetåren reserverade medlen hade tagits i anspråk. Dessa reserverade medel uppginge vid ingången av budgetåret 1929/1930 till 5,210 kronor 69 öre, och av desamma torde vid budgetårets utgång cirka 4,400 kronor komma att återstå.

En ytterligare stegring i efterfrågan på kurser vore med säkerhet att förutse under de närmaste budgetåren, och styrelsen ansåge sig därför icke kunna underlåta att hemställa, att här ifrågavarande anslag till föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet för budgetåret 1931/1932 måtte höjas till 6,000 kronor.

Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar har hemställt, att för budgetåret 1931/1932 måtte, vad angår från universitetet i Lund anordnade föreläsningskurser, utgå ett anslag av 4,500 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Beträffande dessa framställningar, som remitterats till skolöverstyrelsen för utlåtande, har överstyrelsen i sin omförmälda skrivelse den 15 oktober 1930 yttrat:

Såsom överstyrelsen förut framhållit, finner överstyrelsen synnerligen önskvärt, att det från universiteten bedrivna folkbildningsarbetet ytterligare utvidgas. I den mån så visar sig behövt, bör därtill enligt överstyrelsens förmenande även en höjning av här ifrågavarande anslag komma till stånd. Den avsevärda besparing, som ännu återstår på till Uppsala universitet förut anvisade medel, synes överstyrelsen emellertid — utan att ökning av anslaget redan nu kommer till stånd — kunna möjliggöra en icke obetydlig utvidgning av verksamheten. Överstyrelsen vill därför tillstyrka, att anslaget, vad Uppsala universitet beträffar, för budgetåret 1931/1932 måtte utgå med samma belopp som för innevarande budgetår.

Vad angår det anslag, som för här ifrågavarande ändamål ställes till förfogande av rektor vid universitetet i Lund, har, såsom ovan framhållits, hemställan gjorts om oförändrat anslag. Den besparing från föregående budgetår, som centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar omnämnt i sitt ovannämnda yttrande, synes överstyrelsen ej vara av den storlek, att någon förändring i anslagsbeloppet nu kan anses motiverad. Även i detta fall vill överstyrelsen sålunda tillstyrka, att anslag för budgetåret 1931/1932 måtte utgå med oförändrat belopp.

I ärendet hava ytterligare yttranden avgivits av föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala och centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar, varefter vederbörande större akademiska konsistorier utlätit sig i anledning av vad skolöverstyrelsen anført och föreslagit, varvid de förklarar sig icke hava något att erinra mot detta förslag. Slutligen har kanslern för rikets universitetet yttrat sig i ämnet i utlåtanden av den 29 september och den 9 december 1930, under uttalande i sistnämnda utlåtande, att han icke hade något att tillägga till vad skolöverstyrelsen anført.

Departementschefen.

Den av skolöverstyrelsen framlagda, omfattande utredningen utmynnar i uttalandet, att avgjorda nackdelar och knappast några fördelar skulle bli

följden av den av riksdagen ifrågasatta anordningen, varför överstyrelsen ej tillstyrker denna. Med hänsyn härtill anser jag anslag till från universiteten anordnade föreläsningskurser böra utgå i samma ordning som hittills.

Vad angår anslagets storlek har, såsom jag nyss nämnt, centralbyrån i Lund anhållit om oförändrat belopp, medan föreläsningsbyrån i Uppsala begärt en anslagsökning med 1,000 kronor. Då emellertid en ganska avsevärd reservation kvarstår å de till universitetet i Uppsala för ändamålet tidigare anvisade medlen, torde någon höjning av nu utgående belopp icke behöva ifrågakomma.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att såsom bidrag till tackande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 eller senare hållas utom universitetsstäderna, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 9,500:— varav 5,000 kronor till Uppsala universitet och 4,500 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor, att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för tackande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget samt enligt de bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t må finna skäl föreskriva.

7. Anordnande av s. k. universitetscirklar. Till anordnande av s. k. universitetscirklar har riksdagen från och med budgetåret 1924/1925 årligen anvisat ett extra reservationsanslag. Detta utgör för budgetåret 1930/1931 13,000 kronor.

[273.]
Anordnande
av s. k. uni-
versitets-
cirklar.

Genom beslut den 12 september 1930 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser rörande användningen av det för sistnämnda budgetår beviljade anslaget.

Därvid förordnades, att ifrågavarande anslag skulle användas under budgetåret 1930/1931 eller senare såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för minst tio universitetscirklar med tillhoppa 240 sammanträden, vart och ett om minst två timmar; och borde cirkelarna i övrigt anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med det av folkbildningssakkunniga i ämnet avgivna förslaget (Statens offentliga utredningar 1924: 5);

att varje universitetscirkel skulle omfatta minst tolv sammanträden;

att de orter, till vilka universitetscirkelarna skulle förläggas, och de ämnen, undervisningen skulle avse, skulle bestämmas, beträffande minst tre cirklar med tillhoppa 72 sammanträden av föreläsningsbyrån i Uppsala, beträffande minst tre cirklar med tillhoppa 72 sammanträden av centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar, beträffande minst tre cirklar med

[273.]

tillhopa 72 sammanträden av Stockholms högskolas lärarråd samt beträffande en eller två cirklar med tillhopa 24 sammanträden av Göteborgs högskolas lärarråd; och borde vederbörande vid cirklarnas anordnande samråda med representanter för de folkliga bildningsföretagen;

att universitetscirkel skulle stå under kontroll samt vara underkastad inspektion av den institution, som fastställt orten och ämnet för cirkeln;

att varje universitetscirkel skulle stå under ledning av en för ändamålet lämplig akademisk lärare eller annan i kompetens jämförlig vetenskapsman, vilken skulle utses av den institution, som fastställt orten och ämnet för cirkeln, efter samråd med representanter för de folkliga bildningsföretagen;

att av det åt envar av förenämnda institutioner för angivna ändamål tilldelade understödet högst en trettandedel finge användas till bestridande av kostnader för kontroll och inspektion av de utav institutionen anordnade universitetscirklarnas verksamhet och återstoden till täckande av högst två tredjedelar av kostnaden för ledningen av cirklarna;

samt att anslaget skulle beträffande varje universitetscirkel redovisas av den institution, som fastställt orten och ämnet för cirkeln.

Tillika ställde Kungl. Maj:t av ovannämnda anslag för avsedda ändamål 3,900 kronor till förfogande av en var av föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala, centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar och Stockholms högskolas lärarråd samt 1,300 kronor till förfogande av Göteborgs högskolas lärarråd; och skulle det åligga vederbörande att före den 1 oktober 1931 till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för universitetscirklarnas verksamhet samt anslagsbeloppens användning.

Fortsatta anslag för anordnande av universitetscirklar hava nu begärts av föreläsningsbyrån vid universitetet i Uppsala med 4,200 kronor, av professor emeritus M. Pfannenstill m. fl. medlemmar av centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar med 3,900 kronor, av rektorsämbetet vid Stockholms högskola med likaledes 3,900 kronor och av Göteborgs högskolas lärarråd med 2,200 kronor. Anslag hava sålunda begärts med sammanlagt 14,200 kronor.

Den av Pfannenstill m. fl. gjorda framställningen är förordad av rektorsämbetet vid universitetet i Lund. Vidare hava yttranden i ärendet avgivits den 29 september 1930 av kanslersämbetet för rikets universitet i vad rör de från Uppsala, Lund och Göteborg inkomna ansökningarna ävensom den 30 juni och den 15 oktober 1930 av skolöverstyrelsen.

Ansökningen från föreläsningsbyrån i Uppsala avser en ökning i jämförelse med det nu till föreläsningsbyrån utgående statsbidraget av 300 kronor. Framställningen om denna ökning är föranledd därav, att det för kontroll och inspektion av cirklarnas verksamhet tidigare avsedda beloppet visat sig otillräckligt.

Universitetskanslern yttrar i sitt nyssnämnda utlåtande härom:

Då de nya bestämmelserna i ämnet meddelats så sent som den 12 september 1930 anser jag en tids erfarenhet först böra avvaktas, innan frågan om särskilt anslag för ändamålet upptages till prövning.

Skolöverstyrelsen anför:

Här ifrågavarande svårigheter komma att minskas, sedan Kungl. Maj:t genom brev till statskontoret den 12 september 1930 medgivit, att $\frac{1}{13}$ av hela det anslag, som ställes till vederbörande institutions förfogande för anordnande av universitetscirklar, må användas till inspektion och kontroll. Härigenom bindes nämligen ej det belopp, som avses för detta ändamål, vid en viss cirkel utan kan fördelas på dessa med hänsyn till deras läge m. m. Helt torde dock ej nämnda svårigheter undanröjas genom denna anordning. Men även om man har anledning antaga, att det även hädanefter understundom kan komma att visa sig svårt att ordna kontroll och inspektion av universitetscirklar, som äro förlagda till mera avlägset belägna platser, anser överstyrelsen dock — i likhet med kanslersämbetet för rikets universitet — att man bör avvakta en tids erfarenhet av de nya bestämmelserna, innan ny ändring i nu nämnda avseende företages. Härtill kan läggas, att ifrågavarande svårigheter bleve betydligt mindre, därest folkbildningssakkunnigas förslag om inrättande av folkbildningsavdelningar vid universiteten bleve realiserat. Då överstyrelsen hyser en livlig förhoppning, att det ej skall dröja någon längre tid, innan så kan ske, finner överstyrelsen även häri en anledning till att nu ej företaga den av föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet påyrkade förändringen.

Göteborgs högskolas lärarråd begär ett bidrag av 2,200 kronor — således en ökning i jämförelse med innevarande budgetår av 900 kronor. Avsikten härmed är att kunna anordna två universitetscirklar med vardera tio sammanträden per termin. Lärarrådet anför till stöd för sin anhållan, bland annat:

Medan föreläsningsbyråerna vid universiteten i Uppsala och Lund samt Stockholms högskolas lärarråd, utan att för ändamålet utgående statsanslag behöver höjas, äro i stånd att väsentligt öka antalet cirklar, kan Göteborgs högskola icke upprätta en andra cirkel utan att låta båda omfatta blott 12 sammanträden, vilket skulle beröva universitetscirklarna deras egenart och allvarligt äventyra grundligheten i deras verksamhet. Under läsåret 1929/1930 voro fyra cirklar förlagda till Stockholm och dess omedelbara närhet samt tre till Skåne, medan Göteborg och västra Sverige endast förfogade över en cirkel. En dylik disproportion är så mycket mindre motiverad som bildningsintresset icke torde vara mindre i västra Sverige än i de landsändar, dit universitetens föreläsningsbyråer och Stockholms högskolas lärarråd förlagt verksamheten, och som Göteborgs högskola med sin fullständiga humanistiska sektion och sitt samarbete med andra lärdomsanstalter i Göteborg knappast har mindre förutsättningar än de övriga högskolorna att anordna lämplig undervisning.

Kanslern yttrar i anledning av denna framställning:

Den av Göteborgs högskolas lärarråd begärda anslagsökningen anser jag böra i så måtto vinna beaktande, att lärarrådet, som enligt nu gällande bestämmelser äger rätt att anordna en eller två cirklar om tillhopa 24 sammanträden, beredes tillfälle att anordna högst tre cirklar med tillhopa 36 sammanträden. Härför skulle erfordras en anslagsökning av 650 kronor. Då det torde vara uteslutet att nedsätta anslagen till övriga institutioner, erfordras alltså till anordnande av universitetscirklar ett anslag av 13,650 kronor.

Skolöverstyrelsen anför:

Överstyrelsen finner de av lärarrådet nu framförda synpunkterna beaktansvärda. Överstyrelsen vill därför tillstyrka, att lärarrådet beredes ökade möjligheter att anordna universitetscirklar. Överstyrelsen kan dock ej underlåta att uttala en viss tveksamhet i fråga om det av kanslersämbetet framställda förslaget. Då enligt detta förslag de av ifrågavarande lärarråd anordnade universitetscirkelarna skulle bestå av tillhoppa 36 sammanträden och då lärarrådet ej anser önskvärt, att en cirkel omfattar blott 12 sammanträden, synes det ej vara stora utsikter, att man i Göteborg skulle anordna någon universitetscirkel med 24 sammanträden. Överstyrelsen vill dock ej motsätta sig, att försök göres i enlighet med den av kanslersämbetet föreslagna anordningen. Skulle denna visa sig mindre fördelaktig, kan ju till ett följande år ändring vidtagas.

Departementschefen.

Av de framställningar, som sålunda blivit gjorda om bidrag från ifrågavarande anslag, avse två, nämligen de som inkommit från föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet och Göteborgs högskolas lärarråd, ökning av anslaget. Beträffande den av föreläsningsbyrån i Uppsala gjorda framställningen om ytterligare bidrag å 300 kronor, synas mig de olägenheter, som densamma avser att undanröja, vara väsentligen avhjälpta genom förutnämnda av Kungl. Maj:t den 12 september 1930 utfärdade bestämmelser. I fråga om den av Göteborgs högskolas lärarråd begärda anslagsökningen å 900 kronor anser jag hänsyn böra tagas till de skäl, som anförts för densamma. Jag förordar bifall till denna framställning på sätt universitetskanslern tillstyrkt, d. v. s. så att lärarrådet beredes tillfälle att anordna högst tre cirklar med tillhoppa 36 sammanträden, varför skulle erfordras en anslagsökning med 650 kronor. Såsom skolöverstyrelsen framhållit, torde detta förslag vara att betrakta såsom en försöksanordning, vilken, om den visade sig mindre fördelaktig, ett följande år skulle kunna ändras. Anslaget i dess helhet skulle sålunda för nästinstundande budgetår bestämmas till 13,650 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av s. k. universitetscirklar för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 13,650: — att fördelas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t finner gott meddela.

[274.]
Sommarmarkurser i Göteborg.

8. **Sommarmarkurser i Göteborg.** Alltsedan år 1893 hava vid våra universitet och högskolor hållits så kallade sommarkurser, avsedda för personer, som icke äro i tillfälle att begagna sig av den regelbundna akademiska undervisningen. Såsom bidrag till dessa kurser hava från och med år 1903 utgått särskilda anslag av statsmedel. I Göteborg höllas sommarkurser senast år 1927 och under de följande åren hava dylika kurser anordnats i Uppsala, Stockholm och Lund.

Hos Kungl. Maj:t har nu rektor vid Göteborgs högskola å lärarrådets vid högskolan vägnar anhållit om ett anslag av 8,000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för de sommarkurser, som enligt lärarrådets beslut äro avsedda att under sommaren 1931 vid Göteborgs högskola anordnas för allmänheten.

I ärendet har skolöverstyrelsen den 28 mars 1930 avgivit utlåtande.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att de sommarkurser, som sedan åtskilliga år tillbaka varit anordnade vid landets universitet och högskolor omfattats med det livligaste intresse och varit talrikt besökta.

Med hänsyn till de synnerligen värdefulla insatser, som de vid universitetet och högskolorna anordnade sommarkurserna göra i folkbildningsarbetet, anser jag mig böra tillstyrka, att anslag för nu förevarande ändamål utverkas hos riksdagen. Mot storleken av det begärda beloppet har jag intet att erinra.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro avsedda att sommaren 1931 eller senare vid Göteborgs högskola anordnas för allmänheten, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 8,000: —

Åtgärder för nykterhetens främjande.

9. Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till nykterhetens främjande anvisat för budgetåret 1930/1931, att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel:

[275.]

Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande.

dels till undervisnings- och upplysningsverksamhet ett extra reservationsanslag av 184,000 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t förordas lämpliga, utgå till de ändamål och med högst de belopp, som finnas angivna under nr 1—14, 16, 17 och 19—21 i den här efteråt intagna tablån;

dels till föreläsnings- och instruktionsverksamhet, bedriven i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett extra reservationsanslag av 170,000 kronor (nr 22 i tablån);

dels till främjande i övrigt av nykterhet och till motarbetande av dryckenskapens följder ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor (nr 23 i tablån);

dels ock till utarbetande och utgivning av materiel för nykterhetsundervisningen enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, ett extra reservationsanslag av 22,500 kronor (nr 24 i tablån).

Vidare har riksdagen medgivit, att möjligen uppkommande besparingar på de till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. samt

[275.]

av en allmän fortbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. avsedda belopp finge, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, användas till utarbetande, utgivning och spridning av materiel för nykterhetsundervisningen.

Anslagets ändamål	För 1930/1931 beviljat anslag Kronor	För 1931/1932		
		av vederbörande organisation begärt anslag Kronor	av skolöverstyrelsen tillstyrkt anslag Kronor	av departementets chefen tillstyrkt anslag Kronor
1) Anordnande av en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl.	1) 40,000	32,000	32,000	32,000
2) Anordnande av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl.	16,000	16,000	16,000	16,000
3) Understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande (»Tirfing, tidskrift för nykterhetsfrågans studium»)	5,000	6,500	6,000	6,000
4) Främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	20,000	24,600	23,000	23,000
5) Underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	1,000	4,200	1,500	2,500
6) Främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	12,000	12,000	12,000	12,000
7) Främjande av svenska sällskapets för nykterhet och folkuppfostran verksamhet	5,000	5,000	5,000	5,000
8) Främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	29,000	38,000	31,000	31,000
9) Främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	8,000	12,000	9,000	9,000
10) Främjande av nationaltemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	10,000	14,000	11,000	11,000
11) Främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	4,000	5,000	5,000	5,000
12) Främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	6,000	6,000	6,000	6,000
13) Främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets upplysnings- och ungdomsverksamhet	2) 4,000	7,000	5,000	5,000
14) Främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	5,500	7,000	7,000	7,000
15) Främjande av Svenska lakarnas nykterhetsförenings verksamhet	—	5,000	5,000	5,000
16) Främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	2,000	4,000	2,000	3,000

1) Avser en social fortbildningskurs.

2) Avser föreningens studie- och ungdomsverksamhet.

Anslagets ändamål	För 1930/1931 beviljat anslag Kronor	För 1931/1932		
		av vederbör- rande orga- nisation begärt anslag Kronor	av skolöver- styrelsen tillstyrkt anslag Kronor	av departe- ments- chefen tillstyrkt anslag Kronor
17) Främjande av Sveriges polismäns helykterhetsförbunds verksamhet	1,000	1,000	1,000	1,000
18) Främjande av Svenska tullpersonalens helykterhetsförbunds verksamhet	—	1,000	500	500
19) Främjande av motorförarnas helykterhetsförbunds verksamhet	10,000	15,000	15,000	15,000
20) Bidrag till uppehållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande (Bureau international contre l'alcoolisme) verksamhet	2,500	2,500	2,500	2,500
21) Arvode åt den hos skolöverstyrelsen anställda konsulenten för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning	3,000	—	3,000	3,000
22) Föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m.	170,000	200,000	200,000	200,000
23) Främjande av nykterhet på andra än ovan anförda sätt och motarbetande av dryckenskapens följder	10,000	—	10,000	10,000
24) Utarbetande och utgivning av materiel för nykterhetsundervisningen	22,500	5,000	—	—

Med utlåtanden den 30 augusti och den 25 november 1930 har nu skolöverstyrelsen överlämnat till överstyrelsen inkomna framställningar rörande anslagsbehoven för budgetåret 1931/1932 för de ändamål, som avses under nr 1—20, 22 och 24 i ovanstående tablå, samt yttranden av överstyrelsens konsulent för nykterhetsundervisning. Jag vill här nedan lämna en kortfattad redogörelse för dessa anslagsäskanden och överstyrelsens yttrande beträffande vart och ett av dem.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning föreslår, i överensstämmelse med den plan för alternering mellan sociala och hygieniska kurser, som följts alltsedan nykterhetsundervisningen jämlikt 1919 års riksdags beslut omlagts, anordnande under år 1932 av *en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl.* (nr 1 i tablå). För ändamålet begär centralförbundet ett anslag av 32,000 kronor eller samma belopp som utgick för budgetåret 1928/1929, då en hygienisk kurs senast anordnades. Skolöverstyrelsen tillstyrker framställningen.

För utgivande av *tidskriften Tirfing* (nr 3 i tablå) äskar centralförbundet ett från 5,000 kronor till 6,500 kronor höjt anslag. Centralstyrelsen anser sistnämnda belopp erforderligt, om tidskriften skall kunna utkomma med sex 32-sidiga häften per år och hållas på den nivå i fråga om papper och utstyrsel m. m., som den från och med 1930 års ingång fått. Överstyrel-

[275.] sen har ansett en höjning till 6,000 kronor motiverad och alltså tillstyrkt beviljande av detta belopp.

Till *främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet* (nr 4 i tablån) har centralförbundet begärt ett från 20,000 kronor till 24,600 kronor ökat anslag. Förbundet har därvid åberopat av auktoriserade revisorn Erik Håkansson verkställda undersökningar av förbundets organisation och arbetsmetoder, bokföring etc. samt vid sin ansökning i avskrift bifogat Håkanssons rapporter rörande dessa undersökningar. Enligt Håkanssons förslag har förbundet uppdelat inkomster och utgifter dels på förbundets byrå, dels ock på förbundets olika verksamhetsområden. Såsom nya poster å centralbyråns konto har därvid upptagits ersättning med 2,000 kronor till en direktörsassistent (vilken återstående ersättning, 1,000 kronor, uppförts å bibliotekets konto), ersättning till en kontorspojke 1,000 kronor, åt en delegation för konferenser rörande undervisningsmateriel m. m. 300 kronor, för nya inventarier 500 kronor samt ersättning till en auktoriserad revisor 500 kronor.

Konsulenten för nykterhetsundervisningen har ansett anställande av en kvalificerad direktörsassistent synnerligen påkallat och förordat höjning av anslagsposten med 3,000 kronor eller hela assistentens arvode, vilket konsulenten ansett böra odelat påföras centralförbundet såsom institution. Ytterligare höjning har konsulenten icke ansett sig kunna tillstyrka. Konsulenten har därvid erinrat bland annat följande. Ersättningen till berörda delegation torde kunna honoreras ur de särskilda anslagen till undervisningsmateriel. Då redovisningen av alla de mer betydande anslagen granskas av såväl skolöverstyrelsen som riksräkenskapsverket, torde anledning saknas att anställa auktoriserad revisor. Kostnaderna för en kontorselev böra i likhet med övrig kontorspersonals löner fördelas på de olika verksamhetsgrenarna, där den torde finna plats inom ramen av genom rationaliseringen gjorda besparingar, vilket ävenså torde vara fallet med posten å 500 kronor för kontorsutrustning.

Skolöverstyrelsen har med hänsyn till vad konsulenten anfört endast tillstyrkt en höjning av ifrågavarande anslag till 23,000 kronor.

Emellertid har centralförbundet också gjort framställning om viss ändring beträffande villkoren för anslagets utgående. I den till 1919 års riksdag avlåtna propositionen nr 262 angående anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande förutsattes, enligt vederbörande departementschefs uttalande, att centralförbundet borde från nykterhetsskorporationer, kommuner eller enskilda erhålla ett bidrag, uppgående till minst två tredjedelar av statsbidraget. I enlighet härmed har vid anslagets utbetalande alltid varit fäst det villkoret, att förbundet skulle styrka sig hava erhållit sådant bidrag.

Centralförbundet har nu framhållit, att centralförbundet vid lämnande av uppgift rörande storleken av det bidrag, förbundet erhållit från korporatio-

ner, kommuner eller enskilda, sammanräknat alla de bidrag, som förbundet uppburit för olika ändamål, såsom för anordnande av allmänna upplysningskurser i alkoholfrågan m. m. Då nu förbundet tänkt sig, att häranefter de olika verksamhetsgrenarna skulle i bokföringshänseende åtskiljas, och då sålunda nämnda bidrag från kommuner m. m. till berörda kurser icke längre komma att föras på centralbyråns konto, skulle detta villkor, om det häranefter skulle knytas enbart till centralbyrån, innebära, att centralförbundet saknade möjlighet att utfå mer än någon del av det beviljade statsanslaget. Därest sammanlagda bidragen, oavsett bokföringen, fortfarande finge inräknas bland de medel, förbundet skulle styrka sig hava erhållit från kommuner m. m., skulle villkoret dock ej vålla några svårigheter. Centralförbundet ifrågasätter emellertid, att villkoret finge utgå.

Skolöverstyrelsen anför i förevarande avseende bland annat följande:

Överstyrelsen anser för sin del, att skäl kunna anföras för borttagande av här ifrågavarande särskilda villkor för utbekommande av anslaget till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet. Överstyrelsen vill särskilt erinra om att något sådant villkor ej blivit fäst vid de anslag, som utgå till främjande av övriga nykterhetsorganisationers verksamhet. Ett borttagande av sagda villkor skulle givetvis ej heller kunna anses innebära, att staten övertog hela ansvaret för verksamheten. Vid bestämmandet av anslag till centralförbundet kan staten liksom hittills ej blott kontrollera utgifterna utan även taga hänsyn till huruvida dessa böra bestridas genom statsmedel eller genom inkomster, som förbundet kan och bör anskaffa från annat håll. Ett borttagande av här ifrågavarande villkor kan alltså på intet sätt betyda, att staten intager någon principiellt ny ståndpunkt till centralförbundets verksamhet. Överstyrelsen har därför intet att erinra mot att ifrågavarande villkor utgår.

Till *underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek* (nr 5 i tabblån) äskar centralförbundet ett från 1,000 kronor till 4,200 kronor höjt anslag. Centralförbundet framhåller, att biblioteket för att kunna på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sin uppgift måste fortgående kompletteras genom inköp av ny litteratur, varjämte medel erfordras för inbindningsarbeten. Vidare har det visat sig oundgängligt att anställa särskild kvalificerad arbetskraft för organiserande och permanent övervakande av dessa arbeten, vilket skulle åligga direktörsassistenten. Centralförbundet hemställer härjämte, att det vid detta anslag hittills fästa villkoret, att av andra medel än statsmedel skulle till biblioteket tillskjutas ett belopp, motsvarande minst en fjärdedel av statsanslaget, måtte få utgå.

Konsulenten för nykterhetsundervisningen har, såsom tidigare omnämnts, föreslagit, att direktörsassistentens hela arvode skulle läggas på anslaget till främjande av centralförbundets verksamhet. Konsulenten tillstyrker en höjning av anslaget till biblioteket med 500 kronor, och i enlighet härmed förordar jämväl skolöverstyrelsen beviljande för ändamålet av 1,500 kronor.

[275.] Såväl konsumenten som överstyrelsen hava ansett, att berörda vid detta anslag fästade villkor bör bibehållas.

Sveriges storloge av I. O. G. T. anhåller om ökat anslag till främjande av dess studie- och ungdomsverksamhet (nr 8 i tablån) från 29,000 kronor till 38,000 kronor. Ökningen avser såväl den till studieverksamheten utgående delen av anslaget, vilken begäres höjd från 20,000 till 26,000 kronor, som den till ungdomsverksamheten utgående delen, vilken begäres höjd från 9,000 till 12,000 kronor. Överstyrelsen vitsordar, att I. O. G. T:s studieverksamhet alltjämt ledes med stor erfarenhet och omtanke, och anser därför, att verksamheten alltjämt bör av statsmakterna verksamt understödjas. Vad i framställningen anförts synes emellertid överstyrelsen otillräckligt såsom motivering för höjning av anslaget. Beträffande I. O. G. T:s ungdomsverksamhet anför överstyrelsen: Denna verksamhet har under senare år bedrivits med fortsatt framgång enligt tidigare tillämpade metoder. Den har emellertid därjämte upptagit nya arbetsformer, syftande bland annat till ungdomens sunda fysiska fostran. Överstyrelsen anser nu en anslagshöjning motiverad, vilken dock för närvarande synes kunna stanna vid 2,000 kronor, varigenom för ungdomsverksamheten bliva disponibla 11,000 kronor i stället för nuvarande 9,000 kronor. Överstyrelsen förordar sålunda anslag till ifrågakvarande ändamål med ett till sammanlagt 31,000 kronor höjt belopp.

Sveriges blåbandsförening (nr 9 i tablån) upprepar en förut gjord anhållan om höjning av anslaget till främjande av föreningens studie- och ungdomsverksamhet från 8,000 kronor till 12,000 kronor. Överstyrelsen, som redan år 1929 övervägt att tillstyrka någon höjning av ifrågakvarande anslag, förordar nu en anslagshöjning av 1,000 kronor, att komma föreningens ungdomsverksamhet till del.

Nationaltemplarorden (nr 10 i tablån) förnyar sin år 1929 gjorda framställning om anslagshöjning från 10,000 kronor till 14,000 kronor, avseende en höjning av det till studieverksamheten utgående anslaget från 7,000 kronor till 10,000 kronor och det till ungdomsverksamheten utgående anslaget från 3,000 kronor till 4,000 kronor. Överstyrelsen yttrar härom: Såväl med hänsyn till sistnämnda verksamhets vackra utveckling inom nationaltemplarorden under senare år som vid jämförelse med storleken av motsvarande anslag inom övriga nykterhetsorganisationer finner överstyrelsen den begärda höjningen med 1,000 kronor till denna verksamhetsgren väl motiverad och vill därför tillstyrka densamma. Däremot synes överstyrelsen anslaget till nationaltemplarordens studieverksamhet för närvarande kunna utgå med oförändrat belopp.

Nykterhetsorden Verdandi (nr 11 i tablån) anhåller i sin framställning, liksom år 1929, om höjning av anslaget till främjande av föreningens studie- och ungdomsverksamhet från 4,000 kronor till 5,000 kronor. Beträffande denna framställning yttrar överstyrelsen: Då överstyrelsen under de år, överstyrelsen mera ingående följt föreningens användning av ifrågakva-

rande statsunderstöd, städse funnit anslagen disponerade med omtanke och sparsamhet, och då, såsom i framställningen framhålles, med hänsyn till sammansättningen av föreningens medlemsstock, behovet av instruktion av föreningens studie- och ungdomsledare är relativt större än inom övriga nykterhetsorganisationer, förordar överstyrelsen ånyo bifall till framställningen. Det sammanlagda anslaget, 5,000 kronor, bör lämpligen fördelas så, att anslaget till studieverksamheten höjes från 1,700 kronor till 2,000 kronor och det till ungdomsverksamheten från 2,300 kronor till 3,000 kronor.

Nykterhetsföreningen Vita bandet (nr 13 i tablån) upprepar sin mångåriga framställning om höjning av det till främjande av föreningens studie- och ungdomsverksamhet anvisade statsanslaget, denna gång från 4,000 kronor till 7,000 kronor. Den av föreningen nu framlagda planen för dess upplysningsverksamhet synes överstyrelsen god, och överstyrelsen tillstyrker därför ett ökat understöd till denna gren av föreningens verksamhet, nämligen från 1,500 kronor till 2,500 kronor. Då föreningens anslag till ungdomsverksamheten så sent som till budgetåret 1928/1929 höjdes och då tillräckligt vägande skäl icke nu anförts för ytterligare höjning, förordar överstyrelsen anslag till denna verksamhetsgren till ett oförändrat belopp av 2,500 kronor. Då den av föreningen bedrivna upplysningsverksamheten i huvudsak icke avser sådant planmässigt studiearbete som övriga nykterhetsorganisationers »studieverksamhet», föreslår överstyrelsen, att understödets föremål hädanefter måtte angivas vara föreningens »upplysnings- och ungdomsverksamhet» (i stället för »studie- och ungdomsverksamhet»).

Sveriges lärares nykterhetsförbund (nr 14 i tablån) anhåller i sin framställning om ett från 5,500 kronor till 7,000 kronor ökat anslag till sin verksamhet. Förbundet motiverar sin begäran främst genom hänvisning till den utvidgade instruktionsverksamhet, förbundet pålagt sig för att därigenom i sin mån bidra till förverkligandet av föreskrifterna i Kungl. Maj:ts cirkulär den 24 september 1928 rörande nykterhetsundervisningen i rikets läroanstalter. Överstyrelsen anser, att ingen annan av nykterhetsorganisationerna i Sverige är så skickad som Sveriges lärares nykterhetsförbund att genom sin verksamhet stödja och främja statsmakternas strävanden att få till stånd en effektiv nykterhetsundervisning i skolorna. Enligt överstyrelsens mening är det arbete, förbundet i sagda syfte nedlägger, av mycket stort värde för undervisningen. Överstyrelsen förordar därför livligt bifall till förbundets framställning.

Svenska läkarnas nykterhetsförenings (nr 15 i tablån) framställning avser ett anslag av 5,000 kronor till främjande av föreningens verksamhet under budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen erinrar, att Kungl. Maj:t den 20 juni 1930 bifallit en av föreningen gjord ansökning om anslag å 2,000 kronor för samma ändamål under budgetåret 1930/1931. Ett förverkligande av det av föreningen skisserade arbetsprogrammet synes överstyrelsen kunna bliva av oskattbart värde såväl för främjandet av ifrågakvarande gren av den ve-

[275.] tenskapliga alkoholforskningen i Sverige som för utbredandet hos allmänheten av en riktig uppfattning rörande den medicinska vetenskapens syn på skilda sidor av alkoholproblemet. Överstyrelsen förordar därför varmt bifall till föreningens framställning.

Järnvägsmännens helnykterhetsförbund (nr 16 i tablån) anhåller med stöd av en omfattande arbetsplan om en fördubbling av det till främjande av dess verksamhet senast anvisade anslaget, 2,000 kronor. Med hänsyn till att ifrågavarande understöd så sent som av 1930 års riksdag höjdes från 1,000 kronor till 2,000 kronor, anser överstyrelsen, att någon tids erfarenhet av den sålunda beviljade höjningen först bör vinnas, innan förnyad höjning ifrågasättes. Överstyrelsen förordar alltså för närvarande, att anslaget måtte utgå med oförändrat belopp jämväl under budgetåret 1931/1932.

Svenska tullpersonalens helnykterhetsförbund (nr 18 i tablån), som tidigare tillfälligtvis av Kungl. Maj:t tilldelats understöd till sin upplysningsverksamhet, har nu begärt ett anslag å 1,000 kronor för denna verksamhet. Med hänsyn till betydelsen av att rikets tullpersonal äger tillräckliga kunskaper i alkoholfrågan, förordar överstyrelsen, att anslag måtte tilldelas förbundet för främjande av dess verksamhet. Vid jämförelse med storleken av de understöd, som utgå till övriga facknykterhetsföreningar, finner överstyrelsen dock, att anslaget för närvarande lämpligen bör begränsas till 500 kronor.

Motorförarnas helnykterhetsförbund (nr 19 i tablån), som under budgetåret 1930/1931 åtnjuter ett från 5,000 kronor till 10,000 kronor ökat understöd till sin verksamhet, begär i sin framställning en ytterligare höjning till 15,000 kronor under budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen anför härom:

Under vanliga förhållanden skulle överstyrelsen ansett sig förhindrad tillstyrka höjning av ett anslag, innan erfarenhet vunnits av verkningarna av en så nyligen som i detta fall beviljad, därtill förhållandevis betydande ökning. Såsom överstyrelsen i sitt motsvarande yttrande år 1929 framhöll, måste det emellertid anses i eminent grad vara ett samhällsintresse, att förbundets verksamhet, vars syfte är att på frivillighetens väg skapa en kår av från alkohol avhållsamma motorfordonsförare, måtte fortgå i allttjämt ökat tempo. Vid upprepade tillfällen har Kungl. Maj:t visat sig dela denna överstyrelsens mening. Då förbundet även under det gångna året lyckats såväl starkt öka sitt medlemsantal — i själva verket med inemot 50 procent — som även visat sig mäktigt en rad av betydelsefulla initiativ och åtgärder, delvis med Kungl. Maj:ts särskilda stöd, och då den nu framlagda verksamhetsplanen omfattar ytterligare dylika åtgärder, tillstyrker överstyrelsen även i år på det livligaste den ytterligare höjning av anslaget till främjande av förbundets verksamhet, varom detsamma nu gjort framställning.

Till de under 2, 6, 7, 12, 17 och 20 i förutnämnda tablå angivna ändamål har i de olika framställningarna anhållits om fortsatt understöd av statsmedel under budgetåret 1931/1932 med samma belopp som för ändamålen i fråga senast anvisats. Vid granskningen av de vid de skilda framställ-

ningarna fogade redogörelser och arbetsplaner har överstyrelsen icke funnit något, som talat för en nedsättning av något av ifrågavarande anslag. Å andra sidan har överstyrelsen ej heller funnit anledning föreslå någon höjning av anslaget för något av ifrågavarande ändamål. Vad speciellt beträffar anslaget till anordnande under år 1932 av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl., beräknar överstyrelsen statsverkets kostnader såväl till slutsumma som i detalj till samma belopp som i de kostnadsberäkningar, vilka lågo till grund för senast anvisat anslag för sagda kurs. Överstyrelsen förordar därför, att anslag för samtliga ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932 måtte anvisas med i framställningarna angivna belopp.

Överstyrelsen har vidare anhallit, att anslaget till arvode åt den hos överstyrelsen anställde *konsulenten för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning* (nr 21 i tablå) måtte utgå med oförändrat belopp eller 3,000 kronor.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning har beträffande anslaget till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande* (nr 22 i tablå) hemställt, dels att anslaget måtte höjas från 170,000 kronor till 200,000 kronor, dels ock att det måtte ändras från reservationsanslag till förslagsanslag.

Konsulenten för nykterhetsundervisningen anser de av centralförbundet framlagda beräkningarna mer än tillfyllest för ett förord för den begärda anslagshöjningen; i själva verket utmyнна beräkningarna i ett belopp av något över 220,000 kronor. Användningen av anslaget beräknar konsulenten på följande sätt:

bidrag till föreläsares arvoden	kronor 125,000: —
» » rese- och traktamentsersättning	» 62,000: —
tryckningskostnad för katalog (årligt genomsnitt)	» 1,500: —
administrationsbidrag	» 11,200: —
oförutsedda utgifter	» 300: —
Summa kronor 200,000: —	

Skolöverstyrelsen tillstyrker anslagets höjning till 200,000 kronor men avstyrker dess förändring till förslagsanslag. Härom yttrar överstyrelsen:

Överstyrelsen vill erinra om att överstyrelsen under ett flertal år beträffande ett annat för liknande ändamål utgående anslag, nämligen extra reservationsanslaget till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, hemställt, att anslagets natur måtte ändras till förslagsanslag. Detta spörsmål var år 1929 föremål för såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens prövning. Förslaget avvisades med hänvisning till att statsmakterna borde ha i sin hand att reglera utgifterna för hithörande ändamål. På grund härav har överstyrelsen i sin framställning den 30 augusti 1930 angående anslag till folkundervisningen för budgetåret 1931/1932 förklarat, att överstyrelsen anser sig ej böra förnya sin framställning om förändring av nämnda anslags natur.

Enligt överstyrelsens förmenande förefinnas emellertid avgörande skäl

[275.] för att de båda här berörda anslagen äro av samma natur. Härtill kommer, att olägenheterna av att anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande ej är förslagsanslag, äro betydligt mindre än olägenheterna av att anslaget till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, ej har denna natur. Förstnämnda olägenheter motverkas i allt väsentligt därigenom, att statsmakterna med stor välvilja successivt höjt anslaget, allteftersom höjning visat sig klart påkallad. Överstyrelsen vill alltså tillstyrka, att ifrågavarande anslag alltjämt bibehålles som extra reservationsanslag.

Vidare har överstyrelsen föreslagit, att det extra reservationsanslaget till *främjande av nykterhet på andra än ovan anförda sätt samt till motarbetande av dryckenskapens följder* (nr 23 i tablån) måtte för budgetåret 1931/1932 beviljas med oförändrat belopp, 10,000 kronor.

Slutligen anholder centralförbundet för nykterhetsundervisning om ett anslag av 5,000 kronor *för utarbetande av materiel för nykterhetsundervisningen* (nr 24 i tablån). Härom anför överstyrelsen:

I framställningen saknas såväl plan och kostnadsberäkning för arbetet som över huvud någon som helst motivering för densamma. Därtill kommer, att utarbetandet av den materiel för nykterhetsundervisningen i avslutning till den av överstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag år 1928 utgivna »Handledning för lärare vid nykterhetsundervisningen», till vilket utarbetande 1928 års riksdag anvisade 5,000 kronor, ännu icke är slutfört. Härtill kan slutligen läggas, att de medel, 1930 års riksdag anvisat för utarbetande av ytterligare materiel för nykterhetsundervisningen, ännu icke torde vara till någon del tagna i anspråk. (Av det extra reservationsanslag å 22,500 kronor, som anvisades till utarbetande och utgivande av materiel för nykterhetsundervisningen, voro 5,000 kronor avsedda för här ifrågavarande ändamål.) På grund av här anförda skäl har överstyrelsen icke funnit det behöfligt att redan nu av riksdagen ytterligare medel utverkas för detta ändamål. Möjlighet föreligger ju därjämte för Kungl. Maj:t att, så snart behovet kan bli aktuellt, anvisa nödigt anslag av de just för ifrågavarande ändamål särskilt reserverade besparingarna å anslagen för anordnande av sociala, respektive hygieniska fortbildningskurser för lärare m. il. och av allmänna utbildningskurser i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. il. eller av det till Kungl. Maj:ts förfogande särskilt ställda anslaget för nykterhetens främjande.

Departement-
schefen.

Anslaget till *undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande* utgår för budgetåret 1930/1931 med 184,000 kronor. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle anslag för samma ändamål för budgetåret 1931/1932 utgå med ett belopp av 198,500 kronor. Då för posten nr 1 i ovanstående tablå äskats 8,000 kronor mindre än för budgetåret 1930/1931, innebär den av överstyrelsen föreslagna anslagssiffran en ökning å övriga poster med 22,500 kronor.

Överstyrelsen har förordat anslagshöjningar med 1,000 kronor för tidskriften *Tirfing*, 3,000 kronor för centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet och 500 kronor för underhåll och skötsel av centralför-

bundets bibliotek. De föreslagna höjningarna till Tirfing och till centralförbundets verksamhet vill jag förorda. För centralförbundets bibliotek tillstyrker jag ett till 2,500 kronor förhöjt belopp. Vad angår de ifrågasatta ändringarna av villkoren för utbekommande av sistnämnda båda anslag, anser jag, att det vid anslaget till främjande av centralförbundets verksamhet fästade villkoret torde kunna utgå, liksom skäl torde föreligga att ej längre bibehålla villkoret att av andra medel än statsmedel skall till centralförbundets bibliotek tillskjutas ett belopp motsvarande minst fjärdedelen av statsbidraget.

[275.]

Vidare tillstyrker skolöverstyrelsen ökning av anslagsposterna till Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet med 2,000 kronor samt till vardera av Sveriges blåbandsförenings och nationaltemplarordens studie- och ungdomsverksamhet med 1,000 kronor, samtliga dessa höjningar avsedda att komma ungdomsverksamheten till godo. Till nykterhetsorden Verdandi föreslår överstyrelsen en ökning av 1,000 kronor, därav 300 kronor för studie- och 700 kronor för ungdomsverksamheten. Beträffande nykterhetsföreningen Vita bandet hemställer överstyrelsen, att anslaget skall angivas utgå till främjande av föreningens upplysnings- och ungdomsverksamhet (i stället för studie- och ungdomsverksamhet) samt att det för upplysningsverksamheten avsedda beloppet skall höjas med 1,000 kronor. Vidare tillstyrker överstyrelsen en höjning med 1,500 kronor av anslaget till Sveriges lärares nykterhetsförbund. Samtliga dessa av överstyrelsen avgivna förslag anser jag mig böra biträda.

Svenska läkarnas nykterhetsförenings framställning om ett understöd å 5,000 kronor har varmt förordats av överstyrelsen, och även jag vill tillstyrka beviljande av det begärda beloppet.

Vad angår järnvägsmännens helnykterhetsförbund, som med framläggande av en omfattande arbetsplan anhållit om en anslagshöjning från 2,000 kronor till 4,000 kronor, har överstyrelsen med hänsyn till att anslaget av 1930 års riksdag fördubblats från sitt förutvarande belopp, 1,000 kronor, icke velat nu förorda någon ökning. Då jag emellertid anser detta förbunds verksamhet särskilt behjärtansvärd, vill jag tillstyrka, att detta anslag höjes till 3,000 kronor.

Till svenska tullpersonalens helnykterhetsförbund föreslår överstyrelsen ett anslag å 500 kronor, vilket även jag vill förorda. Beträffande motorförarnas helnykterhetsförbund, som år 1930 fick sitt anslag ökat från 5,000 till 10,000 kronor och nu begär ytterligare höjning till 15,000 kronor, har överstyrelsen tillstyrkt beviljande av hela detta belopp, och med hänsyn till de av överstyrelsen åberopade skälen anser jag det begärda anslaget böra beviljas.

I fråga om anslaget till anordnande av en social fortbildningskurs till lärare m. fl. samt de anslag, som av skolöverstyrelsen föreslagits att utgå med oförändrade belopp, har jag — med undantag av vad jag förut

nämnt beträffande järnvägsmännens helnykterhetsförbund — ingen erinran att göra.

Beloppet av anslaget till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande skulle alltså för budgetåret 1931/1932 komma att uppgå till 200,500 kronor.

Vad angår anslaget till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande* vill jag tillstyrka beviljande av det härför begärda beloppet 200,000 kronor. Däremot anser jag på de av skolöverstyrelsen anförda skälen, att någon förändring beträffande anslagets natur icke bör vidtagas utan att detta fortfarande bör vara uppfört såsom reservationsanslag.

Anslaget till *främjande i övrigt av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder* torde böra för budgetåret 1931/1932 bestämmas till samma belopp som för budgetåret 1930/1931, 10,000 kronor.

Beträffande det av centralförbundet begärda anslaget för utarbetande av materiel för nykterhetsundervisningen anser jag i likhet med skolöverstyrelsen, att medel för detta ändamål icke böra nu äskas.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag i nu förevarande sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 200,500: — att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, samt till de av mig här förut omförmälda ändamål med högst de av mig angivna belopp,

dels ock medgiva, att möjligen uppkommande besparingar på de till anordnande av en hygienisk fortbildningskurs i alkoholfrågan för lärare m. fl. samt av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. avsedda belopp må, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, användas till utarbetande, utgivning och spridning av materiel för nykterhetsundervisningen.

[276.] 10. **Föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande.** Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anför, hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande, bedriven i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 200,000: — att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Föreläsnings-
och instruk-
tionsverk-
samhet.

11. Främjande i övrigt av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder. Under åberopande av vad jag under punkt 275 anförde, hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

[277.]
Främjande i
övrigt av
nykterhet
och motar-
betande av
dryckenska-
pens följder.

att till främjande av nykterhet på andra sätt än här förut angivits samt till motarbetande av dryckenskapens följder anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 10,000: — att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Musikföreställningar för allmänheten.

12. Musikföreställningar för allmänheten. Under en följd av år har riksdagen på extra stat beviljat anslag till nu ifrågavarande ändamål. Alltsedan år 1919 har anslaget utgått med 57,000 kronor för år, så fördelade, att 18,500 kronor använts till understöd åt en var av Gävleborgs läns, Nordvästra Skånes och Norrköpings orkesterförening samt 1,500 kronor till inspektion av dessa föreningars verksamhet.

[278.]
Musikföre-
ställningar
för allmän-
heten.

I statsverkspropositionen till 1927 års riksdag (åttonde huvudtiteln, punkt 229) föreslog Kungl. Maj:t en höjning av anslaget med 10,500 kronor eller till 67,500 kronor. Vid framläggande inför Kungl. Maj:t av förslag till detta anslagsäskande framhöll dåvarande departementschefen, att de ekonomiska svårigheter, varmed orkesterföreningarna under flera år haft att kämpa, på senare tid tilltagit i sådan grad, att de hotade att menligt inverka på föreningarnas förmåga att motsvara det ändamål, som av Kungl. Maj:t och riksdagen avsetts med anslagets beviljande, detta särskilt till följd av underbetalning av de i orkestrarna medverkandes arbete.

I samband med detta Kungl. Maj:ts förslag förehade riksdagen till behandling två inom riksdagen väckta motioner, däruti hemställts, att riksdagen ville med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om höjning av det förut utgående extra anslaget uppföra detsamma för budgetåret 1927/1928 med 57,000 kronor. Med bifall till dessa motioner anvisade riksdagen för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927/1928 i likhet med vad för föregående budgetår ägt rum, ett anslag av endast 57,000 kronor. För ett vart av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 har anvisats anslag för ifrågavarande ändamål med samma belopp, 57,000 kronor.

I skrivelse den 25 september 1930 har nu musikaliska akademien hemställt om utverkande av ett anslag av 76,500 kronor för ändamålet. Akademien räknar härvid med ett till 25,000 kronor förhöjt belopp till en var av nämnda föreningar.

Departement-
schefen.

Jag anser mig icke kunna tillstyrka någon höjning av detta anslag utan förordar, att anslaget upptages till samma belopp, som utgår för innevarande budgetår, 57,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkester-
musik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande
föreningars och orkestrars verksamhet anvisa för budgetåret
1931/1932 ett *extra* anslag å kronor 57,000: —

Folkliga musikskolan i Arvika.

[279.]
Folkliga
musikskolan
i Arvika.

13. **Folkliga musikskolan i Arvika.** På grund av en inom riksdagen väckt motion anvisade 1925 års riksdag för budgetåret 1925/1926 till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckor lång kurs under verksamhetsåret 1925/1926 ett extra anslag av 3,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. För vart och ett av budgetåren 1926/1929 har av riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för samma ändamål anvisats 5,000 kronor. Sedan Kungl. Maj:t till 1929 års riksdag framlagt förslag om anslag till skolan med sistnämnda belopp men motionsvis hemställts om ett till 7,000 kronor förhöjt anslag, beviljade riksdagen för verksamhetsåret 1929/1930 ett anslag av 6,000 kronor, vilket belopp sedermera anvisades jämväl för budgetåret 1930/1931.

Det för sistnämnda budgetår beviljade anslaget ställdes genom beslut den 9 maj 1930 till förfogande av skolans styrelse för med anslaget avsett ändamål, varvid för anslagets utgående föreskrevos enahanda villkor som beträffande föregående verksamhetsår.

I en till skolöverstyrelsen ingiven skrivelse, som av överstyrelsen med utlåtande den 30 augusti 1930 överlämnats till Kungl. Maj:t, har nu skolans styrelse, med bifogande av förslag till inkomst- och utgiftsstat för skolans vinterkurs 1931/1932 m. m., anhållit, att överstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om utverkande av anslag dels till nämnda vinterkurs med 7,000 kronor, dels ock till stipendier åt skolans elever efter samma grunder, som gällde för elever vid folkhögskola.

Till stöd för ansökningen har skolans styrelse anfört huvudsakligen följande.

Den vid skolan senast hållna vinterkursen — den sjunde i ordningen — hade pågått från och med den 24 oktober 1929 till och med den 15 april 1930 under sammanlagt 22 veckor och bevistats av sammanlagt 41 elever, av vilka 27 bevistat både höst- och vårtermin, 2 endast höstterminen och 12 endast vårterminen.

Redan genom att klart formulera det föreliggande problemet och uppställa ett principiellt program för de folkliga musiksträvandena hade —

såsom det visat sig — skolan verkat uppmuntrande på musikintresset bland folkets breda lager. Allt ifrån början hade den bedrivit ett ganska omfattande yttre arbete. Dess föreståndare hade genom av honom ledda konsertturnéer med elever från skolan, genom kurser och enstaka föredrag i skilda delar av landet såväl som genom artiklar i tidningar och tidskrifter sökt väcka intresse för en allmän höjning av vår musikkultur, såsom utgörande en betydelsefull angelägenhet för hela vårt bildningsliv. På olika sätt hade skolan sökt bidraga till utvecklingen av de folkliga musiksträvandenas organisation och i detta syfte inlett samarbete med de stora folkbildningsorganisationerna, först med Godtemplarorden, senare även med Arbetarnas bildningsförbund, Nationaltemplarorden och Svenska ungdomsringen. Inom Upplands distrikt av I. O. G. T. vore sedan några år åtskilliga sång- och musikcirkel i verksamhet, som på flerfaldigt sätt räknade sitt upphov från musikskolan. De hade redan i fråga om organisation och inre utveckling kommit ett gott stycke på vägen och fått en icke ringa betydelse för de orter, där de verkade. Under den gångna midsommaren samlades dessa cirkel vid Viks folkhögskola till gemensam musikfest — den första i sitt slag i landet — och det av dem utförda programmet åhördes av omkring 2,000 personer. I Värmland hade under den tid av omkring 1½ år, som gått, sedan Godtemplarorden där upptog musikeirkelverksamheten, 28 sång- och musikcirkel bildats. Även inom Arbetarnas bildningsförbund och Nationaltemplarorden hölle en liknande verksamhet på att växa fram. För sin utveckling vore hela denna rörelse i hög grad beroende av tillgången på lokala studieledare, och såsom sådana borde musikskolans f. d. elever i stor utsträckning bli användbara.

Musikeirkelarna kunde väntas bli till största gagn för den folkliga musikulturen i vårt land. Den nu på olika sätt framträdande strävan att på ett avgörande sätt höja densamma torde få anses som den mest betydelsefulla företeelsen i våra dagars svenska musikliv.

Skolans principal, föreningen för det folkliga musiklivets befrämjande, hade endast i ringa omfattning kunnat genom medlemmarnas årsavgifter bidraga till skolans drift. Under de två sista kurserna hade föreningen, tack vare Kungl. Maj:ts tillstånd, kunnat använda räntan å de genom lotteri erhållna byggnadsmedlen till upprätthållande av skolverksamheten. Men föreningen hade ej Kungl. Maj:ts medgivande att längre än till den 1 oktober 1930 uppskjuta igångsättandet av byggnadsarbetet, och skolan vore också i största behov av egna lokaler. Så snart byggnadsarbetet påbörjades, minskades ju ränteinkomsterna för att efter kort tid helt bortfalla. Föreningsstyrelsen hade därför ansett det nödvändigt att, innan detta arbete sattes i gång, söka på enskild väg åstadkomma en summa på 25,000 kronor för säkerställande av skolans drift under de närmaste 5 åren. Av detta framginge, i hur hög grad skolan behövde komma i åtnjutande av höjt statsanslag.

I fråga om behovet av stipendier till eleverna framhåller styrelsen bland annat följande.

Skolan rekryterades ur väsentligen samma befolkningslager som folkhögskolorna. Hade för musikskolan samma bestämmelser beträffande stipendier åt dess elever varit gällande som för folkhögskolornas, skulle vid dess hittillsvarande kurser genomsnittligt ett 20-tal elever varje år varit berättigade att erhålla stipendier. Kunde musikskolans elever erhålla sådana, bleve givetvis antalet av dem, som bevistade kursens båda terminer, större

[279.]

och därmed också antalet stipendiater. När, såsom man kunde hoppas, musikskolan om ett par år förfogade över egna lokaler och därigenom bleve i stånd att mottaga ett ökat antal elever, komme ju också detta att inverka på antalet stipendiebehövande. För de närmaste fem åren torde antalet stipendiesökande icke behöva beräknas överstiga 35 vid varje vinterkurs.

Då intresset för utbildning vid skolan vore mycket stort i de kretsar, till vilka skolan vände sig, och de flesta, som önskade bevista dess kurser, befunne sig i små omständigheter, skulle det för hela den sak, som skolan ville tjäna, vara av största betydelse, om dess elever hade samma möjligheter som folkhögskolornas att erhålla understöd av statsmedel.

Av de upplysningar, styrelsen lämnat angående eleverna under de tre sistförflutna kurserna framgår, att dessas medelålder varit något över 21 år samt att de fördelat sig i fråga om tidigare sysselsättning på följande sätt:

manliga elever

biträden vid jordbruk i hemmet	25
jordbruksarbetare av annat slag	16
arbetare vid industri och hantverk	53
butiksbiträden	8
andra yrken	23

kvinnliga elever

biträden i hemmet	19
hembiträden	1
Summa	145

Skolöverstyrelsen, som i ärendet samrått med musikaliska akademiens preses och sekreterare, har anfört följande:

Redan i sin framställning den 31 augusti 1926 angående anslag för folkundervisningen för budgetåret 1927/1928 hemställde överstyrelsen om en höjning av anslaget till folkliga musikskolan i Arvika med 2,000 kronor till 7,000 kronor. De skäl, som då av överstyrelsen anfördes härför och som av överstyrelsen åberopades även i skrivelser den 31 augusti 1927, den 31 augusti 1928 och den 31 augusti 1929, synas överstyrelsen alltjämt gälla. Vid framläggandet av proposition i ämnet till 1929 års riksdag förklarade föredragande departementschefen, att han ansåge det vara styrkt, att skolan på ett tillfredsställande sätt fyllde ett mera konstant bildningsbehov. Det nu föreliggande förslaget till utgiftsstat för arbetsåret 1931/1932 giver vid handen, att man med alla medel sökt hålla utgifterna nere vid ett minimum, men trots detta kommer det hittillsvarande statsbidraget att bliva otillräckligt. Arten av den undervisning, som meddelas vid skolan, nödvändiggör även, att eleverna i avsevärd omfattning måste uppdelas i grupper. På grund av dessa förhållanden synes den av styrelsen begärda förhöjningen av anslaget till skolan vara påkallad.

Vad angår styrelsens framställning om anslag till stipendier åt elever vid skolan, finner överstyrelsen av den förebragta utredningen ådagalagt, att eleverna rekryteras av samma befolkningslager som folkhögskolornas elever och att enahanda behov av stipendier föreligger för de förstnämnda som för de sistnämnda. Skolan fyller också en synnerligen viktig kulturell uppgift, som närmast kan jämföras med folkhögskolornas. Enligt de av styrelsen lämnade uppgifterna skulle, därest stipendier utgått, i genomsnitt ett 20-tal elever under de hittills hållna kurserna varit berättigade till dylika. Givetvis skulle möjligheten att erhålla stipendier leda till att ett större antal mindre bemedlade och obemedlade personer skulle anse sig ha möjlighet att besöka skolan. Styrelsen har särskilt med hänsyn härtill beräknat antalet stipendiebehövande till 35. Överstyrelsen anser dock, att man kan stanna vid att beräkna antalet till 25. Då eleverna, såsom ovan nämnts, i fråga om behovet av stipendier kunna jämföras med folkhögskolelever, skulle — därest samma villkor för erhållande av stipendier bleve gällande som för dessa — till ledning vid beräklandet av det behövliga anslaget kunna tjäna det belopp, som sistförflutna budgetår i genomsnitt utgått till folkhögskolelev per månad. Med hänsyn härtill skulle ett anslag på 3,500 kronor vara behöfligt. Överstyrelsen vill tillstyrka, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen, att ett dylikt anslag beviljas och att detta får naturen av extra anslag.

Som av handlingarna i ärendet framgår, har skolstyrelsen anhållit om ett från 6,000 kronor till 7,000 kronor förhöjt statsunderstöd för verksamhetsåret 1931/1932. Denna skolstyrelsens framställning har understötts av skolöverstyrelsen. Med allt behjärtande av musikskolans verksamhet och betydelse, är jag dock icke i tillfälle att förorda större anslag till skolan än som utgår för innevarande budgetår eller 6,000 kronor.

Departementschefen.

Jämväl skolstyrelsens förslag om beredande av stipendier åt skolans elever har tillstyrkts av skolöverstyrelsen, som ansett skolan i detta avseende kunna jämföras med folkhögskolorna. För min del finner jag knappast ett dylikt jämfästallande fullt befogat. Utan att vilja bestrida behovet av stipendier vid nu ifrågavarande läroanstalt, synes mig dock frågan härom ej vara så utredd, att jag nu anser mig kunna förorda ett förslag i ämnet till riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckor lång kurs under verksamhetsåret 1931/1932 bevilja för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 6,000: —
att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Statens biografbyrå.

14. Statens biografbyrå, *oförändrat ordinarie förslags-*

anslag kronor 75,300: —

[280.]

Befrämjande
av vissa i
samband med
biografväsen-
det stående
ändamål.

15. **Befrämjande av vissa i samband med biografväsendet stående ändamål.** Såsom av punkt 231 av 1927 års åttonde huvudtitel och punkt 254 av 1929 års åttonde huvudtitel närmare framgår, finansierades utgifterna för statens biografbyrå allt ifrån byråns tillkomst och till utgången av budgetåret 1928/1929 med inflytande avgifter för granskning av biografbilder. Av dessa granskningsavgifter, vilka år för år tillfördes ett i riksstaten uppfört ordinarie reservationsanslag till statens biografbyrå, anvisades vidare, i enlighet med riksdagens medgivande, medel till befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:t funnit vara förtjänta av understöd.

I statsverkspropositionen till 1929 års riksdag föreslog dåvarande chefen för finansdepartementet, att de för granskning av biografbilder inflytande avgifterna skulle under särskild inkomstitel upptagas bland egentliga statsinkomster, uppbörd i statens verksamhet. På grund härav blev, såsom dåvarande departementschefen närmare utvecklat under punkt 254 av 1929 års åttonde huvudtitel, en omläggning av anslagen till biografbyråns verksamhet nödvändig, då de inflytande granskningsavgifterna ej längre skulle komma att tillföras vederbörande reservationsanslag och icke heller såsom hittills bliva tillgängliga för vissa i samband med kinematografien stående ändamål. Beträffande denna sistnämnda fråga anförde min företrädare i statsrådsämbetet följande:

Det understödande av vissa i samband med kinematografien stående ändamål, som med riksdagens medgivande hittills bedrivits med biografbyråns överskottsmedel, har såsom av meraberörda punkt 231 i 1927 års åttonde huvudtitel och den nu lämnade redogörelsen framgår, haft en betydande omfattning, och det torde vara av vikt, att icke avbräck vållas i denna understödsverksamhet. Ett anslag för ändamålet bör därför uppföras i riksstaten. Detta anslag, som synes böra erhålla reservationsanslags natur, torde med den starka utvecklingen på detta område icke kunna beräknas till ett lägre belopp än 50,000 kronor. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta såväl angående anslagets fördelning som angående de närmare villkoren för understödets utgående.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till befrämjande av vissa i samband med kinematografien stående ändamål för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag å 50,000 kronor, att utgå med den fördelning och under de närmare villkor, som av

Kungl. Maj:t bestämdes; och blev detta Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen bifallet. Anslag till enahanda belopp anvisades även för budgetåret 1930/1931.

De sålunda för innevarande budgetår tillgängliga medlen hava redan blivit till största delen av Kungl. Maj:t fördelade.

Jämväl för budgetåret 1931/1932 är givetvis anslag för här ifrågavarande ändamål erforderligt. Då jag icke nu ser mig i tillfälle att kunna ifrågasätta någon ändring i anslaget storlek, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till befrämjande av vissa i samband med biografväsendet stående ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag å kronor 50,000: — att utgå med den fördelning och enligt de närmare villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Förvaltningskostnader för statens räntefria studielån.

16. Vissa kostnader för utdelning av statens räntefria studielån.

[281.]

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen under de senare åren på extra stat anvisat särskilda förslagsanslag till ersättning åt postsparbanken, respektive postverket för dess bestyr med statens räntefria studielån. Ersättningen har utgått efter en beräkning av 5 kronor för varje beviljat studielån. Anslaget, som för budgetåret 1930/1931 utgår med 1,850 kronor, torde för budgetåret 1931/1932 kunna upptagas till oförändrat belopp.

Vissa kostnader för utdelning av statens räntefria studielån.

Ersättning till postverket.

Till bestridande av kostnaderna för den nämnd, som Kungl. Maj:t, enligt reglementet för utdelning av statens räntefria studielån den 19 juni 1919, årligen tillsätter för upprättande av förslag till studielånens utdelning, har riksdagen på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra anslag av 5,000 kronor.

Kostnaderna för studielånenämnden.

Om anvisande för budgetåret 1931/1932 av anslag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån framställer jag förslag i annat sammanhang. Då man torde kunna utgå ifrån att lån från denna fond komma att utdelas även för budgetåret 1932/1933, bör anslag till bestridande av kostnader för den under förra halvåret 1932 sammanträdande nämnden nu begäras hos 1931 års riksdag. Anslaget bör utgå med samma belopp, som är bestämt för budgetåret 1931/1932, eller 5,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[281.]

att för budgetåret 1931/1932 anvisa

dels till ersättning åt postverket för dess bestyr med statens räntefria studielån ett *extra* förslagsanslag

av kronor 1,850: —

dels ock till bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under år 1932 må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, ett *extra* anslag

av kronor 5,000: —

L. Åtgärder för fysisk utbildning.

Gymnastiska centralinstitutet.

1. **Gymnastiska centralinstitutet.** Frågan om en omorganisation av gymnastiska centralinstitutet har sedan länge varit aktuell, och behovet att här komma fram till en definitiv lösning har under årens lopp blivit allt större

[282.]
Gymnastiska
centralinsti-
tutet.

De sakkunniga, som jämlikt Kungl. Maj:ts den 30 december 1927 och den 17 februari 1928 givna bemyndiganden tillkallats för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning rörande verksamheten vid institutet och därmed sammanhängande frågor, avlämnade med skrivelse den 5 november 1928 betänkande och förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m., och detta betänkande remitterades till åtskilliga myndigheter för avgivande av yttranden. Vid en förberedande granskning av de inkomna utlåtandena visade det sig emellertid, att betydande menings- skiljaktigheter förelågo, speciellt beträffande det av de sakkunniga förordade sättet för ordnandet av sjukgymnastutbildningen i riket. I detta hänseende framställdes från de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium även- som från kanslern för rikets universitet och medicinalstyrelsen krav på en förnyad utredning. Med anledning av vad sålunda förekommit utverkade min företrädare i statsrådsämbetet den 26 september 1929 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst två sakkunniga för att inom ecklesiastik- departementet biträda med verkställande av utredning av vissa frågor rörande ordnande av sjukgymnastutbildningen i riket. De med anledning härav den 3 oktober 1929 tillkallade sakkunniga avgåvo den 10 maj 1930 betänkande och förslag angående ordnande av sjukgymnastutbildningen i riket.

Sedan numera utlåtanden inkommit jämväl över detta betänkande, torde ett slutligt ståndpunktstagande till frågan nu kunna ske. Ärendets vidlyftiga och svårlösta beskaffenhet har emellertid gjort, att det icke blivit mig möjligt att redan nu, efter verkställd erforderlig överarbetning och efter ytterligare utredning, som i en eller annan punkt kan vara av nöden, framlägga för- slag i ämnet, men det är min förhoppning, att utredningen skall kunna bli- va färdig i så god tid, att framställning i ämnet kan ske till 1931 års riksdag. Jag har därvid för avsikt att framlägga ett förslag till lösning i *princip* av frågan om såväl frisk- som sjukgymnastutbildningen i vårt

land. Med hänsyn till de vidlyftiga arbeten med stadgar o. s. v., som bliva en oavvislig följd av ett omorganisationsbeslut, har jag emellertid funnit det vara otänkbart att föreslå, att den eventuellt av riksdagen beslutade nya organisationen skall träda i kraft tidigare än från och med budgetåret 1932/1933.

För närvarande har jag alltså endast att beräkna de belopp, som för ändamålet böra upptagas i riksstaten för budgetåret 1931/1932.

I fråga om de under gymnastiska centralinstitutet upptagna ordinarie anslagen, förslagsanslaget till avlöningar å 106,000 kronor samt reservationsanslaget till materiel m. m. å 13,000 kronor, saknar jag — i anslutning till vad nyss anförts — anledning att för närvarande ifrågasätta någon förändring. Till extra personal för gymnastiska centralinstitutet m. m. utgår för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 7,410 kronor. Jag räknar med samma belopp även för budgetåret 1931/1932.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, beräkna

dels det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar vid gymnastiska centralinstitutet till

oförändrat belopp. kronor 106,000: —

dels det *ordinarie* reservationsanslaget till materiel m. m. vid gymnastiska centralinstitutet till

oförändrat belopp. kronor 13,000: —

dels ock till extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m. för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 7,410: —

[283.]

Understödjande av gymnastik och idrott.

2. **Understödjande av gymnastik och idrott.** Alltsedan år 1914 hava anslag av riksdagen beviljats till understödjande av idrotten. Anslaget, som utgått med växlande belopp, utgjorde från och med budgetåret 1925/1926 till och med budgetåret 1927/1928 110,000 kronor för år, därav till svenska gymnastikförbundet 55,000 kronor. För vart och ett av budgetåren 1928/1931 har beviljats ett anslag av 120,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 55,000 kronor.

Genom beslut den 9 maj 1930 meddelade Kungl. Maj:t föreskrifter rörande användningen av det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget. Därvid anvisades till svenska gymnastikförbundet för dess verksamhet 55,000 kronor, till Sveriges militära idrottsförbund högst 2,000 kronor, till understödjande av skididrotten bland ungdomen högst 4,000 kronor och till Sveriges akademiska idrottsförbund högst 2,000 kronor, varjämte föreskrevs att svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund skulle äga att av anslaget åtnjuta högst 47,000 kronor och Sveriges centralförening för idrottens främjande högst 10,000 kronor.

Sedan numera överenskommelse träffats mellan riksförbundet och centralföreningen, att riksförbundet ensamt skulle inför Kungl. Maj:t företräda de båda sammanslutningarna, har nu riksförbundet begärt, att för budgetåret 1931/1932 måtte utverkas 245,000 kronor för den frivilliga idrottsrörelsen. Vidare har svenska gymnastikförbundet för samma budgetår anhållit om ett anslag för sin verksamhet å 75,500 kronor, varjämte Sveriges akademiska idrottsförbund anhållit om vidtagande av åtgärder för att förbundet även under budgetåret 1931/1932 måtte komma i åtnjutande av ett anslag å 2,000 kronor.

Beträffande den del av det begärda anslaget, som avses att användas till understödjande av den frivilliga gymnastiken, har svenska gymnastikförbundet gjort framställning om ett till 75,500 kronor förhöjt bidrag till sin verksamhet. Jag skulle gärna vilja biträda denna framställning, då jag anser den frivilliga gymnastiken vara av största betydelse för vårt folks fostran och sunda utveckling. Emellertid nödgas jag av statsekonomiska hänsyn avstå från att föreslå någon höjning av nu utgående anslag till detta ändamål. Departementschefen.

Vad därefter vidkommer den del av det äskade anslaget, som skulle belöpa på den egentliga idrotten, finner jag givetvis även detta anslag ägnat att befordra en rörelse som, rätt inriktad, är av oskattbart värde för folkets fysiska och moraliska utveckling. Det är så mycket mer av vikt, att denna folkliga rörelse blir uppmärksammas och understödd, som den visat sig äga förmåga att jämsides befordra hembygdskänslan och nationalitetskänslan. Den har skapat en medveten uppskattning av egenskaper, som hemortens natur och befolkning besitta. Den har samtidigt öppnat blicken för andra orters framstående prestationer och ingivit lusten till tävlan under ömsesidigt erkännande. Härtill kommer, att man kunnat iakttaga, att idrotten bidragit till att sammanföra befolkningslager inom samhället, vilka därvid erhållit tillfälle till naturlig samverkan. Denna rörelse måste anses vara av socialt värde och följaktligen i synnerlig grad förtjänt att erhålla det allmännas hjälp.

Detta är så mycket mer inlysande, som en fara föreligger för i all synnerhet de smärre idrottsföreningarna ute i bygderna att vid uppstående finansiella svårigheter tillgripa mindre lämpliga utvägar för att anskaffa de oundgängligt nödvändiga penningmedlen för rörelsens upprätthållande och förkovran. Anläggandet av idrottsplatser och dessas ständiga underhåll, anordnande av tävlingar, inkallandet av förfarna övningsledare, resor till centralt anordnade eller provinsiella idrottsmöten m. m. kräva en icke ringa kostnad. Det torde icke kunna döljas, att här och var idrottsföreningarna hava kommit i trångmål och frestats att associera sig med en nöjesverksamhet av betänklig art, vilket framkallat gensaga från kommuner och enskilda. Det vore att livligt beklaga om härigenom ett mindre fördelaktigt

omdöme om rörelsen skulle uppkomma. Detta skulle i längden skada den i sig själv sunda och gäneliga idrotten.

För min del anser jag sålunda den storartade utveckling, som idrotten fått, vara enbart glädjande. Att starka skäl föreligga att fortfarande understödja densamma synes mig uppenbart, och jag tillstyrker livligt, att statsanslag liksom hittills må utgå för detta ändamål. Någon höjning av nu utgående anslag ser jag mig emellertid på grund av det tryckta statsekonomiska läget förhindrad att tillstyrka. Jag föreslår alltså beloppet av det anslag, som bör utgå till understödjande av gymnastik och idrott, till det samma som för innevarande budgetår anvisats under titel understödjande av idrotten eller 120,000 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 120,000: —
därav till svenska gymnastikförbundet 55,000 kronor, att
utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

[284.]

Understöd-
jande av
skididrotten
bland ung-
domen.

3. Understödjande av skididrotten bland ungdomen. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen under en följd av år beviljat anslag för understödjande av skididrotten bland ungdomen att användas på sätt och under villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Anslaget, som från och med budgetåret 1926/1927 har reservationsanslags natur, utgick under vart och ett av budgetåren 1926/1929 med 30,000 kronor. För vart och ett av budgetåren 1929/1931 har för ifrågasvarande ändamål anvisats 34,500 kronor.

Det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget har genom beslut den 9 maj 1930 ställts till skolöverstyrelsens förfogande, därvid anslagets fördelning beräknats på följande sätt:

kurser inom högfjällsområde för lärare vid under överstyrelsens inseende stående läroanstalter	kronor 2,000: —
individuell utbildning av gruppleddare vid fjällfärder, anordnade för lärjungar vid ovannämnda läroanstalter, i form av resebidrag åt instruktörer	» 3,000: —
kurser för lärare vid högre folkskolor och folkskolor	» 7,500: —
kurser för elever vid statens folkskoleseminarier och småskoleseminarier	» 3,000: —
kurser för lärjungar vid högre folkskolor och folkskolor . .	» 5,000: —
anskaffande av skidor till allmänna läroverk och kommunala mellanskolor	» 4,500: —

anskaffande av skidor till högre folkskolor och folkskolor
samt övningsskolor vid statens folk- och småskolesemi-
narier kronor 8,000: —
administrationskostnader » 1,500: —

[284.]

Denna beräkning sammanfaller i huvudsak med den, som tillämpades under nästföregående budgetår.

Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t närmare villkor och bestämmelser för anslaget användande.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt anslag till ifrågavarande ändamål och därvid anført bland annat:

Den omfattande erfarenhet, som överstyrelsen förvärvat rörande betydelsen av den verksamhet, vilken här förevarande anslag avsett att främja, ger vid handen, att genom de vidtagna åtgärderna den fysiska fostran i våra skolor erhållit ett synnerligen värdefullt stöd. Särskilt för landsbygdens skolungdom, som hittills endast i mycket begränsad utsträckning kunnat beredas tillfälle till gymnastik under anlitande av särskild sal eller tillgång på redskap, har skididrotten visat sig vara av högt värde som ersättning för andra ordnade kroppsövningar. Överstyrelsen har jämväl haft tillfälle att på olika sätt konstatera, att de möjligheter till statligt stöd, som anslaget i övrigt öppnat, väl tillvaratagits. Helt visst har ock därigenom idrottslivets utveckling i sund riktning kraftigt främjats.

Det här uttalade omdömet har avseende ej blott på det under de senaste åren avsevärt vidgade intresset för skididrott inom olika skolformer utan ock på den utbildning av lärarna, vilken möjliggjorts genom anslaget i fråga. Ej minst har den planmässiga utbildningen visat sig ägnad att åvägabringa förutsättningar för skididrottens utbredning till allt vidare kretsar. Särskilt betydelsefullt har varit att överstyrelsen numera kunnat i önskvärd utsträckning tillgodose det synnerligen trängande utbildningsbehovet av välkvalificerade ledare för ungdomsskarornas fjällfärder.

Under sådana omständigheter är det uppenbart, att överstyrelsen icke kan tveka att fortfarande påkalla anslag för här förevarande ändamåls tillgodoseende. Den föreliggande erfarenheten skulle för överstyrelsen utgjort fullgod anledning att taga under omprövning, huruvida icke tidpunkten nu vore inne att hemställa om en höjning av anslagsbeloppet för att kunna möta de alltjämt stegrade anspråken på bidrag från anslaget för tillgodoseende av de ändamål, för vilka detsamma tidigare anlitats. Överstyrelsen har emellertid ansett sig böra för närvarande avstå från att i detta syfte nu ifrågasätta ökade medel.

Skolöverstyrelsen erinrar härefter om sin framställning den 31 augusti 1928 rörande anslagsäskanden avsedda att av Kungl. Maj:t föreläggas 1929 års riksdag, i vilken framställning överstyrelsen tagit ståndpunkt till ett av svenska skiddelegationen framställt förslag, vari påkallats en förhöjning av anslaget från 30,000 kronor till 45,000 kronor. Efter en utförlig motivering hade överstyrelsen då hemställt om en höjning av ifrågavarande anslag för budgetåret 1929/1930 till 40,000 kronor.

[284.]

Vidare erinrar skolöverstyrelsen i fortsättningen av sin nu föreliggande skrivelse, hurusom i enlighet med av min företrädare i statsrådsämbetet gjord hemställan Kungl. Maj:ts förslag till 1929 års riksdag upptog oförändrat anslagsbelopp, 30,000 kronor, men hurusom i motioner inom riksdagens båda kamrar hemställdes om anslagets fastställande till det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 40,000 kronor. Med bifall delvis till de väckta motionerna beslöt riksdagen, såsom redan omförmålts, för ändamålet anvisa ett extra reservationsanslag av 34,500 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Riksdagen uttalade därvid, att riksdagen med hänsyn till skididrottens stora betydelse såsom ett medel att befrämja skolungdomens fysiska hälsa ansåge önskvärt, att statens understödjande verksamhet för nämnda syfte kunde utsträckas jämväl till de allmänna läroverken och de kommunala mellanskolorna. Då emellertid Kungl. Maj:t, som haft denna fråga under övervägande, ansett sig förhindrad att förelägga riksdagen förslag härom, funne sig riksdagen icke kunna bifalla motionerna i vidare mån, än att medel ställdes till förfogande för skidanskaffning jämväl till de allmänna läroverkens och kommunala mellanskolornas elever, vilket sistberörda ändamål riksdagen ansåge i särskilt hög grad behjärtansvärt.

Beträffande storleken av det anslag, som bör bestämmas för budgetåret 1930/1931, yttrar överstyrelsen:

De skäl, som tidigare föranlett överstyrelsen att förorda en höjning av anslaget till 40,000 kronor, tala alltjämt med oförminskad styrka. Överstyrelsen måste hålla för synnerligen angeläget, att medel ställas till förfogande jämväl för tillgodoseende av de ändamål, som omförmålas i 1928 års framställning och vilka icke tillgodosetts genom den höjning av anslaget, som 1929 års riksdag beslutat. Det torde sålunda få betecknas som högeligen önskvärt, att de allmänna läroverkens ämneslärare bliva satta i tillfälle att deltaga i de betydelsefulla utbildningskurserna, för vilket syfte ytterligare 3,500 kronor befunnits oungångliga. Likaledes finner överstyrelsen starkt av behovet påkallat, att för utbildningen av ledare för skolungdomens fjällfärder må kunna disponeras ytterligare ett belopp av 1,000 kronor. De frivilliga sammanslutningarna hava för detta syfte ställt avsevärda belopp till förfogande, och det synes rimligt, att staten här lämnar ett starkare stöd än hittills varit möjligt. Jämväl läser det få anses styrkt, att behov föreligger att understödja tillhandahållandet av en för skolbruk avsedd handledning, för vilket ändamål 500 kronor beräknas erforderligt. Och slutligen är det ofrånkomligt, att administrationskostnaderna höjas med 500 kronor.

Enligt vad överstyrelsen sålunda anfört, skulle behovet av anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen under budgetåret 1931/1932 komma att utgöra:

till kurser inom högfjällsområde för lärare vid under överstyrelsens inseeende stående läroanstalter	kronor	2,000: —
» individuell utbildning av gruppleddare vid fjällfärder, anordnade för lärjungar vid ovannämnda läroanstalter, i form av resebidrag åt instruktörer	»	4,000: —

till kurser för elever vid statens folkskoleseminarier och småskoleseminarier	kronor	3,500: —
» kurser för ämneslärare vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor	»	3,500: —
» kurser för lärare vid folkskolor och högre folkskolor	»	7,500: —
» kurser för lärjungar vid högre folkskolor och folkskolor	»	5,000: —
» anskaffande av skidor till allmänna läroverk och kommunala mellanskolor	»	4,500: —
» anskaffande av skidor till högre folkskolor och folkskolor samt övningsskolor vid statens seminarier . . .	»	7,500: —
» utgivande av för skolbruk avsedda handledningar i skidlöpning	»	500: —
» administrationskostnader	»	2,000: —
tillsammans kronor		40,000: —

Den erforderliga ökningen av anslaget skulle alltså begränsas till 5,500 kronor.

För den av skolöverstyrelsen ifrågasatta höjningen av anslaget till understödjande av skididrotten bland ungdomen finner jag visserligen goda skäl vara förebragta; jag vill särskilt erinra om den förändrade ställning, som tillerkänts idrotten i de omorganiserade läroverken och som synes mig böra påkalla uppmärksamhet även vid bedömande av storleken av nu ifrågasvarande anslag. Med hänsyn härtill och med beaktande jämväl av 1929 års riksdags uttalande angående önskvärdheten av att statens understödjande verksamhet på skididrottens område utsträcker även till de allmänna läroverken och de kommunala mellanskolorna, skulle jag gärna sett, att det varit mig möjligt att biträda överstyrelsens nu gjorda framställning om höjning av anslaget till skididrottens främjande. I betraktande av nu rådande statsekonomiska läge har jag emellertid sett mig nödsakad att inskränka mig till att för budgetåret 1931/1932 förorda för ändamålet ett anslag av 34,500 kronor eller alltså samma belopp som för nu löpande budgetår.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understödjande av skididrotten bland ungdomen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 34,500: —
att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma.

4. Understöd åt s. k. friluftsläger för skolbarn. För ett vart av budgetåren 1927/1930 har riksdagen anvisat ett extra reservationsanslag till understöd åt s. k. friluftsläger för skolbarn. Anslaget för vardera av budgetåren 1928/1929 och 1929/1930 har bestämts till 10,000 kronor. 1930 års riksdag anvisade med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och en inom riks-

[285.]

Understöd
åt s. k. friluftsläger för
skolbarn.

[285.] dagen väckt motion för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1930/1931 ett anslag av 12,500 kronor.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1930 anvisades från sistnämnda anslag bidrag till bestridande av kostnaderna för obemedlade och mindre bemedlade skolbarns deltagande i tolv olika gymnastik- och friluftsläger.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt anslag för ändamålet och därvid anført bland annat:

Under budgetåret 1929/1930 hava de ingivna framställningarna om understöd överstigit tillgängliga anslags belopp. Det torde med visshet kunna förutses, att, med hänsyn till de gynnsamma erfarenheter, som föreligga rörande gymnastiklägrens stora direkta och indirekta betydelse för den fysiska fostrans främjande, anspråken på bidrag till dylika läger icke skola bliva mindre under budgetåret 1931/1932 utan snarare stegas. Intresset för denna verksamhet har nämligen inom skilda landsdelar år för år ökats. Överstyrelsen skulle under dessa omständigheter ansett sig böra påkalla förhöjning av anslaget, därest icke riksdagen så sent som år 1930 prövat anslagsbehovet och fastställt beloppet till 12,500 kronor. Med hänsyn härtill finner sig överstyrelsen böra avvakta någon tids ytterligare erfarenhet, innan överstyrelsen överväger att hos Kungl. Maj:t ifrågasätta ökade anslagsmedel för nu förevarande ändamål. Överstyrelsen hemställer alltså om ett anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932 av 12,500 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom skolöverstyrelsen vitsordat är intresset för friluftslägren för skolbarn i stigande och fortsatt anslag för ändamålet bör givetvis äskas för budgetåret 1931/1932. Beträffande anslagets belopp vill jag förorda, att det samma i enlighet med skolöverstyrelsens framställning bestämmes till 12,500 kronor eller samma belopp, som utgår för innevarande budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt s. k. friluftsläger för skolbarn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 12,500: —
att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

1. **Svenska fornskriftsällskapet.** Till understödjande av svenska fornskriftsällskapets verksamhet har anslag utgått från och med år 1877. För vart och ett av budgetåren 1923/1931 har riksdagen till sällskapet anvisat ett extra reservationsanslag å 2,000 kronor. [286]. Svenska fornskriftsällskapet.

I skrivelse den 20 september 1930 har sällskapets styrelse hemställt om beredande av anslag för budgetåret 1931/1932 med 2,000 kronor att utgå under enahanda villkor, som gälla för anslaget för innevarande budgetår. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 7 oktober 1930 avgivit utlåtande över den gjorda framställningen och därvid tillstyrkt densamma.

Anslag till svenska fornskriftsällskapet torde även under instundande budgetår böra utgå med 2,000 kronor för år. Departementschefen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till svenska fornskriftsällskapet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 2,000: — under villkor att sällskapet kostnadsfritt för statens räkning avlämnar 150 exemplar av sina under år 1931 utgivna arbeten.

2. **Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavians historia.** Till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavians historia har anslag utgått från och med år 1907 med ett extra anslag av 1,000 kronor, vilket för år 1920 höjdes till 2,000 kronor. Med detta belopp utgick anslaget jämväl för åren 1921 och 1922. För vart och ett av budgetåren 1923/1931 har riksdagen för ändamålet anvisat ett extra reservationsanslag av 1,000 kronor. Vid anslaget har det villkoret varit fäst, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet avlämna 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen. [287.] Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavians historia.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har samfundet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka ett anslag av 6,000 kronor till understöd åt den utgivarverksamhet, som bedrivs av samfundet, mot skyldighet för samfundet att till ecklesiastikdepartementet överlämna 50 exemplar eller det ökade antal exemplar, som kunde erfordras på grund av den offentliga bib-

[287.] lioteksverksamhetens starka utveckling. Samfundet anför till stöd för sin framställning, bland annat, följande:

Det torde utan tvekan kunna sägas, att samfundets publikationsverksamhet satt djupa spår i svensk historisk vetenskap. De källskrifter, som genom dess försorg gjorts lätt tillgängliga för forskningen, ha ofta väsentligen präglat den uppfattning av vårt lands öden, som nu är allmän egendom, och utkommande historiska arbeten visa, att det väldiga förråd av viktiga aktstycken, som rymmes i de välkända seriernas många band, alltjämt är en lika rik fyndgruva för forskaren.

Vikten av samfundets verksamhet torde ej på något sätt ha minskats därigenom, att statsmakterna genom betydande anslag satt andra institutioner i stånd att ombesörja utgivning av historiska källskrifter. Redan det trängande behovet av en påskyndad publicering av dylikt material utesluter här all konkurrens. Det har också visat sig, att exempelvis riksarkivets och samfundets utgivarverksamhet på ett lyckligt sätt komplettera varandra. För riksarkivet har det fallit sig naturligt att främst koncentrera sig på vissa stora, för rikshistorien betydelsefulla serier, t. ex. medeltidsurkunderna, riksregistraturet, riksdagsakterna, rådsprotokollen o. s. v. Icke heller för samfundet bör en dylik samlad utgivning vara främmande, och snarlika uppgifter ha också, såsom bland annat serien av stadsböcker utvisar, med framgång upptagits. Men därjämte har samfundet i stor utsträckning i sina serier kunnat bjuda plats för publikationer av mera begränsad omfattning, ofta anknutna till särskilda händelseförlopp eller någon viss historisk person.

Även i ett annat avseende intager samfundets verksamhet en särställning. Utgivningen av de stora serieverken antager givetvis karaktären av mer eller mindre fasta uppdrag, gärna överlämnade till vederbörande institutioners tjänstemän. Även samfundet har för vissa uppgifter använt sig av dylika mera kontinuerliga utgivningsuppdrag. Men därjämte har det tack vare den nyss antydda karaktären av dess publikationer kunnat vinna medverkan av en vidare krets av historiska forskare. Såsom listan på utgivarna särskilt i serien *Historiska handlingar* visar, har samfundet kunnat uppmuntra ett mycket stort antal av våra vetenskapligt arbetande historiker såväl inom som utanför dess egna led att delta i urkundsutgivningens mödosamma värv. Samfundet vågar tro, att detta drag i dess verksamhet är vårt särskilt beaktande. De publiceringsuppgifter, som vänta på sin lösning, äro så omfattande, att alla kompetenta krafter behöva samverka, om svensk historieforskning i rimlig utsträckning skall beredas förmånen att arbeta med tryckt källmaterial.

I detta sammanhang torde det också böra framhållas, att behovet av de historiska källornas tryckning ökats genom det vidgade historiska intresse, som under senare tid framvuxit. I en utsträckning som aldrig förr bedrivs numera historiska studier i landets olika delar av personer, som endast med svårighet och ofta blott under begränsade tider kunna besöka arkiven. Bland de folkliga bildningssträvandenas målsmän är det även ett livligt önskemål, att historiens källskrifter skola göras tillgängliga även för dem, som ej ha tillfälle att lära sig behärska arkivforskningens teknik. Det torde vara säkert, att förslag om ökade anslag för befrämjandet av historiska källskrifter tryckning skulle kunna påräkna starka sympatier långt utanför de egentliga fackmännens krets.

Genom sina av Kungl. Maj:t fastställda stadgar intager samfundet en officiell ställning av alldeles samma slag som de lärda akademierna. Dess

officiellt fastslagna uppgift är att utgiva handlingar rörande Skandinavien, i första rummet Sveriges historia. Icke desto mindre har samfundet, i motsats mot övriga akademier, varit hänvisat till att väsentligen själv finansiera sin verksamhet. Till icke ringa del har denna måst baseras på medlemmarnas offervillighet. Ehuru samfundet sålunda i motsats mot övriga offentliga institutioner av detta slag nödgats beskatta sina ledamöter, kan denna inkomst knappast ytterligare stegras, då avgifterna redan äro anmärkningsvärt höga och då medlemsantalet genom stadgarna är fastställt. En annan inkomsttitel är försäljningen av dess publikationer. Denna post i dess budget har fått sin betydelse främst tack vare det tillmötesgående, samfundet fått röna av staten, Stockholms stad och samfundet S:t Erik, i det dessa anslagit medel till befrämjande av samfundets verksamhet mot avlämnandet av visst antal exemplar av dess skrifter.

Stockholms stad och samfundet S:t Erik ha på detta sätt möjliggjort den väsentliga utvidgning av samfundets verksamhet, som utgivningen av Stockholms äldre stadsböcker innebär. Statens bidrag åter utgår till samfundets verksamhet i dess helhet. Ehuru statsverket åtminstone sedan publiceringen av Stockholms äldre stadsböcker kommit i gång även rent bokhandelsmässigt sett torde fått full valuta eller mer för sitt anslag (50 exemplar till ett bokhandelspris av i medeltal minst 20 kronor), har samfundet städse med tacksamhet erkänt de liberala villkor, på vilka detta anslag beviljats, och betraktar alltjämt detsamma som ett viktigt stöd för sin verksamhet.

Tyvärr är det belopp (1,000 kronor), som genom särskilt anslag av riksdagen lämnats samfundet, icke tillräckligt för att möjliggöra en kraftigare utveckling av dess verksamhet. Knappheten av de medel, som stått till förfogande, då det ej varit fråga om Stockholms stadsböcker, har också i viss mån framtvingat en omläggning av denna. Medan utgivningen av stadsböckerna kunnat påskyndas, har samfundet endast ganska långsamt kunnat fullfölja serien Historiska handlingar. Häften tillhörande denna ha sålunda endast med rätt långa mellanrum utgivits; ofta ha de också varit av mera begränsat omfång. På grund av Historiska handlingars ovan antydda speciella karaktär är detta otvivelaktigt att beklaga. Uppslag av stort intresse ha ingalunda saknats. Så har man diskuterat möjligheten att trycka memoarer och brev belysande vår nyare riksdagshistoria eller brevväxlingar av intresse för Sveriges utrikespolitik under senare tid. En annan uppgift, som bragts på tal, har varit att i lämpligt urval publicera viktigare diplomatiska rapporter exempelvis från 1700-talet, ett material, som givetvis skulle kunna påräkna starkt intresse även från den internationella historieforskningens sida. Självfallet är också, att en serie med så fritt urval som Historiska handlingars gärna skulle lämna utrymme för källskrifter belysande vårt lands kulturhistoria och ekonomiska historia.

I känslan av omfattningen och betydelsen av de uppgifter, som samfundet skulle kunna upptaga till lösning, har det upprepade gånger anhängit om ökat anslag. Bland annat har samfundet, under hänvisning till biblioteksverksamhetens starka utveckling på senare tid, föreslagit Kungl. Maj:t att låta inlösa ett större antal exemplar av dess skrifter för utdelning. Upprepade framställningar om friexemplar låta samfundet tro, att en dylik åtgärd i och för sig skulle vara väl motiverad. Utan tvivel skulle också kungl. biblioteket, universitetsbiblioteken och vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien kunna använda samfundets publikationer med stor fördel i sina internationella bytesförbindelser, därest Kungl. Maj:t täcktes låta in-

[287.] lösa exemplar därav för detta ändamål. Samfundet skulle givetvis gärna se en lösning av dess anslagsfråga, som på samma gång ökade spridningen av dess skrifter, och är därför alltjämt villigt att öka antalet pliktexemplar, om detta möjliggöres genom en anslagsökning. Men samtidigt vågar samfundet hålla före, att dess verksamhet äger en allmän betydelse, som kunde göra det förtjänt jämväl av allmänt understöd utan annan motprestation än den omtanke och de ansträngningar, som erfordras för att fullfölja dess publikationsserier. Det har därför trots sig böra hemställa om en väsentlig höjning av anslaget till befrämjande av dess utgivarverksamhet. Detta anslag borde beräknas så att det i första hand kunde möjliggöra ett kraftigare fullföljande av serien Historiska handlingar vid sidan av Stockholms stadsböcker. Kostnaderna för tryckningen av denna serie ha på senare tid stigit till i medeltal bortemot 200 kronor arket. Härtill komma utgifter för avskrifter och utgivararvoden, vilka senare hittills icke på långt när kunnat utgå med belopp, som svarat mot vederbörandes prestationer. Såsom nyss anförda siffror visa, skulle för uppnående av det avsedda ändamålet fordras en höjning av årsanslaget med åtminstone 5,000 kronor eller till 6,000 kronor. En utgivning av 15 å 20 ark per år i serien Historiska handlingar skulle därigenom möjliggöras. Givetvis borde det emellertid, om det höjda anslaget beviljas, stå samfundet fritt att antingen årligen utgiva mindre häften eller koncentrera sig på någon större uppgift. I sistnämnda fall skulle som hittills delar av stadsböckerna och Historiska handlingar, de senare dock med ökat arkantal, omväxla som årspublikationer. Andra år däremot skulle det för samfundet bli möjligt att samtidigt fullfölja båda serierna.

Över framställningen hava yttranden avgivits den 9 september 1930 av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien och den 25 september 1930 av riksarkivet, vilka tillstyrkt densamma.

Vitterhetsakademien har anfört bland annat:

Den verksamhet, som samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinavians historia under sin hundraåriga tillvaro utövat genom att utgiva historiska källskrifter, har varit av stort värde. Det understöd, varav staten låtit samfundet komma i åtnjutande genom att mot ett årligt anslag av 1,000 kronor inlösa 50 exemplar av samfundets skrifter, har för samfundet tydligen varit av stor betydelse, och samtidigt torde staten, då samfundet för skrifternas utgivande tillskjutit avsevärda belopp av egna medel, erhållit en motprestation, som väl motsvarat statens ekonomiska utlägg. Sedan lång tid tillbaka ha föreskrifterna om detta statens understöd kvarstått orubbade.

Såsom samfundet i sin ansökan framhåller, föreligga emellertid för närvarande för samfundet utgivningsuppgifter, som i hög grad förtjäna lösas med hänsyn till önskvärdheten att göra källor, viktiga för kännedomen om vårt folks historia, tillgängliga för våra dagars allt talrikare forskare utan att dessa behöva underkasta sig de mödor och kostnader, som äro förenade med arkivarbetet. Vare sig dessa forskare arbeta ur rent vetenskaplig synpunkt eller för sig uppställa bredare folkbildningssyften, är tydligen deras verksamhet av det värde för vår nationella odling, att den bör underlättas genom en efter vetenskapliga grunder bedriven utgivarverksamhet av den art, som samfundet avser att utöva. Akademien anser därför, att goda skäl

föreligga att tillstyrka, att anslaget till samfundet höjes till det begärda beloppet av 6,000 kronor.

Vad beträffar de villkor, som böra knytas till åtnjutandet av ett dylikt ökat anslag, vill akademien med hänsyn till det stora värde, som ett större antal friexemplar av samfundets skrifter skulle äga bland annat för den bytesverksamhet, som bedrives av våra offentliga bibliotek, förorda, att samfundet måtte tilldelas anslag å ovan angivna belopp under förutsättning, att samfundet till ecklesiastikdepartementet överlämnar 50 exemplar och till vitterhetsakademiens bibliotek likaledes 50 exemplar.

Riksarkivet bestyrker den stora betydelse för olika grenar av den historiska forskningen i vårt land, som samfundets publikationsverksamhet äger, och den synnerliga önskvärdheten av dess fortgång i ökad omfattning, icke minst vad beträffar den i skrivelsen särskilt berörda serien Historiska handlingar.

Den publikationsverksamhet, som samfundet utövar genom att utgiva historiska källskrifter, är utan gensägelse av stor betydelse för olika grenar av den historiska forskningen. Jag anser det ock i hög grad önskvärt, att samfundet beredes möjlighet att låta sin publikationsverksamhet fortgå i ökad omfattning. Enligt vad jag inhämtat, har samfundet under de sex åren 1924—1929 med årsanslag av 1,000 kronor på utgivandet av Historiska handlingar nedlagt 14,840 kronor. Det synes mig väl motiverat, att staten nu genom ett förhöjt anslag bidrager till samfundets publikationsverksamhet. Med hänsyn till övriga trängande anslagskrav kan jag dock icke förorda så stort anslag, som begärts, utan nödgas begränsa mig till ett belopp av 2,000 kronor. Beträffande den leveransskyldighet, som härför bör uppställas, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till understöd åt samfundet för utgivande av handlingar rörande Skandinavien historia för budgetåret 1930/1931 anvisa ett *extra* reservationsanslag

av kronor 2,000: —
under villkor att samfundet av den för år 1930 avsedda publikationen till ecklesiastikdepartementet avlämnar det antal exemplar, som Kungl. Maj:t bestämmer.

3. Svenska vitterhetssamfundet. Till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet har å riksstaten varit anvisat anslag från och med år 1914. För vart och ett av budgetåren 1923/1931 har riksdagen för ändamålet anvisat ett extra reservationsanslag av 2,000 kronor.

I skrivelse den 26 augusti 1930 har samfundets styrelse hemställt om beredande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag för ändamålet å 2,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

Svenska akademien har den 11 september 1930 avgivit infordrat yttrande i ärendet och därvid tillstyrkt ansökningsen.

[288.]

Svenska
vitterhets-
samfundet.